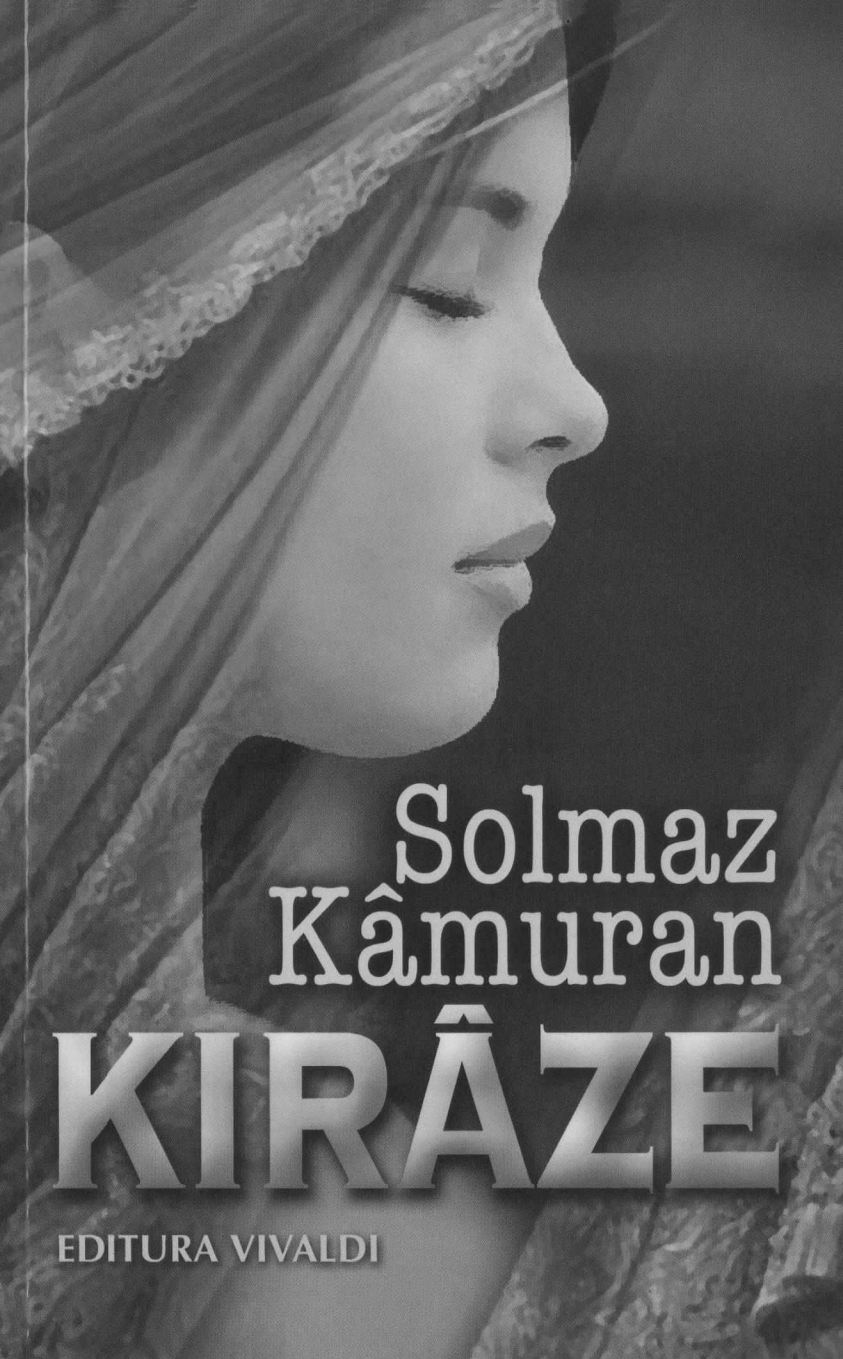
Solmaz
Kâmuran
KIRÂZE
EDITURA VIVALDI

Solmaz Kâmuran

Kirâze*

* Cireaşă.

Coperta: DUMITRU POPESCU

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
KAMURAN, SOLMAZ
Kiraze / Solmaz Kamuran ; trad.: Roxana Popescu. – Bucureşti : Vivaldi, 2011
ISBN 978-973-150-063-8

I. Popescu, Roxana (trad.)

821.512.161-31=135.1

KIRÂZE by SOLMAZ KÂMURAN
Copyright © Solmaz Kâmuran - Kalem, 2010
The first publication 2000 - INKILÂP

Toate drepturile asupra acestei ediţii aparţin Editurii Vivaldi.

Solmaz Kâmuran

Kirâze

În româneşte de:
ROXANA POPESCU

Editura Vivaldi
Bucureşti 2011

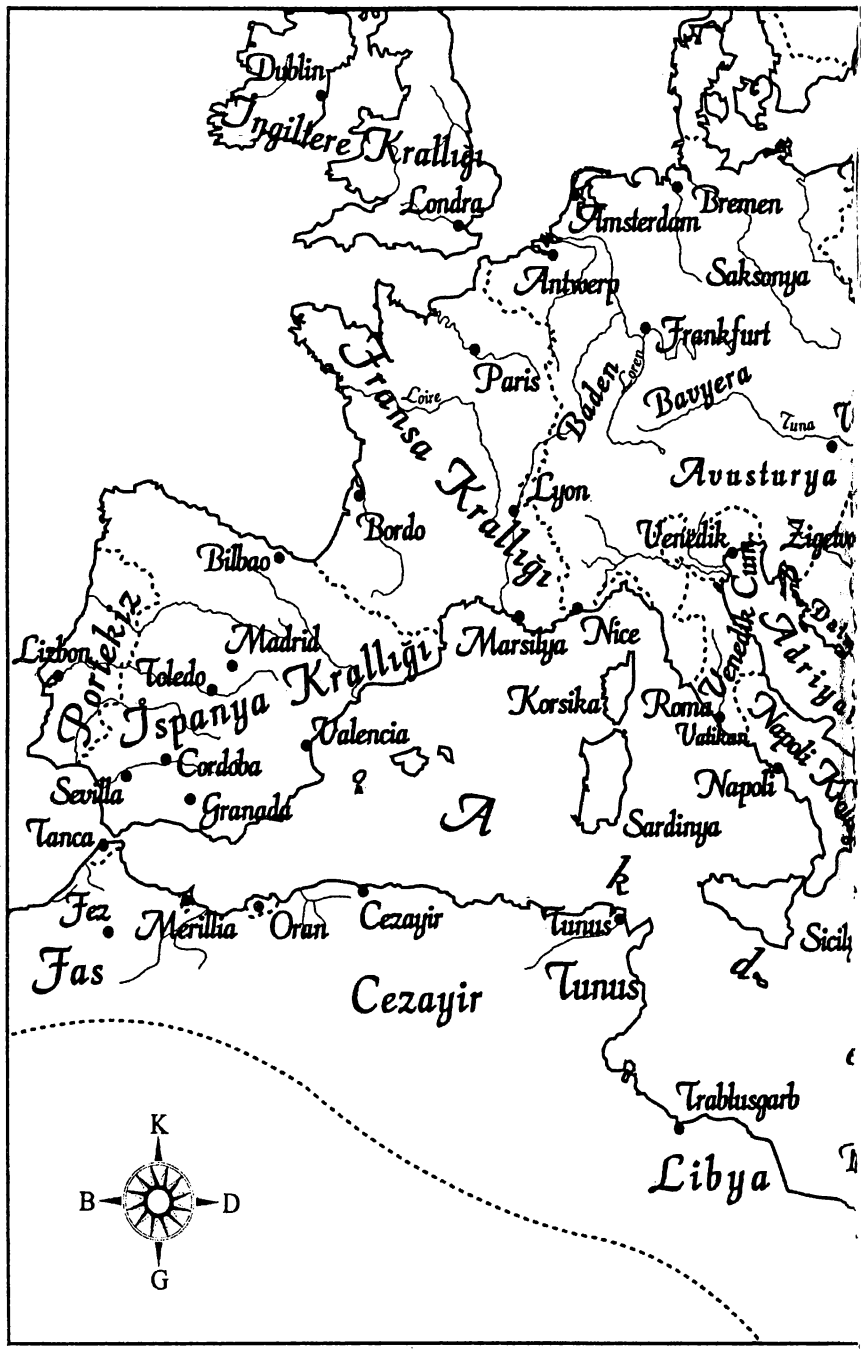
Dublin
İngiltere Krallığı
Londra
Amsterdam
Bremen
Antwerp
Saksonya
Frankfurt
Paris
Loire
Baden
Bavyera
Tuna
Fransa Krallığı
Lyon
Avusturya
Bordo
Venedik
Bilbao
Portekiz
Madrid
Marsilya
Nice
Lizbon
Toledo
İspanya Krallığı
Korsika
Roma
Valencia
Vatikan
Napoli
Cordoba
Sevilla
Granada
Sardinya
Tanca
Fez
Merillia
Oran
Cezayir
Tunus
Fas
Cezayir
Tunus
Trablusgarb
Libya
K
B
D
G

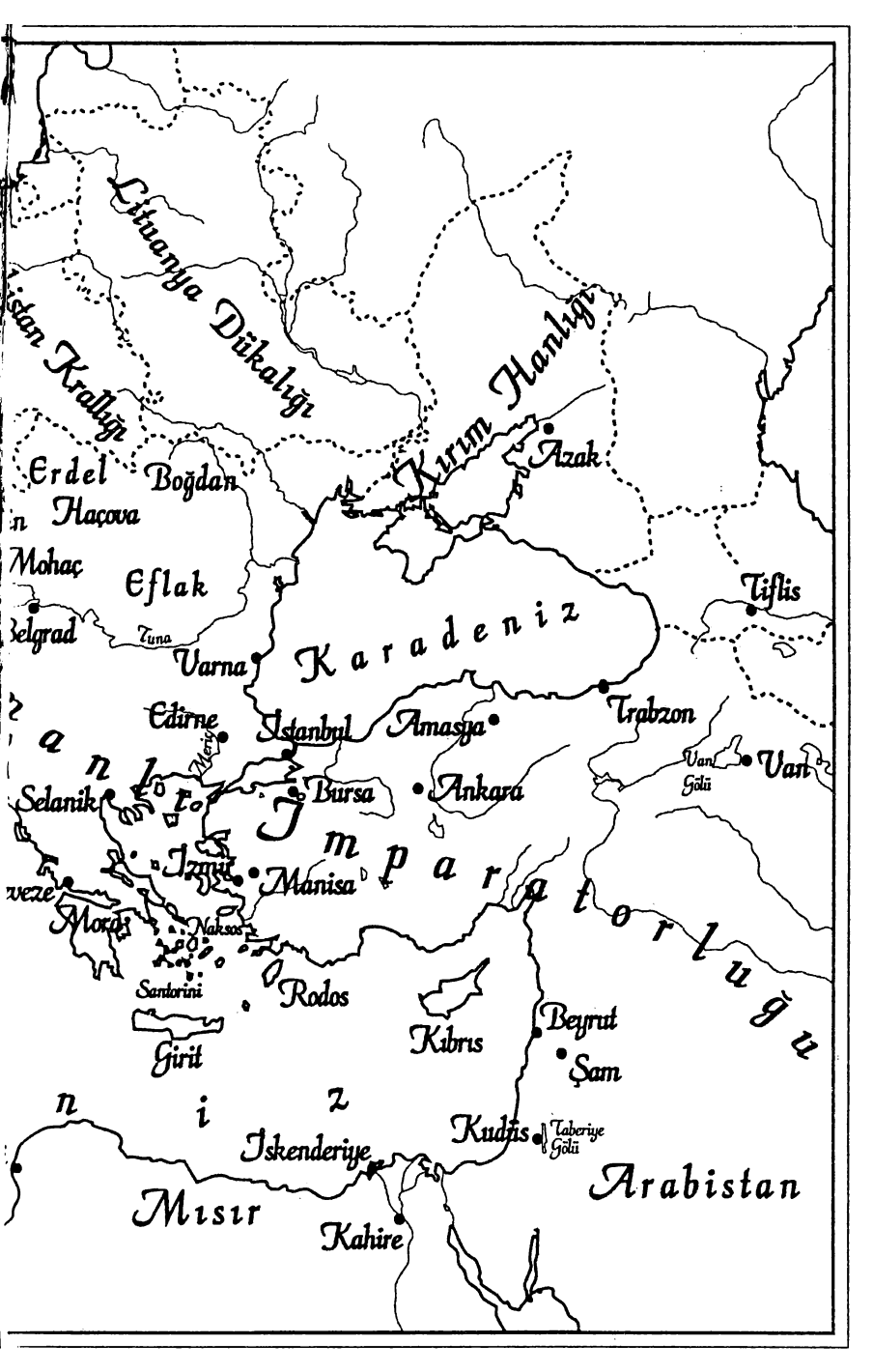
Litvanya Dükalığı
Kırım Hanlığı
Azak
Erdel
Boğdan
Haçova
Mohaç
Eflak
Tiflis
Belgrad
Tuna
Varna
Karadeniz
Edirne
İstanbul
Amasya
Trabzon
Meriç
Van Gölü
Van
Selanik
Bursa
Ankara
İzmir
Manisa
Osmanlı İmparatorluğu
Mora
Naksos
Santorini
Rodos
Girit
Kıbrıs
Beyrut
Şam
İskenderiye
Kudüs
Taberiye Gölü
Arabistan
Mısır
Kahire

O femeie în vârstă de optzeci de ani, ce se bucura de o avere considerabilă şi de respect în rândul negustorilor a fost ucisă azi în Istanbul în faţa Divanului Marelui Vizir. Sultanul Mehmed III a urmărit evenimentul din spatele unei ferestre a haremului. Trupul femeii a fost târât pe străzi şi apoi azvârlit la câini. Arătându-şi colţii, mârâind, animalele au făcut bucăţi trupul femeii. Capul tăiat şi părţile intime au fost trase în ţeapă şi purtate pe străzi. Din dorinţa de a sădi teamă, soldaţii au atârnat părţi din trupul ei pe uşile celor despre care se cunoştea că fuseseră mituiţi de această femeie pentru a se bucura de funcţii înalte. Am văzut un astfel de exemplu în apropierea casei noastre din Galata.

Fiii femeii au fost ucişi în acelaşi loc şi trupurile au fost date câinilor. A doua zi, rămăşiţele au fost arse în acel loc. Toate acestea s-au petrecut ca urmare a revoltei trupelor de cavalerie, îndreptate împotriva mamei sultanului. Aceasta primise daruri, drept mită prin intermediul bătrânei. Fiii bătrânei erau cei mai bogaţi şi mai de vază negustori din Istanbul. Averile lor se ridicau la valoarea a mii de ducaţi şi, cum era şi firesc, totul a ajuns în visteria sultanului după uciderea lor.

John Sanderson
citat din *„Călătorie în Levant"*

I

21 martie 1492

Istanbul

Era greu de crezut că în urmă cu doar zece zile oraşul se aflase sub o mantie de zăpadă. Primăvara, asemenea unui oaspete sosit pe neaşteptate şi pe care îl întâmpinăm în pragul casei cu mare bucurie şi încântare, a apărut ca o surpriză uluitoare. Fără să bată la uşă... surprinzător... cât ai bate din palme.

Ramurile golaşe ale prunilor erau deja acoperite cu floricele albe în dimineaţa ce urma unei nopţi egală cu ziua şi grădinile erau martorele unei explozii de roz şi purpuriu risipită de zambile, de roşu şi galben pricinuită de lalelele ce răsăriseră brusc.

Istanbulul care de mulţi ani era căminul a mii de oameni, devenise un covor în nuanţe de verde pornind de la pietrele Turnului Galata, până la culmile celor şapte dealuri, un verde ce părea o provocare pentru apele albastre care-l îmbrăţişau, apele albastre ale Bosforului, ale Mării Negre şi cele ale Mării Marmara.

Soarele era pe cale să răsară la orizont spre Üsküdar şi să strălucească deasupra superbului dom al Sfintei Sofia răspândind raze arămii ameţitoare. În acel moment o adiere purpurie, atrăgea ca un magnet şi mătura străzile şi pieţele şi cele mai ascunse unghere, ajungea la cel mai neînsemnat păcătos ca şi la cel mai de seamă şi la unison cu acest semnal sfânt, glasurile a sute de minarete se uneau într-unul singur şi un ecou se înalţa la ceruri: *„Allah-u ekber... Allah-u ekber*[1]*..."*

---

[1] Primele cuvinte ale imnului sfânt al musulmanilor pe care îl anunţă de cinci ori pe zi minaretele, însemnând *preamărit este Allah.*

Constantinopole, Constantsa sau Istanbul aşa cum i se spune acum, întâmpina zorii, întâmpina din nou viaţa şi îşi exprima adânca recunoştinţă divinităţii. Casele, străzile şi pieţele prindeau viaţă din nou. Uriaşul adormit cu locuitorii săi ce proveneau din şaptezeci şi şapte de ţări diferite ale lumii începea să se întindă, să se dezmorţească şi să-şi recapete suflul.

Zidurile ce înconjurau acest uriaş şi pietrele apeductelor ce purtau apa de la mari distanţe prindeau şi ele viaţă.

Conacele, aleile din Kâğithane[2] şi Bosforul; casele cu acoperişuri din ţiglă de culoare roşie şi ferestre cu tocuri din lemn, ascunse în spatele zidurilor înalte în Eyüp şi Fatih[3], construcţiile de piatră din Pera[4] vopsite în galben, albastru sau doar văruite; pavilioanele din lemn din Eminönü[5], Hasköy[6] şi Balat[7]; şi între toate acestea *hamamuri*[8], hanurile, pieţele cu draperii şi bazarele şi mahalalele care înconjurau oraşul se trezeau una câte una.

Unii deja se deşteptaseră. Galerele şi *çektiri*[9] aliniate una lângă alta în porturile Langa[10] şi Kadirga[11]; corăbii încărcate cu ţesături, sticlărie, condimente, corăbii venite din Franţa, China şi India se legănau încetişor în bătaia brizei matinale. Marinarii veniţi de pe diferite meleaguri îşi începuseră activitatea obişnuită din zori pe navele ce aveau prore care mai de care mai interesante, împodobite cu capete de lei sau cu trupuri de sirenă, realizate de mâini talentate din lemn şi oţel, bronz şi chiar din aur. Unii dintre marinari

---

[2] Zonă pentru promenadă şi petreceri.
[3] Cartiere ale Istanbulului în care locuia o populaţie conservatoare.
[4] Cartier în care locuiau cu precădere europeni.
[5] Cartier în care locuiau în principal minorităţi.
[6] Cartier în care locuiau în principal minorităţi.
[7] Cartier în care locuiau în principal minorităţi.
[8] Băi publice.
[9] Ambarcaţiune de război tipică pentru armata otomană în acele timpuri.
[10] Cartiere pe coasta Mării Marmara.
[11] Cartiere pe coasta Mării Marmara.

spălau puntea cu apa pe care o scoteau din mare cu ajutorul butoaielor uriaşe, alţii reparau pânzele şi mai erau şi cei care schimbau parâmele. Pescăruşii ţipau ridicându-se deasupra valurilor ce se spărgeau de mal. Coasta se întindea cât vedeai cu ochii şi departe, în zare se zăreau dealurile acoperite de zăpadă.

Ceva mai departe de portul Langa se înălţau turnurile de la Yedikule[12]. Doar numele era de ajuns pentru a stârni fiori de spaimă... Nu departe, tăbăcarii scandalagii deja se ameţiseră în taină, în atelierele lor micuţe. Şapte nou-veniţi în oraş erau ţinuţi în încăperea destinată carantinei aflată în turn. Erau bănuiţi că ar fi fost bolnavi de ciumă. Oamenii erau agitaţi şi temători.

Nu erau singurii care se simţeau sfârşiţi de oboseală şi îngrijoraţi sau speriaţi. Încă trei alţi prizonieri fuseseră aduşi în turn cu lanţuri la mâini şi la picioare. Sosiseră chiar pe când noaptea se preschimba în dimineaţă... De luni întregi trecuseră prin toate închisorile din Istanbul, începând cu Turnul din docuri, în Kasimpasha[13], apoi în Turnul negru din Rumelihisari[14] şi în cele din urmă ajunseseră în Yedikule.

Câţiva hoţi ce se ascundeau în livezile de la marginea oraşului, în afara zidurilor, îşi întindeau braţele uscăţive ude şi ţepene din pricina aerului umed de peste noapte, încălzindu-se la primele raze ale soarelui ce începuse să urce pe cer. Poate aceea era ultima lor zi, cine putea să ştie? Unul dintre tovarăşii lor fusese prins cu o săptămână în urmă şi spânzurat la intrarea în Topkapi[15]. Trupul iui ce se descompunea fusese lăsat acolo pentru ca şi alţii să ia aminte.

Soarele urca. Şi oraşul prindea viaţă tot mai mult, pe măsură ce creştea numărul celor care îşi purtau paşii pe străzile pietruite.

---

[12] Şapte turnuri (fortăreaţă în Istanbul).
[13] Cartier în partea de nord a Cornului de Aur, unde se aflau docurile.
[14] Castel în zona europeană a Bosforului.
[15] Principala poartă de intrare din sud-vest.

Pescarii greci îşi strânseseră deja plasele, *siga siga*[16], plase ce fuseseră aruncate în apele de la Sarayburnu[17] şi se întorceau la adăposturile lor pe malurile de la Haliç[18], *vira vira*[19]. Peştele era din belşug, coşuri pline cu sardine, lufar şi barbun. Ambarcaţiuni cu un singur catarg şi fundul plat se strânseseră la mal şi frigeau peştele, fumul subţire urcând în aer şi răspândind o aromă îmbietoare. Vânzătorii de *şerbet*[20] zăngăneau pahare croindu-şi drum prin mulţime. Cele mai proaspete fructe şi legume erau expuse pe tăvi de lemn. În acest loc era imposibil să nu găseşti tot ceea ce creştea în întreaga lume. Lucru ce se putea spune şi despre mulţimea de oameni. Lipsea cineva? În Pera, în zona Turnului Galata, cei care atrăgeau cele mai multe priviri erau genovezii îmbrăcaţi elegant, majoritatea purtând bărbi după moda franţuzească; erau urmaţi de veneţienii plini de ei, ce se plimbau agale sub pălăriile lor mari, împodobite, şi mai erau şi câţiva englezi, francezi, unguri şi ruşi...

Cei mai mulţi dintre ei se aflau acolo pentru a face comerţ. Proprietarii greci ai tavernelor de pe malul aflat în apropiere de Tophane se tocmeau fără milă cu pescarii. Şi totuşi unii dintre cei aflaţi acolo nu făceau negoţ; adunau informaţii pentru ţările lor. Ceva mai târziu se întorceau la casele lor având capul plin de informaţii şi ducând pungi ale căror baiere stăteau să plesnească şi se bucurau de priveliştea oferită de frumuseţea Istanbulului văzut de la balcoane; Marea Marmara, Turnul Fecioarei, Insulele şi Cornul de Aur.

Am amintit de Cornul de Aur... partea cealaltă era o altă poveste. Mii de evrei, greci şi armeni care trăiau în casele ce

---

[16] Cuvânt de origine greacă folosit încă de pescarii turci cu sensul încet.
[17] Zonă aflată la sud unde începe intrarea în Cornul de Aur şi unde se află Topkapi.
[18] Numele turcesc pentru Cornul de Aur.
[19] Cuvânt de origine greacă, folosit încă de pescarii turci cu sensul repede.
[20] Preparat din sirop de zahăr bine legat şi sucuri de fructe.

se întindeau de-a lungul coastei de la Sarayburnu la Balat erau şi ei cuprinşi de febra comerţului. Bărbaţii porniseră pe drumul ce-i purta la prăvăliile lor din Bazarul acoperit... Bijutieri, vânzători de butoaie, producători de coşuri, vânzători ambulanţi, croitori, miniaturişti; comercianţi de bomboane, ţesături şi covoare şi meşteşugari dibaci făureau scuturi groase din aramă ce răspândeau o lumină portocalie cu fiecare lovitură şi stârneau clinchete şi zgomote ca de tunet dând formă cazanelor, oalelor, ceainicelor, ulcioarelor şi tăvilor în atelierele lor de la intrarea în bazar. Vânzătorii de apă şi scribii publici se plimbau prin mulţime şi *zaptiye*[21] controlau cântarele cu mare atenţie. Într-un loc, un negustor necinstit se îndrepta către temniţă pentru a-şi primi pedeapsa cuvenită, douăzeci de lovituri de bici...

O mulţime de oameni intrau şi ieşeau din hanurile aflate în jurul bazarului acoperit. Hamalii cocoşaţi de poveri cărau tot felul de mărfuri către corăbiile ancorate în port şi de la cămilele ce tocmai sosiseră din deşerturile Arabiei. Oamenii urcau de-a lungul străzii ce ducea la Beyazit[22]. Aerul era încărcat cu uluitoare arome de scorţişoară, piper negru, garoafă şi chimen.

Cei care îşi câştigau traiul în Silahhane[23] şi Tophane[24] respirau cu greu din pricina prafului de puşcă. Bărbaţi, goi până la brâu, puneau inimă şi suflet în munca lor. Turnurile erau turnate şi prindeau formă; ciocanele uriaşe loveau metalul stârnind ecoul în galeriile din imensa construcţie.

Ienicerii se antrenau în acompaniamentul tobelor şi zgomotul iataganelor ce se încleştau se îngemăna cu strigătele sălbatice ale luptătorilor. Ceva mai departe, praful stârnit de cavalerie se înălţa până la obeliscul vechi de 2597

---

[21] Ofiţeri de pază şi ordine.

[22] Cartier aflat pe un deal la sud de Cornul de Aur, purtând numele sultanului Beyazit Yildirim (Baiazid supranumit Fulgerul).

[23] Arsenal.

[24] Arsenal.

de ani, adus în acel loc în urmă cu 1907 ani din Egipt de către împăratul roman Teodosius. În spatele său se înalța o coloană din bronz reprezentând doi şerpi îngemănați, un simbol al unui dans misterios.

Erau atât de mulți oameni la un loc, încât atunci când priveai de la distanță, piața arăta asemenea unui trup unic aflat într-o continuă mişcare şi în mijlocul acestei mulțimi erau numeroase alte ființe. Păsări în colivie băteau din aripi, urşi cu inele groase în nări, tigrii în lanțuri, maimuțe gata să facă tot soiul de giumbuşlucuri... Cerul era străbătut de ciori şi şoimi. Bărbați purtând turbane hrăneau animalele din loc în loc. Pisici tigrate sau având blana maro-roşcat aşteptau mâncarea aliniate de-a lungul zidurilor şi un număr mare de câini destul de bine legați fluturau cozile umblând de colo-colo nerăbdători să-şi primească partea.

Nu numai aceste animale erau în căutare de hrană. Cerşetori în zdrențe aşteptau pomană întinzând o singură mână. Curțile bisericilor, ale sinagogilor şi moscheilor erau înțesate de ei. Oraşul era vestit pentru aceste sanctuare care adăposteau pe credincioşii religiilor principale şi totuşi cele mai aglomerate erau moscheile. Când auzeau chemarea sfântă a *muezinilor*[25] din minarete, bărbații purtând turbane, ducând în mână mătăniile porneau în grabă pentru a se ruga la moscheile Sfânta Sofia, Molla Zeyrek, Fatih şi Sultan Eyüp. Erau la fel de numeroşi ca şi porumbeii ce-şi potoleau setea din fântânile curgătoare aflate în curți. Când se întorceau cu fața spre Mecca se prosternau, strigau numele lui *Allah* şi în acele momente chiar şi cel mai îndârjit necredincios s-ar fi înfiorat cu gândul la Judecata de Apoi.

În cimitirele din Istanbul se aflau mii de pietre funerare, tăcute, spectatori neclintiți ai acestei lumi nebune, haotice. Pietrele zăceau sub pini uriaşi, chiparoşi şi platani.

---

[25] Persoană religioasă care anunță momentul rugăciunii printr-un imn religios.

O coloană uriaşă se înălța în mijlocul bazarului *Avrat*[26] şi alături de coloană creştea un platan impunător. Nimeni nu era în stare să-şi imagineze toate întâmplările la care fusese martor acest platan de-a lungul secolelor. În mijlocul Arcadiei, situată pe cel de al şaptelea deal, din cele şapte, ale Istanbuluiui, sute de tinere sclave erau aduse pentru a fi privite, cercetate: cercheze, georgiene, albaneze, italience, rusoaice, spaniole şi grecoaice. Chiar şi narghilelele vânzătorilor păreau să explodeze de frumusețea acestor fete, ai căror negustori stăteau tolăniți pe fotolii de răchită, cu biciul atârnat lejer la brâul ce încingea burdihane impresionante. Marfa era de bună calitate.

Unele dintre fete plângeau, altele erau tăcute de parcă ar fi fost mute şi mai erau şi cele care priveau în jur cu un aer indiferent. *Eunucii* din *Serai*[27] şi negustorii cu buzunare pline păşeau agale. De fapt, *eunucii* erau cei care îşi arătau primii interesul față de un nou grup de sclave adus în piață; le alegeau pe cele mai bune şi le examinau din cap până în picioare în încăperile ascunse privirilor dintr-o clădire din apropiere, căci acestea erau pentru *Haremul* Imperial. Cele expuse în piață erau cele care nu aveau nicio şansă să ajungă în *Serai*. Când un client ajungea la înțelegere cu negustorul, după îndelungi tocmeli, deschidea punga şi număra monedele din aur strălucitor, una câte una.

Apoi, fata era urcată într-un palanchin şi noul stăpân rostea:

– Hai să mergem!

Hamalii, ducând povara pe umeri, alergau către Çemberlitaş, Aksaray, Kumkapi, Laleli, Çarşamba sau Çukurbostan[28]...

Seraiul era o altă lume, de o frumusețe şi o bogăție rareori întâlnite şi care începeau chiar în grădini. Flori atrăgătoare, căderi de apă în havuzuri şi fântâni, scânteind în aer...

---

[26] Piață de sclave.
[27] Palat.
[28] Cartiere aflate în partea de sud a Cornului de Aur.

Interioarele erau decorate cu superbe covoare persane, gresie smălțuită, paravane lucrate manual care se pliau, țesături din satin, brocart şi mătase.

Mii de oameni trudeau în *Seraiul* sultanului otoman: cărăuşi de apă, măcelari, patiseri, îngrijitori ai stupilor, cei care aveau grijă de sobe, bucătari, tinichigii, servitori, grădinari, muzicieni, profesori particulari, *eunuci* şi femei, femeile *haremului*... sute de femei.

În ceea ce-l priveşte pe stăpânul palatului, sultanul, acesta nu putea fi văzut de oricine, el fiind cel care hotăra pe cine dorea să vadă şi pe cine nu. Acest bărbat înalt, care aproape nu zâmbea niciodată, avea un ten închis la culoare şi iubea cărțile, cosmologia şi filosofia, scria poezii urmărea spectacole de *karagöz*[29] ale artiştilor pe care-i adusese de la Bursa şi toate astea după *Divan*[30]. În tinerețe, la Amasya[31] se înfruptase suficient din toate plăcerile vieții stârnind furia tatălui său, dar acum renunțase la toate astea. Nu bea nici măcar un pahar cu vin. Niciodată nu lipsea de la cele cinci rugăciuni care se țineau zilnic. În ciuda faptului că părea atât de sever, făcea donații, construise spitale, cei săraci primeau zilnic supă de la bucătăriile publice şi toate acestea îi aduseseră faimă şi îl făcuseră celebru în întreg Imperiul Otoman.

În zilele de vineri când îşi lua cu el vizirii, *paşii*[32] şi profesorii şi mergea călare până la Sfânta Sofia, oamenii se călcau în picioare pentru a-l vedea. Cuceritorul acestui oraş, fiul lui Mehmed II, Baiazid II, era un astfel de om. Era stăpânul unic al unui imperiu vast şi al vestitului Istanbul cu cei şaptezeci şi cinci de mii de locuitori. Un oraş, celebru în întreaga lume pentru frumusețea sa fascinantă.

Această frumusețe se trezise la viață şi trăia o nouă zi cu furie, cu forță, zgomotos, cu avânt...

---

[29] Spectacol de umbre.
[30] Consiliu al sultanului şi al celorlalți slujitori.
[31] Zonă al cărui guvernator era fiul sultanului în timpul Imperiului Otoman.
[32] Generali otomani.

„Oraşul pare părăsit“ gândea Raşel de Toledo, grăbindu-se de-a lungul străzilor acoperite cu piatră, străzi înguste şi întortocheate. Nu era niciun om în preajmă. Dacă ar fi fost noapte, în mod cert această liniște atotstăpânitoare şi sentimentul de singurătate ar fi înspăimântat-o. Case lipite unele de altele, cu fațade întunecate înconjurate de ziduri înalte, cu mai multe etaje şi cu obloanele închise... Străzile erau atât de înguste încât o persoană relativ bine făcută ar fi reuşit să bată la două uşi deodată, uşi aflate de o parte şi de alta a străzii. Aproape toate porțile semănau între ele. Erau din lemn închis la culoare de trecerea anilor, cu inele din fier marcate şi ele de umiditate şi timp şi cu ciocănele în forma unei mâini omeneşti atârnând, dând un aer de tristețe... sau mâini feminine din alamă ținând o mică minge din bronz. Degete lungi elegante, uşor adunate; unghii îngrijite...

„La fel de frumoase ca şi mâinile mamei mele“ îşi spunea Raşel. Gândul ei se îndrepta către mama sa şi glasul acesteia îl auzea aievea: „Ar trebui să încetezi să mai ieşi singură, cel puțin pentru o vreme. Ştii foarte bine ce s-a întâmplat de curând la Sevilla. Patru oameni, toți foarte tineri... Nu te apropia de sinagogă şi asigură-te că nu te afli în preajma vreunei biserici“. Raşel a simțit un fior de teamă. Soarele de martie ce se arăta din spatele unor ziduri înalte, din când în când, îi încălzea spatele. O pasăre cânta fericită dintre ramurile unui prun înflorit. A pornit în grabă către malul râului.

Toți cei care îi cunoşteau familia nu încetau să vorbească de asemănarea dintre ea şi tatăl său. Era înaltă şi suplă la fel ca şi el. Părul ei închis la culoare, avea nuanțe roşiatice şi încadra de minune trăsăturile delicate ale chipului şi ochii de un verde turcoaz. Până şi temperamentul blând şi binevoitor al tatălui îl moştenise Raşel. Amândoi vorbeau cu blândețe şi erau grijulii cu cei din jur, evitând certurile şi neînțelegerile. Le făcea plăcere să se plimbe în singurătate, să citească şi să viseze.

Pe de altă parte, fratele ei mai mare, Hayım, semăna foarte mult mamei sale. Ten închis la culoare, aceeaşi atitudine rece, neînduplecată şi maniere aspre. Probabil toate acestea erau doar o mască pe care o purtau pentru a-şi ascunde latura plăcută, iubitoare a firii lor. Uneori Raşel îşi spunea că atât mama cât şi fratele ei considerau aceste calităţi ca pe dovezi de slăbiciune şi de aceea preferau să le ascundă. Amândoi erau personalităţi puternice, încăpăţânate şi dominante în familie, totdeauna impunându-se în faţa celorlalţi.

Când se gândea la cel mai tânăr membru al familiei, fratele ei, Avram, îşi spunea că acesta era asemenea unei insule. Nu semăna nici cu mama şi nici cu tata. Avea o bogăţie de bucle de culoare neagră şi priviri de căprioară, ochi cu gene lungi şi dese. Era tăcut şi liniştit; cu greu ai fi putut crede că trăia în aceeaşi casă cu restul familiei. Din păcate era un copil bolnăvicios, ale cărui probleme de sănătate păreau să nu aibă sfârşit. Bolile de care suferea se succedau una după alta aşa încât uneori petrecea zile, săptămâni şi chiar luni în pat. Părinţii săi îl vegheau noaptea, cu schimbul, neştiind dacă avea să supravieţuiască până în dimineaţa zilei următoare. Atunci când se simţea cât de cât bine, fie îl duceau în grădină şi îl aşezau pe un scaun cu o pătură pe genunchi, fie îl aşezau în faţa ferestrei însorite, în funcţie de anotimp.

Micuţul Avram stătea cu orele în acelaşi loc urmărind din priviri norii, păsările, arborii sau pe copiii ce se jucau în aer liber. Niciodată nu avea o stare atât de bună încât să se alăture acestora, nici măcar pentru câteva ore. În schimb Hayım arareori era acasă. Era uşor de numărat zilele în care nu venea acasă plin de sânge şi lovituri, cu hainele rupte. Ester de Toledo îşi ascundea nemulţumirea faţă de felul în care arăta fiul său pentru că acesta era lumina ochilor ei.

Familia era oarecum împărţită în două grupuri, mamă şi fiu şi tată şi fiică. Bolnăviciosul Avram, totdeauna aflat în situaţia de a primi ajutor şi compasiune era îndrăgit de toţi

cei din preajma sa. Cu toate diferențele existente, familia era fericită şi trăiau în bună înțelegere.

Când se gândea la Avram, Raşel trăia un sentiment straniu. Da, îşi iubea fratele, dar în inima ei mai exista un sentiment, o iubire mai profundă decât cea a unei surori. Ori de câte ori îşi arunca privirile asupra lui trăia un sentiment matern... Ochii lui mereu trişti, trupul plăpând chinuit de boli şi nevoia disperată de a fi iubit îi provoca o suferință adâncă, îşi dorea să-l protejeze pe Avram de tot ceea ce era greu, de orice cruzime. Pentru ea fratele ei era asemenea unui simbol al îndurării. Avram îi aducea în minte pruncul Hristos în brațele Sfintei Sale Mame. Mititel, lipsit de apărare şi nevinovat.

Gândurile acestea puseseră stăpânire pe ea astfel încât glasul clopotelor bisericii din apropiere au luat-o prin surprindere. Era o sărbătoare despre care nu ştia sau exista un alt motiv? Printre chemările clopotelor se auzeau şi strigătele oamenilor. Agitația creştea şi era limpede că oamenii nu se rugau. Şi-a amintit cuvintele mamei şi brusc a simțit gustul amar al spaimei.

A fugit după colț cu inima bătându-i şi a intrat în grădina primei case părăsite pe care a întâlnit-o. Odată ajunsă în grădină, a recunoscut şi casa. Aparținea familiei Pinto care părăsise oraşul Toledo cu mai puțin de şase luni în urmă. Casa arăta de parcă fusese părăsită cu secole în urmă. Nici măcar o fereastră nu mai era întreagă. Bucăți de geam zăceau împrăştiate în grădina care fusese năpădită de buruieni. Florile frumoase ale donei Sara nu mai erau de văzut. Privind cu atenție în jurul ei a observat un mănunchi de zambile ascunse sub buruieni. Descoperirea i-a adus un zâmbet pe față şi i-a mai alungat teama copleşitoare. A îngenuncheat şi a cules un fir de zambilă, bucurându-se de aroma ei puternică. S-a aşezat pe pământ ținând floarea în mână şi întrebându-se unde se afla dona Sara în acel moment: la Lisabona sau Veneția, la Anvèrs sau la Istanbul sau poate?...

Chemarea clopotelor devenea tot mai puternică. S-a ridicat, şi-a acoperit capul cu şalul, a sărit gardul grădinii şi a pornit în fugă, strângând floarea la piept. A alergat până

când a gândit că se afla la o distanță de case ca şi de biserică ce-i oferea siguranță şi o ajuta să lase în urmă spaima. Panta ce se aşternea la picioarele ei, o pantă alungită către râul Tajo, părea asemenea unui covor verde, un verde pe care doar apele râului şi mai verzi îl umbreau. Fermecătorul râu verzui, Tajo era în acel moment împodobit cu spumă albă asemuindu-se unui văl primăvăratic de mireasă ce alerga către Toledo, iubirea ce murmura şoapte de alint, versuri seducătoare tainic rostite către zidurile oraşului.

Coborând panta către râu striga:

– Sunt îndrăgostită!

Şi-a aruncat şalul pe umeri şi părul i se legăna în vânt şi ea strigă din nou, fluturând floarea în aer, plină de voioşie:

– Te iubesc, te iubesc, Moşe!

Sub sălcii, în dreapta, în apropierea micului pod, Moşe Nahmiyas o aştepta nerăbdător. Deşi nu putea să audă cuvintele ei şi el murmura aceleaşi vorbe:

– O iubesc, o iubesc mult,...

∞ Granada

Soarele de iarnă nu avea suficientă putere să încălzească pereții din piatră ai uriaşei biserici. Înăuntru era încă rece. Asemenea oricărui alt loc de rugăciune, clădirea impresionantă inspira supunere în tăcere şi venerație necondiționată aşa cum simte oricare ființă omenească în prezența Domnului. În mijlocul altarului, Isus, simbol al sacrificiului suprem pentru toate păcatele omenirii, era prezentat în somnul etern pe cruce. În apropierea sa se afla o pictură în mărime naturală reprezentând-o pe Fecioara Maria care părea înmărmurită pentru eternitate în jalea şi durerea datorate pierderii prea timpurii a fiului său. Atmosfera profund încărcată de spiritualitate constituia o provocare pentru orice conştiință curată şi chiar şi celor mai puri şi nevinovați le era greu să nu trăiască un sentiment de vinovăție, de responsabilitate. Pe de altă parte, era greu de spus dacă micul grup aflat în picioare în apropierea altarului era sau nu

atins de atmosfera atât de puternic influențată de păcat, prezentă în jur, așa cum ar fi trebuit să fie.

Preotul mai vârstnic, înveşmântat în straie frumoase albe, din cap până în picioare, se afla în amvon şi citea din Biblia uriaşă, deschisă în fața lui. Don Abraham, deşi mult mai vârstnic decât preotul, îngenunchease la picioarele acestuia cu resemnare. Regina Isabella şi regele Ferdinand ai Spaniei stăteau în picioare alături de cei doi bărbați afişând o mulțumire cinică şi sfidătoare. Cei doi erau unicii martori ai acestui eveniment sfânt şi totodată istoric.

Era o zi deosebită, cea în care don Abraham în vârstă de optzeci de ani se convertea la creştinism. Ceremonia s-a încheiat în momentul în care preotul a ridicat pocalul cu vinul pentru împărtăşanie. Când a sorbit din pocalul de aur aşa cum se cuvine unui bun catolic vinul avea gustul sângelui pentru don Abraham. Era neliniştit şi tulburat. Avea sentimentul că îşi vindea sufletul diavolului. Spera că Dumnezeu va înțelege motivul ascuns al convertirii sale şi în gând se ruga pentru ca El să înțeleagă şi să-l ierte. Încerca să nu se gândească la persecuția emoțională ce avea să urmeze, deşi încă nu era în stare să-şi imagineze cum avea să se simtă când i se va spune „*Sone Or*“[33] în loc să mai fie numit „*Señor*“. Dar, pe de altă parte, ştia în adâncul sufletului său că acest sacrificiu avea să fie răsplătit dacă reuşea să împiedice expulzarea miilor de familii de evrei de pe pământul lor natal. Gândul că poporul său era silit să părăsească tot ce avea era greu de îndurat.

Gândurile sale au revenit fără tragere de inimă la cei din jurul său în timp ce aceştia repetau cu pioşenie după preot şi intonau „Amin“ la unison. Botezul lui don Abraham luase sfârşit...

Ridicându-se încetişor, don Abraham şi-a îndreptat paşii anevoie către regina Isabella şi a îngenuncheat respectuos:

– Maiestate, promisiunea Voastră?

---

[33] Aur fals.

Drept răspuns, regina a început să se joace cu rubinul ce-l purta la gâtul său subțire şi asta pentru a-şi masca iritarea. N-a aruncat nicio privire către don Abraham în clipa în care şi-a aşezat mâna pe brațul lui Ferdinand, semn că sosise momentul să plece. Bietul bătrân era încă înge-nuncheat atunci când, mai înainte de a ieşi s-a întors către el rostind:

– Vom vedea... mai vedem don Abraham ce se poate face, atunci când va veni timpul...

Acesta auzea ca prin vis corul ce intona un alt imn, ..., în fundal, în vreme ce el rămăsese singur în măreața cate-drală.

Fostul evreu, nou-convertitul bătrân şi-a îndreptat către tavan privirile înlăcrimate. Părea împietrit, aşteptând ca un fulger să-l lovească şi să-i pârjolească trupul şi sufletul. Mâinile împreunate erau o dovadă a resemnării profunde. Lumina pâlpâitoare a miilor de lumânări părea să se topească treptat şi corul se auzea tot mai tare şi mai tare până când bătrânul s-a prăbuşit la pământ, pierzându-şi cunoştința.

∞ Toledo

– Nu-mi poți cere asta!

Chipul lui Ester de Toledo exprima furie şi revoltă. Şi-a şters nervoasă mâinile murdare de făină, poate pentru a suta oară şi de data aceasta a strigat şi mai ascuțit:

– Ceea ce îmi ceri e curată nebunie! Cum îmi poți cere aşa ceva?

– Ester, crezi că aş fi adus vorba despre aşa ceva dacă nu m-aş fi gândit la binele familiei? De ce nu vrei să mă asculți şi să încerci să înțelegi? Nu vezi ce se întâmplă? S-a terminat, pur şi simplu s-a sfârşit. Dacă nu facem ceva... Ne vor ucide fără milă. Trebuie să plecăm cât mai curând posibil, cât mai putem. Dacă nu pentru altceva, cel puțin pentru că datorăm copiilor acest lucru.

Ester s-a îndreptat către uşa bucătăriei fără ca măcar să-i arunce o privire.

– Nu! a rostit cu hotărâre. Nici nu vreau să mai vorbesc despre asta. Mă numesc Ester de Toledo. Familia mea a trăit aici de mai multe secole. Tatăl meu, bunicul meu, tatăl lui şi bunicul lui... Aceasta e patria noastră. Aparţinem acestor locuri. De fapt am mai multe drepturi să trăiesc aici decât are Isabella. Acesta este singurul cămin pe care l-am cunoscut. Nu am niciun motiv să mă tem. Curând totul va reveni la normal. Aşa cum s-a mai întâmplat şi altă dată, toate acestea vor trece. Răspunsul meu este nu. Nu plecăm.

David a strâns în mână cana cât mai tare cu putinţă pentru a-şi ascunde nemulţumirea şi neputinţa şi a reuşit să-şi stăpânească mânia, apoi a răspuns calm:

– Sunt de acord cu tine Ester, dar aminteşte-ţi că nu suntem singurii care ne-am născut în aceste locuri. Nu aparţinem toţi aceleiaşi mari familii? Gândeşte-te! Ce-ai putea să faci dacă mâine l-ar omorî pe fiul nostru Hayım aşa cum i-au ucis pe cei patru băieţi din Sevilla? Te rog, încearcă să accepţi ceea ce se întâmplă! Poate că este, sau poate nu este pământul lor, dar acum ei sunt la putere şi prin urmare stăpânesc ceea ce altădată ne aparţinea. Nu înţelegi? Nu mai suntem liberi nici în oraşul nostru, nici în casa noastră! Nu trece nici măcar o zi fără să aflăm despre semeni de-ai noştri aruncaţi în închisoare, torturaţi sau ucişi pe stradă. Acestea sunt motivele pentru care sute de familii au luat hotărârea de a lăsa totul în urmă şi au fugit deja pentru a-şi salva viaţa. Chiar toţi au gândit greşit? Ce se întâmplă cu cei rămaşi în urmă? Singura lor salvare este să devină buni creştini. Îţi poţi imagina suferinţa lor atunci când îşi părăsesc credinţa, moştenirea lor? Chiar şi don Abraham a fost de acord să se creştineze azi. Sunt gata să pun rămăşag că a făcut acest lucru în speranţa că-şi va scăpa poporul de la o moarte inevitabilă. Se spune că numai gândul la ceea ce se întâmplă aproape că l-a zdrobit pe bietul om.

– Să-şi salveze neamul! Chiar crezi în astfel de prostii? Pe don Abraham îl doare sufletul doar pentru el şi pentru

banii lui. S-a aliat cu ei de mai mulți ani. Spui că asta l-a ucis? Ei bine... nu s-a întâmplat, dar mi-aş dori să fie aşa!

– Ester, te implor! Sunt de acord, nu putem deveni catolici, dar hai măcar să ne gândim la o mutare temporară în Portugalia. Dacă tu ai dreptate, ne întoarcem cât de repede este posibil. Te rog, nu fii atât de încăpățânată! Te rog, gândeşte-te la mine, la copii!

Calmă, Ester s-a întors şi s-a îndreptat către soțul său care rămăsese aşezat la masă. Şi-a aşezat brațele în jurul lui şi i-a strâns uşor capul la pieptul ei. Apoi a început să-l legene aşa cum alini un copil.

– Nu te teme, David! Te rog! Va trece şi asta! Nu se întâmplă totdeauna aşa?

David a închis ochii şi i-a cuprins brațele drăgăstos. I-a luat una dintre mâini şi i-a sărutat degetele delicate.

– Trebuie să ne facem griji. Trebuie să ne protejăm pe noi, iubita mea *reina*[34], Trebuie să ne protejăm copiii. De data asta ei privesc lucrurile foarte serios. Isabella şi Ferdinand sunt hotărâți să facă să dispară rasa noastră de pe fața pământului.

Chiar în acel moment s-au auzit bătăi în poartă. Cineva era nerăbdător să intre. După conversația care-i răscolise, bătăile nerăbdătoare din poartă i-au neliniştit. Au rămas nemişcați, tăcuți şi au ascultat câteva momente. Bătăile deveneau tot mai repezi şi mai puternice.

David s-a ridicat domol şi s-a îndreptat către ferestruica bucătăriei ce era acoperită cu un grilaj ornamental. A privit în jos şi a strigat:

– Vin îndată!

– Cine este?

Ester era încă tulburată şi neliniştită.

– Nu te teme. Sunt don Salvatore şi dona Graziella, a liniştit-o David pornind pe scări în jos.

Ester s-a destins şi a pornit şi ea în întâmpinarea vizitatorilor.

---

[34] Regină.

Don Salvatore şi dona Graziella erau extrem de agitaţi şi respirau cu greutate când au intrat în micuţa curte umbrită de copaci. Mai înainte ca David şi Ester să le ureze bun-venit au început să vorbească amândoi deodată.

– Aţi auzit? Aţi aflat? Ştiţi ce s-a întâmplat?

Mai înainte de a închide poarta, David a aruncat o privire în susul şi în josul străzii. Apoi a intrat şi a închis poarta.

Chipul donei Graziella era alb ca varul. A început să plângă şi a îmbrăţişat-o pe Ester strigând:

– Ce ne facem, ce ne facem?

Spaima ei era susţinută de cea a soţului său.

– Trebuie să plecăm de aici cât se poate de repede. Situaţia este fără ieşire.

Politicoasă, Ester i-a condus către o masă mică, din lemn, aflată într-un colţ al curţii şi i-a întrebat.

– Ce ar trebui să ştim? Ce s-a întâmplat?

A umplut o cană cu apă proaspătă din vasul mare de aramă aflat alături de masă şi i-a oferit-o bietei femei care încă tremura.

David nu ştia ce să facă. Tot ceea ce putea spune era:

– Linişteşte-te dona Graziella, te rog!

S-a întors şi către don Salvatore şi a întrebat:

– Ce s-a întâmplat? Ce v-a înspăimântat?

Salvatore era un bărbat scund, uşor plinuţ. Chipul său avea o expresie ciudată din pricina sprâncenelor groase şi creţe care-i dominau faţa palidă. Felul în care pufnea era o dovadă a spaimei şi încordării pe care le simţea. Broboane mari de sudoare îi alunecau de pe frunte pe chipul rotund. Încă nu-şi recăpătase respiraţia dar a reuşit să răspundă.

– Azi, au mai ridicat încă patru tineri. Nu este greu de ghicit ce s-a întâmplat după. Au fost târâţi în faţa inchizitorilor, desigur...

Ester a scos un strigăt.

– *Hashem Israel!*[35] şi a pornit în fugă către poartă strigând:

---

[35] Doamne auzi glasul fiilor lui Israel şi salvează-i.

– Hayım! Hayım!

David şi Salvatore au ajuns-o din urmă mai înainte ca ea să pună mâna pe poartă. Dona Graziella încă suspina şi încerca să-şi recapete respiraţia. Mâinile sale îi apăsau pieptul de parcă era în pragul unui atac de inimă. Se lupta să-şi vină în fire şi totodată dorea să o îmbărbăteze pe Ester.

– Nu te teme buna mea prietenă. Slavă Domului, nici Hayım şi nici Moşe nu sunt printre ei. Dar...

Ochii i s-au umplut de lacrimi din nou. Şi-a scos o batistă din buzunarul fustei largi, ample şi şi-a suflat nasul incapabilă să continue ceea ce avea de spus. Suspina fără putinţă de a se abţine. Soţul ei încerca să continue ceea ce începuse ea să spună şi glasul său tremura din pricina suferinţei.

– Oricând se poate întâmpla. Nimeni nu poate şti ce urmează.

David şi-a aţintit privirile asupra soţiei de parcă ar fi vrut să-i spună „Ţi-am spus eu... acum mă crezi? Ai auzit tu însăţi ceea ce se întâmplă."

Ester şi-a tras şalul stacojiu pe umeri şi şi-a ferit privirile de cele ale soţului, îndreptându-le voit către cer. Pe cerul albastru norii îşi schimbau forma necontenit. Şi-a dus mâna cu degete tremurânde la ceafă unde părul său cărunt era strâns în coc şi liniile fine din jurul ochilor şi de pe frunte s-au accentuat în vreme ce strângea din dinţi.

– Noi ne-am hotărât. Mai întâi vom merge în Portugalia, a spart Salvatore tăcerea supărătoare.

Odată ajunşi acolo, vom vedea dacă să ne-ndreptăm spre Franţa sau spre Istanbul.

Graziella aproba dând din cap şi trăgea de cerceii de aur din urechi cu un aer agitat, apoi îşi muta mâna la buclele întunecate ce-i încadrau chipul.

– Vom încerca să vindem tot ce avem şi să urmăm sfatul rabinului Sarfaty. A fost un om înţelept şi a prezis cu mult timp în urmă tot ceea ce se întâmplă acum. Nu mă mir

că ne-a îndemnat pe toți să-l urmăm pe meleagurile otomanilor. Acum ştim limpede că a avut dreptate. Credem în ceea ce spunea. Vom urma sfatul său.

David a vorbit şi el limpede, prima dată după sosirea vecinilor săi:

– Cred că ştiu despre cine vorbeşti. Nu este el cel care spunea că pe tărâmurile otomanilor fiecare este liber să trăiască în pace sub smochinul său?

Ester i-a întors vorba cu asprime:

– Dar noi avem deja căminul nostru, propriul nostru smochin. De ce am lăsa totul în urmă pentru a pleca într-o țară îndepărtată pe care nu o cunoaştem? Cred că tot ceea ce se întâmplă acum se va sfârşi mai repede decât ne imaginăm.

– Nu, a răspuns Graziella cu hotărâre. Nu se va sfârşi curând. Ştiu asta.... Chiar dacă inima mea va rămâne în urmă, trebuie să fac acest pas pentru familia mea. Trebuie să-i scot de aici. Te implor, gândeşte-te şi hai să plecăm împreună cât nu e prea târziu. Ce spui, Ester?

Ester nu i-a dat niciun răspuns Graziellei. În schimb şi-a cerut scuze şi a pornit către casă pentru a aduce *bojo*[36].

Salvatore i-a aruncat priviri îngrijorate lui David.

– Trebuie să faci tot ce-ți stă în puteri pentru a o convinge, prietene. Crede-mă, în câteva luni s-ar putea ca totul să fie prea târziu. Dacă te hotărăşti să pleci cu noi, voi sta alături de tine şi de familia ta indiferent de ce se întâmplă. În Istanbul voi pune pe picioare afacerea mea cu tiparnița şi voi continua ceea ce am început aici. S-ar putea să meargă chiar mai bine decât aici. Am auzit că Istanbulul este un oraş frumos. Ce spui, prietene? Te rog promite că te vei gândi la cele spuse de mine.

David devenea tot mai neliniştit. S-a ridicat fără să rostească un cuvânt. Era un bărbat înalt şi suplu, uşor adus de spate. Îşi pierduse aproape tot părul. Trăsătura sa distinctivă era vârful nasului său ascuțit. Era totdeauna roşiatic,

---

[36] Pâinică gustoasă.

de parcă ar fi fost un beţiv înveterat, în ciuda faptului că nu se atingea de băutură. Era un bărbat loial şi iubitor. Familia sa era totdeauna pe primul loc. În ciuda faptului că era un om calm şi stăpân pe sine, era limpede că în acele momente era pe cale să îşi piardă cumpătul. Cu paşi agitaţi a început să măsoare curtea.

După ce a străbătut-o în lung şi lat câteva minute bune, s-a aşezat alături de Salvatore care-i era nu numai vecin, ci şi bun prieten şi partener în afacerea cu tiparniţa. În cele din urmă a spus:

– Crezi că nu ştiu că aici lucrurile au scăpat de sub control? Ştiu foarte bine şi sunt de acord cu tot ce ai spus. Dar cum aş putea să o conving pe Ester? Este imposibil. E ca o stâncă imposibil de urnit. Este foarte legată de amintirile ei şi de acest pământ.

S-a ridicat şi a pornit să bată curtea din nou, de parcă astfel putea găsi răspunsuri. În timp ce umbla vorbea cu glas scăzut.

– Ştii cum se încăpăţânează ea când ceva nu-i place. Este asemenea unui catâr. Sunt convins că oricine din Toledo mi-ar da dreptate, nu crezi?

– Da, desigur! s-a grăbit dona Graziella să răspundă. Nu numai din Toledo ci din întreaga Castilie. Dar... dar... trebuie să existe o cale de a o convinge că de data aceasta teroarea nu se va sfârşi aici.

Deja îşi revenise. Privea în jur de parcă vedea casa şi curtea pentru prima dată şi a oftat îngrijorată.

– Sunt pe deplin de acord cu ea. Ştiu de ce îi este atât de greu să părăsească pământul strămoşilor săi. Ce om cu mintea întreagă ar face-o? Este căminul nostru, al tuturor. Aici ne-am născut şi am crescut. I-am găsit pe cei dragi şi ne-am căsătorit. Aici s-au născut copiii noştri. Nici nu are sens să ne gândim că am putea trăi în altă parte. Dar, oricât de dureros ar fi, trebuie să plecăm de dragul familiilor noastre, de dragul copiilor. Ştiu că va fi greu să o convingi pe Ester dar cineva trebuie s-o facă. Poate cea mai potrivită

persoană ar fi Hayım. El s-ar putea să fie singura persoană care să ne ajute să o convingem. Dacă Hayım vrea să plece, atunci şi ea va consimți. În mod sigur îi va da ascultare lui Hayım.

Salvatore i-a aruncat priviri încărcate de reproş soției sale. Nu voia ca prietenul său David să se simtă jignit de comentariile acesteia. David a fluturat mâna de parcă ar fi vrut să spună „Nu-ți face griji" apoi a întrebat:

– Când ați stabilit să plecați?

– De îndată ce am pus la punct toate amănuntele. Într-o lună, cel mai târziu.

Clopotele bisericii au prins glas din nou şi dominau înaltul cerului de parcă aprobau hotărârea luată. Stoluri de păsări s-au ridicat speriate de zgomot. Ester a revenit aducând o farfurie mare plină cu *bojo* aburinde încă.

– Nimeni nu face *bojo* asemenea celor pe care le faci tu, Ester! Ah, Doamne... Am fost atât de speriată şi îngrijorată încât am uitat să întreb de Avram.

Ester a ridicat din umeri:

– Ei, unele zile sunt ceva mai bune ca altele, dar e greu să faci mare deosebire între ele.

David a ridicat privirile către fereastra camerei lui Avram:

– Acum doarme. După părerea mea se simte ceva mai bine în ultimul timp. Totdeauna îi este mai greu iarna. Mulțumim Domnului că a sosit primăvara. Cred că schimbarea anotimpurilor îl va ajuta mult. Din păcate nu este la fel de puternic precum fratele său Hayım. În ciuda tuturor eforturilor noastre, nimic nu pare să fie de folos.

Salvatore l-a bătut uşor pe spate, încurajator.

– Nu-ți face griji, David. Are abia opt ani. Vei vedea, va deveni un tânăr viguros, mai înainte de a împlini doisprezece ani. La fel s-a întâmplat şi cu Moşe şi Abraham. Îți aminteşti cât de pipernicițişi bolnăvicioşi erau când aveau vârsta lui Avram? Totul s-a schimbat după ce au trecut de doisprezece ani. Când îi priveşti acum îți este greu să îți imaginezi că erau firavi şi slăbuți. Toți copiii trec prin astfel de perioade.

– Da... ştiu, dar bietul copil tuşeşte toată noaptea. Este permanent palid şi mănâncă la fel de mult ca o vrabie. Ester îşi pierde firea, stă în bucătărie ore în şir pregătind felurile lui preferate iar el abia se atinge de mâncare. Înainte să veniţi voi, Raşel a plecat pe malul râului să caute ciuperci special pentru el. Nu ne-a fost uşor s-o trimitem singură acolo, dar cred că locurile din preajma râului sunt încă sigure. Şi eu sunt îngrijorat din pricina copiilor. În ultima vreme suntem tot mai atenţi la plecările şi întoarcerile lor acasă şi dacă ar începe să se revolte în această privinţă nu i-aş învinovăţi. Ce fel de copilărie mai e asta dacă permanent sunt apăsaţi de teamă şi avertismente.

Reacţiile emoţionale ale Graziellei erau asemenea clăbucilor de săpun. Deja trecuse la o stare de veselie şi bună dispoziţie şi se bucura de bunătăţile calde de pe masă. Avea încă gura plină când a început să vorbească.

– Da, acolo încă sunt în siguranţă. Oricum niciodată ei nu au fost interesaţi de frumuseţile naturii. Ei pe noi ne urmăresc, după ce au pus ochii pe afacerile noastre, pe credinţă şi pe căminele noastre... Sunt convinsă că malurile râului sunt încă lipsite de pericole.

A întins mâna către o altă pâinică şi a continuat.

– Aşadar scumpa Raşel a plecat să caute ciuperci pentru fratele ei! E un copil atât de bun, cu o inimă de aur. Şi va deveni o tânără foarte frumoasă. Cred că vom face planuri pentru nunta lui Moşe şi Raşel în Istanbul.

Salvatore şi-a îndreptat privirile către soţia sa de parcă ar fi vrut să-i spună că nu era momentul potrivit pentru un astfel de subiect. Stânjenit, David a tuşit şi se pregătea să spună ceva în momentul în care Ester a intervenit vorbind apăsat:

– De vreme ce nu vom pleca la Istanbul, va trebui să găsiţi o altă mireasă pentru Moşe. Raşel rămâne în ţara strămoşilor săi şi se va mărita aşa cum o cer tradiţiile noastre vechi de secole. Aşa se va întâmpla cu Hayim şi Avram.

Hayım alerga urcând dealul şi striga cât îl ţineau puterile. Părea să-şi fi ieşit din minţi.

– Am să-l termin pe Nahmiyas! Când pun mâna pe tine, te storc de viaţă nemernicule! De data aceasta nu vei scăpa doar cu nasul însângerat. Îţi smulg inima şi o dau la câini. Javră!

Era atât de obosit şi i se tăiase respiraţia aşa că s-a prăbuşit în genunchi. Întins la pământ, cu faţa îngropată în iarbă, continua să lovească cu picioarele şi să strige furios. După câteva momente a sărit în picioare şi cu forţe proaspete şi-a continuat goana:

– Te omor! Jur pe Dumnezeu că te omor!

Era atât de furios încât i se prelingeau lacrimi pe obraji. S-a întors pentru o clipă privind către râu şi a strigat:

– Raşel ar fi bine să nu te clinteşti din loc! Vine curând şi rândul tău.

Biata Raşel era înspăimântată şi tremura ascunsă în spatele unei sălcii. De îndată ce s-a asigurat că Hayım nu mai putea să pună mâna pe Moşe a izbucnit în hohote de plâns imposibil de stăpânit. Îşi spunea că fratele ei era întruchiparea răutăţii. Era crud şi nemilos şi nu avea niciun strop de bun simţ. Care era problema lui? Ce era rău în a sta unul lângă altul ţinându-se de mână şi privind apele râului Tajo? Aşa cum ştia toată lumea erau destinaţi să se căsătorească când împlineau vârsta potrivită. Tot ceea ce făcuse Moşe fusese să o sărute pe obraz spunându-i:

– Te iubesc mult! Te voi iubi totdeauna. Totdeauna.

Asta a fost tot. Asta era tot ce făcuseră. De ce era un păcat de moarte?

Tremura de spaimă amintindu-şi cum Hayım îl lovise pe Moşe făcându-i nasul să sângereze. Se întreba cum aflase Hayım locul în care se întâlniseră.

Coborând malul râului, alunecând pe pietre, Hayım continua să strige:

– Domnişoară, mergi chiar acum acasă. Vine şi rândul tău!

Totodată arunca ameninţări şi către Moşe care nu se zărea. Deşi Moşe se afla departe de el, continua să-l ameninţe:

– Nenorocitule, mizerabilule... te fac să plăteşti Nahmiyas, vei vedea...

Când a ajuns pe malul râului încă tremura.

– Ce-i în capul tău? Ţi-ai pierdut minţile şi aşa slabe? În vreme ce întreaga lume este îngrijorată temându-se pentru viaţa ei, tu îţi faci de cap cu băieţii. O să plăteşti pentru asta.

Urla şi îşi flutura pumnul ameninţător. Raşel s-a îngrozit când a zărit pumnul mânjit de sângele lui Moşe. Hayım i-a zărit privirea şi s-a oprit, s-a aplecat deasupra apei şi şi-a spălat mâinile şi faţa încă roşie de furie. I-a prins braţul şi împingând-o înainte i-a poruncit:

– Mişcă! Mergem direct acasă. Eşti o proastă, o tâmpită! Nu eşti altceva decât o desfrânată de doi bani.

Deşi până în acel moment Raşel fusese supusă şi liniştită, cuvântul desfrânată a fost mult prea greu de suportat. Ştia că nu merita astfel de vorbe şi mai ales nu era o femeie uşoară. S-a lăsat pradă furiei, s-a aplecat şi a înşfăcat o piatră. A aruncat-o către Hayım cu toată puterea şi apoi a pornit să urce dealul în fugă fără să mai aştepte să vadă dacă piatra îşi atinsese ţinta. Alergând striga şi ea cât o ţineau puterile:

– Să te văd mort... Cu adevărat doresc să te văd mort cât mai curând şi o să am grijă să se întâmple aşa!

Şalul îi alunecase de pe cap şi lăsa să se vadă părul frumos, negru, cu nuanţe roşietice. Alerga cât putea de repede către dealul micuţ din Toledo, unde se aflau căsuţe, sinagogi şi biserici.

Hayım privea piatra ce căzuse chiar alături de el. Nu putea să creadă cele întâmplate. Ştia exact ce ar fi făcut dacă nu s-ar fi gândit la felul în care ar fi reacţionat tatăl său. Chiar în momentul în care se pregătea să strige în urma ei a

zărit-o coborând dealul în fugă. Părea înspăimântată şi parcă dorea să-i spună ceva. Hayım nu reuşea să înţeleagă vorbele ei pentru că se afla destul de departe. Când s-a concentrat şi a privit mai atent în urma ei a văzut un grup de oameni ce cobora dealul. Nu i-a luat mult timp să observe pelerinele negre şi maron cu glugă ca şi crucile mari din lemn pe care le ţineau în mână. Prima reacţie a fost să întoarcă spatele şi să fugă cât îl ţineau picioarele. Dar imaginea surorii iui cuprinsă de spaimă, alergând în josul dealului către el a pus stăpânire pe mintea lui. Era conştient de faptul că nu putea şi nici nu avea să fugă şi să-şi lase sora în urmă. A privit în jur, căutând din priviri, încercând să găsească o cale de apărare pentru amândoi împotriva ameninţării ce se apropia. A observat trunchiurile mari ale sălciilor bătrâne de sute de ani şi stufărişul bogat din spatele lor. Când în sfârşit Raşel a ajuns la râu a prins-o de braţ şi a împins-o către stufărişul des spunându-i:

– Du-te acolo... mergi cât de departe poţi. Indiferent ce se întâmplă să nu rosteşti un cuvânt. Rămâi liniştită şi nici o vorbă.

Din pricina spaimei dinţii lui Raşel clănţăneau violent.

– Şi tu? a reuşit să întrebe. Tu nu vii cu mine?

– Eu rămân aici şi voi încerca să le atrag atenţia. Mă voi descurca. Hai, fugi! Eu voi fi chiar în spatele tău.

Nu era timp de pierdut aşa că a împins-o către râu, îndemnând-o:

– Hai, hai, du-te! Grăbeşte-te! Du-te acasă şi spune-le ce se întâmplă aici.

Pe când Raşel se pierdea în stufăriş, la adăpost, unul dintre urmăritorii cu pelerină care ajunsese la râu înaintea celorlalţi s-a aruncat la gâtul fratelui ei. Deşi Hayım se lupta din răsputeri, din locul în care se afla, Raşel îşi dădea seama că acesta nu avea nicio şansă, mai ales când s-a apropiat de râu şi restul grupului. Numărul lor era copleşitor. Neputincioasă asista la atacul plin de ură şi cruzime îndreptat asupra fratelui ei. L-au înconjurat, formând un cerc

şi l-au bătut pe bietul Hayım lovindu-l cu cizmele şi crucile din lemn, peste cap şi pe spate, până l-au umplut de sânge. În timp ce-l loveau fără milă rosteau neîncetat:

– Ucigaşul lui Hristos! Îţi place să vezi cum curge sânge creştin, aşa-i? Tu şi neamul tău... porci însetaţi de sânge! O să plăteşti pentru crimele astea în faţa Inchiziţiei, voi toţi, evrei jegoşi!

Hayım zăcea pe stânci lângă râu. Nu mişca. Gândind că băiatul era mort şi-au îndreptat atenţia către fată pe care o văzuseră ceva mai devreme. Era şi ea pradă uşoară. Pe când Raşel încerca să descopere o cale de a-şi ajuta fratele, acesta a început să se mişte. Mai întâi s-a ridicat în genunchi, apoi a reuşit să se sprijine pe picioarele ce-i tremurau. Chiar a izbutit să facă câţiva paşi şovăitori către râu ajungând în apropiere de micuţa cădere de apă, asemănătoare unei cascade. Raşel a observat că unul dintre atacatori îl zărise pe Hayım mişcându-se. S-a năpustit asupra lui şi l-a lovit cu putere în spate, împingându-l în apele râului. Mai întâi, Hayım s-a clătinat pe picioare şi biet trupul său, aproape zdrobit în bătaie, a alunecat în apă. Urmărind ceea ce se întâmpla, Raşel şi-a acoperit gura cu amândouă mâinile pentru a-şi înăbuşi suspinele. Cuvintele „Să te văd mort..." îi răsunau continuu în urechi asemenea unui coşmar înspăimântător. A simţit pământul alunecându-i de sub picioare, a încercat să caute ceva de care să se prindă, dar s-a prăbuşit lipsită de cunoştinţă în stufăriş. A zăcut acolo, cu capul sprijinit pe un buştean, complet nemişcată şi aproape invizibilă între tulpinile înalte de stuf.

Tocmai această întâmplare neaşteptată a fost salvarea vieţii ei. Când a început să coboare întunericul, grupul de bărbaţi însetaţi de sânge s-au săturat să mai caute şi în cele din urmă au plecat, convinşi că fata scăpase în timp ce ei îi dădeau o lecţie binemeritată celuilalt evreu împuţit.

În noaptea de 21 martie 1492, fiica familiei de Toledo, Raşel şi fratele ei, Hayım nu au ajuns acasă.

31 martie 1492

Granada

Regele Ferdinand şi regina Isabella, prin graţia lui Dumnezeu, rege şi regină de Castilia, Leon, Aragon, Sicilia, Granada, Toledo, Valencia, Galicia, ai insulelor Baleare, de Sevilla, Sardinia, Cordoba, Corsica, Murcia, Jaen, de Algarve, Algeciras, Gibraltar şi ai insulelor Canare, conte şi contesă de Barcelona, lorzi de Biscay şi Molina, duci de Atena şi Neopatria, conţi de Rousillon şi Cerdana, marchizi de Oristan şi de Gociano, ne adresăm către prinţul Juan, scumpul şi multiubitul nostru fiu, şi către ceilalţi vlăstari regali, prelaţilor, ducilor, marchizilor, conţilor, maeştrilor ordinelor militare, stareţilor, granzilor, comandanţilor de cavalerie, guvernanţilor de castele şi palate fortificate ale regatului nostru şi ale celorlalte teritorii, consiliilor, magistraţilor, primarilor, judecătorilor districtuali, cavalerilor, scutierilor oficiali şi tuturor oamenilor de lume, ai nobilului şi loialului oraş Burgos şi ai altor oraşe, cetăţi şi sate ale episcopatului său ca şi altor arhiepiscopii, episcopii şi dioceze ale regatului nostru şi ale altor teritorii ale noastre, ca şi locuitorilor din cartierele evreieşti ale mai înainte numitului oraş Burgos şi ale tuturor celorlalte cetăţi, oraşe şi sate ale acestui episcopat şi ale celorlalte oraşe, sate ale mai susnumitului nostru regat şi tuturor evreilor din aceste locuri, baronilor şi femeilor, indiferent de vârsta lor, şi tuturor celorlalţi indiferent de credinţă, stare, rang, prestigiu şi condiţie căreia îi aparţin ca şi tuturor celor pe care această chestiune îi interesează sau îi poate interesa, pace vouă şi fiţi binecuvântaţi. Ştiţi prea bine sau ar trebui să aveţi cunoştinţă că de vreme ce am fost informaţi că în regatele noastre sunt o seamă de creştini mişei care au trecut la iudaism şi au renunţat la credinţa noastră catolică, fapt născut din amestecul dintre evrei şi creştini, în adunarea curţii pe care am ţinut-o în oraşul Toledo anul 1480, am hotărât separarea tuturor

evreilor, în toate oraşele, cetăţile şi satele regatelor noastre, în toate ţinuturile pe care le stăpânim şi li s-au oferit lor locuri separate unde să trăiască, sperând că această separare va îmbunătăţi lucrurile. Mai mult, am cerut legi şi am poruncit ca Inchiziţia să se organizeze în regatele şi teritoriile menţionate mai înainte, lucru ce s-a făcut deja de mai bine de doisprezece ani, cu ajutorul acesteia fiind descoperite numeroase persoane vinovate, aşa cum se ştie prea bine şi drept rezultat am fost înştiinţaţi de inchizitori şi de alţi credincioşi, ecleziaşti şi mireni, că mare rău şi ştirbire a prestigiului a rezultat şi încă rezultă din comunicarea ce se creează între creştini şi evrei căci aceştia au căi şi mijloace ascunse prin care îi atrag şi fură creştinii îndepărtându-i de credinţa cea dreaptă, călăuzindu-i către credinţa lor, la legea lor falsă, atrăgându-i în ceremonii şi obiceiuri ale credinţei lor, ţinând adunări în care citesc şi predică învăţăminte ale legii lor, convingându-i pe creştinii şi copiii lor la circumcizie, dându-le lor cărţi cu rugăciunile lor şi cu posturile pe care trebuie să le ţină, alăturându-se lor la citirea unor texte şi la învăţarea istoriei credinţei lor arătându-le care sunt sărbătorile ce trebuie celebrate, explicându-le ce înseamnă ele şi de ce trebuie respectate, invitându-i la aceste sărbători şi oferindu-le din casele lor pâine nedospită şi cărnuri ale unor animale ucise conform tradiţiei evreieşti, amintindu-le care sunt lucrurile de la care trebuie să se abţină, atât în privinţa mâncărurilor ca şi în alte situaţii, încercând din răsputeri să îi convingă să urmeze legile lui Moise, susţinând că nu există altă lege sau adevăr decât acesta. Acestea toate au fost dovedite în mărturii şi confesiuni atât ale evreilor cât şi ale celor care au fost corupţi şi ademeniţi de ei, ceea ce a contribuit la marea ştirbire a onoarei sfintei noastre credinţe catolice, la defăimarea şi la înfierarea ei.

Deşi am fost înştiinţaţi de mare parte din toate acestea de mai mult timp şi am ştiut că adevărata rezolvare a tuturor acestor daune şi neajunsuri era interzicerea totală a oricăror interacţiuni între evrei şi creştini şi alungarea celor dintâi din toate regatele şi teritoriile noastre, am dorit să aducem

mulțumire şi tihnă sufletelor noastre cerându-le să părăsească toate cetățile, oraşele şi satele din Andaluzia unde se pare că au provocat cel mai mare rău, crezând că acest lucru va fi suficient şi că nu se vor mai repeta relele menționate mai sus în celelalte cetăți, oraşe şi state din regatele noastre şi din teritoriile aflate sub stăpânirea noastră. De vreme ce am fost informați că nici acest pas şi nici legea de condamnare a acelor evrei care s-au dovedit cei mai vinovați de crimele şi fărădelegile menționate mai sus îndreptate împotriva sfintei credințe catolice nu au fost de ajuns pentru a îndepărta şi îndrepta fapta atât de cumplită şi ofensatoare la adresa religiei şi credinței creştine, şi pentru că în fiecare zi apar şi se dovedesc fapte care arată că numărul acestor evrei care fac rău şi au scopuri mârşave este în creştere şi continuă să se alieze astfel încât să nu mai existe niciun loc în care biserica noastră sfântă să nu fie înjosită şi să-i corupă pe cei care până acum erau în grija Domnului ca şi pe cei care păcătuiseră dar mai apoi s-au căit şi au revenit la sânul Maicii Sfinte Biserici, şi cei care folosindu-se de slăbiciunile naturii umane cu dibăcie diavolească continuă să se războiască cu noi pot apărea oricând, de oriunde dacă nu este îndepărtată cauza principală şi asta înseamnă alungarea evreilor din regatele noastre. Oriunde o crimă oribilă, detestabilă este comisă de membrii unei grupări sau ai unei asociații este înțelept ca acea grupare sau asociație să fie desființată, anihilată şi membrii mai puțin importanți la fel ca şi cei valoroşi, toți la un loc să fie pedepsiți şi cei care tulbură viața liniştită şi paşnică a cetăților şi oraşelor şi îi pot face pe cei din jur să sufere trebuie alungați din acele locuri chiar şi din motive mai puțin grave, cu atât mai mult pentru cele grave şi periculoase şi mai ales pentru cele atât de dăunătoare ca cele amintite mai sus. Prin urmare noi, cu sfatul şi povața prelaților, a înalților nobili ai regatelor noastre şi a altor persoane învățate şi înțelepte ale Consiliului nostru, gândind adânc la această problemă, hotărâm şi poruncim ca evreii şi evreicele din regatele noastre să plece şi să nu se mai întoarcă în niciunul dintre ele. Şi având

aceasta în vedere noi poruncim să se dea acest decret prin care ordonăm ca toți evreii şi evreicele, indiferent de vârstă, care trăiesc, locuiesc şi viețuiesc în mai susnumitele noastre regate şi teritorii aflate sub coroana noastră, atât cei născuți pe aceste pământuri cât şi cei care nu sunt născuți în aceste locuri dar au venit să locuiască aici, indiferent de motiv, să plece până la sfârşitul lunii iulie a acestui an din regatele şi teritoriile noastre împreună cu fiii şi fiicele lor, cu servitorii şi servitoarele lor, cu membrii evrei ai familiei, atât cei avuți cât şi cei mai săraci, indiferent de vârstă şi să nu îndrăznească să se întoarcă în locurile pe care le-au părăsit, să nu continue să locuiască acolo sau în orice altă parte a regatelor, nici temporar, aflați în drum către alte locuri, sau aflați în suferință şi dacă nu se supun şi nu fac ceea ce este poruncit şi sunt găsiți în regatele noastre sau în teritoriile noastre sau trăiesc acolo vor primi pedeapsa cu moartea şi toate bunurile le vor fi confiscate de visteria regală considerându-se acestea daune, fără judecată, sentință sau mărturie.

Poruncim şi interzicem ca orice persoană sau persoane ale numitelor regate indiferent de poziție, rang sau demnitate ar fi ele să primească, să protejeze, să apere public sau în secret un evreu sau o evreică după sfârşitul lunii iulie şi mai departe de această dată, vreodată, pe pământurile sau în casele lor sau în alte locuri din regatele sau de pe teritoriile noastre, sub amenințarea cu pierderea tuturor bunurilor, supuşilor, castelelor fortificate şi a oricăror moşteniri, pierderea oricăror venituri pe care le obțin din partea coroanei. Şi acestea fiind poruncite, numiții evrei şi evreice ar fi bine să găsească o cale de a se elibera de toate bunurile până la sfârşitul lunii iulie, ca şi de proprietățile lor şi în prezent îi luăm şi îi primim sub oblăduirea noastră şi sub pază regală şi le asigurăm lor şi bunurilor rămase protecție pe toată durata până la termenul stabilit, în ultima zi a lunii iulie astfel încât să poată călători şi să fie în siguranță şi pot circula, vinde şi face comerț liber, după dorința lor şi în timpul amintit mai sus, nimeni nu are voie să le pricinuiască vreun rău, să le aducă vreo vătămare, să le aducă daune ce

sunt împotriva legii, fie lor ca persoane, fie bunurilor pe care le dețin şi asta sub pedeapsa ce se cuvine celor care încalcă măsurile şi ordinele regale de protecție. Şi de asemenea, noi dăm drepturi legale şi aprobare mai înainte numiților evrei şi evreice să-şi vândă bunurile şi averile în afara regatelor noastre şi a domeniilor noastre, pe mare şi pe uscat atât timp cât nu scot de pe teritoriile noastre aur, argint sau monede sau alte obiecte ce sunt prevăzute de legile regatelor noastre, cu excepția mărfurilor şi obiectelor care nu sunt interzise.

Şi poruncim tuturor consiliilor, justiției, magistraților, cavalerilor, scutierilor, persoanelor oficiale şi tuturor oamenilor de lume ai numitului oraş Burgos şi ai altor cetăți, oraşe şi sate ale regatelor noastre şi ale teritoriilor noastre şi tuturor noilor vasali, supuşi şi locuitori să se supună şi să nu se abată de la legea dată de noi şi de la toate cele prevăzute în ea şi să ofere ajutor pentru punerea ei în aplicare sub pedeapsa de a se afla la mila noastră şi la confiscarea bunurilor şi la pierderea lor în favoarea visteriei regale. Şi deoarece toate cele arătate mai înainte trebuie aduse la cunoştința tuturor, astfel încât nimeni să nu spună că nu a ştiut de ele, poruncim ca această lege să fie înfățişată în piețele publice, în locuri din numitul oraş şi din principalele cetăți, oraşe şi sate ca un anunț al unui document public. Şi nimeni nu are voie să-l distrugă sub nicio formă sub pedeapsa de a se afla la îndurarea noastră şi la pierderea funcțiilor şi la confiscarea bunurilor celui care va săvârşi această faptă. Mai mult, poruncim ca cel ce îi vede să apară în fața noastră indiferent de locul din care sunt în ziua în care sunt chemați în fața curții, în timp de cincisprezece zile de la săvârşirea infracțiunii sub pedeapsa mai sus arătată, fapt pentru care cerem oricărui scrib public care va fi solicitat să citească documentul să-l semneze cu sigiliul său şi să ni-l arate pentru a şti că porunca noastră a fost îndeplinită.

Dat în cetatea noastră Granada în ziua XXXI a lunii martie, anul de la naşterea Domnului nostru Isus Hristos o mie patru sute nouăzeci şi doi.

Eu, Regele, eu Regina, Juan de Coloma, secretar al regelui şi al reginei, stăpânii noştri, au cerut ca acest document să fie scris la porunca lor.

Înregistrat de Cabrera, consilier Almacan.

30 aprilie 1492

Toledo

Raşel a zăcut zile în şir în pat fără a rosti un singur cuvânt, fără ca măcar să deschidă ochii şi asta după ce a fost găsită, zăcând fără cunoştinţă în stufărişul de pe malul râului Tajo, la primele ore după cumplita întâmplare. În schimb plângea continuu, pe tăcute şi lacrimile se prelingeau pe obrajii ei fără un suspin. Moşe o vizita în fiecare zi. Şedea lângă patul ei, fără a scoate o vorbă ci doar îi ţinea mâna şi îi îndrepta pătura. În fiecare zi de vineri aprindea cele şapte lumânări de pe *menorah*[37] aflat pe măsuţa de lângă uşă. Ardea chimion, muşcate şi alte arome dulci. Se ruga pentru ca ei toţi să-şi găsească liniştea. Cu toate acestea durerea îl împiedica să vorbească.

Toţi evreii din Toledo şi chiar unii dintre prietenii lor catolici l-au căutat pe Hayım în zadar. Trecuse în lumea de dincolo. Apele verzui cu spumă albă ale râului Tajo îl luaseră cu ele. Moartea fusese o poruncă sfântă, dar cei doi tineri unul de paisprezece şi celălalt de şaptesprezece ani sufereau din pricina unui sentiment de vinovăţie de parcă ei erau cei care porunciseră ca lucrurile să stea astfel.

Şapte zile de doliu n-au fost suficiente nici pentru Ester şi nici pentru David, dar mai ales pentru Ester. Tenul ei mai închis la culoare era parcă mai întunecat şi cocul de pe ceafă încărunţise brusc. Nu era în stare nici să treacă pragul

[37] Sfeşnic având şapte braţe folosit de evrei.

bucătăriei pentru a-i prepara masa lui Avram. Se aşeza pe treptele înguste ce duceau în curte şi privea în gol, către un colţ al grădinii unde se afla un cuib făcut de păsări în anul ce trecuse. Cuibul era gol şi curând păsările aveau să se întoarcă şi să-şi facă acolo casa. Ramurile înmugurite ale copacilor căpătau încet nuanţe verzui, vremea se încălzea şi unora chiar li se părea cald. Cu toate acestea inima lui Ester era rece ca gheaţa şi nu exista nicio speranţă de bucurie care să încălzească inima în acel cămin din Toledo.

Salvatore Nahmiyas a bătut de trei ori în uşă, dar nu mai înainte de a ezita. Ciocanul din alamă având forma unei mâini ce ţinea o minge în palmă era pe cale să se desprindă. Salvatore a împins o rămurică în spaţiul în care se slăbiseră cuiele. A atins *mezuzahul*[38] ce atârna pe poartă şi s-a rugat: Dumnezeu să ne poarte la toţi de grijă.

David a deschis zâmbind cu căldură.

– Intră, prietene.

Ester s-a ridicat. Arăta obosită de parcă timp îndelungat cărase pietre de moară. După ce şi-a scos pălăria, Salvatore a rămas puţin timp stânjenit, nesigur pe sine, a făcut apoi un pas înainte şi cu mâna rămasă liberă i-a făcut semn lui Ester.

– Te rog, stai jos!

S-a apropiat de Avram care se lupta cu un duşman imaginar mânuind sabia de lemn. Drăgăstos şi-a trecut mâna prin părul băiatului.

– Ce mai faci cavalere? N-a mai rămas mult şi vei fi la fel de înalt ca şi tatăl tău. Ţine-o tot aşa!

Din scaunul pe care şedea, Avram a mai făcut câteva cercuri cu sabia în aer şi a chicotit.

Toţi se simţeau stânjeniţi şi nu-şi găseau cuvintele potrivite. În cele din urmă, David a spart tăcerea.

– Moşe este aici. Este sus, cu Raşel.

– Cum se mai simte? E mai bine?

---

[38] O cutie ce conţine o rugăciune scrisă în interior.

– Îşi revine, dar plânge neîntrerupt.

David îşi freca nasul roşu.

– Va trece totul, David. Totul va trece. Dumnezeu trimite leacul pentru suferința provocată, crede-mă.

Sprâncenele stufoase se ridicaseră.

– Prin urmare plecați, a rostit David.

– Da, plecăm poimâine, în zori, dar putem să vă aşteptăm în Portugalia. Aşa cum am mai spus, totdeauna din ceruri vine leacul. Viața poate fi altfel în Istanbul. Putem s-o luăm de la capăt. Se spune că este un loc frumos şi regele lor, adică sultanul se zice că ar fi un om de inimă.

– Ca să spun sincer, nici măcar nu sper că vom pleca undeva, a rostit David aruncând priviri către soția sa.

Femeia se uita iar la cuibul gol. David s-a aplecat şi a şoptit la urechea prietenului său apoi a clătinat capul în semn de disperare:

– Hayım, după Hayım...

Avram a strigat:

– *Bapu*[39]*!* Hai să mergem şi noi la Istanbul. Putem să-i facem o vizită sultanului.

Ester s-a ridicat şi a intrat în casă.

Salvatore a băut dintr-odată limonada oferită.

– Ştii că au pregătit ordinul de expulzare pe 31 martie şi aşa cum se zvoneşte va fi declarat oficial la începutul lunii. Apoi mai rămân doar trei luni, va fi greu. Don Isaac Abravanel şi ceilalți conducători ai comunității lucrează din greu şi am auzit că pregătesc susținerea apărării în fața curții. Prietene, părerea mea... lucrurile nu se vor schimba. Doar noi ne putem purta de grijă. Trebuie să ne croim viitorul, s-o luăm de la capăt, aşa cum am făcut dintotdeauna. Asta este menirea noastră, a mea şi a ta. Îți înțeleg durerea şi suferința... Ți-ai pierdut mult iubitul fiu, un fiu pe care l-ai crescut în ciuda tuturor greutăților. Dar David, mai ai doi copii, răspunzi în fața Domnului. Trebuie să-i pui la adăpost pe aceşti doi copii nevinovați şi pe soția ta. Vino cu noi sau ni te

[39] Tata.

alătură mai târziu. Te vom aştepta. În iunie vom fi la Gibraltar, apoi vom urca pe o navă către Istanbul.

– Nu ştiu... Ester încă îl aşteaptă pe Hayım... Raşel este atât de nefericită... şi Avram...

– David trebuie să faci ceea ce te îndemn eu, a spus Salvatore ridicându-se. Nu avem de ales. Mai trecem pe aici înainte de plecare. Am venit să-l iau pe Moşe, ar trebui să-mi dea o mână de ajutor. Avem mare încărcătură. Am schimbat toţi banii pe ţesături şi pielărie. Mizerabilii, nu ne lasă să luăm nici banii la plecarea din Spania. Au gânduri rele atât faţă de banii noştri cât şi de noi. Fie ca Domnul să ne apere.

Ester şi Moşe au apărut în grădină.

– Cum se mai simte Raşel? a întrebat Salvatore punând o mână pe umărul fiului său.

Acesta a rămas tăcut, cu capul plecat. În schimb, a răspuns Ester.

– E bine, dar suferă din pricina conştiinţei încărcate.

David a respirat adânc şi a spus:

– E doar un copil, un copil nevinovat şi suferă fără motiv, doar că simte la fel ca şi noi toţi.

Fără a scoate o vorbă, Ester a intrat în casă şi Salvatore şi-a îndrumat fiul către poartă.

– David, sunt oricând gata să-ţi fiu de ajutor, a mai spus el înainte de a păşi peste prag.

O vreme, David a rămas privind în urma lor. Soarele ardea pietrele caldarâmului de pe străzile înguste din Toledo deşi vara încă nu sosise. O mică şopârlă ce se bucura de căldură a sărit de pe balamaua porţii în momentul în care el a dat să închidă poarta şi s-a alăturat unei şopârle mai mari.

– *Bapu*, mergem la Istanbul să-i facem o vizită sultanului? l-a întrebat Avram.

– De ce nu? a zâmbit David. Poate luăm masa cu el la palatul otomanilor. Dar acum mărşăluieşte către bucătărie, trebuie să mănânci ca să prinzi puteri. Vin şi eu îndată.

Avram s-a ridicat plin de voioşie.

– Mami, mami, *bapu* spune că mă duce la palatul otomanilor.

David şi-a frecat din nou nasul ascuţit. Şi-a limpezit glasul şi a rostit cu glas hotărât:

– Ester, Ester, vino până aici...

Granada

Maiestăţile Voastre, vă mulţumesc pentru ocazia oferită de a mai face încă o declaraţie în favoarea comunităţilor evreieşti pe care le reprezint. Conţi, duci şi marchizi ai curţii, cavaleri şi doamne... nu este o onoare când unui evreu i se cere să pledeze pentru poporul său. Dar este o şi mai mare dezonoare atunci când Regele şi Regina de Castilia şi Aragon, ai întregii Spanii trebuie să caute gloria în expulzarea unor oameni ce nu reprezintă niciun pericol. Îmi este foarte greu să înţeleg cum fiecare evreu, bărbat, femeie şi copil pot fi o ameninţare faţă de credinţa catolică. Acuzaţii foarte, foarte puternice.

Noi vă distrugem pe voi?

Este limpede că lucrurile stau invers. Nu recunoaşteţi în acest edict că i-aţi silit pe evrei să locuiască în anume zone şi să aibă privilegii legale şi sociale limitate ca să nu mai amintim că am fost siliţi să purtăm însemne ruşinoase? Nu ne-aţi pus taxe împovărătoare? Nu ne terorizaţi zi şi noapte cu diabolica Inchiziţie? Daţi-mi voie să fac lucrurile cât mai limpezi pentru toţi cei de faţă. Nu voi permite ca glasul lui Israel să fie înăbuşit în această zi.

Ascultaţi voi Ceruri şi plecaţi urechea, Rege şi Regină ai Spaniei, eu, don Isac Abravanel vă vorbesc. Eu şi familia mea coborâm direct din Regele David. Adevărat sânge regesc, sângele lui Mesia curge prin vinele noastre. Este moştenirea mea şi o susţin acum în numele Dumnezeului lui Israel.

În numele poporului meu, poporul lui Israel, alesul Domnului, declar că sunt lipsiţi de orice vină, sunt absolut nevinovaţi de crimele arătate în acest edict al ororii. Crima, păcatul sunt printre voi, nu printre noi. Nedreptul decret pe

care l-ați proclamat azi va însemna prăbușirea voastră. Și anul acesta pe care îl credeți a fi cel mai glorios an al Spaniei, va deveni cea mai mare rușine pentru Spania.

Așa cum onoarea este răsplata celui virtuos, la fel și renumele în fața lumii al regilor și reginelor este dreptul cuvenit pentru fapte nobile. Prin urmare atunci când un individ comite o faptă necuvenită și reputația acestuia are de suferit. Când regii și reginele comit fapte rușinoase și ei săvârșesc un mare rău lor înșiși. Așa cum se spune, cu cât persoana care greșește este mai importantă cu atât este greșeala mai mare.

Greșelile dacă sunt recunoscute repede, pot fi corectate. Cărămida slabă ce susține structura poate fi pusă într-o poziție bună. La fel și un edict greșit poate fi retras la vreme. Dar zelul religios a subminat rațiunea și sfatul dat greșit a întunecat judecata sănătoasă. Curând greșeala de a da acest edict va fi imposibil de reparat cu fiecare faptă pe care o proclamă. Da, regele și regina mea, ascultați-mă bine: greșiți, greșiți adânc și fără putință de îndreptare, așa cum nu s-a mai întâmplat vreodată în Spania. Voi, doar voi și nimeni altcineva sunteți răspunzători.

Așa cum armele judecă măreția unei nații, la fel artele judecă sensibilitatea sa. Da, i-ați umilit pe musulmanii necredincioși prin forța armelor dovedindu-vă talentul în arta războiului. Dar ce se întâmplă cu starea voastră de spirit? Cu ce drept inchizitorii voștri umblă prin țară arzând mii de cărți pe rug în fața mulțimilor? Cu ce drept oamenii bisericii doresc acum să ardă uriașa bibliotecă arabă a acestui măreț palat maur și să distrugă astfel manuscrise neprețuite? Cu ce drept? Din porunca cui? Este din porunca Voastră Regele și Regina mea.

În adâncul sufletelor voastre, nu aveți încredere în puterea cunoașterii și acordați respect doar puterii. Cu noi, evreii, lucrurile stau altfel. Noi, evreii, prețuim cunoașterea. În căminele noastre și în casele noastre de rugăciuni, învățătura reprezintă o îndeletnicire de-a lungul întregii vieți.

Învățatul este o pasiune de o viață pentru noi, se află în esența existenței noastre; este motivul așa cum spun înțelepții noștri, pentru care am fost creați. Dragostea noastră profundă și pătimașă pentru învățătură ar fi fost un echivalent pentru iubirea noastră adâncă pentru măreție. Noi am fi putut să ne bucurăm de protecția oferită de armele voastre regale, iar voi ați fi profitat cât mai mult de pe urma progresului comunității noastre și de schimbul de cunoștințe. Vă spun vouă că ne-am fi putut ajuta unii pe alții.

Deoarece ni se amintește cât suntem de lipsiți de putere, națiunea voastră va suferi din pricina dezechilibrului pe care l-ați pus în mișcare. În veacurile ce vor veni, urmașii voștri vor plăti scump pentru greșeala din acest moment. Așa cum se întâmplă cu măreția armelor pe care le admirați, vă veți transforma într-o națiune de cuceritori – tânjind după aur și prăzi, trăind prin forța sabiei și dovedind cu forța pumnului. Și totuși veți ajunge o nație de oameni lipsiți de carte iar instituțiile voastre de învățătură, temătoare față de atingerea eretică a ideilor străine și a altor popoare, nu se vor mai bucura de respect. De-a lungul timpului, numele măreț al Spaniei va fi reprezentarea fanatismului printre națiuni; Spania, biata ignorantă; Spania, națiunea care promitea atât de mult și totuși a realizat atât de puțin.

Și-apoi într-o bună zi Spania se va întreba: ce-am ajuns? Se pare că noi evreii suntem capabili să câștigăm disputa veche de secole între cele două credințe. Se explică existența „falșilor creștini" și argumentul constă în numărul de creștini a căror credință a fost zguduită de argumentele evreilor care știu mai bine cum stau lucrurile. Se explică de ce națiunea creștină ar avea de suferit așa cum se susține. Dorind să reducă la tăcere opoziția evreilor, majoritatea creștină a decis să nu ducă disputa mai departe ci mai degrabă să elimine sursa periculoaselor contraargumente. Norocul evreilor este acela că de azi nu li se mai dă dreptate.

Aceasta este ultima șansă de a ne susține cauza pe pământul Spaniei. În aceste câteva momente de libertate ce

mi-au fost acordate de Rege şi Regină eu, ca ultim purtător al mesajelor evreilor spanioli mă voi opri asupra unui singur punct al dezbaterii teologice. Voi pleca adresându-vă un mesaj de despărțire care nu o să vă placă câtuşi de puțin.

Mesajul este simplu. Poporul lui Israel aşa cum este el cunoscut ca existență tradițională este judecătorul cel din urmă al lui Isus şi a pretențiilor sale de a fi Mesia. De vreme ce Mesia avea menirea să salveze poporul lui Israel, aşa şi Israel poate şi trebuie să decidă când este salvat. Atât timp cât există poporul lui Israel, atât timp cât oamenii lui Isus continuă să-i alunge, religia noastră nu va fi niciodată recunoscută ca cea dreaptă. Puteți să convertiți toate popoarele şi toți sălbaticii din lume, dar atât timp cât nu i-ați convertit pe evrei n-ați dovedit nimic decât că îi puteți convinge pe necunoscători.

Vă părăsim cu acest gând alinător. Deşi vă puteți lipsi de puterea noastră, noi deținem adevărul mai înalt. Deşi vă lipsiți de noi ca oameni, nu vă puteți debarasa de sufletele noastre sacre şi de adevărul istoric la care doar noi am fost martori.

Ascultați Rege şi Regină ai Spaniei căci în această zi v-ați alăturat lungului şir al celor care au făcut rău urmaşilor rasei lui Israel. Dacă încercați mijloace de a ne distruge, dorințele voastre nu se vor împlini, căci au fost conducători mai puternici, mai măreți care au încercat să ne distrugă şi toți au dat greş. În mod cert, noi vom prospera pe alte meleaguri, departe de aceste locuri. Căci oriunde mergem, Dumnezeul lui Israel este cu noi. În ceea ce vă priveşte Don Ferdinand şi Doña Isabella mâna Domnului vă va ajunge şi va pedepsi disprețul şi sfidarea inimilor voastre.

Vai vouă, făptuitori ai nedreptății. Celor care vor veni li se va spune iar şi iar cât de nedreaptă a fost credința voastră şi cât de orbi ați fost. Dar, mai mult decât faptele voastre pline de ură şi fanatism, oamenii îşi vor aminti curajul poporului lui Israel care s-a ridicat şi a înfruntat puternica Spanie susținut de moştenirea religioasă a străbunilor săi, rezistând ispitelor voastre ca şi minciunilor.

Alungați-ne, dați-ne afară de pe acest pământ pe care îl prețuim la fel de mult ca şi voi.

Dar ne vom aminti de voi, Rege şi Regină ai Spaniei, aşa cum cărțile noastre sfinte îi pomenesc pe toți cei care au căutat să ne facă rău. Noi, evreii vom bântui în toate realizările voastre scrise în paginile istoriei şi amintirea suferințelor noastre va aduce mai multe prejudicii numelor voastre decât oricare altă faptă a voastră.

Ne vom aminti totdeauna de voi şi de monstruosul vostru edict.

7 mai 1492 - 1 august 1492

Spania

Don Abravanel nu a reuşit să-i convingă pe regele Ferdinand şi pe regina Isabella. Convertirea lui don Abravanel şi a întregii sale familii la catolicism se dovedise inutilă. Mai mult de atât, oferta comunității evreieşti de a-şi dona întreaga bogăție coroanei pentru a rămâne în Spania, în ciuda nevoii de bani a palatului, a fost respinsă la presiunile făcute de capii Inchiziției, de Torquemada care, el însuşi era evreu. Oricum, coroana spaniolă era sigură că va fi viitoarea beneficiară a proprietăților evreilor exilați. Bunurile, proprietățile şi banii celor pe care îi siliseră să părăsească Spania aduseseră deja un uriaş venit visteriei spaniole.

Cristofor Columb despre care se spunea că ar fi un *cripto*[40] îşi pregătise deja corăbiile numite Santa Maria, Pinta şi Nina pentru a porni în traversarea Atlanticului. Spania privea către un viitor pe alte meleaguri. La fel se întâmpla şi cu evreii din Spania.

---

[40] Un evreu care îşi ține ascunse convingerile religioase şi pretinde că este creştin.

După ce s-a făcut cunoscut decretul, moment însoțit de bătaia tobelor, în mari şi mici oraşe, cincizeci de mii de familii însemnând două sute cincizeci de mii de oameni au pornit la drum în încercarea de a-şi salva viețile.

Timp de trei luni drumurile acoperite de praf au fost pline de oameni ce mergeau pe jos, de cai şi de căruțe. Fiecare a luat cât a putut duce din bunurile deținute cărându-le în spate, pe spinarea cailor, în căruțe şi căru-cioare. Deoarece era total interzis să scoată bani din țară, fie de aur fie de argint, evreii au cumpărat cât mai multe mărfuri sperând să le revândă în locurile către care se îndreptau.

Drumurile erau lungi şi greu de străbătut. Fiecare zi era mai fierbinte decât cea care trecuse şi soarele pârjolea totul. Zilelor fierbinți le urmau nopți reci petrecute sub cerul liber. Grupurile mai mari aprindeau focuri pentru a se încălzi. Cele mici nu îndrăzneau să aprindă focul de teama bandelor ce bântuiau sau de membri ai Inchiziției ca şi de fanaticii religioşi. Încercau să doarmă la adăpostul copacilor mari sau pur şi simplu strângându-se unii în alții.

Şi nu greşeau atunci când le era teamă. Multe familii dintre cele care îşi căutau un nou cămin trăiau în condiții foarte grele în timpul călătoriei. Cavalerii tiranici ai regelui şi reginei opreau convoaiele şi cercetau minuțios bagajele şi oamenii şi dacă descopereau cea mai mică piesă de aur sau argint îi tăiau capul proprietarului cu o simplă lovitură de sabie. Sau îl spânzurau de cel mai apropiat copac. Nici față de copii nu dovedeau îndurare. Şi totuşi unii dintre ei acceptau să fie mituiți. Unii dintre evreii porniți în exil riscau să-şi piardă viața în încercarea de a părăsi Spania ducând cu ei bunuri de valoare, tot ce aveau mai de preț, profitând de această situație.

Unul dintre cele mai însemnate pericole erau banditii. Erau la fel de nemiloşi ca şi cavalerii. Banditii lacomi porneau la drum hotărâți să fure orice, indiferent dacă erau bunuri de valoare sau nu. Uneori luau şi încălțările uzate din picioarele unei bătrâne sau păturica în care era înfăşat un prunc. Când erau beți atacau fetele şi femeile. Numeroşi

erau tații care şi-au pierdut viața încercând să-şi salveze familiile de-a lungul acestei călătorii, fiind înjunghiați sau fiindu-le zdrobite capetele de bolovani.

Pribegii care pe drumurile de munte făceau față cruzimii bandiților, când ajungeau în apropierea unui sat sau a unui oraş erau din nou jigniți, insultați şi se aruncau pietre asupra lor din partea localnicilor. Mamelor le era tot mai greu să-şi stăpânească fiii care în fața nebuniei şi a nedreptății greu de îndurat deveneau tot mai furioşi. După astfel de confruntări mulți rămâneau fără viață sau erau târâți în fața Inchiziției însoțiți de strigătele de spaimă şi de lacrimile familiilor.

Lungile convoaie deveneau nesfârşite pe măsură ce noi fugari se alăturau din satele şi oraşele prin care treceau acestea. Mulți dintre cei vârstnici şi din prunci n-au rezistat dificultăților şi au murit. La începutul exodului mulți dintre ei împărțeau tot ce aveau, dar pe măsură ce condițiile se înăspreau deveneau şi ei lipsiți de îndurare ca toți ceilalți. Adesea se certau din pricina unei căni cu apă sau a unei bucăți de pâine. Bărbații se băteau, femeile strigau, copiii plângeau. În aceste momente de mare tensiune cuvintele alinătoare ale rabinilor nu erau îndeajuns pentru a potoli furia oamenilor nefericiți. Fiecare dădea vina pe cel de alături. Nimeni nu mai avea puterea şi răbdarea să îndure mai departe. *Conversos* şi *criptos* erau cei către care se îndreptau cele mai grave insulte în astfel de momente. Ei erau învinovățiți de laşitate şi trădare, deşi ei erau cei care aleseseră sau fuseseră siliți să aleagă această cale pentru a se salva pe ei şi familiile lor; crezuseră că prin gestul de falsă convertire puteau primi permisiunea de a rămâne pe pământul strămoşilor şi să scape astfel de tirania Inchiziției. Totuşi săvârşiseră o greşeală, de-a lungul timpului nimic nu se schimbase; Spania îi alungase şi pe ei şi îi transformase în ținta furiei propriei comunități.

Pentru a scăpa de violența spaniolă aceşti oameni au trăit în iad timp de trei luni. Pe lângă toate acestea nici

măcar nu aveau habar de ce îi aştepta pe pământurile către care se îndreptau. Cei care plecaseră din Granada, Valencia, Cordoba şi Sevilla şi au reuşit să rămână în viaţă au urcat la bordul corăbiilor ce se îndreptau către coasta de nord a Africii şi de acolo au încercat să ajungă în teritoriile ocupate de otomani. Printre aceşti pribegi evrei erau şi musulmanii magrebieni, cei care fuseseră învinşi de Isabella şi Ferdinand în ianuarie. Locuitori evrei ai oraşelor din nord precum Vitoria, Huesca, Balaquer Berga, Figures şi Barcelona au plecat din porturile Franţei peste Canalul Mânecii sau peste Mediterana îndreptându-se către Anglia, Italia, Olanda şi oraşele din interiorul Franţei. Cei care trăiau în centrul Spaniei au trecut prin încercări mai mari pentru a părăsi ţara. Locuitorii din Toledo, Guadalahara, Salamanca, Segovia şi Madrid au călătorit sub soarele dogoritor de-a lungul câmpiilor aride şi au trecut înălţimi abrupte îndurând nenumărate greutăţi ca în cele din urmă să ajungă în regatul portughez unde erau primiţi după ce plăteau o taxă de intrare.

Raşel şi familia sa se aflau printre cei care au fost nevoiţi să facă faţă acestei călătorii dificile. Au plecat cam cu o lună mai târziu după ce familia Nahmiyas părăsise Toledo. Aranjaseră să se întâlnească la Lisabona. În ciuda faptului că Ester insistase să rămână şi să îşi aştepte fiul, în cele din urmă după ce a stat de vorbă cu rabinul nu s-a mai opus planurilor soţului său. Din casă au luat doar câteva lucruri. David a investit banii în pielărie aşa cum îl sfătuise Salvatore. Au împachetat totul împreună cu hrana şi au mai luat patru butoaie mari cu apă şi hainele, le-au pus toate într-o căruţă şi au părăsit locurile care le erau atât de dragi. Avram cânta plin de voioşie pe locul aflat lângă tatăl său, ţinând în mână sabia de lemn. Ester şi Raşel se sprijineau de saci şi priveau în tăcere locurile prin care treceau. De la moartea lui Hayım, Ester nu-i mai adresase niciun cuvânt lui Raşel, decât strictul necesar.

Au trecut de poarta principală din Toledo şi s-au îndreptat către câmpiile gălbui, arse de soare. Plănuiau să-i

ajungă din urmă pe cei care plecaseră cu doar câteva zile mai devreme. David mânuia biciul iar Avram flutura sabia. Tajo rămăsese departe în urmă. Ester plângea în tăcere cu privirile ațintite pe valurile verzui cu creste înspumate.

– Scumpul meu Hayım! murmura. Mama te părăseşte.

Când Raşel a întins mâna către ea, Ester şi-a tras înapoi degetele subțiratice de parcă focul se apropiase de ele şi şi-a întors fața. Făcuse acest gest involuntar, fără să gândească. Raşel s-a ghemuit pe locul ei. Propriile cuvinte îi răsunau în urechi: „Îmi doresc să mori. Vreau să mori, Hayım." Remuşcările o ardeau, remuşcările şi sentimentul de vinovăție. Totul se întâmplase din pricina ei, a ei şi a lui Moşe, totul din cauza lor. Mama ei avea dreptate şi niciodată nu avea să o mai iubească pe Raşel. Acest gând era mai înspăimântător decât ideea de a fi dusă în fața Inchiziției. Să fie lipsită de dragostea mamei, de atingerea ei blândă tocmai într-un moment în care avea mai mare nevoie... Şi se afla atât de aproape de ea, atât de aproape...

Părea că tatăl ei îi înțelegea gândurile. S-a întors şi şi-a privit fiica cu mare drag apoi a fluturat biciul în aer. Părea să spună: „Ai răbdare, draga mea, va trece." Dar mama ei plângea. Hayım era pierdut în apele râului şi ea îşi dorise să-l vadă mort... Raşel se simțea ca singura păcătoasă, cea mai cumplită creatură din întreaga lume şi a închis ochii. Nici nu mai avea putere să se gândească la Moşe. Totul se sfârşise, toate acele sentimente frumoase, toate acele momente încântătoare... trebuia să-şi îngroape adânc amintirile, nici măcar nu era demnă de ele. Cu toate acestea nu se putea abține să nu atingă obrazul pe care-l sărutase Moşe. *„Te voi iubi mereu, până la sfârşitul lumii."*

Au călătorit mult timp fără a se întâlni cu cineva. Porneau la drum mai înainte de răsăritul soarelui şi se opreau la apus. Străbăteau păşuni pustii sub soarele dogoritor, vulturii zburau în cercuri deasupra lor; nu exista nici măcar un singur copac pe dealurile dimprejur care se asemănau cu nişte mese din pricina vârfurilor teşite. Totul în jur era galben şi fierbinte. La căderea întunericului, pământul

şi pietrele se răceau şi întreaga noapte sufereau din pricina umezelii. Proviziile de hrană se micşorau. În fiecare zi, Ester pregătea acelaşi fel de mâncare: amesteca făină, nu prea multă, cu apă şi sare. Şi rezerva de apă era pe sfârşite. Nu mai văzuseră râul Tajo de ceva vreme. Dealurile erau tot mai înalte. Din timp în timp, David oprea căruța şi urca până în vârful unui deal de unde cerceta împrejurimile. Erau doar ei într-un ținut pustiu şi părea că s-au rătăcit. După calculele pe care le făcuseră nu mai aveau prea mult timp pentru a părăsi Spania. Aflat între ceea ce spunea calendarul şi drumurile ce duceau către Portugalia, David se simțea dezorientat. Mergea şi tot mergea, într-o direcție pe care nu o cunoştea.

Apoi, într-o zi, au zărit un grup de călăreți ce se îndreptau către ei, într-un nor de praf. Avram flutura sabia în aer şi a strigat:

– Ura! Ei sunt!

Dar sosirea lor nu era un motiv de bucurie. David a încercat să se concentreze pe cei care se apropiau.

– Cavaleria reginei. Stați la un loc, fiți liniştiți şi nu vorbiți!

A tras hățurile şi a oprit căruța.

Călăreții s-au apropiat în grabă şi s-au oprit în fața lor. Erau cinci oameni. Cel mai puternic dintre cai şi-a înălțat capul, s-a ridicat pe picioarele din spate şi s-a oprit. Ceilalți nechezau şi băteau din copite. Caii din Toledo au început şi ei să necheze drept răspuns. Un călăreț cu barbă neagră îi cerceta din priviri pe cei din Toledo cu o atitudine voit intimidantă şi în tot acest timp calul său tropăia în jurul căruței. Întorcându-se către restul grupului a anunțat cu dezgust.

– Evrei.

Chipul său s-a schimonosit de parcă văzuse un cadavru scârbos.

– Coborâți! Deschideți sacii, totul!

David le-a aruncat o privire soției şi fiicei sale şi a dat din cap făcându-le semn să-i dea ascultare. A sărit şi el jos din căruță şi l-a luat în brațe pe Avram.

Mai întâi, călăreții s-au aruncat asupra sacilor cu pielărie şi îmbrăcăminte. Au împrăştiat totul în jur. Cu vârful săbiilor au făcut găuri în piele punând în pericol şi viitorul celor patru din Toledo. Bărbosul a ridicat şalul preferat al lui Raşel în vârful sabiei, strigând:

– Care ți-e numele, evreule?

– David, a răspuns acesta calm ducându-şi mâna la nas.

Bărbatul a pufnit furios:

– David! Totdeauna trebuie să fie David sau Hayım sau Moşe.

Toți ceilalți au izbucnit în râs. Ester şi Raşel palide de spaimă au tresărit.

– David, spune-ne, cât aur ai?

– Noi ne supunem ordinelor Reginei. Nu avem nici aur şi nici argint.

– Adevărat? Şi atunci de ce mergi pe acest drum pe care nimeni nu-l alege? De ce nu mergi pe drumul cel mare? De ce te ascunzi? Hai, arată-ne sau aici vă veți găsi mormântul! Ai înțeles?

– Pur şi simplu ne-am rătăcit.

– Ştiu cum să-ți arăt drumul cel bun. Cercetați pe fiecare în parte!

Doi dintre bărbați l-au prins pe David cu forța; unul dintre ei s-a aruncat asupra lui Ester şi cel mai tânăr a înşfăcat-o pe Raşel. Ester a strigat:

– Lăsați-ne în pace! Nu avem nimic de ascuns.

– Gura, femeie! a rostit bărbatul bruscând-o.

Avram flutura sabia de lemn şi s-a aruncat asupra bărbatului, strigând:

– În numele Reginei! În numele Regine noastre!

Bărbatul a zâmbit şi a prins sabia de lemn.

– Nu ți-ai crescut băiatul ca un adevărat evreu, David. Ia te uită! El încă îi este credincios reginei Spaniei.

Apoi întorcându-se către prietenii săi:

– Ar trebui să luăm acest băiat cu noi şi să plecăm, ar trebui crescut într-un fel demn de el, oricum tatăl său nu are banii necesari.

L-a înşfăcat pe Avram şi l-a aruncat pe umăr.

Chiar în acel moment bărbatul care o avea în grijă pe Raşel a exclamat:

– Fata asta ascunde ceva!

Copila strângea cu putere ceva ascuns în buzunarul uriaş al rochiei sale.

Chipul lui David s-a albit şi ochii săi verzi s-au mărit.

– Raşel!

Oare luase fata cu ea colierul la care ţinea nespus de mult dăruit de bunică? Ester era convinsă că Raşel ascunsese colierul de argint primit de ziua ei de la Moşe. Amândoi erau împietriţi şi îşi priveau fiica. Raşel se opunea bărbatului iar acesta pierzându-şi răbdarea a prins-o de rochie şi i-a sfâşiat buzunarul. S-a auzit un sunet metalic pe pietrele încinse aflate sub picioarele lui Raşel. David a închis ochii ştiind că le sosise sfârşitul. Avram încă ţipa de pe umărul bărbatului.

– În numele Reginei! În numele Reginei!

Ester era asemenea unei statui de gheaţă ce se topeşte sub razele soarelui de iulie. A înghiţit cu greu şi şi-a ţinut respiraţia.

Bărbaţii mormăiau furioşi. Raşel şi-a privit mama şi tatăl:

– Pentru noul nostru cămin!

Ciocanul de pe poarta casei din Toledo zăcea pe pietre, o mână de femeie ţinând o mică minge din bronz în palma pe jumătate strânsă.

– Fată nesăbuită! a răcnit bărbatul, dând cu piciorul în ciocan şi punându-l pe Avram jos.

Ester hohotea fără să se mai poată stăpâni.

Negăsind ceea ce îşi doreau, călăreţii erau tot mai furioşi. L-au lovit pe David care încerca să se apropie de soţie. Unul dintre ei, mai îndesat, a răcnit.

– Gata! De ajuns! Avem treabă, hai înapoi la drumul principal. Acolo sunt banii.

Urcând în şa unul dintre ei l-a prins pe Avram. Bărbatul cel îndesat a strigat din nou:

– Lasă evreul în pace! N-avem timp de pierdut cu el! Hai!

Au dat pinteni cailor pornind în direcția din care veniseră.

Prăbușită la pământ Ester plângea în hohote.

– Ah, Doamne, iartă-mă Doamne! Te rog, Doamne! Iartă-mă că i-am dat uitării pe copiii mei! Iartă-mă că am uitat că sunt mamă! Iartă-mă că am lăsat să mi se umple sufletul de ură!

David îşi îmbrățişase soția şi o ținea strâns. Raşel s-a aplecat şi a luat mâna de alamă şi a dus-o la piept strângând-o. Avram încă striga în urma cailor:

– În numele Reginei noastre! În numele Reginei!

Câteva minute mai târziu, călărețul cel îndesat s-a întors şi i-a găsit pe toți îmbrățişați, plângând şi rugându-se. Cei patru au înghețat când l-au zărit, dar era ceva ciudat legat de întoarcerea sa, chipul său nu era cel al unui duşman.

– David, prietene! Ți-au mai rămas doar patru zile, mişcă-te repede, întoarce căruța şi ia-o la dreapta şi să nu te opreşti până în zori. Ia-o pe păşunile joase, vei vedea râul Tajo din nou, în zori. De acolo continuă spre apus. Aşa vei ajunge în Portugalia.

Vorbise repede şi la fel de iute a întors calul şi a dispărut aşa cum venise. David a strigat în urma lui.

– Cum te numeşti? Cum te cheamă?

Bărbatul a întors capul şi a strigat în timp ce calul îl purta în galop:

– Jose, Jose Marciano.

Şi dus a fost, învăluit într-un nor de praf.

Cei patru din Toledo, după ce şi-au revenit, au privit cu încredere în direcția indicată de Jose Marciano, nu mai simțeau nici foamea nici setea, nici frigul sau căldura, şi nici măcar oboseala. Au ajuns în Portugalia cu patru ore mai înainte de întâi august. Cât a durat drumul Ester şi-a ținut fiica strâns în brațe. Singurul lucru pe care îl mai aveau de făcut era să găsească familia Nahmiyas.

Dar s-a dovedit imposibil de făcut. Când au bătut la uşa unei case de culoarea muştarului cu obloane precum scorțişoara, casă aflată pe o stradă îngustă din Lisabona, proprietara le-a înmânat o scrisoare:

„Dragul meu prieten David, am petrecut zece zile pe drum, totul a fost mult mai greu decât ne-am închipuit. Am găsit o cale mai sigură decât Portugalia. Sper să găseşti această scrisoare la vreme şi să te foloseşti de aceeaşi cale. Noi vom pleca la Zaragosa şi apoi la Perpignan. Ne vom îndrepta spre Istanbul pe o navă ce ne va aştepta în port. Sultanul otoman ne-a invitat acolo. Ne vom instala într-un loc numit Balat în Istanbul şi te vom aştepta acolo. Vom instala tiparniţa în Istanbul, mă rog pentru asta. Domnul să fie cu noi toţi.

Prietenul tău Salvatore
14 mai 1492
Aranhuez"

Când familia De Toledo citea această scrisoare, familia Nahmiyas deja se instalase în casa lor din Balat.

David a vândut calul, a închiriat o cameră şi apoi a mers în port.

17 septembrie 1494

Istanbul

Probabil era ziua în care toamna coborâse asupra Istanbulului. Căldura neplăcută a verii făcuse brusc loc unei zile răcoroase şi blânde. Marea ca de turcoaz şi cerul de un albastru infinit ca satinul. Casele din Üsküdar[41] şi Galata[42], pânzele corăbiilor ce intrau sau părăseau portul păreau învăluite într-o lumină misterioasă, amețitoare, tulburătoarea lumină de septembrie.

[41] Cartier în partea asiatică a Bosforului.
[42] Zonă în Pera celebră pentru farul construit de genovezi.

Rândunelele părăsiseră de mult oraşul deşi berzele abia se pregăteau de plecare. Mii de aripi unduitoare, planau într-un nor uriaş, de culoare cenuşie pe cerul albastru. Unul dintre capetele acestui nor atât de atrăgător se afla dincolo de dealurile din Yedikule în timp ce celălalt se aninase de vârful de pe *Kayişdağı*[43]. Berzele adunate deasupra acestui deal se roteau în cerc aşteptându-le pe celelalte pentru a-şi începe marea călătorie. Berzele porniseră la drum, au dat din nou din aripi pregătindu-se pentru o nouă lungă călătorie. Întregul Istanbul, chiar şi sultanul, asista la spectacolul oferit de natură.

După rugăciunea de dimineaţă, *Divanul* a început cu obişnuitul ceremonial în grădina *Seraiului,* o excepţie datorată acelei dimineţi superbe de toamnă. Galben, portocaliu, roz şi alb, culorile crizantemelor formau un adevărat carusel de culori alături de frunzele platanilor şi ale castanilor care căpătaseră nuanţe roşietice. Baiazid II care trăia sentimente profund poetice în amintirea vremurilor când era *şehzade*[44] poruncise ca întreaga curte să se adune în grădină în ciuda vremii răcoroase. Era pierdut în gânduri cu privirile aţintite asupra florilor din grădină sau asupra valurilor de berze ce zburau deasupra lor. Părea nedumerit şi deranjat de mulţimea de oameni din jurul său şi îşi dorea să rămână singur cât mai curând posibil pentru a se bucura de toată splendoarea din jurul său.

Şi totuşi acea zi era extrem de importantă pentru *Divan*. Noul papă, Alexandru Borgia, trimisese ambasadori în Imperiul Otoman pentru a reprezenta Vaticanul şi acest lucru se întâmpla pentru prima oară. Curând Georgio Bochiardo urma să se înfăţişeze înaintea sultanului. Marele vizir, ceilalţi viziri, *nişancibaşi*[45], *defterdarbaşi*[46], *kazaskerler*[47],

---

[43] Un deal de pe malul asiatic.
[44] Fiu al sultanului, prinţ.
[45] Secretar imperial.
[46] Marele vistiernic.
[47] Marele judecător militar.

kadilar[48] şi *agi*[49] îşi ocupaseră pe perne locurile oficiale. *Tezkereciler*[50], *çavuşlar*[51], *kapicilar*[52] stăteau în picioare aliniaţi de o parte şi de cealaltă a *Divanului*. *Bostancilar*[53] cu funii în mână şi cu iataganele la brâu erau pregătiţi pe rândul din spate în caz că era nevoie de ajutorul lor.

Doar cu puţin timp în urmă, *Divanul* discutase în amănunt cele înscrise în documentele referitoare la veniturile primite din taxe şi toţi căzuseră de acord asupra unor noi prevederi referitoare la sistemul impozitelor şi în acel moment *telhisci*[54] scria hotărârile în marele registru aflat în faţa sa. Din când în când sultanul îi făcea pe cei din jur să tacă doar cu un simplu gest al mâinii şi apoi le comunica propriile decizii. Şi atunci membrii *Divanului* îşi împreunau mâinile pe piept, se aplecau în faţă cu supunere şi rosteau la unison: „Aşa cum vă este porunca, Înălţimea Voastră."

Se discutaseră o seamă de probleme şi una după alta fuseseră rezolvate şi iată că sosea şi momentul primirii ambasadorului.

Bochiardo l-a salutat cu adânc respect pe sultan închinându-se şi oferind darurile pe care le adusese. Baiazid II privea mătăsurile ce făceau ape şi catifelele brodate cu fir de aur, satinul scânteietor şi pe chipul său apăruse o expresie de mulţumire, dar lipsită de sinceritate; a sosit apoi momentul în care i-a fost prezentat ceasul din mahon împodobit cu smaralde, rubine şi diamante, ceas care la începutul fiecărei noi ore cânta o piesă muzicală diferită; cel din urmă dar era reprezentat de un serviciu de masă dintr-un porţelan atât de fin încât părea transparent, cinci sute de farfurii de diverse mărimi împodobite cu trandafiri şi fluturi eleganţi, în

---

[48] Judecători.
[49] Titlu pentru înalte oficialităţi.
[50] Ofiţeri.
[51] Slujitori ai înalţilor demnitari ai Divanului.
[52] Gărzi.
[53] Oameni care se ocupau de grădina de legume şi care totodată aveau rolul de călăi şi de gărzi de corp.
[54] Secretar.

diverse culori. Plictisit, sultanul a întors capul. *Dragomanul*[55], un renegat italian din Galata, a început să traducă mesajul papei, respectuos şi plin de laude la adresa lui Baiazid II.

„Capul creştinătăţii Vă salută Înalt şi Glorios Sultan al Imperiului Otoman cu profundă stimă şi consideraţie; declară că este şi va fi în mod cert un aliat de nădejde. Fratele Vostru, Cem se află sub protecţia şi supravegherea noastră, lucru de care Maiestatea Voastră nu trebuie să se îndoiască. Acordul dintre noi este garantat."

Auzind numele fratelui său, chipul sultanului s-a întunecat şi s-a crispat. A făcut un semn cu mâna abia vizibil şi a privit către ambasador vorbind repede într-o limbă pe care acesta nu o înţelegea. Bărbatul osos, chel, s-a speriat cumplit privind în ochii sultanului şi a plecat capul în grabă, a icnit şi a început să vorbească iar: „Dar este posibil ca făcând anume schimbări ale înţelegerii ambele părţi să aibă de câştigat."

Sultanul a făcut o mişcare scurtă, iritat şi a răcnit:

– *Bre*[56], ce vrea acest Alexandru? Încearcă să renunţe la înţelegere?

– Nu, Înălţimea Voastră, papa nu are nici cea mai mică intenţie să aducă vreo nemulţumire, dimpotrivă doreşte să stabilească o colaborare şi mai rodnică.

– Ce vrea să însemne colaborare rodnică?

L-a privit furios pe *dragoman*.

– Spune-i să nu se joace cu vorbele, vreau să aflu adevărul! Îndată!

„Alexandru Borgia spune: Dacă doreşti vom veghea asupra fratelui Vostru, Cem, pentru suma de patruzeci de mii de ducaţi pe an, conform înţelegerii, dar dacă Excelenţa Voastră va face o singură plată în valoare de trei sute de mii de ducaţi atunci noi am putea să găsim o soluţie finală. În felul acesta puteţi scăpa de un buboi ce nu poate fi vindecat şi noi am fi onoraţi să ne putem arăta loialitatea faţă de Voi."

---

[55] Translator.

[56] Exclamaţie demonstrând starea de spirit a unei persoane.

– Trei sute de mii de ducați? E o sumă mare.

– Adevărat, Maiestatea Voastră, dar mai există şi o altă față a lucrurilor. Poate fi mai costisitor să plăteşti în fiecare an patruzeci de mii de ducați de-a lungul timpului. Dacă Vă gândiți la valoarea totală pe care Înălțimea Voastră a plătit-o până acum... Papa are planuri geniale pentru soluția finală. Un strop de praf adăugat în mâncare pentru a da un gust anume, poate în mod cert să pună capăt oricărei vieți lipsite de valoare, dar atunci ar începe să circule tot felul de zvonuri tulburi pe la curțile Europei. Regele Franței abia aşteaptă un motiv pentru a ataca papalitatea. Şi-a concentrat atenția asupra Neapolelui, a Milanului şi chiar a Romei. Trebuie să căutăm o metodă mult mai tainică. Papa consideră că aceasta ne poate fi oferită de curtea Voastră, Înălțimea Voastră. De exemplu, dacă ar fi posibil să desemnați un bărbier de încredere pentru fratele Vostru..."

Baiazid era surprins şi totodată uimit de o asemenea propunere.

– Fratele nostru a greşit în mod grav. Dar noi ne-am dovedit iertător şi iubitor şi nu l-am pedepsit aşa cum se cuvenea. Fiind un frate iubitor mă întristează profund să iau o astfel de hotărâre, dar mai presus de orice este existența Imperiului Otoman, acest giuvaer sfânt moştenit de la slăviții noştri înaintaşi şi acesta trebuie să trăiască veşnic. Este mult mai prețios decât orice altă existență de pe fața pământului... Şi cei trei sute de mii de ducați sunt o avere. Ne vom gândi la acest lucru şi îi vom comunica Papei, hotărârea noastră, *efendi*[57].

Fluturând uşor din mână i-a făcut semn ambasadorului să plece. Acesta s-a retras, mergând cu spatele, fără a-şi lua fața de la tron. Sultanul s-a întors către *defterdarbaşi.*

– Ce spui? Avem atâția bani de care să ne lipsim?

Marele vistiernic înțelegea limpede cât de bucuros era sultanul datorită ofertei primite şi a răspuns cu toată abilitatea şi diplomația de care era capabil:

---

[57] Domn.

– Neprețuitul, Strălucitul nostru Sultan, totdeauna dispunem de surse de venit dar când este vorba de stabilitatea şi existența statului, toate apele rămân nemişcate şi noi căutăm soluții şi în piatră seacă.

Baiazid a respirat adânc şi a pus o altă întrebare:

– Şi bărbierul?

Unul dintre viziri a rostit:

– Cu voia Voastră Mărite Sultan, îndrăznesc să spun că pentru această dificilă misiune *kapici* Mustafa este omul potrivit.

– Cine este acest *kapici* Mustafa?

– Un convertit din Galata. A făcut studii la Enderun[58] şi vă slujeşte de ani buni cu loialitate. Este de încredere, ne putem baza pe el, *velhasil*[59].

– Să fie adus aici, de îndată.

Unul dintre *çavuşi* aflat în spate s-a grăbit să-l aducă pe Mustafa care de fapt era un spion de origine greacă ce se afla la curtea otomană în slujba papei însuşi. Ochii vizirului scânteiau de plăcere gândindu-se la comoara de care avea să se bucure; de luni bune el şi Alexandru țeseau planuri, punând la punct acest aranjament şi totul fusese urzit în cele mai mici amănunte.

Un alt vizir a început să spună cu glas jos, plin de respect.

– Sultanul meu, cu voia Înălțimii Voastre, ați putea lua o hotărâre în folosul acelor nefericiți musulmani ai lui *Beni Ahmer* care au fost îndelung asupriți de regina creştină Isabella şi de soțul ei Ferdinand.

– Sunt frații noştri întru religie în mod sigur şi este datoria noastră sfântă să-i ajutăm, dar este bine ştiut că nu avem încă armata necesară să ajungem acolo.

– Sultanul meu, după prăbuşirea statului lor, aceşti frați ai noştri au trecut prin cele mai mari suferințe, Înălțimea

---

[58] Şcoală imperială unde copiii erau educați pentru a deveni înalți oficiali.

[59] Pe scurt.

Voastră, v-ați deschis inima și sufletul plin de compasiune față de evreii din *Kurtuba, Îşbiliye, Belensiye, Tuleytila* şi *Girnata*[60]. Aceşti *Beni Ahmer*[61], sunt slujitori ai Islamului asemeni nouă. Fără ajutorul Vostru vor fi şterşi de pe fața pământului.

– Fără îndoială ai dreptate, dar evreii au ajuns aici folosindu-se de propriile lor resurse. Nu ne-au cerut bani, dimpotrivă au adus bunuri pe pământurile noastre. Alungându-i din Spania, Ferdinand a făcut o mare greşeală. Acum să-l lăsăm să fiarbă în propria prostie.

Baiazid şi-a înălțat chipul şi a privit cu mândrie la norul de berze ce se subția. Nimeni nu-l scăpa din privire; la un moment dat a spus:

– Evreii sunt bogați şi talentați; toți au câte un talent, o îndemânare anume, o meserie. Dar oamenii lui *Beni Ahmer* nu sunt ca ei; ne cer să mergem acolo şi să-i aducem aici. Fără armată este imposibil. Chiar dacă am lua hotărârea de-a strânge armata avem nevoie de timp şi de mult aur. Mi-aş fi dorit ca fratele nostru Cem să nu aducă astfel de necazuri imperiului. Dacă lucrurile ar fi stat altfel, poate acum am fi avut posibilitatea să ne împlinim dorința. Dar, cel mai important este să ne asigurăm de existența imperiului acum şi în viitor. Să-i lăsăm pe musulmanii lui *Beni Ahmer* să mai aştepte.

Dându-i deplină ascultare, vizirul şi-a plecat capul.

După câteva momente de liniște *nişancibaşi* a spus:

– Excelența Voastră, unul dintre aceşti evrei, *Ibn Nahmiyas de Tuleytila*[62] aşteaptă să fie primit de Înălțimea Voastră. El...

Fără a-i da timp să vorbească sultanul a întrebat:

– Ce doreşte?

– Să deschidă o tiparniță în Istanbul.

– O tiparniță? Ce-i asta?

---

[60] Cordoba, Sevilla, Valencia, Toledo, Granada.

[61] Arabi din Spania.

[62] Nahmiyas din Toledo.

– Înălțimea Voastră, este o casă unde semnele scrise pe hârtie nu sunt făcute de mână ci de instrumente *mihaniki*[63]. Se folosesc în întreaga Europă.

– Şi care este scopul lor?

– Este acela de a scrie într-un fel mai simplu; documentele, învățătura pot fi puse la un loc pentru secole şi oricine poate citi mai uşor. Şi nu e vorba doar de scrieri; dacă se doreşte se pot realiza desene, figuri şi acestea pot fi tipărite.

– Imagini? *Haşa*[64]! Este împotriva Domnului.

Vizirul a continuat cu însuflețire:

– Neprețuitul nostru Sultan, evreul nu doreşte să imprime imagini, el doreşte să folosească tiparnița pentru cărți; toate acestea sunt în ebraică. A făcut acest lucru şi în Spania, ani buni. Cu îngăduința voastră ar putea să explice el mai limpede.

Când Salvatore a ajuns în fața adunării tremura din pricina emoției. S-a prăbuşit în genunchi şi a sărutat poala *caftanului*[65] purtat de sultan şi a început să mulțumească vorbind cu un accent puternic şi lacrimile îi curgeau. Baiazid era profund încântat de această apariție dramatică ce dovedea o adâncă supunere.

– Hai, *Ibn Nahmiyas Efendi*, ridică-te. Ridică-te şi explică-mi cum e cu acest instrument de tipărit! Ce-i asta?

Salvatore a rămas cam o jumătate de oră în prezența sultanului. Baiazid a părut extrem de interesat de tiparniță şi i-a pus o sumedenie de întrebări. Cum arăta maşina? Cum funcționa? La ce folosea? De ce dorea să se stabilească în acel loc? În cele din urmă i-a dat permisiunea dar cu o singură condiție cât se poate de clară. În atelierul său avea voie să tipărească doar cărți în ebraică şi niciodată o pagină

---

[63] Mecanice.
[64] Niciodată.
[65] Veşmânt folosit de oamenii palatului.

în turcă. Publicarea textelor în alfabet arab era total interzisă. Lui Salvatore nici nu-i trecea prin cap un astfel de gând.

Fericit, a pornit pe jos către casa aflată în Balat. În ciuda vremii reci era ud până la piele din pricina transpirației. Agitația, emoția, încântarea puseseră stăpânire pe el. Privea în jurul său şi oraşul Istanbul îi părea mult mai frumos în acele momente. Galata, Cornul de Aur, Turnul Fecioarei, Üsküdar. Bărcile cu pânze, *kayiklar*[66] zoreau între cele două coaste. Acest oraş era fără îndoială un adevărat miracol.

Salvatore era fericit, putea să se aşeze şi să-şi facă o viață nouă pentru el şi familia lui. Deodată, a simțit o durere adâncă. Iubitul său prieten, fostul său tovarăş de afaceri, David, oare unde era el? Nu avea nici cea mai neînsemnată ştire despre el sau despre familia lui şi trecuseră mai mult de doi ani şi jumătate. Îi întrebase pe toți cei care sosiseră în oraş, dar nimeni nu-i dăduse un răspuns mulțumitor. Totuşi, îşi dorea să-şi păstreze o cât de mică speranță că se vor reîntâlni.

Exodul evreilor către teritoriile otomane încă nu luase sfârşit. În fiecare zi noi grupuri erau bine-venite. Poate şi familia de Toledo reuşea să ajungă în acele locuri.

22 februarie 1495

Vatican

Buzele seducătoare, umede ale tinerei au atins urechea iubitului cu tandrețe, prinzându-i în joacă lobul şi murmurând cuvinte de iubire. Părul lung, des şi blond îi acoperea gâtul subțire asemenea unei mantii de nurcă. Mâna iubitului aluneca pe rotunjimile coapselor şi cu cealaltă îi mângâia părul mătăsos. Deodată a prins-o de mijlocelul grațios şi cuprins de pasiune a făcut-o să alunece sub trupul

[66] Bărci micuțe.

său puternic. Împingând trupul la fel de frumos ca şi al ei l-a certat în glumă, cochet:

– Năzdrăvanule, învaţă să te porţi! Gata! Trebuie să plec.

Ochii ei verzi erau luminoşi şi strălucitori şi nările micuţe fremătau când a râs uşurel dezvelindu-şi dinţii albi. Când râdea făcea gropiţe în obrajii trandafirii. Tânărul cu trăsături frumoase încadrate de bucle blonde era asemenea unui zeu grec, la fel ca şi iubita sa:

– Nu, nu se poate, nu-ţi dau voie!

Tânăra s-a retras, eliberându-se din îmbrăţişarea braţelor puternice.

– Trebuie să plec, fie că vreau sau nu. Tata mă aşteaptă.

– Tatăl nostru, Excelenţa Sa Papa este o persoană înţeleaptă şi va mai aştepta puţin.

– Nu sunt de acord cu tine dragul meu Cesare. Este foarte obosit. Trebuie să am grijă de el. Mâine voi veni din nou. Promit. Ştii foarte bine că nu mai sunt silită să suport compania prostănacului meu soţ. Curând tata va întocmi procedurile de anulare şi voi fi din nou liberă. Cred că eşti de acord că această căsătorie a fost un eşec din toate punctele de vedere. Vezi, regele Franţei, Carol a reuşit să ajungă până aici. Este la Roma de ceva vreme şi am aflat că doreşte să se întoarcă aici chiar în această după-amiază împreună cu *Zizim*[67], otomanul.

S-a ridicat şi a început să-şi aranjeze hainele. Cesare, care era recunoscut de toată lumea ca cel mai chipeş bărbat din Roma, o privea din pat admirativ.

– Lucrezia, spune-mi, cum crezi că va cheltui tata ducaţii de aur pe care i-a luat pentru acest *Zizim*?

– Nu ştiu exact, dar nici nu este greu să bănuiesc. Presupun că o parte vor merge către Michelangelo pentru noile planuri de la bazilica Sf. Petru şi o altă parte vor fi folosiţi pentru a-l plăti pe Pinturicchio pentru picturile din apartamentele Borgia. Restul se vor duce pentru a-şi întări

[67] Numele sub care era cunoscut în Europa sultanul Cem.

puterea, avem destui duşmani. Se apropie şi împlinirea a o mie cinci sute de ani de creştinism şi tatăl nostru doreşte să organizeze serbări cum nu s-au mai văzut, după cum ştii prea bine.

În cele din urmă şi-a pus pe cap vălul lung de mătase brodat cu fir de aur şi smaralde micuțe, s-a aplecat şi şi-a sărutat fratele înainte de a pleca. Apoi, Cesare şi-a aşezat capul frumos pe pernele pufoase simțind că are nevoie de odihnă.

Papa Alexandru VI, de origine spaniolă, îl privea pe sultanul Cem direct, în momentul în care a spus, adresându-i-se astfel pentru prima dată:

– Prințe, Înălțimea Voastră... puteți să vă exprimați părerea? Îl veți însoți azi pe regele Carol al Franței?

Mai înainte de a răspunde, *şehzade* care era silit să trăiască ostatic pe la curțile europene, de treisprezece ani, l-a privit o vreme pe papă apoi pe regele Franței. Ochii săi exprimau durere şi tristețe:

– Niciodată n-am fost tratat ca un prinț. Fie plec împreună cu regele Franței, fie rămân aici... pentru mine sentimentul este acelaşi.

Alexandru l-a privit cu ochi mari de parcă cuvintele rostite de acesta l-ar fi jignit:

– Of, Doamne. Cum să fii acceptat drept ostatic aici? Dar nu se poate! Amândoi aveți sânge regal iar eu nu sunt decât un simplu mediator.

Cem a ridicat din umeri. Carol VIII l-a privit cu respect.

– Prințul meu, în această după-amiază voi veni şi vă voi cere să mă însoțiți. Zilele neplăcute se vor sfârşi curând pentru voi.

Papa a început să râdă pentru a schimba atmosfera.

– Vedeți? Odihniți-vă acum şi apoi pregătiți-vă pentru călătoria care vă aşteaptă, prințe. Faceți o baie, relaxați-vă, aranjați-vă barba. Mustafa vă stă la dispoziție.

Cem a salutat conform uzanțelor şi a părăsit sala.

Papa a dat din cap de parcă îi părea rău şi-l compătimea. Regele Franței se plimba prin încăpere stăpân pe sine.

– Venerat Părinte, cu permisiunea Voastră pot afla motivul bunăvoinței arătate reginei Isabella?

Papa i-a aruncat o privire scurtă:

– Bunăvoință?

– Da, prin faptul că i-ați acordat chiar în această perioadă *Patronato Real*...

– Presupun că totul se lămureşte dacă ne gândim că este o bună catolică. Ce alte motive aş fi putut avea?

– Mă gândeam că a atârnat în balanță şi faptul că sunteți de origine spaniolă, Don Rodrigo de Borgia y Doms. Cu acest drept pe care i l-ați acordat va reprezenta Biserica în toate coloniile spaniole şi va stăpâni în noile teritorii ocupate.

Pretinzând că nu a auzit numele spaniol pe care îl folosise regele Franței pentru a i se adresa, papa a răspuns dând dovadă de mult calm:

– Columb a întreprins câteva călătorii către acele pământuri îndepărtate de peste ocean şi toate au fost plătite de regină care fără nicio îndoială este o bună catolică. Şi să nu uităm că Patronato Real nu i-a fost acordat numai reginei Spaniei, ci şi regelui Manuel al Portugaliei. Ei sunt monarhi puternici în acele locuri şi Voi Maiestate sunteți aici. Un echilibru perfect.

– Şi puterea Voastră, Venerat Părinte se află de o parte şi de alta, după cum văd.

Regele a pus pocalul gol pe tava de aur ținută de slujitorul cu livrea roşie şi a refuzat încă unul oferit chiar de papă:

– Cu permisiunea Voastră... aşa cum ne-am înțeles voi fi aici după-amiază pentru a-l lua pe *Zizim* în Franța.

Mai înainte de a pleca s-a aplecat şi a sărutat inelul sfânt.

Cem se pregătea pentru o nouă călătorie către o altă curte europeană. Slujitorii săi Sinan *Bey* şi Celal *Bey* ca şi *nişanci* Haydar *Bey* erau alături de el.

– Of, mi-aş dori ca Sadi să fie aici, alături de noi. Iubitul meu prieten...

Ochii săi erau înlăcrimaţi.

– Un poet şi un prieten fără egal. Am făcut o mare greşeală trimiţându-l ca mesager în Anatolia. A murit din pricina mea. Nemernicii care i-au legat bolovani de picioare şi l-au aruncat în mare vor fi judecaţi de Cel de Sus. Şi-acum, în sfârşit, plecăm în Franţa,dar fără el. Este vina mea, greşeala mea şi aşa a fost de la început. Şi mama şi soţia... Ele suferă în Cairo. Of, numai eu sunt vinovat de acest dezastru. Niciodată nu ar fi trebuit să râvnesc la tronul Imperiului Otoman... niciodată.

Sinan *Bey* a încercat să-l liniştească.

– Vă rog, *Şehzade*, nu vă mai învinuiţi. Chiar dacă nu aţi fi ridicat pretenţii la tron, fratele vostru nu v-ar fi dat pace. Ştiţi foarte bine cum l-a executat pe al vostru *Şehzade* pe care l-a păstrat ostatic! Apoi a urmat Sadi după care a venit rândul vizirului Gedik Ahmet *Paşa*. Nu vă mai chinuiţi singur. Să sperăm că va fi bine, mergeţi în Franţa, apoi venerabila voastră mamă şi virtuoasa soţie ni se vor alătura.... vă rog, dragul meu *Şehzade*, vă rog!

Celal *Bey* s-a alăturat şi el:

– Da, Sinan *Bey* are perfectă dreptate. Trebuie să vă bucuraţi, plecăm după-amiază şi vom scăpa din acest loc al ruşinii. Niciodată n-am văzut o familie mai dezgustătoare. Papa cred că este marele nemernic al tuturor timpurilor dar nici copiii sau oamenii lui de încredere nu sunt mai prejos. Dăruieşte patul fiicei sale cui îl ajută să dobândească mai multă putere politică. Palatul e aurit; totul este etalat: catifele, mătăsuri, covoare şi cristale, tablouri. Toate acestea sunt doar exemple, modele. În mod cert ele au darul să exprime măreţia, bogăţia lor dar cred că sunt foarte săraci sufleteşte.

Nişanci Haydan *Bey* care punea ordine în documentele aflate pe masă a comentat:

– Dacă regele Carol n-ar fi reuşit să-i mături din cale pe duşmanii săi, în drumul spre Roma, n-am fi putut avea siguranța viitorului nostru. Mărturisesc cinstit nu mi-aş fi putut imagina că am să fiu recunoscător unui necredincios dar îi mulțumesc Domnului că i-a permis regelui Carol să ajungă aici.

Sinan *Bey* a întrebat:

– Dar cum îți explici faptul că a făcut un jurământ de credință papei în ciuda puterii pe care o are?

Sultanul Cem a făcut un semn cu mâna ce exprima limpede nemulțumirea şi scârba:

– Politică... aşa e politica. În orice moment ucigaşii pot deveni victime şi cei care par viitoare victime se pot transforma în cei mai crunți criminali. Acum au beneficii, asta e tot. În ceea ce mă priveşte, nu ştiu ce beneficii voi avea. Cât de multă încredere îi pot acorda lui Carol? Din păcate nu am de ales. Să ne rugăm pentru binele tuturor.

În acel moment, Mustafa a intrat în încăpere. Era un bărbat bine făcut, înalt şi voinic. Acesta era şi motivul pentru care i se spunea *Koca*[68] Mustafa. Pe tava pe care o ducea se afla un castron cu apă fierbinte şi un brici ascuțit. I-a salutat pe toți cei prezenți. Sultanul Cem s-a aşezat în fotoliul de lângă fereastră spunând:

– Hai, *Koca* Mustafa, termină-ți treaba. Repede, să scăpăm atât tu cât şi eu.

Întâmpinat cu aceste cuvinte, Mustafa a ezitat un moment, dar şi-a revenit imediat, punând un prosop alb în jurul gâtului sultanului Cem apoi i-a acoperit fața cu spuma făcută din săpun şi apa din castron.

În aceeaşi zi pe înserat sultanul Cem a pornit către Neapole împreună cu regele Carol. Din suita sa lipsea un om. *Koca* Mustafa, bărbierul, dispăruse imediat ce îşi terminase

---

[68] Uriaş.

treaba şi în ciuda eforturilor depuse nu i-au dat de urmă. În cele din urmă Cem s-a văzut nevoit să părăsească Vaticanul deşi era îngrijorat de soarta acestuia cu toate că nu ar fi trebuit să fie, căci omul se afla pe mâini mai sigure decât el însuşi. Bărbierul se afla într-o sală superbă a papei şi privea pungile pline de ducaţi de dinaintea sa.

– Îi dau cel mult patruzeci de ore. Sau chiar mai puţin. Cine ştie? I-am făcut o mică tăietură în spatele urechii. Nici măcar nu a simţit, o tăietură extrem de mică dar destul de mare cât să pună capăt tuturor problemelor... Sunt sigur că deja i-a crescut temperatura.

Alexandru privea umbrele pe care licărul lumânărilor le reflecta în pocalul său de aur plin cu vin de culoarea sângelui. L-a ridicat spunând:

– Din pricina acelui nemernic, Carol al Franţei, am fost la un pas de a pierde preţuirea sultanului otoman. Era pe cale să ne distrugă planurile, dar cu puţin noroc am ieşit învingători. Te rog să transmiţi Sultanului toată stima şi respectul meu. Sunt totdeauna dornic să fiu partenerul său cu onoare şi loialitate. Forţa noastră unită poate ţine întreaga Europă în genunchi. Când vei fi gata de plecare?

– În câteva ore, misiunea mea a fost îndeplinită.

– Foarte bine. Presupun că vei fi răsplătit şi de către sultan cu generozitate. Ai făcut o treabă foarte bună.

– Sper. Mi-a promis să mă ridice la rangul de al doilea vizir al său.

– Sunt sigur că ne vom bucura să aflăm că ai ajuns mare-vizir nu peste mult timp.

Mustafa a luat pungile cu ducaţi spunând:

– Trebuie să mă retrag, nu am prea mult timp pentru a mă pregăti de călătorie.

A sărutat inelul papei şi a primit binecuvântarea acestuia.

Pe când pleca a văzut-o pe frumoasa Lucrezia intrând în sala în care se afla tatăl său. Se asemăna cu un fluture în hainele roz şi cu vălul brodat pe care îl purta.

Când s-a apropiat, papa s-a ridicat:

– În sfârşit! Eşti aici prinţesa mea, în sfârşit! Mergem la concertul de madrigal în seara aceasta? Mă simt cam obosit. Scuză-mă!

Tânara femeie şi-a aşezat braţele în jurul gâtului său şi l-a sărutat afectuos. Alexandru s-a aşezat şi a închis ochii rezemat de spătarul fotoliului său confortabil.

– Problema lui *Zizim* este rezolvată, a murmurat. Nu vom mai fi puşi în faţa niciunui fel de necazuri legate de el. De acum va fi uşor pentru mine să supun Italia.

Din spatele fotoliului, Lucrezia îi mângâia faţa cu mâinile sale fine.

– Sunt sigură, tatăl meu scump. Tu vei reuşi să învingi toate greutăţile din lume.

– De acum înainte pot să încep pregătirile pentru sărbătorile închinate celor o mie cinci sute de ani de creştinism. Trebuie totul pus la punct pentru această sfântă aniversare. Festivităţile vor fi de neuitat. Nimeni nu trebuie să-l dea uitării pe Alexandru Borgia, nimeni.

Lucrezia continua să susure:

– Sunt sigură, tată, totdeauna toţi îşi vor aminti de tine, niciunui dintre cei care a respirat în prezenţa ta nu te poate uita.

Mâinile ei alunecau pe gâtul şi pe urechile papei. Acesta respira grăbit, cu ochii strâns închişi; a prins mâinile Lucreţiei şi le-a călăuzit în jos: mai întâi pe pântecul său apoi mai jos către bărbăţia sa ce creştea sub degetele ei fine. Tânăra prinţesă îşi îndeplinea în tăcere una din obligaţiile ei obişnuite.

∞ Lisabona

În noaptea în care *Koca* Mustafa fost bărbier şi viitor vizir pleca către Istanbul la bordul unei corăbii din portul Pesca, în ciuda vremii reci, apele Mediteranei erau neaşteptat de calme pentru acea perioadă a anului.

Spre deosebire de ceea ce se întâmpla la Pesca, corabia ce părăsea Lisabona pe nume Impavido avea să fie

pusă în fața unor dificultăți serioase. În limba spaniolă „impavido" înseamnă neînfricat şi faptul că ridica ancora într-o noapte de iarnă putea fi explicat tocmai prin acest sentiment de neînfricare. Furtunosul Atlantic era prea departe de liniştita mare Mediterană pentru a putea face asemănări între cele două. Oceanul era asemenea unei femei aflată în pragul unei căderi nervoase şi o seamă de valuri mici, dar furioase loveau pereții corabiei, valuri ce erau mai mult întunecate decât albastru-deschis. Luna arăta precum o ameţitoare oglindă rotundă ce se ivea din când în când din vârtejul norilor cenuşii.

Corabia era plină cu evrei şi musulmani refugiați. Sute de familii care speraseră câțiva ani că se aflau departe de mânia reginei Spaniei pe tărâmurile Portugaliei porneau din nou la drum în urma schimbării intervenite pe tronul Portugaliei. Manuel cu puterea ce-i fusese acordată prin drepturile patronajului peste ocean luase hotărârea de a schimba politica față de evrei în ciuda atitudinii miloase şi îngăduitoare a tatălui său răposat. La fel ca şi în imperiul alăturat nu voia să vadă niciun evreu pe teritoriul regatului său.

Noul echilibru al puterii politice atât în Europa cât şi în colonii îi silea pe evrei să pornească din nou către alte meleaguri necunoscute. Şi totuşi, în ultimii trei ani duseseră o viață paşnică şi liniştită în Portugalia; plantaseră florile speranței nu numai în grădinile ci şi în inimile lor. Cine şi-ar fi închipuit că totul nu era decât un vis ce se sfârşea atât de repede?

Printre aceşti nefericiți se afla şi familia din Toledo. După ce aflase că exista posibilitatea ca împreună cu alți tineri evrei, Avram să fie trimis pe insula Thomas, Ester pur şi simplu îşi ieşise din minți şi a hotărât să plece înainte de ivirea zorilor din Lisabona. Hayım era pierdut pentru totdeauna şi nu voia să pună viața lui Avram în pericol. De fapt, la fel ca şi ceilalți nu se aşteptase să fie alungați şi din Portugalia şi erau nepregătiți pentru a face față acestei situații. În primele zile petrecute la Lisabona făcuseră câteva încercări pentru a pleca către Istanbul, dar, după un timp,

văzând că nu există niciun fel de represiune împotriva lor au decis să rămână, Lisabona fiind mai aproape de țara natală, mai ales pentru că Ester continua să spere că într-o zi se vor întoarce la Toledo. David nu făcea prea mulți bani din obiectele din piele pe care le vindea dar le era de ajuns pentru a trăi. În spatele casei, Ester făcuse o mică grădină de legume şi Avram îşi găsise câțiva copii şi se juca în compania lor. În mod cu totul neînțeles de când veniseră la Lisabona nu mai fusese niciodată bolnav şi se transformase într-un copil zdravăn, sănătos. În cei trei ani care trecuseră Raşel fusese singura nefericită în familie. Nu-i dăduse uitării nici pe Hayım şi nici pe Moşe. După ce îşi ajuta mama la treburile zilnice, lucrù pe care-l făcea în tăcere, seara se aşeza în pragul porții sub arcada din piatră, împodobită cu figuri reprezentând stele de mare, scoici, peşti, frânghii, plase şi ancore şi asculta glasul chitarelor cântând cântece de dragoste ce se răspândeau în aerul nopții venind de la tavernele din port. În aceste momente de adâncă emoție îşi ducea, fără să vrea, mâna la obraz „*Te iubesc, te voi iubi mereu*". Glasul lui Moşe încă vibra în sufletul ei. Se apropia de optsprezece ani şi avea numeroşi admiratori dintre tinerii din vecinătate, dar inima ei ca şi mintea aparțineau încă primei sale iubiri din Toledo. Dar el nu era acolo, era departe, în Istanbul şi Raşel, mai mult ca orice, îşi dorea să meargă acolo.

Probabil de aceea era atât de fericită când au părăsit casa din Lisabona. Fără a pierde timp şi-a pregătit fratele şi a strâns lucrurile pe care urma să le ia cu ei în călătorie. Nu uitase nici ciocanul de la poartă pe care îl adusese cu ea din Toledo şi pe care l-a legat de punga pe care o purta la mijloc. Mâna fină, de femeie, din alamă ce ținea o minge de bronz în palmă...

ꕥ

Corabia înainta scârțâind puternic pe întinderea vastă şi întunecată a oceanului. Valurile mici dar nervoase se transformaseră; erau înalte, nemiloase şi măturau puntea cu apă înspumată. Pânzele fuseseră coborâte şi vâslaşii îşi

făceau datoria cu trudă. Atât cerul cât şi apa erau întunecate, de nepătruns. Bătrâna corabie se ridica şi cobora purtată de valurile tot mai înalte. Cu fiecare trosnitură corabia părea să se cutremure şi pasagerii înspăimântaţi se rugau fiecare în limba lor, *Haşem Israel* şi *Bismilahirrahmanirrahim*[69] amestecându-se în timp ce se înălţau către cer. Marinarii înjurau şi blestemau zorind dintr-un colţ în altul al corabiei. Cele două catarge înalte se aplecau dintr-o parte în cealaltă, gata-gata să se prăbuşească în ape.

Toţi pasagerii s-au adăpostit în interiorul corabiei, întunecos şi urât mirositor. Plânsete, gemete, suspine... Mirosul oribil de vomă îi influenţa până şi pe cei mai rezistenţi, cauzând un gen de epidemie.

Ester, punând mâna pe fruntea fiului său, s-a plâns:

– Arde!

Bietul Avram zăcea lipsit de putere, nemişcat în poala mamei sale.

David flutura cu disperare mâna, dintr-o parte în cealaltă, încercând să-i aducă un strop de răcoare şi din când în când îi atingea fruntea, murmurând:

– Trebuie să îndurăm toate acestea, n-avem altă cale, mâine-dimineaţă totul va fi bine.

Raşel strângea la piept traista micuţă. Un alt val înfricoşător, întreaga corabie a trosnit şi a scârţâit din toate încheieturile cu furie.

– Gândeşte-te, Ester! spunea David. Până şi faptul că am găsit această corabie este un miracol. Cel puţin sunt oameni de treabă. N-am auzit atâtea povestiri despre evrei care au fost luaţi la bordul corăbiilor şi apoi măcelăriţi de marinari pentru a li se lua bunurile lor atât de neînsemnate? Nu uita că unii erau şi mai cruzi şi tăiau pântecele bietelor victime pentru a se asigura că nu înghiţiseră bijuterii, ascunzându-le în felul acesta. Dar aceşti marinari nu sunt

---

[69] Fraza sfântă de început a tuturor rugăciunilor musulmane, însemnând în numele Domnului.

aşa. Ai să vezi, vom ajunge în Maroc şi de acolo vom merge în Italia după care vom porni către Istanbul. Sunt convins că Salvatore a şi pus bazele atelierului său şi ne aşteaptă. Un strop de curaj, *reina* mea.

– Toate aceste nenorociri s-au întâmplat din cauza mea. Ar fi trebuit să-i dau ascultare lui Salvatore. Am fost atât de proastă din pricina încăpăţânării mele.

– Nu te mai învinovăţi, Ester. N-a fost vina ta. Eşti mult prea legată, cu pasiune chiar, de pământul şi de căminul tău.

David i-a luat mâna aşezată pe fruntea lui Avram şi a strâns-o uşor, iubitor. Cealaltă mână o susţinea pe a fiicei sale. Aceasta s-a strâns şi mai mult lângă el şi şi-a sprijinit capul de umărul tatălui său. Şi ea era încrezătoare, convinsă că vor reuşi să biruie acele momente dificile din viaţă. În zori soarele va răsări şi se va înălţa vestind o viaţă nouă.

În acel moment întreaga navă s-a cutremurat şi a trosnit asurzitor şi s-au auzit strigătele îngrozite ale marinarilor aflaţi pe punte. Brusc, cu o mişcare violentă, corabia s-a înălţat pe valuri şi apoi a început să alunece cu repeziciune. Totul a fost acoperit de apă. Evreii spanioli, *magrebienii*[70] musulmani şi marinarii creştini strigau toţi, cuprinşi de disperare şi se rugau aceluiaşi Dumnezeu dându-i nume în limbi diferite. În cele din urmă corabia s-a rupt în două cu un zgomot cumplit. Ruptura a împărţit perfect în două, corabia. Raşel şi-a strâns fratele în braţe, iar în clipa următoare Ester şi David au dispărut.

Raşel nu era în stare să se gândească nici la mama sau la tatăl său şi nici la Dumnezeu. Se scufunda în apă şi apoi revenea din nou la suprafaţă. Frigul, apa sărată a mării îi ardeau gâtul, gura, nasul şi ochii. Era azvârlită într-un hău înfiorător şi tot ceea ce putea face era să-şi ţină fratele strâns în braţe şi singurul zgomot pe care-l auzea era urletul vântului. Nici rugăciuni, nici suspine, nici strigăte, nici trosnituri.

---

[70] Mauri.

Pentru un timp au fost târâți de valuri pe apele întunecate şi înspăimântătoare ale oceanului.

Apoi s-a lăsat o liniște, o pace adâncă. Totul se terminase, luna apăruse din nou pe cer. Un drum argintiu greu de definit ducea către linia vagă a orizontului. Raşel tremura din tot corpul, dar ceea ce simțea în adâncul sufletului, un fior teribil, privind luna roşiatică şi drumul argintiu era şi mai dureros. Rămăsese singură pe lume.

Pe suprafața apei, în jurul ei pluteau resturi de lemn şi s-a prins de una dintre ele, uşa unui dulap. Cu mâinile înghețate a pipăit în jurul taliei şi cu brâul pe care îl purta l-a legat pe Avram de uşă. Tot ceea ce îşi dorea era să vadă lumina soarelui. Va mai veni o nouă zi?

Raşel l-a îmbrățişat pe Avram şi sufletele lor s-au unit în mijlocul mării eterne. Pentru ea numai el mai exista. l-a sărutat obrăjorii reci ca de gheață şi de parcă s-ar fi aflat într-un pat cald, a închis ochii.

17 iulie 1498

Istanbul

Pentru locuitorii din Istanbul era o zi atât de umedă şi fierbinte încât respirau cu mare greutate. Deşi era foarte devreme şi abia se iviseră zorii, cerul deasupra Mării Marmara era dantelat de văluri grele de ceață semn al unei zile arzătoare spre amiază.

Încă din zori, Moşe şi tatăl său au început să lucreze în tipografie. Deja îşi făcuseră un nume şi erau respectați în oraş. Cu fiecare an câştigaseră mai mulți bani şi dobândiseră mai multă armonie în familie. Trecuseră şase ani de când părăsiseră Spania. Nu mai vorbeau la fel de des ca în primii ani despre căminul lor din Spania. Mama lui Moşe, Graziella, şi fratele acestuia, Abraham, se purtau de parcă

erau născuți în Istanbul. Familia Nahmiyas era mulțumită că se afla acolo, în acel oraş deosebit, cu locuitorii săi veniți de pe diferite alte meleaguri,vorbind limbi diferite şi rugându-se la profeți diferiți, toți fiind sub conducerea otomanilor musulmani. Locuiau fericiți în cartierul pe care sultanul îl hotărâse pentru evrei. Nu erau puşi în fața niciunei probleme legată de credința şi de tradițiile lor. Erau norocoşi pentru că reuşiseră să ajungă în Istanbul, dar gândul lui Moşe era mereu îndreptat către Raşel. Se opusese dorinței părinților săi de a se căsători căci nu dorea să-şi împartă viața cu nicio altă femeie în afară de ea. Îi lua la întrebări pe aproape toți cei care soseau din Spania, dar nu reuşise să prindă nici cea mai mică informație care să-i dea speranțe despre frumoasa lui iubită. În acelaşi timp nu aflase nici ceva rău şi tocmai de aceea încă mai spera. Poate, într-o bună zi, aveau să ajungă toți în Istanbul... Cine putea să-l contrazică? Îşi ațintise privirile asupra orizontului învăluit în ceață, număra corăbiile ce intrau în Cornul de Aur. Da, poate azi, Raşel se afla la bordul uneia dintre ele, de ce nu?

Salvatore a clătinat cu durere din cap zărindu-şi fiul cum privea orizontul, dar nu a rostit niciun cuvânt. Într-o bună zi, această durere din sufletul său avea să se spulbere, era convins. Dar când? Ştia că dacă l-ar fi convins să se căsătorească, viața trăită alături de soție şi de copii, grija pentru ei, l-ar fi putut vindeca mai repede, dar el era atât de hotărât să nu vorbească despre acest subiect. Inima şi gândul îi rămăseseră legate de Raşel, era limpede; cu toate acestea,Salvatore continua să spere că fata vecinilor săi, frumoasa Rebeka a familiei Altamira, putea fi o mireasă potrivită pentru fiul său. Ştia că Raşel se îndrăgostise de Moşe din ziua când se cunoscuseră şi Moşe o iubea la fel de mult. Bietul Moşe suferea împovărat de un sentiment de vinovăție, asta era, dar cu timpul avea să-i treacă. Era hotărât să nu-l sileasă în niciun fel şi avea să stea de vorbă şi cu Graziella despre acest lucru. Ea era atât de insistentă.

– Moşe, de ce nu faci o pauză? Azi e o zi fierbinte, ar trebui să te odihneşti o vreme, fiule!

Întorcându-şi faţa de la mare şi privindu-şi tatăl a spus:

– Da, este foarte cald şi umed. Chiar dacă nu faci nicio mişcare transpiri din greu.

– Otomanii numesc această perioadă *Eyyam-i bahur.*

– *Eyyam-i bahur*? Ce-nseamnă?

– După câte ştiu „vremea evaporării". Aerul fierbinte face ca apa mării să se evapore şi se formează ceaţa. Într-adevăr totul pare să se evapore. Se spune că poate să dureze şi zece zile.

– Dumnezeule şi cum o să rezistăm să nu ne evaporăm şi noi?

– Fiule, viaţa e o luptă cu natura, cu oamenii... cu tot ceea ce ne înconjoară.

Moşe nu a mai dat niciun răspuns şi a continuat să muncească. A luat o altă placă plină cu litere ebraice în relief şi a aşezat-o alături de mânerul cilindrului metalic al tiparniţei.

Amândoi erau cufundaţi în munca lor când cineva a început să strige:

– Salvatore! Salvatore, eşti aici?

A ieşit şi l-a zărit pe rabinul sinagogii Ahrida[71] care urca dealul însoţit de un bărbat pe care nu-l mai văzuse până atunci. Salvatore le-a făcut semn cu mâna.

Oaspeţii au intrat în atelier cu respiraţia tăiată. Moşe şi tatăl său i-au salutat cu respect şi le-au oferit apă rece şi şerbet de cireşe.

– Suntem nespus de bucuroşi să te vedem, rabine, ca şi pe tine străine.

Nou-venitul era un bărbat scund, subţiratic, purtând pe chip o expresie timidă. Nahmiyas se gândea că trebuie să fie unul dintre cei sosiţi de curând. Bărbatul îi zâmbea.

Rabinul a făcut un semn cu mâna:

– Salvatore, încă nu te poţi obişnui, dar trebuie. Nu-mi mai spune rabin. Eu sunt *haham.* Ştii foarte bine că este

---

[71] Cea mai veche sinagogă din Istanbul.

interzis cuvântul rabin. Folosirea lui ne poate aduce amândurora mari necazuri.

Ca explicație a continuat adresându-se celui care îl însoțea:

– Numele Dumnezeului musulman, în limba lor este *Rab* care sună ca și rabin și din acest motiv nouă nu ni se mai spune rabin în aceste locuri.

Bărbatul a zâmbit din nou:

– Ai dreptate neprețuitul meu *haham*. Îmi voi da silința să nu mai uit, dar știi la fel de bine ca și mine că obiceiurile sunt greu de dat uitării. Încă o dată, te rog să mă ierți.

– Pentru liniștea noastră, Salvatore. Ei, și-acum dă-mi voie să ți-l prezint pe don Isac Sarfati, venit din țara ta.

Cuprins de bucurie, Salvatore i-a luat mâna.

– Ești bine-venit! Ești bine-venit!

După ce a aflat de unde venea străinul, Moșe a devenit mult mai atent și a intrat în vorbă plin de nerăbdare:

– Pe ce cale ați ajuns aici, don Sarfati?

– Dă-i pace o clipă, să se odihnească, fiule, a intervenit Salvatore.

– Nicio problemă.

Isac a sorbit din cană și a continuat.

– Am ajuns aici după o călătorie ce ne-a purtat prin Portugalia, tinere. O călătorie teribilă, cumplită...

Inima lui Moșe a început să bată cu neliniște; poate că acest bărbat îi întâlnise, poate știa ceva despre soarta lui Rașel.

– Familia de Toledo, a murmurat el. Știi ceva despre ei?

Salvatore nu a încercat să-și oprească fiul de a-i pune întrebări, și el voia să știe ce se întâmplase cu prietenii săi. Cu privirile ațintite în podea, omul a rămas tăcut pentru un timp. Când a ridicat privirile din nou, ochii săi erau înlăcrimați.

– Din păcate nu toți au avut noroc.

– Ce s-a întâmplat cu ei? Ce? a strigat Moșe.

– Corabia pe care au urcat în Lisabona s-a scufundat în ocean și nimeni nu a supraviețuit.

Don Sarfati vorbise cu glas scăzut, cu tristețe.

Sfâşiat de durere, Moşe a ieşit în fugă strigând:

– Nu, nu se poate! Nu e cu putință!

Salvatore a simțit că se prăbuşeşte. Rabinul murmura rugăciuni. Don Sarfati şi-a aşezat cu blândețe mâna pe umărul lui Salvatore.

∞ Edirne

În vara aceea apele râurilor Tundia şi Marița se tot împuținau de parcă aveau să sece pentru totdeauna. De luni de zile pământul nu fusese atins de niciun strop de ploaie. Se spunea că în ținuturile mai depărtate de mare pământul se crăpase adânc din pricina secetei. Locuitorii din Edirne căutau răcoarea sub copacii seculari ce se aflau de-a lungul drumului ce ducea către Karağaç[72]. Ulmii cu trunchiurile uriaşe şi ramurile ce se înălțau către cer parcă ar fi cerut îndurare Domnului şi sălcii plângătoare cu ramurile lungi şi subțiri se legănau deasupra apei lin curgătoare care părea mai degrabă un pârâu şi nu amintea deloc râul cu ape repezi de altădată. Nu se auzeau decât glasurile vesele ale copiilor, strigătele lor, ceilalți fiind parcă adormiți în brațele amețitoare ale unei zile toropite, fiecare într-un colț umbrit.

Nu numai cei ce se adăposteau sub ulmi dar şi locuitorii din oraş simțeau la fel. Casele musulmane cu ferestre cu bovindouri şi cu uşile mari, duble din lemn, obloanele caselor cu scări duble ale armenilor şi evreilor, ridicate din piatră albă ca zăpada, toate erau ferecate. Florile de pretutindeni din grădini, păreau obosite, cu capetele plecate; garoafele, petuniile, panselele, daliile... Singurele care se bucurau de căldură şi de soarele arzător erau florile-lunii. Câmpuri nesfârşite erau acoperite de aceste flori mari cât o farfurie şi se aflau pretutindeni în jurul oraşului, până departe, în zare. Unii le mai numeau şi floarea-soarelui şi

[72] Zonă în Edirne celebră pentru ulmii seculari.

poate că acest nume era mai aproape de realitate de vreme ce mai degrabă semănau cu nişte mici sori decât cu luna.

De fapt, Edirne era celebru pentru lalelele sale, dar vremea lor trecuse de mult. Primăvara era tare plăcut să priveşti *laie bahçelerini*[73] în toate culorile. Asemenea tuturor celorlalţi sultani otomani, Baiazid iubea nespus Edirne. Cel puţin jumătate din an şi-o petrecea în acest oraş, în *Seraiul* Nou, construit la porunca tatălui său Mehmed II, Cuceritorul. Plecase din Istanbul către acest oraş scump inimii lui însoţit de întreg *haremul* şi de înalţii demnitari ai statului mai înainte ca *zilele evaporării* să-şi facă simţită prezenţa. Mare plăcere găsea sultanul în timpul şederii sale în Edirne stând în *Cihannüma Kasri*[74] care se înalţa precum un turn deasupra clădirilor cu unul sau două caturi ale *Seraiului* şi privind până departe oraşul. Aceasta era distracţia de fiecare zi.

Dar, în acea zi nu avea timp de plăceri, ci se afla în toiul unei importante întâlniri cu *kapicibaşi*[75] *Koca* Mustafa *Aga*. Cei doi se aflau în sala de marmură din Kasr-i Hümayun[76], răcoroasă datorită fântânilor arteziene.

– *Aga*, imperiul nu mai are vreme de pierdut. Din acest moment drumul către Apus nu mai are nicio oprelişte. De vreme ce am dat-o pe fiica noastră şi pe a lui Cem ca mirese la Curţile Egiptului şi Iranului nu ne aşteptăm la niciun fel de probleme de la Răsărit aşa că orizontul balcanic apare promiţător. Drumul către Dalmaţia, Zara, Mora... Se află toate sub controlul nostru. În momentul de faţă singura noastră nemulţumire este Veneţia. N-am nici cea mai firavă încredere în ambasadorul Zankani. În orice clipă italienii ne pot aduce tot soiul de necazuri. Înainte ca ei să facă o mişcare, noi trebuie să ne pregătim să facem faţă oricărei situaţii. Sunt bucuros şi recunoscător papei pentru că ne-a îndemnat să încheiem tratatul cu ei în latină. Astfel putem

---

[73] Grădini de lalele.
[74] Chioşc imperial cu un turn de pază.
[75] Mai marele uşierilor.
[76] Chioşc imperial pe malul unui râu sau al unui pârâu.

să-l încălcăm oricând, fără să ne pierdem onoarea. Trebuie să dăm dovadă de prudență, să fim prevăzători... Ce spui?

– Înălțimea Voastră, eu sunt doar un umil slujitor. Așa cum preabine spuneți, prima și cea mai urgentă măsură este aceea de a face ca *Serenissima*[77] să nu aibă posibilitatea de a face nici cea mai mică mișcare. Din partea celorlalte, vreau să spun Milano, Neapole și Florența, sunt sigur că nu vom întâmpina nici cea mai slabă opoziție, mai mult cred că vor considera acțiunile noastre folositoare lor. Sultanul meu, servitorul Vostru, Mustafa, este pregătit să asculte ordinele Voastre.

Baiazid s-a ridicat și a început să se plimbe cu pas apăsat pe dalele de marmură. Când a ajuns în dreptul lui Mustafa, și-a ațintit privirile în cele ale slujitorului său:

– Mustafa *Paşa*.

Kapicibaşi a tresărit auzind că sultanul i se adresa numindu-l *paşă*.

– Da, *Paşa*, te ridic acum la acest rang. Porneşte neîntârziat şi du la îndeplinire toate cele necesare. Din acest moment. te numesc *Rumeli*[78] *Beylerbeyi*[79]. Strânge oştire, pregăteşte soldații şi asediază Inebahti[80] de pe uscat, cât mai repede cu putință. Apoi, flota va fi pregătită să înceapă atacul dinspre mare, cu ajutorul Domnului suntem siguri că numele otomanilor se va bucura din nou de glorie odată cu momentul alăturării corsarului turc Kemal *Reis*[81] flotei noastre şi drapelul nostru sfânt va ajunge pretutindeni în jurul Mării Mediterane. Cu voia Domnului... Pe uscat... îmi pun nădejdea în tine şi în Iskender *Paşa*. Şi acum pleacă, nu mai pierde timp, arată-mi ce poți.

---

[77] Republica Veneția.
[78] Nume dat teritoriilor otomane din Europa.
[79] Conducător al armatei otomane în teritoriile europene ale imperiului.
[80] Lepanto (în lb. turcă Inebahti) situat în Grecia. Aici au avut loc mai multe bătălii între coaliția statelor maritime catolice şi flota Imperiului Otoman.
[81] Căpitan.

Koca Mustafa *Paşa* s-a plecat cu adânc respect şi a sărutat poala *caftanului* lui Baiazid murmurând:

– Mă rog Domnului să mă ajute să nu mă fac de râs înaintea Măreţului Sultan.

A pornit mergând înapoi fără a-şi întoarce faţa de la tron. Când a ajuns în curte a simţit cum îl cuprinde ameţeala. Uriaşul ar fi fost în stare să ţopăie ca un copil din pricina emoţiei şi a bucuriei. Îşi amintea cuvintele papei: „Vei ajunge mare-vizir într-o zi". Da, de ce nu? Cine ar fi putut să creadă că într-o zi fiul unui pescar grec sărac pe nume Aleko, Niko bărbierul, avea să fie numit de sultan *Rumeli Beylerbeyi*? *Koca* Mustafa *Paşa* şi-a umplut cu aer pieptul uriaş, făcându-l să pară şi mai mare. Văzând cum se apropie cu paşi ce păreau să facă pământul să se cutremure, toţi cei întâlniţi în cale îl salutau cu respect plin de teamă. „Azi sunt *Rumeli Beylerbeyi*, mâine voi fi mare-vizir", murmura el, îndreptându-se către *Bab-i Hümayun*[82].

După plecarea nou-numitului paşă din sală, a intrat Kemal *Reis*. Acesta şi-a făcut intrarea din *Serai* pe uşa din spate ce se deschidea către râul Tundia. Căpitanul a pornit în grabă către sultan. Sultanului îi făcea plăcere să-l vadă pe acest tânăr marinar bronzat şi bine clădit. I-a zâmbit larg, arătându-şi toţi dinţii, lucru ce i se întâmpla rareori.

– Vino, apropie-te, Kemal *Reis*. Eşti obosit, aşează-te, odihneşte-te!

Kemal s-a aşezat pe pernele pufoase ce i-au fost aduse în grabă şi puse la picioarele sultanului de către slujitori. A sorbit şerbetul rece din cupa aurită şi a privit către tron.

Baiazid, tolănit, cu o mână odihnindu-şi capul, i-a cerut:

– Spune-mi *Reis*, ce mai face al nostru *millet* în atelierele de la Gelibolu? Ceva progrese?

– Slujitorii Voştri Burak *Reis*, Kara Hasan *Reis*, Herek *Reis* se roagă pentru sănătatea şi gloria Sultanului meu. Oamenii de la şantier de la căpitani la marinari, de la rotar la

[82] Poarta imperială.

marinar, de la căpetenia tunarilor la smolitor, de la tâmplar la cel care face săgeți, toți muncesc trup și suflet. Au fost construite în număr mare *kadirga, kaliteleri, firkatele, kirlangiçlari*[83]. Nu avem nicio grijă nici cât privește *çektiri.* Continuăm să facem *barcas, agribar, mavna*[84]. Și trebuie să vă spun că în acest moment avem patru galioane uriașe.

– Minunat... și *güğe*?

– Așa cum prea bine știe Sultanul meu *güğe* este o corabie care poate fi pusă în mișcare atât de puterea vântului cât și de forța omului; are două nivele și este foarte costisitoare construirea fie și numai a unei singure astfel de ambarcațiuni.

– Voi da ordin de îndată ca vistiernicul șantierului naval să dubleze bugetul pentru a se construi două astfel de corăbii. Una va fi pentru tine Burak *Reis.* Vreau să le văd plutind pe ape cât mai curând. Vei fi steaua ce va urca pe cerul de la Lepanto... sau cum îi spun necredincioșii, Lepanto. Veneția trebuie distrusă. Am încredere în tine și în prietenii tăi. Tu... voi sunteți cei care veți cutremura de spaimă întreaga Mediterană. Ce înseamnă firimitura aceea numită Veneția? Doar o gustare!

– Ca de fiecare dată Sultanul meu grăiește adevărul. De îndată ce flota este gata vom fi și noi pregătiți de atac.

Baiazid zâmbea încântat de conversația încărcată de optimism.

– Și-acum mergi și te odihnește, Kemal *Reis.* Gelibolu nu este departe, dar nici foarte aproape. Odihnește-te, mănâncă și fă o baie apoi întoarce-te la șantier.

Kemal *Reis* s-a ridicat nu mai înainte de a săruta mâna sultanului.

– Înălțimea Voastră, dacă îmi permiteți, aș dori să mă întorc cât mai curând. Nu avem vreme de pierdut. Se poate mânca și în șa; vom avea timp de odihnă după ce ne vom face datoria.

---

[83] Ambarcațiuni de război ale flotei otomane.
[84] Ambarcațiuni de război ale flotei otomane.

Baiazid a zâmbit din nou dezgolindu-şi dinţii. Nutrea o adâncă afecţiune faţă de acest insular şi era convins că atât Kemal cât şi tovarăşii acestuia urmau să fie un sprijin serios, să aducă tărie, forţă flotei otomane. Aceasta trebuia să fie perfectă, nicidecum mai prejos de cea portugheză sau spaniolă, genoveză sau veneţiană.

– Cum doreşti, *Reis*... cum ţi-e voia... du-te şi să ajungi sănătos.

Kemal *Reis* a părăsit încăperea cu paşi la fel de iuţi ca atunci când intrase. Fremăta de energie şi dorinţă de a da măreţie flotei. Pentru el care-şi petrecuse viaţa pe mare prădând nave era pierdere de vreme să petreacă prea mult timp pe uscat. Dorea să se întoarcă pe mare, la luptă, cât mai curând.

∞ Fez

Impresionanta poartă principală a oraşului construită din ceramică verde şi albastră era ca de obicei aglomerată şi şuvoiul de viaţă ce curgea prin ea nu părea influenţat de căldura şi zăpuşeala din oraş. Beduini învăluiţi în mai multe straturi de pânză şi cărora li se vedeau doar ochii, bărbaţi de toate vârstele purtând turban şi robe lungi, negustori de pe diverse meleaguri purtând straie diferite, caravane de cămile ce duceau poveri conţinând hrană, ţesături precum satin, mătase şi catifea, ţărani călare pe catâri erau cei care se împărţeau în vânzători şi cumpărători în bazar, un şuvoi ce intra şi ieşea alert din Fez, oraşul sfânt al musulmanilor.

Un cocoşat, un bătrân arab, îmbrăcat în haine tradiţionale de culoare albă încerca să se odihnească, şezând sub poartă, cu spatele sprijinit de zidul răcoros, iar alături de el se afla un băietan cu ochi negri purtând haine asemănătoare. Din când în când, bărbatul înmuia o cârpă în găleata aflată lângă el şi îşi ştergea fruntea şi gâtul prefăcându-se că nu aude glasul insistent al băiatului. Îi cerea bani să-şi cumpere un pumn de curmale de la vânzătorul aflat în apropiere. Omul nu părea deloc dornic să-i satisfacă pofta.

Fără ca măcar să-i acorde o singură privire îl lovea uşor cu piciorul ori de câte ori băiatul îl ataca cu sabia de lemn pe care o flutura. Într-un târziu omul şi-a pierdut răbdarea şi a strigat, arătându-i o femeie îmbrăcată în negru ce căra un sac pe umeri.

– Gata! Destul! Tacă-ţi gura împuţită sau te dau evreicei şi atunci poţi să te duci direct în *Mellah*.

Băiatul s-a oprit pentru o clipă întrebând:

– Ce-nseamnă *Mellah*?

Bărbatul a cufundat cârpa în apa tulbure, a stors-o cu mâna osoasă şi cu glas temător a spus:

– *Mellah* este un loc îngrozitor.

A îndreptat mâna către nemărginirea deşertului întinzându-se dincolo de orizont; în depărtare se zărea un grup de colibe sărăcăcioase.

– Acolo e *Mellah*. Evreii de acolo sărează capetele tăiate ca să nu putrezească din pricina căldurii. Capetele tăiate ale unor copii ca tine.

Băiatul, înfricoşat, mai întâi a aruncat o privire către acel punct învăluit în nisip, apoi a îndreptat privirea către femeia ce păşea încovoiată; s-a mai uitat încă o dată la curmale şi în cele din urmă a luat hotărârea de a se aşeza în linişte. Femeia a ezitat o clipă de parcă ar fi vrut să se întoarcă spre ei, băiatul s-a strâns alături de bătrânul cocoşat.

Chiar în acel moment din minarete a început să răsune *ezan*[85].

– Să mergem, a şoptit bătrânul. E timpul să ne rugăm.

Au intrat în oraş şi s-au îndreptat către bazarul aglomerat.

Femeia care se oprise din drumul ei îi privea pe cei doi îndepărtându-se. Băiatul se agăţase de mâna bătrânului; razele arzătoare ale soarelui făceau ca haina lui albă să devină transparentă dezvăluind picioarele numai piele şi os. Flutura sabia din lemn către un duşman invizibil. Femeia a

---

[85] Cântarea sfântă a musulmanilor anunţată din minarete de cinci ori pe zi ca o chemare la rugăciune.

scos un geamăt de durere, apoi ridicând sacul pe umeri a pornit către *Mellah*.

– Avram, Avram, fratele meu cel frumos...

Raşel se afla de doi ani şi jumătate în Maroc. Singură, nevoiaşă, disperată... Când deschisese ochii, la mai multe săptămâni de la cumplita noapte pe mare, se trezise la adăpostul umil al unei perechi de evrei, şi ei victime ale curţii spaniole. Locul se afla în apropiere de Tanca; Alegria, bătrâna la care locuia, îi spusese că la început, când oamenii zăriseră trupurile înţepenite ale lui Raşel şi Avram legate unul de altul bănuiseră că era vorba de un peşte uriaş. Zilnic se dusese la mormântul nefericitului său frate aflat sus, pe faleză. Avram îşi dormea somnul de veci, iar părinţii lor erau pierduţi în adâncul oceanului şi apele înspumate purtaseră departe, în locuri necunoscute trupul lui Hayım cu mai mult timp în urmă şi nu exista nicio speranţă, nici măcar nu visa să-l revadă vreodată pe Moşe. Tot ce avea viaţa mai frumos, toate bucuriile erau pierdute pentru totdeauna. Raşel plângea cu disperare.

Când Alegria şi soţul acesteia Amran i-au spus că trebuie să plece din nou, fără un cuvânt a pornit la drum alături de ei. Nu mai avea niciun lucru care să-i aparţină în afară de ciocanul de la uşă pe care-l purta legat strâns la mijloc. O mână de femeie ţinând o minge de bronz; o mână fină, cu degete elegante.

Pentru a se feri din calea portughezilor lipsiţi de suflet au tot mers prin deşert, adânc, departe de coastă, zile la rând. Unii dintre cei care îi însoţeau au murit din pricina bolilor, alţii au fost ucişi de fiare. Cei miloşi pe care i-au întâlnit în drumul lor le-au dăruit hrană, dar cei lipsiţi de inimă i-au alungat cu blesteme şi insulte, dar în ciuda a tot ce era mai rău au ajuns la Fez.

Şi-au găsit adăpost în satul de colibe ridicate pe pământul plin de sare de la *Mellah,* încercând să înfrunte cele mai cumplite greutăţi. Arabii musulmani interziceau cu strictețe intrarea evreilor în oraşul sfânt Fez, dar cel puţin nu existau ameninţări din partea lor. Pentru a câştiga un ban unii dintre bărbaţi, printre care şi evreii au găsit de lucru la

sărarea capetelor tăiate hoților, violatorilor şi altor păcătoşi care fuseseră pedepsiți prin puterea iataganului. Evreii trăiau pe sare, sărând moartea. Lui Raşel îi era imposibil să înțeleagă care era motivul pentru care trebuia să se petreacă toate aceste lucruri cumplite. Străbătea o lume necunoscută de parcă era târâtă de o forță nevăzută, la fel ca şi uşa acelui dulap care-i purtase pe ea şi pe Avram pe apele vijeliosului ocean.

Timp îndelungat fusese asemenea unei stânci, lipsită de sentimente, incapabilă să răspundă vreunei chemări. Văzându-l pe băiatul de la poarta oraşului un vârtej de trăiri a pus stăpânire pe ea. Cât de mult semăna cu Avram... Şi-a trecut mâna peste față. *Mellah* se afla înaintea ei, Alegria îi făcea semn cu mâna. Raşel o privea cu ochi înlăcrimați.

Pe când punea jos sacul, Alegria a întrebat:

– Pe unde ai umblat, copila mea? Mi-am făcut griji. Hai, vino şi şezi, odihneşte-te, bea un strop de apă. Of, frumoasa mea copilă!

Raşel s-a ghemuit la pământ şi a dat deoparte vălul ce-i acoperea părul, a luat cana din mâinile bătrânei şi a închis ochii. Mii de muşte s-au ridicat ca un nor. Ochii, nasul, gura lui Raşel se acoperiseră de muşte care bâzâiau fără încetare. Şi-a acoperit din nou capul şi fața.

– Nu mai pot îndura arşița, nu mai suport aceste creaturi scârboase. Mi-a ajuns. Vreau să mor, să mor...

Alegria a privit-o cu milă.

– Curând suferința va da înapoi, Raşel. Scumpa mea, în scurt timp vom pleca la Neapole, îndată ce am strâns banii necesari. Încearcă să ai răbdare, încă puțin, te rog!

Raşel a făcut cu mâna un semn de adâncă deznădejde. Deja renunțase la orice speranță. Alegria începuse să golească sacul.

– Neapole este un oraş minunat... aşa se spune... Regele lor este renumit pentru mărinimia lui. Vei vedea, acolo vom fi în siguranță, cred că ne vom urca pe corabie la începutul lui septembrie.

Aranjase lucrurile scoase din sac pe un şir în fața ei.

– Făină, *kuskus*... ah, chiar şi zahăr, bravo! O grămadă de *bojo*, o grămadă de *kuskus*[86]... O să le pun în ordine. Şi-acum, gata, hai, du-te şi pregăteşte-te. Am dus o găleată cu apă în camera ta, spală-te, nu mai avem prea mult timp până la apusul soarelui. În seara aceasta este ceremonia *kina*[87] pentru Biba. Ţi-aminteşti? Trebuie să ne pregătim. În curând mă voi duce la ei să ajut la pregătirile pentru *şakşuka*[88].

Raşel a ridicat din umeri şi a pornit către colibă fără un cuvânt.

Ceremonia *kina,* nuntă, căsătorie... *Kuskus, bojo, şakşuka*... Biba, Amran, Alegria... S-a prăbuşit pe rogojină şi a început să plângă în hohote. Într-adevăr, îşi pierduse tăria de a trăi.

ꕥ

Biba purta rochia de nuntă *kebire* dată ei chiar de tatăl său, tradiţie respectată de secole. Ochii îi străluceau de bucurie şi obrajii rumeni erau dovada emoţiei şi a fericirii. O rugase pe Raşel să participe la ceremonia *kina* dar încercările sale se dovediseră fără succes, nu reuşise să treacă dincolo de zidurile înalte ale tristeţii ce o înconjurau pe Raşel. Aceasta era incapabilă să se bucure de viaţă, mai ales când era vorba de o nuntă, aşa că a găsit o scuză:

– Mă simt rău, am o durere de cap cumplită.

Pentru Biba nu a fost greu să accepte scuza căci toată atenţia ei era îndreptată către împlinirea visului său.

Ceremonia *kina* era precedată de râsete şi voie bună. Cântecele duioase de dragoste cântate de fete ajungeau până la urechile lui Raşel.

Prinţul meu, prinţul meu
Regele inimii mele
Iată mâna pe care mi-ai cerut-o
Fii stăpân peste tărâmul iubirii noastre
Prinţul meu, prinţul meu.

---

[86] Un gen de tăiţei.
[87] Noaptea dinaintea unei nunţi tradiţionale turceşti.
[88] Vinete prăjite cu sos de roşii.

Întunericul de nepătruns al deşertului părea să absoarbă toate culorile curcubeului cu ecourile entuziasmului. Raşel s-a ridicat şi a ieşit din colibă aşezându-se pe prag. Lumina lumânărilor din Fez licărea de parcă i-ar fi făcut cu ochiul. A înălţat capul către cer. Mii, milioane de stele!... Nu se auzeau alte glasuri în afara râsetelor ce veneau din coliba ce părea cuprinsă de vraja fericirii. Prin urmare era încă posibil să găseşti fericirea în ciuda lipsurilor, a durerii ce domneau asupra vieţii... Dar Raşel era tot nefericită şi deznădăjduită.

– Ce altceva mai ceri de la mine, Stăpâne? Nu mi-ai luat tot ce aveam? Până la ultima fărâmă? murmura ea.

Chiar în acel moment o mână puternică s-a furişat şi i-a astupat gura, reducând-o la tăcere. O altă mână i-a cuprins talia pe la spate şi i-a strâns trupul ce se zbătea împingând-o în colibă. Lupta din răsputeri să se elibereze. Bărbatul, complet acoperit de veşmântul său negru, dar ai cărui ochi întunecaţi o străpungeau, a aruncat-o jos, i-a sfâşiat fusta şi s-a aruncat asupra ei cu toată forţa. Respiraţia lui fierbinte îi ardea faţa în ciuda pânzei ce-l acoperea. A simţit o durere pătrunzătoare, sfâşietoare între picioare. Urca spre pântecul ei, ajungând până la inimă. Se simţea sfâşiată în bucăţi şi fără să se gândească, instinctiv, dornică să scape a muşcat mâna care-i acoperea gura. Bărbatul a ridicat mâna lovit de durere. Raşel striga cât o ţineau puterile şi în lumina lumânării ce ardea în odaie a văzut mâna şiroind de sânge. Omul avea şase degete la mâna dreaptă. În momentul următor mâna cu şase degete s-a abătut asupra feţei sale. Raşel n-a mai văzut nimic. Au dispărut şi stelele şi luna. Lumea lui Raşel de Toledo s-a prăbuşit în beznă din nou.

1 mai 1499

Merillia

Femeia zdrențăroasă s-a apropiat de intrarea în vilă ce arăta asemenea unui templu roman, păzită de doi soldați înarmați. Strângea la piept ceva ce aducea cu o boccea.

Unul dintre soldații cu bărbi întunecate i-a strigat:

– Hai, pleacă! Nu e loc pentru cerşetori aici.

– *Signora* Miro mă aşteaptă. Mă aflu aici pentru că trebuie să ne întâlnim. Nu cerşesc.

Soldatul a hohotit cu grosolănie:

– Onorabila soție a lui *signor* Miro, cel mai bogat negustor din Merillia te aşteaptă pe tine, onorabilă cerşetoare?

Era gata să izbucnească din nou în hohote şi mai sălbatice, şi a tras de vârful mustăților:

– Poate eşti cea mai bună prietenă a doamnei?

Tovarăşul său i s-a alăturat:

– Sunt sigur că a fost invitată la masă, la uite, a adus şi daruri.

Cu mâna arăta bocceaua soioasă din brațele femeii. Aceasta strângea cârpele jegoase la pieptul ei şi striga:

– Vă rog, nu! Nu vă atingeți! Jur! *Signora* Miro m-a chemat şi va fi foarte nemulțumită dacă nu-mi dați voie să o văd. Puteți primi pedeapsă.

Oamenii şi-au pierdut răbdarea auzindu-i cele din urmă cuvinte:

– Vrăjitoare lipsită de minte! Ia-o din loc dacă nu vrei să-ți tai pântecul gol! Mişcă! Dispari!

Femeia strângea bocceaua la piept şi nu înceta să vorbească privind balconul plin de flori ce se ridica deasupra coloanelor de marmură.

– Mă aşteaptă. Sunt aşteptată, a strigat ea.

Unul dintre soldați, cel scund, a scos sabia din teacă.

– Dacă tot vrei să rămâi pe aici atunci şi eu vreau să-ți tai capul. Bătăciune!

Femeia a dat înapoi, dar bărbatul a reuşit să atingă bocceaua cu vârful sabiei şi deodată s-a auzit ţipătul unui bebeluş. Cele două santinele au rămas împietrite. Îndată s-a auzit un glas:

– Ce-i hărmălaia asta?

Cei doi bărbaţi s-au alăturat unul de altul şi s-au întors către direcţia de unde venea glasul. O femeie foarte frumoasă, îmbrăcată în haine scumpe stătea în dreptul unei ferestre.

Bărbatul mai înalt a încercat să-i explice.

– *Signora* Miro, această cerşetoare...

Vorbele sale au fost întrerupte de plânsul bebeluşului. *Signora* nici măcar n-a mai stat să-l asculte ci i-a poruncit scurt:

– Dă-i drumul! Acum!

Cei doi bărbaţi s-au dat la o parte din drum.

La scurt timp femeia ofilită şi bătrână a părăsit vila fără boccea. În schimb ducea cu ea cinci ducaţi de aur. Cu o forţă, o energie la care nu te-ai fi aşteptat de la o femeie atât de bătrână a pornit către port pentru a urca pe corabia ce ridica pânzele spre Neapole.

Ţinând bebeluşul în braţe *signora* Miro o urmărea de la fereastra dormitorului său cum se îndepărta şi legăna pruncul:

– Nu mai plânge, puiule, vei fi îndată hrănit. Maria! Maria! Vino! Repede!

De îndată a apărut o tânără femeie şi şi-a privit stăpâna cu o expresie de mare bucurie pe chipul dolofan. Nu părea deloc surprinsă văzând bebeluşul în braţele stăpânei.

– Poruncă, *signora*!

Veselă, încântată, stăpâna i-a poruncit:

– Mergi la bucătărie şi cheam-o pe nevasta grădinarului aşa cum am vorbit mai devreme. Christian al meu este atât de înfometat, trebuie hrănit de îndată. Şi nu uita să aduci apă călduţă când te întorci, trebuie să-i facem baie. Şi să-l îmbrăcăm mai înainte de sosirea tatălui său.

Uitându-se la bebeluş, Maria a zâmbit:

– Doamna mea, este atât de frumos! Îi doresc viaţă lungă şi sănătate. O aduc pe Vivian imediat. Sânii ei au destul lapte să hrănească o duzină de bebeluşi.

Copilul plângea cu înverşunare şi de aceea *signora* Miro a îndemnat-o pe Maria:

– Ţi-am spus, grăbeşte-te! Dragul meu Christian nu are răbdare dar are poftă de mâncare!

– Dorinţa voastră e poruncă, *signora*.

Signora Miro şi-a lipit obrazul de cel al bebeluşului şi i-a şoptit cu duioşie:

– Doamne Dumnezeule şi tu Maică Sfântă, frumosul meu Isus! Vă mulţumesc, vă sunt recunoscătoare...

Umbla de colo-colo prin odaie speriată de propria lipsă de cunoaştere, căci nu era în stare să potolească plânsetele pruncului. A continuat să se roage, murmurând cuvinte drăgăstoase la urechea bebeluşului. Din când în când se uita spre uşă aşteptând sosirea doicii, aşa cum poruncise. Dar, în locul acesteia uşa a fost deschisă de un bărbat voinic, de vârstă mijlocie. Faţa colţuroasă încadrată de păr ce încărunţea avea un aer aspru. Femeia s-a apropiat fericită de el.

– Priveşte, Marcelius, priveşte ce avem! În sfârşit copilul nostru a sosit.

Bărbatul îşi privea soţia care ţinea un prunc în braţe şi nu părea deloc interesat. Obosit, s-a aşezat într-un fotoliu în apropierea căminului.

– Vrei să-l faci să tacă..., a arătat către prunc.

Şi-a astupat urechile cu ambele mâini fără a mai spune altceva.

Signora Miro era atât de fericită încât nici n-a observat lipsa de interes a soţului.

– Se va opri din plâns de îndată ce soseşte Vivian. Îi este foame. Nu ne aşteptam să te vedem atât de curând. Am dreptate, Christian? Nu-l aşteptam pe tata înainte de apusul soarelui.

– Christian? Ăsta-i numele ce i s-a dat?

– Nu, eu i-am dat acest nume.

– A fost botezat?

– Nu, s-a născut doar cu o săptămână în urmă.

Bărbatul şi-a aruncat privirile asupra copilului.

– Nu ți-am spus să cauți unul mai mare? Trebuia să aibă cel puțin şase luni. I-ai cercetat mâinile şi picioarele? Sper că nu am fost păcăliți.

– Desigur, este sănătos! Este limpede! Priveşte!

– Slăbiciunea te orbeşte, Rafaella. Nu l-ai cercetat, am dreptate?

Femeia strângea copilul la piept repetând.

– Este sănătos! E sănătos.

Bărbatul s-a ridicat şi i-a poruncit cu glas autoritar:

– Desfă scutecele!

Femeia a pus pruncul pe sofa şi a început să desfacă faşele ce țineau scutecele. Pruncul s-a întins când s-a simțit liber şi a încetat să mai plângă. Bărbatul i-a examinat brațele firave, picioarele şi burtica uşor umflată ce încă purta cicatricea rămasă de la tăierea cordonului.

Rafaela privea pruncul încântată. Deodată Marcelius a scos un strigăt:

– E un nemernic evreu. Cum ai putut? Dă-l înapoi, imediat!

Femeia a făcut un pas înapoi speriată.

– Evreu?

– Nu vezi că a fost circumcis?

Rafaela s-a aplecat şi a privit *pipi*[89] al copilului care părea comparativ mare cu picioarele firave pe care le mişca neîncetat. Într-adevăr era circumcis şi doar evreii supuneau copiii atât de mici circumciziei. Cu toate acestea nu voia să renunțe:

– Nu, nu-l trimit înapoi. Nu-mi pasă dacă a fost circumcis. Este copilul meu.

Bărbatul a început să strige furios.

---

[89] Penisul copilului.

– Nu-l vreau. Nu dau numele meu unui bastard evreu. Vei face cum spun eu. Nu-ți permit să-mi terfeleşti onoarea. Gata, termină cu prostiile, e revoltător.

Brusc femeia s-a liniştit şi a vorbit cu un glas rece, ca de gheață:

– Nu mă face să spun lucrurilor pe nume. Nu vreau s-o fac, *chueta*. Înaintaşii tăi au fost evrei la fel ca mulți alți majorcani. Cât de repede ai dat uitării acest lucru.

Marcelius Miro îşi privea soția înspăimântat. Vorbele ei erau asemenea muşcăturii unui şarpe veninos. Şi-a pierdut stăpânirea de sine şi s-a aruncat asupra copilului, luându-l de gleznă şi ducându-se cu el spre fereastră.

– Pentru că tu refuzi să-l trimiți înapoi mă văd nevoit să-l azvârl eu din casă, a tunat el.

Tremurând de furie, Rafaela încerca să-i ia copilul din brațe.

– Nu, te rog! Nu-mi lua această bucurie, Marcelius. Te implor, din toată inima, dă-mi-l înapoi!

Bărbatul nici nu voia să-i dea ascultare, ci continua să urle amenințător:

– *Chueta* dacă aşa spui tu... Evreu. Acum vei vedea ce înseamnă adevărul.

Copilul devenise purpuriu din pricina urletelor şi pentru că era ținut cu capul în jos.

Rafaela plângea şi ea.

– Te rog, te rog, dă-mi-l. Lasă-l în pace. Promit să-l trimit înapoi. Îți voi da ascultare.

Cuvântul „ascultare" a părut să-l liniştească pe Marcelius. A adus copilul înapoi şi l-a dat soției cu un aer plin de dezgust. Femeia a luat pruncul gol şi a părăsit încăperea hohotind. În prag s-a întâlnit cu Maria care ducea o găleată cu apă şi prosoape albe. Îşi privea stăpâna plină de compasiune. Rafaela abia putea să respire din pricina suspinelor:

– Unde e Vivian?

– La grajduri, cu soțul ei, va veni imediat. Am trimis pe cineva s-o aducă.

Rafaela a pornit în fugă de-a lungul coridoarelor îmbrăcate în marmură şi a deschis uşa ce dădea în curtea din spate.

Vivian şi soţul ei au rămas împietriţi când şi-au văzut stăpâna alergând către ei cu un copil în braţe şi plângând în hohote. Ajunsă lângă ei, Rafaela abia a reuşit să vorbească.

– Te rog în numele Maicii noastre Sfinte, ia acest copil.

Juan a îndemnat-o.

– Vă rog, doamnă, liniştiţi-vă, am să vă aduc nişte apă.

Vivian, după ce i-a dat cana cu apă, a luat pruncul în braţe înfăşându-l în şorţ.

– Soţul meu nu-l vrea. A fost la un pas să-l omoare. Te rog, ia copilul...

Brusc a tăcut conştientă de umilinţa pe care o îndura în faţa servitorilor din pricina scandalului iscat. A respirat adânc încercând să-şi înăbuşe emoţia şi a continuat.

–... cel puţin pentru o vreme.

Vivian şi Juan s-au uitat unul către celălalt.

– Vom încerca să vă împlinim porunca cu bucurie, *signora* Miro, dar aşa cum ştiţi avem deja patru copii şi trebuie să mărturisesc că nu-l putem hrăni aşa cum se cuvine, a spus grădinarul.

Apoi Vivian i s-a alăturat.

– Nu ştiu ce să spun, stăpâna mea, e tare greu.

Apoi întorcându-se către soţul ei a spus:

– Poate îl duci în sat, la Mama Cora. Ea îi poate purta de grijă. Are o inimă de aur şi... dacă i s-ar da şi ajutor...

A tăcut privind-o pe *signora* Miro cu înţeles.

Rafaela a înţeles ce voia să spună şi şi-a scos lanţul pe care-l purta la gât şi l-a pus în mâna lui Vivian. De lanţ atârna o cruce mare din aur bătută cu rubine şi smaralde.

– Du-l femeii, Juan, cât mai curând. Soţul meu nu vrea să-i mai audă glasul.

S-a ridicat, şi-a aranjat părul şi rochia,a privit pierdută copilul şi apoi a plecat cu paşi grei către casă. Umerii căzuţi erau dovada suferinţei. Deodată s-a întors şi a strigat:

– Îl cheamă Christian. Christian.

– Copilul ăsta are o foame de lup i-a spus Vivian soțului său. Lasă-mă să-l alăptez mai întâi, i-a cerut acestuia.

Omul deja pregătise calul pentru a pleca în sat.

Pruncul a început să sugă cu lăcomie lipindu-şi fața micuță de pieptul generos al femeii, cu o mânuță încercând stângaci să prindă sânul. Surprinsă, Vivian a exclamat:

– Are şase degete la mâna dreaptă.

Juan a zâmbit cu aerul celui care le ştie pe toate.

– Şi ce-i cu asta? Cine ştie, poate e de bine. Poate în felul acesta va putea să înşface mai mult de la viață... mai mult decât vom putea noi vreodată. Când termini de alăptat îl iau şi-l duc la Cora. N-am nici cea mai mică dorință să dau față în față cu furia lui *signor* Miro.

28 iulie 1499

Golful Lepanto

– Kemal *Reis*... Kemal *Reis*

Alban Armenio, comandantul avangardei ce forma flota venețiană s-a cutremurat de furie auzind această strigare ce se ridica... flota otomană aflată în fața insulei Brodana.

– Kemal, bandit dezgustător! Ucigaş, violator nemilos, nemernic!

Sosise vremea răzbunării. Veneția urma să-i înfrunte pe otomani şi Alban să lupte împotriva lui Kemal. Turcul acesta ras îi pârjolise trei corăbii, îi omorâse oamenii şi îi furase toate bunurile cu doar trei ani în urmă iar Alban scăpase ca prin minune de iataganul său. Dar sosise vremea să-şi folosească spada.

În ultimii ani flota venețiană se întărise. Număra o sută şaizeci de corăbii de război şi cele mai multe dintre ele

aveau două punți, galioane înarmate puternic. La acestea se adăugau douăzeci şi două de vase franțuzeşti şi două vase de război din insula Rodos.

După ce primiseră informații legate de construirea navelor de război la Gelibolu, europenii munciseră din greu pentru a-şi întări forțele. În afara a două *güğe* flota otomană era constituită din mici *çektiri* şi războinicii lor nu erau obişnuiți să lupte pe mare în timp ce puterea şi experiența veneției lor erau în mod indubitabil superioare. Amiralul Antonio Grimani se afla şi el acolo alături de corăbiile sale, rivalul său amiralul Loredano sosise şi el venind din Corfu cu cele cincisprezece corăbii alăturându-se flotei *Serenissimei.* În acea bătălie niciunul nu avea de gând să implice şi animozitățile dintre ei. Alban Armenia era convins că vor ieşi biruitori şi dacă nu ar fi existat flota corsarilor ce se alăturase otomanilor, atunci totul ar fi fost o joacă de copii. Dar, indiferent de prezența acestora, rezultatul avea să fie cel aşteptat de el. Era hotărât să-l scurteze de cap pe Kemal cu propria sa mână. A cerut ofițerilor săi să i se alăture şi i-a arătat cârmaciului o anume *güğe* cerându-i să pornească în direcția ei, acolo unde se afla Kemal *Reis.*

De fapt Kemal al cărui nume îl strigaseră soldații era un altul, era Kemal din Sancak-ul ienicerilor. Comandantul navei indicate de amiral era Burak *Reis* şi Kemal *Reis* se afla sub comanda acestuia, alături de Kara Hasam şi Herek *Reis. Guğe* care îl avea la bord pe duşmanul lui Alban, celălalt Kemal *Reis,* era undeva în altă parte a golfului.

Pentru o lungă perioadă de timp oraşul Lepanto a fost asediat de o armată de câteva mii de *sipahi*[90] şi ieniceri care atacau de pe uscat la porunca lui Baiazid II. Cele trei castele şi zidurile oraşului ce se ridicau deasupra mării într-o serie de terase fuseseră afectate de loviturile de tun ale artileriei otomane, dar lipsind susținerea de pe mare turcii încă nu reuşiseră să cucerească oraşul. Flota aflată sub comanda lui

[90] Călăreți.

Davud *Paşa* ajunsese în zonă doar de puțin timp fiind întârziată de vremea neprielnică.

Dușmanul de moarte al lui Alban, Kemal *Reis* cerceta din priviri flota venețiană. Capul său perfect ras strălucea în soare şi el se juca cu cercelul sau îşi răsucea vârfurile mustății lungi şi întunecate. Purta *cepken*[91] stacojiu direct pe piele, *şalvarii* din mătase erau de un roşu orbitor. Neliniştit îşi pipăia mereu iataganul şi îşi scărpina tatuajul de pe braț ce reprezenta un leu.

– Venețienii...

Ştia o mulțime de lucruri despre ei şi a lor putere. Dacă ar fi luptat cu ei pe rând, unul câte unul, i-ar fi trimis în iad, dar realitatea era alta. Flota otomană era suficient de numeroasă pentru un război pe mare, în ciuda faptului că nu existau prea multe galioane dar *güğe* şi *çektiri* erau o mulțime. Aceste corăbii micuțe erau extrem de rapide şi capabile de o seamă de manevre. Cea mai mare problemă o constituia lipsa de experiență din rândul marinarilor. În această privință Kemal se baza pe cunoştințele prietenilor săi, toți comandanți de nădejde. Aveau să câştige războiul, altfel nu se putea. Sultanul Baiazid aştepta veşti în *otag*[92] înălțat pe vârful dealului ce privea către golf. Kemal îi promisese victoria şi avea de gând să-şi țină promisiunea.

A zărit corăbiile venețiene care îşi luaseră drept țintă *güğe* la bordul căreia se afla Burak. Prietenul său era capabil să-i împrăştie. A hotărât ca ceva mai târziu să-i atace din spate. Lepanto era ascuns în fumul dens datorat loviturilor de tun.

Furtuna stârnită de loviturile de tun trase de la bordul corabiei pe care se afla Burak *Reis* şi îndreptate către atacatorii venețieni a început mai înainte ca acestea să se apropie. Două *karaka* venețiene erau deja în flăcări. Privindu-le cum sunt mistuite de foc, Alban părea să-şi iasă

---

[91] Vestă scurtă.
[92] Cort imperial.

din minți şi a comandat forțelor sale să înainteze. Amiralul Loredano i s-a alăturat pentru a-l ajuta. Două *karakas* fiecare ducând la bord o mie de soldați şi-au ocupat locurile de o parte şi de cealaltă a corabiei pe care se afla Burak *Reis*. Veneţienii au aruncat parâmele cu ancore, şi-au scos spadele şi s-au aruncat în număr mare pe bordul *güğei*. Iataganele şi spadele s-au întâlnit într-o cumplită încleştare, scoțând scrâşnete şi împrăştiind scântei. Strigăte, blesteme în diferite limbi făceau să-ți înghețe sângele. Burak *Reis* şi ai săi *levent*[93] îşi mânuiau iataganele şi strigau plini de furie: „*Allah, Allah*".

Dar, lucrurile nu stăteau prea bine pentru ei. Dimpotrivă. Veneţienii erau în număr mai mare şi mai puternici cu fiecare moment în care un *levent* se prăbuşea pe punte plin de sânge. Burak *Reis* a văzut cum trupul fără viață al lui Kemal *Reis* se prăbuşeşte moale peste corabie, în apele mării. Herek *Reis* şi-a pierdut şi el viața. Burak a atacat aruncându-se cu iataganul pregătit, a despicat un veneţian, tăindu-l în două şi apoi s-a întors brusc atacând un altul. Burak *Reis* avea experiența necesară pentru a-şi da seama care urma să fie sfârşitul. Dacă ar mai fi fost corsar în mod cert ar fi încercat să scape, dar era comandantul flotei otomane în acel moment. Nu putea să întoarcă spatele bătăliei. În timpul luptei căuta un mijloc de a schimba soarta confruntării. Când a găsit un moment prielnic l-a chemat pe Hasan alături de el. Pentru a-i împlini dorința omul a trebuit să spintece mai mult de patru veneţieni.

– Mergi jos, sub punte şi adu uleiul şi covoarele îmbibate cu ulei şi apoi dă foc celor două *karaka*!

Hasan era un războinic plin de curaj dar nu şi-a putut reține remarca:

– Vom fi toți cuprinşi de flăcări.

Pe când punea la pământ un alt duşman, Burak *Reis* l-a strigat:

---

[93] Soldați din marina militară.

– Asta e, Hasan! Îi pârjolim chiar de va fi să ardem alături de ei.

Strigând: *Hakkini helal et Burak Reis*[94] Hasan s-a grăbit să îndeplinească porunca. Câteva minute mai târziu cu ajutorul celor zece *levent* a dat foc ambelor *karaka*. Coloane uriaşe de foc urcau spre cer, catargele gemeau şi se frângeau cuprinse de flăcări. Lăzile cu praf de puşcă explodau în răbufniri năucitoare. Totul era învăluit într-un fum dens. Apoi, *güğe* la bordul căreia se afla Burak a început să se scufunde. Alban Armenio care îşi dorise să-l ucidă pe Kemal *Reis* se afla printre cei morţi dar luase cu el sute de inamici şi printre aceştia se afla şi Burak, cel mai bun prieten al lui Kemal.

Acesta din urmă înfruntase şi învinsese duşmanul de cealaltă parte a golfului dar nu reuşise să-i vină în ajutor lui Burak şi urmărise din priviri dezastrul. Nu mai era nimic de făcut.

Dar nu fusese singurul martor al celor întâmplate, al transformării în torţe a celor trei corăbii în mijlocul mării. Amiralul Antonio Grimani care încă din copilărie purtase sentimente de invidie faţă de amiralul Loredano privea şi el flăcările. În mod voit se ţinuse departe de a-l ajuta pe Loredano şi era mulţumit să fie martor la sfârşitul violent al rivalului său. Cu inima îndoită a cerut echipajului să tragă câteva salve de tun apoi a ordonat retragerea către Corfu. Văzându-i că bat în retragere, francezii şi corăbiile din Corfu au părăsit şi ele locul confruntării şi au ieşit din golf.

Otomanii au câştigat bătălia pe mare aşa că după aceea lucrurile au fost simple. Soldaţii din castelele Peritorio, Oremazio şi Neo Kastra şi-au pierdut speranţa în urma acestei înfrângeri.

Zuano Mori, comandantul castelelor a declarat:

– Este inutil. Am pierdut Lepanto.

---

[94] Formulă de salut folosită între persoane apropiate.

1 Septembrie 1499

∞ Platoul Lepanto

Soarele dispăruse de ceva vreme şi în ciuda adierii gingaşe aerul era încă fierbinte. Sultanul Baiazid se afla în faţa cortului imperial şi privea fumul ce plutea deasupra oraşului Lepanto. S-a întors către Mustafa *Paşa:*

– Succesul nostru este ameţitor!

Cei doi cu mâinile împreunate pe pântec au murmurat cu modestie.

– Este succesul Vostru, Gloriosul nostru Sultan. Fie ca Domnul să nu ne dea zile fără tine!

O vreme au stat într-o linişte deplină. Privirile sultanului erau aţintite asupra mării şi a oraşului cuprins de flăcări pe care tocmai îl cucerise. Un zâmbet de mulţumire se citea pe chipul său.

– Viteazul Iskender *Paşa* a preluat controlul în oraş, prin urmare nu vor fi probleme. Războiul nostru sfânt va continua până în clipa în care în Balcani nu va mai exista niciun singur castel pe zidurile căruia să nu fluture steagul nostru şi nicio biserică din care să nu se audă *ezan*...

– Sultanul meu, pe turnurile castelelor fluturã steagurile noastre şi bisericile au fost transformate în moschei şi acolo se ţin rugăciunile noastre. Ar trebui să fii liniştit în această privinţă, l-a îndemnat Mustafa *Paşa.*

– Slujbele pentru *şehit*[95], în amintirea şi pentru cinstirea lor?

– Vor dura trei zile.

– Pierderea suferită e asemeni unui pumnal înfipt în inima mea. Toţi erau războinici de neprețuit: Burak *Reis*, Hasan *Reis* şi numeroşi *sipahi*, ieniceri, *levent*... Vreau ca insula Brodano să se numească de acum înainte insula Burak *Reis*.

---

[95] Martir.

– Dorința vă e poruncă pentru noi, Sultanul nostru, au rostit toți la unison.

Privirile lui Baiazid s-au ațintit pe linia orizontului.

– Acolo trăieşte necredinciosul italian, ghiaurul?

– Da, Sultanul meu. *Inşallah*, curând vom înălța steagul nostru în acel loc.

Cu durere lipsită de sinceritate sultanul a continuat:

– Locul în care a murit fratele nostru. Abia după cinci ani de la pierderea sa am reuşit să-i convingem să ne dea coşciugul. Acum fratele nostru se odihneşte în pace la Bursa alături de strămunii săi.

Cei din jur au început să spună o rugăciune în memoria lui Cem, ducându-şi mâinile la față aşa cum cere ritualul. Pentru un moment privirile lui Mustafa *Paşa* au fost umbrite de un sentiment de vinovăție.

Baiazid privea gânditor în jur, cu un aer absent ce-i aducea câteva riduri pe frunte.

– Vă poruncesc să înălțați două castele pe cele două maluri opuse ale golfului Lepanto. Unul pe Mora şi celălalt vizavi. Din aceste locuri vom putea ține sub observație orice situație care ar putea însemna o amenințarea din partea italienilor.

– Totdeauna grăieşti adevărul, Sultanul nostru. De mâine vom începe construcția.

– Şi... şi mai vreau corăbii aidoma celor ale venețienilor. Mustafa *Paşa* răspunzi de construirea lor. Pregăteşte cât mai curând un şantier în aceste locuri şi construieşte patruzeci de corăbii la fel ca ale italienilor.

Mustafa era conştient de greutățile pe care le implica o astfel de misiune dar ce putea face? A răspuns cu supunere.

– La ordinele Voastre, Înălțimea Voastră.

Apoi, cu voioşie în glas, Baiazid a întrebat:

– Care mai e starea de sănătate a lui Ibrahim *Paşa*?

– Sultanul meu, i-am dat veştile bune legate de victoria noastră şi marele vizir s-a rugat pentru tine de pe patul său. Din păcate starea sănătății lui nu e bună. Este slăbit din pricina bolii şi a vârstei. Nimeni nu poate să spună ce va

nduce ziua de mâine în privința lui. Toți *hodga* sunt în cortul său și îi citesc din *Coran*.

– Drumul său duce către cer; a fost un mare-vizir al otomanilor. Îi suntem recunoscători. Un om poate pieri dar Imperiul trebuie să trăiască, prin urmare trebuie să ne gândim la cel care îi va urma.

Cei doi *paşi* erau înfiorați de emoția bruscă adusă de aceste cuvinte. Mustafa şi-a îndreptat spatele şi Sinan îşi muşca buzele în încercarea de a-şi ascunde interesul. Sultanul îi privea lipsit de orice expresie, apoi ca şi când ar fi vorbit cu sine a început să murmure:

– Grăjdarul nostru Hersekli... ştie ce înseamnă să fii vizir, a dat dovadă de iscusință în război...

Şi-a îndreptat privirea inexpresivă către Mustafa *Paşa*. Mergea în lung şi în lat şi tot murmura:

– Mora *Sancak Beyi* Halil... Iskender *Paşa*... Yakup *Paşa*... şi Iskender i-a servit cu loialitate pe otomani. Nu există nici măcar un necredincios care să nu-i fi auzit numele...

Cei doi paşi ce stăteau în preajma sultanului erau împietriți. Era evident că fiecare dintre cei doi îşi dorea să-şi audă numele. Marele vizir era cel de al doilea om important în imperiu. Baiazid continua să murmure; în timp ce păşea de colo-colo îşi mângâia barba încărunțită. Brusc a pornit către cort strigând:

– Chemați-l pe Mesih *Paşa*, apoi a intrat în cort.

Cel puțin în acel moment visul paşilor nu se împlinise şi dezamăgiți au pornit să împlinească porunca sultanului.

Spre deosebire de ei, Baiazid era fericit şezând pe pernele de mătase. I-a cerut uşierului aflat alături de el:

– Serbările... Doresc serbări; ceremonii în cinstea acestei victorii trebuie să aibă loc în Istanbul. Artileriştii trebuie să-şi arate talentele,... să organizeze spectacole cu torțe, să fie împărțită hrană fiecărui nevoiaş din oraş. Toți trebuie să ne împărtăşească bucuria cu mândrie şi voie bună, să mănânce, să bea şi să se roage pentru sultanul lor.

Cam la vremea la care sultanul dădea ordine pentru a organiza serbări în cinstea victoriei obținute de oştirea sa la Lepanto, în Istanbul, Salvatore Nahmiyas era copleşit de emoție, cu totul diferită, datorită unui moment important în viața fiului său. Pregătea nunta lui Moşe. Acesta acceptase să se căsătorească cu Rebeka după ce pierduse şi ultima speranță de a o regăsi pe Raşel. Nu se putea spune că era nefericit pentru că luase această hotărâre. Rebeka avea o fire iubitoare şi era o tânără plăcută. Era limpede că era îndrăgostită de Moşe. Salvatore era fericit şi Moşe avea să fie şi el. Făcuse un pas ce dovedise inteligență atunci când alesese Istanbulul, salvându-şi familia şi pe sine de cruzimea Inchiziției. Deşi amintirea oraşului Toledo îi stârnea încă suferință nu putea să treacă realitatea cu vederea. Erau în viață. Bieții săi prieteni, familia de Toledo avuseseră un destin tragic. În timp ce rula *ketuba*[96], pe care fiul său îl semnase în prezența rabinului şi a doi prieteni apropiați ai familiei nu şi-a putut reține vorbele, murmurând: „Dragul meu prieten, David, lipsit de noroc..."

– Salvatore, unde eşti? E târziu, hai, nunta trebuie să înceapă!

Era glasul Graziellei. Îşi acoperise părul ondulat cu un voal brodat cu paiete scânteietoare. Purta o rochie albastră cu un pieptar de culoare galbenă şi cu volane oranj. După ce se stabiliseră în Istanbul câştigase în greutate, dar pentru soțul ei tot frumoasă era.

– Vin, îndată!

Fluturând *ketuba* înaintea ochilor ei, a adăugat:

– Ştii foarte bine cât este de important! Foarte important.

– Contractul de căsătorie? Nu-i cunosc importanța? Este o comoară pentru femeie, a chicotit.

– Dar cuvintele de alint şi jurămintele n-au nicio valoare? a zâmbit Salvatore.

---

[96] Contract de căsătorie la evrei.

– Of, Salvatore, fără îndoială, sunt nepreţuite, dar toate femeile caută siguranţă, am dreptate? Şi cred că şi bărbaţii o apreciază. În felul acesta un bărbat nu-şi petrece viaţa în plăceri şi amăgiri şi asta e bine pentru familie...

– Bine, bine, gata, stop! Sunt de acord. Mă rog la Domnul ca niciun bărbat să nu-şi petreacă viaţa uitând care-i sunt îndatoririle şi responsabilităţile. Ce înseamnă un bărbat fără nevastă, fără copii? Să ai familie reprezintă lucrul cel mai preţios pe lume. Ştii doar că nu cred că există altă slujbă în afară de aceea de a-mi proteja soţia, copiii şi să sperăm şi nepoţii. Trebuie să avem grijă de toate, chiar şi pentru când nu vom mai fi aici. Greu, scumpa mea Graziella, viaţa e grea!

Femeia şi-a înclinat uşor chipul dolofan şi l-a privit cu ochii unei mame înţelegătoare, a zâmbit cu blândeţe şi apoi l-a luat de braţ:

– Hai, avem responsabilităţi, datorii de împlinit. Nu le da importanţă mai mare decât e necesar, hai, e târziu!

Şi au coborât în grădină ţinându-se de mână.

Aşa cum cerea vechea tradiţie, Salvatore insistase ca ceremonia să se ţină seara, în grădină sub cerul liber. În mod cert, o căsnicie care începe cu un milion de martori strălucind pe bolta cerească nu poate fi decât rodnică.

Cerul, într-adevăr, era presărat cu stele mai scânteietoare decât orice bijuterie a pământului. Era o noapte răcoroasă; iasomia ce urca pe zidul grădinii răspândea o aromă seducătoare în grădină, alături de caprifoi şi trandafiri. Bărbaţii şi femeile se adunaseră în grădină şi în mijlocul acestora se afla rabinul care stătea de vorbă cu tatăl Altamira. Graziella s-a grăbit către încăperea unde aştepta Moşe şi după ce *ketuba* a fost înmânat rabinului, Salvatore s-a alăturat. A luat mâna fiului său, i-a strâns-o cu multă dragoste şi i-a cuprins umerii în tăcere. Apoi au ieşit în grădină. Însoţită de părinţi, Rebeka a pornit din partea opusă a grădinii.

Chipul ei era acoperit cu un voal transparent din mătase, împodobit cu paiete şi cu pietricele colorate. Pe

frunte purta o bandă pe care erau cusute mici monede. Părul îi era împodobit cu şiraguri de mărgele albastre, roşii, verzi şi galbene; bluza de culoare verde era din catifea şi pe deasupra purta o jachetă brodată cu fir de aur; şalul era uimitor. Cerceii, brățările, *kolona*[97] care-i ajungea până aproape de genunchi; *yardangino*[98] şi mai ales coroana cu flori şi păsări în relief pe care o purta pe vârful capului erau toate de o frumusețe nemaivăzută. Cu degete fine şi delicate şi-a ridicat rochia ferindu-se astfel să calce pe ea sau să se împiedice. Sfioasă ținea privirile ațintite în jos.

Cele două familii s-au adunat în jurul rabinului. Părinții au luat cele patru colțuri ale unei bucăți de muselină de culoare crem şi au ridicat-o deasupra capului mirelui. Mireasa s-a învârtit de şapte ori în jurul acestui cort în timp ce se rosteau rugăciuni ca simbol al familiei şi apoi a intrat şi ea sub muselină, alăturându-se mirelui.

Rabinul s-a rugat, apoi a citit *ketuba* cu voce tare şi i-a dat mirelui un inel de aur. Cu mâini tremurătoare, Moşe a trecut inelul pe degetul Rebekăi. Rabinul ținând un pocal cu vin, a băut din el, apoi i l-a dat lui Moşe care l-a azvârlit la pământ. Toți oaspeții au strigat într-un glas, *„Mazal tov"*[99]. Cei doi tineri erau soț şi soție în fața Domnului, a stelelor şi a celor dragi lor. Când au pornit către odaia ce le fusese pregătită o ploaie de orz, grâu, orez şi mei s-a revărsat asupra lor, simbol al fertilității şi bogăției.

Cei tineri s-au grăbit să bată din palme şi să înceapă dansul. Femeile s-au îndreptat către bucătărie pentru a aduce bunătățile preparate. Nici un singur preparat tradițional nu lipsea: *konduços, borekas, bojo, huevos, pirasifuçi, almodrote, kaşkarikas* şi *gayo con avramila*[100] au fost puse pe mese. Toată lumea mânca, bea şi se distra. Toți erau dornici să se bucure, să se simtă bine, sentimente pe care numai fericirea le naşte.

---

[97] Colier făcut din aur sub forma unui lanț gros.
[98] Colier din perle.
[99] Noroc.
[100] Preparate tipic sefarde.

Această nuntă ținută în septembrie, presărată cu hohote de râs şi cântece voioase, celebrată sub cerul înstelat, strălucitor, era considerată un simbol al fericirii, moment care fusese de negăsit timp îndelungat, un timp trăit în suferință şi chin a cărui amintire a bântuit comunitatea evreilor din Balat ani buni.

18 august 1503

Vatican

De aproape o săptămână, Roma era tulburată de un zvon ce stârnea nedumerire, controverse. Papa Alexandru VI care se pregătea să sărbătorească cel de al unsprezecelea an al legatului său prin petreceri şi serbări pentru întreg oraşul, se afla în pragul morții. La fiecare colț de stradă, oamenii îşi împărtăşeau ultimele noutăți despre papă şi fiul său Cesare. Cei apropiați Vaticanului şuşoteau despre modul în care papa şi Cesare se îmbolnăviseră pe neaşteptate şi s-au plâns de dureri cumplite de stomac după cina luată în compania cardinalului Adrian Corneto. Se spunea că Cesare îşi revenise după ce petrecuse câteva zile în pat dar papa suferea încă din pricina durerilor chinuitoare care nu-i dădeau pace. Deşi amănuntele nu erau foarte clare, oamenii erau convinşi că nu era vorba de o boală. Era cât se poate de limpede că cei doi, nu se ştia clar în ce mod, fuseseră otrăviți.

Alexandru VI şi fiul său Cesare erau ambițioşi şi fără margini de lacomi atunci când era vorba de bani şi de putere. Fuseseră implicați în tot soiul de comploturi care de care mai sângeroase şi mai crunte şi asta pentru a-şi atinge scopurile şi se dovediseră totdeauna nemiloşi, necruțători, chiar şi unul față de celălalt. Permanent, în calea lor se aflase cardinalul Adrian Corneto care nu era de acord cu

acțiunile lor corupte şi revoltătoare. Cei doi, tată şi fiu, orbiți de ambiție, complotaseră pentru a scăpa de Corneto prin otrăvire şi în mod cert nu-şi imaginaseră că vor cădea chiar ei într-o astfel de cursă.

Când a primit invitația la masă din partea papei, cardinalul şi-a dat seama că era ocazia aşteptată de cei doi pentru a-l transforma în victima lor. Totodată era conştient de faptul că nu putea să refuze o invitație ce venea din partea papei. Când a sosit momentul atât de temut, nu a avut încotro şi a mers la cină. Îndreptându-se către apartamentele Borgia simțea sângele bubuind în urechi.

Papa l-a primit pe bătrânul cardinal cu mare respect şi l-a salutat ca pe un prieten vechi. L-a condus în camera de aur care era decorată strident cu mobilier placat cu aur.

Bogăția şi extravaganța caracterizau palatul; tavanele, pereții erau acoperiți cu picturi religioase realizate de Pinturicchio. Cardinalul privea în jurul său şi se simțea de parcă ar fi fost într-o casetă cu bijuterii. Având în vedere că erau încăperile în care locuia un om ce purta rasa călugărească, mobilierul, decorațiunile, ornamentele, totul era ostentativ. Corneto a rămas cu gura căscată în momentul în care papa a afirmat că Vaticanul trebuia să reducă din cheltuieli. Apoi a fost de părere că banii care în mod obişnuit erau cheltuiți pe obiecte de lux ar fi trebuit să fie folosiți pentru cauze caritabile. Papa considera că acesta era un act religios. Lui Corneto îi era greu să-şi creadă auzului. Apoi, papa a trecut la cele mai recente decizii politice pe care le luase. Nu cu mult timp în urmă acordase titlul de „*Suverani Catolici – Patronato Real*" reginei Isabella şi soțului acesteia, regele Ferdinand şi i-a împărtăşit cardinalului motivele acestei acțiuni. Dar, nu a omis să vorbească despre nemulțumirile sale față de felul în care Spania îşi dovedea lipsa de loialitate față de papalitate şi se plângea cu amărăciune de acțiunea prin care spaniolii ocupaseră cu puțin timp în urmă Neapole. Era evident că nu le păsa dacă papa era de acord sau nu cu strategia lor politică.

În acea noapte comportamentul papei era nefiresc. Cardinalul a simțit un fior de emoție atunci când acesta a început să vorbească despre copiii săi şi chiar i-au dat lacrimile mai ales atunci când a fost amintit Juan care murise foarte tânăr. Papa i-a împărtăşit îngrijorarea care îl chinuia din pricina fiicei sale, frumoasa Lucrezia. Era din nou căsătorită, pentru a treia oară dar tot nu era fericită. Ultima sa căsnicie fusese un eşec total. Corneto cunoştea o seamă de lucruri despre Lucrezia şi nefericita ei viață. Cele trei mariaje realizate în familii înalte fuseseră de folos pentru a spori puterea politică şi teritorială a familiei Borgia. Biata tânără femeie se transformase într-o marionetă în mâna tatălui şi a fratelui. Se zvonea chiar, că unul dintre ei era tatăl copilului pe care-l născuse cu doi ani mai înainte. Deşi nu se vorbea deschis, întreaga Italie şuşotea despre acest subiect. Originea misterioasă a copilului, ca şi prezența Lucreziei la o orgie cumplită organizată la Vatican constituiau motivul pentru care nu încetau zvonurile despre relațiile incestuoase din familia Borgia. Pe de altă parte nu era niciun secret faptul că Cesare îl asasinase într-un acces de gelozie pe cel de al doilea soț al Lucreziei. Omul fusese ucis pe când zăcea bolnav, în pat şi nu fusese în măsură să se apere. Întreaga familie era putredă până în măduva oaselor. N-aveau nici o valoare morală la care să țină şi se descurcau de minune în această situație. Alexandru, un ticălos josnic, fusese părtaş la otrăvirea prințului otoman Cem şi totul numai din lăcomie. Cu toate acestea, cardinalul era mişcat privind chipul ridat şi plin de tristețe al papei şi de vocea sa tremurătoare din pricina emoției. Era imposibil să rămâi de piatră în fața unor astfel de dovezi de sinceritate. Papa părea extrem de vulnerabil când îşi dezvăluia suferința. Pentru moment, spectacolul emoțional oferit de papă, l-a făcut pe cardinal să-i fie ruşine de lipsa de încredere pe care o avea față de intențiile acestuia.

După o vreme li s-a alăturat şi Cesare, mult iubitul fiu al papei, duce de Romagna, căpitan general al armatelor papale, cumnat al regelui Navarei, bărbatul ce purta titlul

duce de Valentinois *cel mai chipeş bărbat al Romei*. Forţa masculină îi completa trăsăturile fizice deosebit de frumoase şi personalitatea sa era la fel de puternică precum erau şi calităţile fizice, dar totodată uşor tulburătoare. Comportamentul său era atât de contradictoriu încât părea să aibă dublă personalitate. Nu dovedea compasiune sau milă aşa încât fără să ezite omora un om doar cu mâinile goale, fără nicio armă. Pe de altă parte putea să meargă pe stradă în diferite situaţii, să-şi facă timp să stea de vorbă cu cerşetorii şi să dovedească compasiune faţă de cei săraci. Sau putea să cadă într-o stare de letargie şi să-şi petreacă întreaga zi în pat fără a face ceva. Brusc se putea transforma devenind agitat, cuprins de o energie incredibilă mai multe zile la rând. Se întâmplase ca ore în şir să nu rostească un cuvânt; altă dată se transforma într-un vorbăreţ pe care nimeni nu-l putea opri. Cel mai mult îi plăcea să-i jignească şi să-i umilească pe cei aflaţi în poziţii înalte ale scării sociale. El însuşi se bucurase din plin de avantajele oferite de statutul tatălui său şi urcase repede până la rangul pe care îl avea. Era gata să facă orice sacrificii şi tot ce îi stătea în putere pentru a forma statul Borgia. Aceasta era ambiţia vieţii lui. În acel moment se afla pe culmile puterii şi era pregătit să-şi împlinească visul. Se spunea că Machiavelli fusese inspirat de personalitatea şi abilităţile politice ale lui Cesare în scrierea lucrării sale „Prinţul". Cesare era o persoană deosebită, era unic: o combinaţie ciudată între un nemilos sângeros, un ambiţios fără margini, un pătimaş şi o persoană de o lăcomie infinită. Cei doi, tată şi fiu nu numai că nu erau pe placul cardinalului dar se poate spune că acesta îi ura din adâncul sufletului şi era convins că sentimentul acesta era reciproc.

La fel ca şi tatăl său, Cesare se purta cu mult respect faţă de Corneto. După schimbul de amabilităţi obişnuite în astfel de situaţii, au pornit către sufragerie. Cei doi Borgia se întrecuseră pe ei înşişi pentru a-şi dovedi ospitalitatea şi pentru a-l face pe Corneto să se simtă cât mai bine. După ce s-au aşezat la masă, Cesare i-a făcut un semn discret lui Burchard, slujitorul loial de timp îndelungat al papei ca şi cel

care îi scria jurnalul. De îndată ce a primit semnalul, Burchard a luat două pocale de argint şi a început să toarne vinul. Unul dintre pocale era pentru cardinal pe care l-a lăsat în faţa acestuia, celălalt pentru papă şi fiul său. Cardinalul nu-şi putea lua privirile de la vinul aflat în faţa sa. Arăta tentant în paharul superb din cristal veneţian dar, cu toate acestea, nu avea curajul să se atingă de el. Nu putea alunga acel gând cuibărit într-un ungher al minţii şi care îi spunea că singurul motiv pentru care fusese invitat la masă era ca cei doi să scape de el pentru totdeauna otrăvindu-l. Şi totuşi nu era sigur unde se afla otrava, în mâncare sau în băutură. Dacă era în mâncare i-ar fi fost imposibil să dea farfuriile înapoi fără ca ceilalţi să nu observe că pur şi simplu nu se atinsese de mâncare, dar era posibil să găsească o soluţie pentru pocale şi pahare. Cu simţurile ascuţite de teamă, cardinalul a atras atenţia tuturor asupra picturii de pe paravanul pliant aflat în apropiere.

– Superbă pictură! Perfectă! Mă întreb de ce Sfântul Ioan Botezătorul ţine Biblia în stânga şi nu în dreapta.

Uimiţi de această remarcă cei doi Borgia şi-au îndreptat atenţia către pictură. Alexandru chiar s-a ridicat de pe scaun şi s-a apropiat pentru a cerceta imaginea. În acel moment, cardinalul a profitat de faptul că Cesare şi-a urmat tatăl pentru a studia pictura şi a turnat vinul la loc în pocal şi a reuşit să facă schimb de pocale cât ei s-au aflat cu spatele către masă.

– Nu... Cartea Sfântă este în mâna dreaptă, a murmurat Alexandru întorcându-se la masă.

– Aha... da. Ai perfectă dreptate. Vederea începe să mă părăsească. Asta este, vârsta înaintată.

Când au revenit la masă, Cesare a aruncat o privire maliţioasă şi i-a mai turnat vin. Adriano Corneto a încercat să bea şi să mănânce cât mai puţin în acea noapte.

De cealaltă parte, familia Borgia se simţea atât de bine încât nu reuşea să pună capăt festinului.

Când masa a luat sfârşit, bătrânul cardinal şi-a cerut scuze că se retrăgea devreme dar mai avea de pus la punct

o serie de lucruri pentru ziua următoare când avea o întâlnire importantă. Îndreptându-se către trăsura ce-l aştepta în faţa porţii, a răsuflat uşurat. Era aproape sigur că reuşise să-l înfrângă pe îngerul morţii, cel puţin pentru moment. Chiar mai înainte ca bătrânul cardinal să ajungă acasă, cei doi Borgia au început să se plângă de arsuri la stomac. Au trecut doar câteva ore şi au început să-şi piardă culoarea din obraji, apoi au început durerile de stomac greu de îndurat.

Speriat şi îngrijorat de simptomele ce păreau fatale, Burchard a chemat în ajutor câţiva doctori. Din păcate aceştia nu prea aveau cum să-i ajute. Atât tatăl cât şi fiul băuseră vin pe săturate fără să ştie de schimbarea pocalelor făcută de cardinal. Încercarea celor doi Borgia de a lua o viaţă se întorcea împotriva lor.

După ce a fost într-o stare foarte proastă timp de trei zile, Cesare, deşi încă slăbit, a reuşit să se pună pe picioare. Când a mers să-şi vadă tatăl, a înţeles că bătrânul nu avea să treacă peste această încercare. Deşi nu-i păsa ce se întâmpla cu viaţa tatălui său, era totuşi îngrijorat de propria soartă în cazul în care acesta murea. Ştia prea bine că noul papă nu ar fi arătat niciun dram de simpatie pentru familia Borgia şi nu i-ar fi dat permisiunea să-şi păstreze titlurile strălucitoare pe care le deţinea. Cesare urma să-şi piardă toate avantajele pe care le dobândise odată cu numirea tatălui său în scaunul papal şi ar fi fost imposibil să-şi recapete statutul. A reacţionat cu o asemenea grabă încât era limpede că nu-i păsa că tatăl său se afla pe patul de moarte. Împreună cu oamenii săi a forţat intrarea în Vatican şi au luat cu ei toate lucrurile de valoare pe care le-au putut duce. Acest act de vandalism s-a petrecut în timp ce papa se agăţa cu îndârjire de viaţă. Cesare şi oamenii săi au părăsit Vaticanul în câteva minute.

Ani la rând, Burchard fusese martorul tăcut al intrigilor şi comploturilor puse la cale în Vatican. Cunoştea jucătorii: Alexandru, Lucrezia, Cesare. Văzuse suficient de multe încercări la care fuseseră oamenii supuşi încât i se făcea pielea de găină. Dacă s-ar fi aflat altcineva în locul lui

Burchard s-ar fi bucurat să-l vadă pe bătrân îndurând atâta suferință considerând că-şi merită soarta, dar nu şi Burchard. El considera că stăpânul său era o victimă a propriilor slăbiciuni. Nici copiii stăpânului său nu erau mai prejos. El credea că papa avea o inimă plină de bunătate şi încerca din răsputeri să facă ce era mai bine. Datorită faptului că se arătase un susținător generos al artelor frumoase, devenit celebru pentru această atitudine, Burchard considera că papa avea un suflet plin de blândețe şi lumea nu-l înțelegea.

Alexandru zăcea într-o cameră în semiobscuritate, fie întins de-a lungul patului şi încovrigat, luptându-se cu cearşafurile din pricina durerii, fie nemişcat, țeapăn ca un cadavru. Toți îl părăsiseră, dar nu şi Burchard slujitorul său credincios. Doctorii care ajunseseră la concluzia că nu mai era nimic de făcut, beau şi stau la taifas în camera alăturată, plăcerea lor fiind pe banii muribundului.

Pe neaşteptate, Alexandru a deschis ochii şi a încercat să vorbească. Burchard a îngenuncheat pentru a-l auzi mai bine, dar şi ca să-i dea curaj.

– Vorbeşte stăpâne, te rog, vorbeşte! Vorbeşte cu mine, te rog!

Alexandru abia mai respira. Când în sfârşit a reuşit să vorbească din nou, glasul său era ca o şoaptă extrem de aspră. Tot ce a putut spune era:

– Lucrezia... Biata Lucrezia!

Cu aceste cuvinte şi-a lăsat capul să cadă pe o parte.

Aşa s-a sfârşit viața extraordinară a papei Alexandru VI. A fost o viață păcătoasă, strălucitoare, uluitoare, țesută din pasiuni stranii şi extravagante, nicidecum potrivită cu statutul şi poziția de papă.

Burchard le-a împărtăşit vestea preoților care erau de veghe. Le-a permis să intre în încăpere astfel încât să stea de veghe pentru ca trupul să nu fie batjocorit şi pângărit de populația Romei care s-ar fi putut bucura de cele întâmplate. Lucrul acesta putea părea imposibil. Vestea s-a răspândit cu repeziciune şi gărzile palatului i-au îndepărtat pe preoții care

păzeau rămăşiţele pământeşti ale papei. Au început să jefuiască tot ce le cădea în cale strigând şi aruncând insulte direct la adresa papalităţii. Unii dintre ei chiar au lovit cu picioarele cadavrul papei.

Pentru Burchard era dureros să accepte totul în tăcere. În mijlocul nebuniei, încerca să protejeze cadavrul stăpânului său şi să aibă grijă să fie lăsat în pace. Când soldaţii au părăsit în cele din urmă palatul şi cei câţiva rămaşi au adormit răpuşi de băutură, el a încercat să ducă trupul neînsufleţit într-o capelă din apropiere. A fost silit să-l lase acolo şi să plece în oraş pentru a căuta oameni care să-l ajute să facă pregătirile necesare înmormântării. Sub soarele arzător, Burchard bătea din uşă în uşă dar totul era inutil. Cu greu a găsit câţiva oameni care cam fără tragere de inimă, au acceptat să-l ajute. Când a ajuns la capelă trupul lui Alexandru era umflat şi decolorat, atât de mare încât nu intra în coşciug. A fost nevoie să-i scoată mitra şi să-l îndese în cutie. N-au avut de ales, aşa că l-au îngropat ca pe un sărman, un cerşetor, în cimitirul din spatele micuţei capele. Acesta a fost sfârşitul papei Alexandru, moartea sa, survenită în culmea gloriei şi a prosperităţii.

Probabil, Burchard a fost singura persoană care s-a întristat la moartea lui Alexandru. A rămas în faţa mormântului proaspăt, rugându-se pentru o vreme. Nu se ştie dacă cerea iertare pentru cel plecat sau pentru că fusese părtaş tăcut la păcatele comise de acesta.

În cele din urmă a plecat şi el. Aleea ce ducea către capelă, drumul spre satul şi dealurile din apropiere, toate erau la fel de uscate ca şi ochii lui.

∞ Neapole

Când a fost înmormântat pe vârful unui deal din Neapole, Amran nu era la fel de singur ca şi papa. Sute de alte victime ale tifosului îi erau aproape într-unul din mormintele comune, care nu era altceva decât o groapă

foarte adâncă în care se turnase din greu var. Epidemia se răspândise şi măturase oraşul de la un capăt la altul, răpind numeroase vieţi în fiecare zi. Nu exista timp şi nici posibilităţi pentru a face înmormântări aşa cum se cuvine sau să se organizeze ceremonii religioase pentru cei dispăruţi. Erau îngropaţi în acele gropi mortuare cât de repede se putea. Cu excepţia câtorva oameni cu suflet ai bisericii nimeni nu îndrăznea să se apropie de acele locuri. Chiar şi Raşel şi Alegria au fost nevoite să asiste de departe. Alegria a mai privit o dată către mormântul unde se afla cel ce-i fusese soţ şi chipul ei s-a încordat de durere.

– Nici *hevra kadişa*[101], nici giulgiu, nici măcar o singură rugăciune... Dragul meu Amran, bietul de tine... N-a avut nici măcar o înmormântare aşa cum se cuvine.

Raşel a îmbrăţişat-o pe femeia aflată în suferinţă.

– Nu vorbi astfel, Alegria, moartea e voia Domnului, acum se află la ceruri.

– Şi eu cum am să trăiesc fără el?

– Aşa cum a dorit Domnul, uneori cu suferinţă şi lacrimi, alteori cu bucurie şi hohote de râs... Priveşte-mă... Eu am reuşit să supravieţuiesc, sunt încă în viaţă.

Privind-o pe Raşel, ochii Alegriei s-au umplut de lacrimi şi i-a strâns mâna cu compasiune.

De departe era greu de spus care dintre ele era femeia cea tânără şi care cea bătrână. Deşi Raşel avea doar douăzeci şi şapte de ani şi ea mergea cu paşi grei la fel ca şi Alegria în vreme ce se întorceau de la groapa comună, cu şalurile ce le acopereau capetele fluturând trist în adierea vântului.

Se lăsa din nou o seară frumoasă deasupra oraşului iar cele două femei mergeau de-a lungul unei străzi înguste, coborând dealul. Soarele căpăta forma unei uriaşe mingi portocalii, strălucitoare pe linia orizontului în vreme ce răsăritul fusese deja cucerit de nuanţe purpurii ce aminteau

[101] Ceremonie de înmormântare conform ritualului.

de apropierea nopții. În depărtare, marea scânteia răspândind frânturi de culori de la galben strălucitor la portocaliu-închis. Câțiva pescărușI zburau deasupra stâncilor aflate pe malul mării, o barcă aluneca grațios în adierea vântului.

Mergeau de-a lungul uneia dintre străzile în trepte din Neapole. Aromele şi zgomotele caracteristice mesei de seară se strecurau prin ferestrele bucătăriilor şi se răspândeau în jur. Coborând strada acoperită cu piatră de undeva, dintr-una din curțile interioare a ajuns până la ele glasul unei fete:

Totul s-a petrecut într-o zi, m-am născut
Totul s-a petrecut într-o zi, am crescut
Totul s-a petrecut într-o zi, m-am îndrăgostit
Totul s-a petrecut într-o zi, m-am măritat
Lala, lala, lala...

Alegria s-a oprit şi s-a aşezat pe unul dintre ziduri, privind către port şi încercând să-şi recapete respirația. Şi-a dus mâinile la piept, apăsând uşor, respirând din greu. Raşel a aşteptat ca bătrâna să-şi revină. Când Alegria a fost în stare să vorbească, a privit-o pe Raşel cu afecțiune zicând:

– Pleacă! Trebuie să pleci, Raşel!

O iubea pe Raşel ca pe propriul său copil şi era hotărâtă să o convingă să plece.

– Scumpa mea, trebuie să pleci la Istanbul cât timp se mai poate. Eşti încă tânără şi ai întreaga viață înainte. N-ar trebui să mai pierzi o zi aici. Acum, când noii conducători sunt spaniolii, Inchiziția poate apărea oricând. Zilele paşnice au luat sfârşit. Eu sunt prea bătrână şi nu mai aştept nimic de la viață. Am suferit prea mult pentru a mai avea speranțe. Dar tu, tu trebuie să scapi de aici cât mai este cu putință şi să-ți ceri dreptul la viață, în Istanbul, unde sper din toată inima vei fi în siguranță şi fericită.

Raşel o asculta în tăcere pe bătrână. A privit-o cu ochii încărcați de durere.

– De câte ori fug, las în urma mea o părticică din inima şi sufletul meu. Nu a mai rămas mare lucru din mine. Sunt doar o cochilie, cu fărâme rămase din suflet. Dacă Istanbulul este raiul pentru oamenii din neamul nostru, cum ar fi posibil ca o păcătoasă ca mine să-şi găsească fericirea acolo? O păcătoasă asemenea mie n-ar trebui îngropată în acelaşi cimitir cu oamenii cinstiți... Eu,... în adânc...

Alegria a întins mâna şi i-a acoperit gura.

– Tu nu erai aşa scumpa mea. Nu fi prea aspră cu tine. Tu n-ai făcut altceva decât să păşeşti pe calea arătată ție de Domnul. Asta nu face din tine o păcătoasă. Aşa cum stau lucrurile, copilul e pe mâini bune şi crede-mă, el duce o viață mai bună decât noi.

Raşel suspina în tăcere, fără lacrimi. Alegria i-a prins fața în mâini cu un gest iubitor:

– Şi nu uita, dacă s-a păcătuit, eu sunt cea care a făcut-o, eu merit să suport pedeapsa, nu tu.

Apoi s-a ridicat anevoie şi au coborât treptele alături una de cealaltă. Soarele dispăruse şi se lăsa întunericul. Au pornit către cartierul în care locuiau bieții evrei. Copiii alergau pe stradă urmărindu-se unii pe alții, în vreme ce oamenii mai vârstnici se sprijineau de ziduri, storşi de puteri din pricina căldurii şi umidității şi sperau că o adiere dinspre mare le putea aduce uşurare. În ciuda epidemiei, străzile erau încă însufleţite. Deşi unele dintre case rămăseseră goale, mergând de-a lungul străzilor puteau vedea oameni care îşi făceau bagajele pregătindu-se de plecare; dacă erau cât de cât norocoşi reuşeau să încarce tot ce aveau pe spinarea unui măgar. Pe fețele lor trase de oboseală se citea dezamăgire, tristețe.

Se apropiaseră deja de casa cu două etaje în care locuiau alături de alte cinci familii când Alegria s-a oprit din nou şi a îndemnat-o:

– Raşel, dacă ai credință în Dumnezeu, trebuie să pleci, să începi o nouă viață. Eşti datoare s-o faci, nouă, tuturor. Trebuie să pleci.

l-a strâns brațul în semn de încurajare, apoi a intrat în casă.

Pentru o vreme, Raşel a rămas în fața uşii. Se simțea ostenită şi neajutorată, nu găsea în inima sa puterea de a lua o astfel de hotărâre, cum să facă un asemenea pas şi mai ales de ce. Era sfârşită şi fizic dar şi sufleteşte. Inima ei împietrise în anii de îndelungată suferință aşa încât nici nu mai putea să verse o lacrimă. Dacă ar fi putut plânge..., dacă ar fi fost în stare să şteargă toți anii de durere vărsând lacrimi. Încerca să se gândească la mama sa, la tatăl şi la fratele ei, la Moşe. Dar nu era în stare. Lacrimile îi erau înghețate, împietrite asemenea sufletului său.

S-a întors privind de jur-împrejur neavând habar de ceea ce trebuia să facă şi fără să-şi dea seama a culeş câteva frunze de muşcată din cele aflate de-a lungul zidului. Mirosul acrişor al frunzelor strânse în palma sa i-a atras atenția. Mâinile ei erau încă frumoase, cu degete lungi şi fine. Le-a întins înaintea sa, apoi a ridicat brațele către cer. Copleşită de intensitatea trăirilor sale, a continuat să-şi privească mâinile care păreau să arate altfel în lumina lunii, ridicate în aer ca într-o mută rugăciune. Brusc a văzut un al şaselea deget. A văzut cel de al şaselea deget al unei mâini uriaşe întunecate care-i acoperea gura. Şi a mai văzut şi un al şaselea deget al unei mânuțe ce încerca să-i prindă sânul. Era convinsă că nu va putea să fugă de cel de al şaselea deget. Avea să o urmărească oriunde mergea. Era plină de furie şi revoltă. Brațele i-au căzut de o parte şi de alta. Cineva trebuia să se facă vinovat de toate acestea. Furia ei a urcat, a ieşit la suprafață printr-un strigăt de răzbunare.

– Să fii blestemată, Isabella! Fii blestemată pe veci...

26 noiembrie 1504

Medina del Campo

Sutele de lumânări şi lămpile cu ulei nu erau suficiente pentru a lumina palatul întunecos şi posomorât, cum nici şemineurile în care ardeau flăcări furioase nu erau de ajuns pentru a-l încălzi. Era o zi întunecată, apăsătoare de iarnă, copleşind totul cu sentimente de durere, spaimă şi suferinţă. Vântul care îşi croia drum prin tocurile vechi de la geamuri şi de la uşi fluiera de-a lungul coridoarelor acoperite cu dale de piatră, cu arcade înalte pătate de umezeală şi de trecerea timpului. Ploaia bătuse vechile trepte lovindu-le cu stropi mari ore în şir şi totul în jur se transformase în nămol gros, lipicios de culoare maronie. Cerul întunecat ce părea să se prăbuşească ameninţa pământul şi sufletele şi părea să îngheţe sângele atunci când fulgerele şi tunetele făceau să tremure zidurile vechi de secole ca şi suprafeţele plane, *mesas*, cenuşii şi aride ale platoului.

Nici furtuna, nici ploaia sau frigul nu reuşeau să ţină oamenii în casă. Străzile noroioase ale oraşului erau pline de bărbaţi şi femei înfăşuraţi în pelerine şi şaluri groase din lână. De-a lungul străzilor înţesate de oameni, şuvoaiele apei de ploaie curgeau ca nişte pâraie.

Era o zi de duminică şi castilienii catolici se îndreptau către biserici pentru a participa la liturghie, pentru a aprinde lumânări în numele Maicii Sfinte şi pentru a îngenunchea în faţa statuii lui Isus răstignit şi toate acestea în semn de rugăciune pentru însănătoşirea mult iubitei lor regine.

Caterina îşi ţinea privirile îngrijorate nemişcate urmărind cum se ridica şi cum cobora pieptul mamei sale. Regina arăta precum o jucărie în patul imens, înconjurat de perdele de voal. Părul lung şi blond era întins pe pernă şi îi încadra chipul palid. Dormea cu degetele subţiratice, osoase,

încleştate pe crucea mare pe care o purta totdeauna în jurul gâtului.

Caterina s-a întors către secretarul regal al mamei sale care îşi petrecuse întreaga noapte în dormitorul reginei.

– Alfonso, ce părere ai, crezi că îşi va reveni din nou?

Bărbatul şi-a mângâiat barbişonul, a sorbit din cafea şi a rostit în cele din urmă:

– Prinţesă, sunt aproape convins că îşi va reveni. Neprețuia Voastră mamă a trecut prin o seamă de momente dificile de-a lungul vieții Sale şi de fiecare dată a ieşit biruitoare. Ce înseamnă o simplă răceală pentru ea? Curând va fi bine, nu vă faceți griji. Catolica Isabella este apărată de Tatăl, Fiul şi Sfântul Duh.

În acel moment regina a deschis ochii şi a murmurat.

– Caterina!

Prinţesa s-a aplecat şi a luat mâna mamei sale. Chipul Isabellei îi amintea de o față scheletică, numai oasele rămăseseră de ea. A început să vorbească cu un glas slab.

– De ce eşti încă aici? Trebuie să pleci fără întârziere. Curând vei purta coroana Angliei. Locul unei regine este în palatul său.

– N-am puterea să te părăsesc acum când zaci în pat, mamă. Dacă vrei cu adevărat să mă întorc la Londra, atunci porunceşte-mi acest lucru şezând pe tron.

Regina Aragonului şi Castiliei a încercat să zâmbească, deşi îi era tare greu s-o facă.

– Aşadar, nu există altă cale pentru a o trimite înapoi în Anglia pe regină decât de a ne însănătoşi.

Strângând uşor mâna fiicei sale a continuat:

– Caterina, tu eşti singura persoană care poate realiza unirea Spaniei şi Angliei după moartea mea. Moştenitoarea de drept este Ioana, dar... Toți ştiu că infidelitatea soțului său a tulburat-o. Ei nu-i pasă nici de Spania şi nici de Biserică. Tot interesul ei este îndreptat către Felipe. Deja toți o numesc „Ioana cea nebună". De ce se poartă astfel? Nu

înțeleg cum se poate ca un bărbat să fie mai important decât Statul. Va fi cea mai puternică regină din lume dar pare că nu înțelege această realitate ce se apropie.

Caterina şi-a făcut cruce.

– Te rog, te implor nu vorbi aşa, vei mai domni încă ani buni.

Isabella a clătinat din cap cu un aer sfârşit.

– Ştiu precis, prințesă... curând mă voi alătura mult iubitului tău frate Juan, neprețuitei tale surori Isabel şi îngerului meu Miguel.

A închis din nou ochii. Totdeauna era copleşită de durere când îşi amintea pierderea suferită. Juan fusese singurul ei fiu şi murise de timpuriu, apoi după această covârşitoare suferință îşi pierduse fiica, Isabel, regina Portugaliei, chiar cu puțin înainte de a se înfăptui unirea celor două regate. Din acel moment toată speranța se îndreptase către nepotul său Miguel dar şi acesta murise brusc, la puțin timp după Isabel. Părea că toți erau urmăriți de un blestem. Mereu acest gând apărea în mintea reginei. Blestemul... Se gândea la evreii siliți să plece din Spania. Mii de evrei... Dar mai întâi Torquemada, apoi consiliul Inchiziției, cardinalii, episcopii şi chiar şi papa au susținut că acest gest reprezenta o necesitate, o obligație. Ceea ce se întâmpla era în mod cert voia Domnului pentru a proteja Sfânta Biserică şi pentru ca ea să dăinuie veşnic. A ridicat crucea către buzele uscate şi a privit-o pe Caterina din nou:

– Te rog, prințesă, vrei să-l pofteşti pe Alfonso aici?

– Se află deja în prezența noastră, mamă, a petrecut întreaga noapte aici împreună cu mine pentru a te veghea.

Secretarul regal s-a apropiat de pat şi a făcut o plecăciune.

– Scumpa mea copilă, mergi şi te odihneşte, am nişte lucruri de spus lui Alfonso pe care acesta trebuie să le consemneze.

Prințesa a sărutat obrazul palid al mamei sale.

– Aşa cum am spus deja, Regina mea, dacă vreţi să scăpaţi de prezenţa mea aici va trebui să vă însănătoşiţi grabnic.

A încercat să zâmbească şi a părăsit încăperea.

– Hai să împărţim testamentul în mai multe secţiuni, a cerut Isabella. Unificarea Iberiei, Reformarea Bisericii, Controlul asupra Gibraltarului, Politica în nou-descoperitele teritorii...

Obosea repede şi se oprea des pentru a-şi recăpăta respiraţia.

– Alfonso, avem veşti de la Columb? Aş vrea să-l mai văd o dată cât sunt încă în viaţă.

– Domnul să ne ţină în paza Sa, Regina mea, în câteva zile vă veţi simţi mai bine şi Columb va fi aici până atunci. În mod sigur se află aproape de Spania.

Columb chiar revenise în patria sa dar nu se afla aproape de regină căci nava sa abia arunca ancora.

În sfârşit călătoria ce durase mai multe luni, zile nesfârşite de luptă cu valurile tumultuoase, se încheiase, dar şi el era la fel de bolnav ca şi regina. Umezeala, bolile tropicale, lupta pentru putere în colonii îl aduseseră aproape în pragul morţii.

Câţiva dintre membrii loiali ai echipajului l-au purtat la debarcader. Celebrul marinar era incapabil să se deplaseze singur din pricina cumplitei inflamaţii care pusese stăpânire pe genunchii săi. L-au aşezat într-o căruţă care a pornit îndată la drum. Dar era prea târziu. În acea cumplită noapte de noiembrie, pe când vizitiul biciuia caii să-l poarte în galop astfel încât cuceritorul noilor teritorii să ajungă cât mai repede la cea care îi acordase încredere şi îl susţinuse – regina – aceasta deja închisese ochii pentru totdeauna,în patul ei din palatul de la Medina del Campo.

14 iulie 1505

Satul Magnamata

– Ai grijă, Christian, să nu pierzi caprele!

Mama Cora i-a înmânat băiatului cu părul negru, cârlionțat şi cu ochi la fel de negri, o bocceluță în care pusese nişte brânză de capră şi o bucată de pâine. Ochii săi aveau o culoare atât de întunecată încât abia se zărea albul lor. A legat bocceluța de un băț lung, a prins funia ce era legată de gâtul celor două capre, una de culoarea scorțişoarei, cealaltă albă, şi privind-o pe femeie cu o față serioasă, a spus:

– Trebuie să mă opresc la cel de al doilea deal şi să mă întorc mai înainte de apusul soarelui.

Cora l-a mângâiat şi fără a scoate o vorbă a încuviințat din cap cele spuse de el. Christian a pornit în sus către munte cu cele două capre ale sale. Când a ajuns la primul deal s-a oprit şi a fluturat mâna şi Mama Cora i-a răspuns la salut, în acelaşi fel.

De-a lungul anilor purtase de grijă multor copii dar până atunci nu întâlnise niciunul asemenea lui Christian. Era inteligent, înțelept, săritor şi matur, surprinzător de matur pentru vârsta lui. Femeia îl numea „gândăcelul meu negru"; îi fusese dat, înfăşat într-o pânză soioasă, când avea numai o săptămână şi de atunci nu-i adusese niciun fel de necazuri. Nu fusese bolnav nici măcar o zi de-a lungul celor şase ani şi începuse să meargă şi să vorbească mai devreme decât ceilalți copii. Ce era şi mai demn de observat era faptul că niciodată nu pusese întrebări legate de familia lui. Când mergea prin sat şi spunea oamenilor „Christian este stâlpul casei mele" aceştia râdeau de ea dar femeia avea o încredere mare în el şi considera prezența lui ca aducătoare de noroc. Coliba, caprele, câmpul, grădina toate se datorau lui, el adusese norocul Corei. După ce s-a asigurat că gândăcelul ei negru era în siguranță s-a apucat de treabă, să repare plasele de pescuit de culoare portocalie.

Christian păştea caprele în fiecare dimineaţă; uneori se întindea şi privea norii albi în continuă mişcare pe cerul albastru, alteori se aşeza lângă o stâncă şi rămânea cu privirile ţintite asupra pârâului ce curgea alene. Vorbea cu caprele, urca pe stânci. Când îi era foame mânca pâine cu brânză. După-amiaza când soarele era sus pe cer căuta adăpost în spatele unui bolovan şi se culca.

În vis îl vedea pe regele gândacilor: purta coroană şi la brâu avea un iatagan. Regele gândacilor îi făcea semn să se apropie. Christian încerca să facă acest lucru dar îi era greu să meargă căci nu era niciun petic de pământ pe care să păşească şi sub picioarele sale mii de oameni forfoteau de colo-colo şi ar fi însemnat să-i strivească dacă pornea către regele gândacilor. Când în sfârşit ajungea la tron, regele lua cea mai strălucitoare piatră şi i-o dăruia lui Christian. Cea roşie, roşie ca sângele. Apoi vâra una din numeroasele sale mâini într-o desagă şi scotea de acolo un sân uriaş. Regele ducea sfârcul sânului plin cu lapte la gura lui Christian. Acesta sugea înfometat, laptele îi umplea gura, gâtul, nasul, aşa încât nu mai putea respira. Îi era imposibil să mai tragă aer în piept, simţea că-i sar ochii din orbite, era gata să moară. Apoi pe negândite regele îi tăia gâtul cu iataganul pentru a lăsa aerul să intre în plămâni. Christian se răsucea, se frământa, se zvârcolea precum un peşte scos din mare. Micuţul gândac negru se sufoca, se îneca.

A deschis ochii cuprins de spaimă şi scăldat în sudoare. A cercetat dacă mai avea caprele; acestea păşteau în apropiere, cu mare poftă pentru tot ce era verde în jurul lor. Soarele se apropia de apus. Şi-a luat mica turmă înapoi către casă.

Era aproape întuneric atunci când a zărit căsuţele din Magnamata. Şi totuşi a reuşit să vadă trei corăbii dintre care una avea două catarge. Se aflau în spatele stâncilor şi mai multe bărci făceau drumuri între mal şi corăbiile aflate pe mare.

A zorit paşii. Prin urmare, marinarii străini erau acolo, din nou. Mama Cora putea să vândă nişte vin şi să câştige

bani buni. Atunci şi-ar fi cumpărat încă o capră, una neagră. A început să alerge, caprele urmărindu-l.

Când a ajuns în sat, a trăit un sentiment ciudat, o ameninţare plutea în aer. Era o tăcere deplină. A dus caprele în ţarcul lor şi a intrat în casă strigând: „Mama Cora, Mama Cora... unde eşti?". Niciun răspuns. A zărit o umbră târându-se pe lângă zidul grădinii, îi era teamă, a auzit pe cineva şoptindu-i numele şi a pornit către umbră. Ea era, Mama Cora. Zăcea la pământ cu un cuţit înfipt în pântec şi totul în jur era îmbibat cu sânge.

– Christian, Christian...

Glasul îi era slab, tremurător. S-a apropiat de ea şi s-a aplecat asupra bătrânei. Vedea albul ochilor şi gura plină de salivă. Cu ultimele puteri femeia l-a îndemnat.

– Fugi Christian, fiule, mama ta este evreică, fugi...

Christian nu înţelegea nimic din toate aceste orori. S-a ridicat cuprins de spaimă. Deodată a simţit nevoia să facă pipi, dar chiar în acel moment o mână puternică l-a înşfăcat de păr şi l-a ridicat sub braţ.

– *Hele gel bakalim buraya piç kurusu*[102].

Stăpânit de o spaimă de necuprins băiatul nu s-a mai putut ţine. Braţul şi şalvarii omului s-au udat.

– *Hay Allah in cezasi piç*[103], a răcnit el.

ꕥ

Kemal *Reis* îşi scărpina ţeasta rasă în timp ce cerceta copiii luaţi din Magnamata: opt fete şi patru băieţi. Într-un colţ toţi tremurau de frică şi plângeau, unii cu lacrimi, alţii cu suspine.

– Fă-i să tacă şi separă fetele apoi pregăteşte băieţii, a poruncit el.

Fostul corsar se afla pe mare de timp îndelungat. Sultanul Baiazid acceptase în cele din urmă să-i ajute pe oamenii lui Beni Ahmer şi poruncise ca trei *güğe* ale flotei

---

[102] Hai la mine năzdrăvane.

[103] Afurisitule, bastardule.

sale sub comanda lui Kemal *Reis* să-i aducă în imperiu. Acesta adunase în jur de o mie cinci sute de musulmani care suferiseră din pricina fanatismului creştin şi de puterea sabiei acestuia. În acel moment se afla pe drum către Istanbul. Deşi corăbiile erau pline de bunuri pe care le jefuiseră de pe corăbiile întâlnite în cale, pe care le atacaseră, nu s-au putut abține şi au dorit să sporească comoara strânsă din jafuri prin bunurile luate din acest sătuc aflat între Algeria şi Maroc. De fapt la început nu şi-au dorit decât câteva butoaie cu vin şi peşte sărat, totul pe gratis, dar apoi, văzând copiii sănătoşi şi-au schimbat gândurile şi au luat hotărârea de a aduce pe corăbii tot ce le pica în mână.

Au pornit pe apele albastre ale Mediteranei fără a lăsa niciun suflet în viață în Magnamata, asta incluzând şi caprele lui Christian. Fuseseră măcelărite, jupuite pentru a fi puse pe grătar cu ocazia sărbătoririi circumciziei care avea să se țină în acea noapte la bordul corăbiilor. În acel moment aroma cărnii fripte începea să se înalțe ademenitor.

Kemal poruncise ca datinile şi obligațiile cerute de ritual să fie întocmai respectate şi nu dorea să vadă că spaima cuprindea pe vreunul dintre copii. Cu mâinile încrucişate pe pieptul larg urmărea atent pregătirile. S-a întors către cârmaciul şef.

– Circumcizia trebuie îndeplinită cu cea mai mare grijă şi cu deplin respect, aşa cum se cuvine. Cine ştie, poate că vreunul dintre aceşti copii va deveni *paşă*, vizir sau chiar mare-vizir.

Bărbatul şi-a mângâiat pântecul generos.

– *Reis*, mare adevăr spui şi acest moment poate fi un bun prilej de bucurie pentru toți aceşti *Maghribis* de a se veseli după chinurile îndurate de-a lungul anilor. N-au suferit sub tirania ghiaurilor? Am stat de vorbă cu ei ceva mai devreme şi unii dintre ei au dorit ca şi fiii lor să fie circumcişi.

Puntea era plină de oameni cu tenul puternic colorat, ars de soare; unii stăteau de vorbă plini de voioşie, în timp ce alții priveau pământurile pe care fuseseră siliți să le părăsească. Privirile acestora din urmă erau întunecate de

tristețe. Cufere de toate mărimile, boccele şi saci, erau toate adunate în colțurile corăbiilor. Femei acoperite cu văluri şuşoteau între ele într-un loc restrâns, în vreme ce bărbații se amestecau printre marinari încercând cu stângăcie să dea o mână de ajutor ca răspuns pentru generozitatea arătată.

Unul dintre marinari având o mustață mare, rotunjită, cu brațele acoperite cu tatuaje s-a apropiat în grabă de Kemal *Reis*.

– *Reis*, unul dintre băieți, a fost deja circumcis.

– Ce vrei să spui?, a strigat furios. Ați silit un copil? Un musulman?

– Nu, îl cheamă Christian şi când a fost prins avea o cruce la gât.

– *Allah, Allah*... murmura Kemal jucându-se cu cerceIul din ureche.

– Probabil este evreu, unul dintre acei *conversos*, a intervenit cârmaciul.

– Are şase degete la mâna dreaptă şi înjură neîncetat, a mai spus marinarul.

– Ei bine, aduceți-l aici pe acest Christian cu şase degete şi gură spurcată. Vreau să-l văd.

– La poruncă, *Reis*.

Şi marinarul a pornit în grabă să facă ceea ce i se ceruse.

Kemal *Reis* s-a întors către hărți, cercetându-le.

– Aşadar, Hasan, în trei-patru săptămâni vom fi ia Istanbul, aşa presupun.

– Cu voia Celui-de-Sus, *Reis*, aşa va fi.

Christian urla din răsputeri, „Mierda, mierda“[104] în timp ce era purtat pentru a fi adus înaintea căpitanului. Un marinar îl ținea cu putere de brațe şi fiecare încercare a băiatului de a se elibera era întâmpinată cu hohote de râs.

Din primul moment, Kemal *Reis* a fost impresionat de părul ondulat şi de culoarea ochilor lui Christian. Îi amintea

[104] Căcat.

de mult iubitul său prieten, Burak, cel pierdut pentru totdeauna. A întins mâna către capul lui Christian dar a primit o lovitură de picior fulgerătoare.

– Câtă neruşinare!

L-a prins de bărbie şi l-a privit adânc în ochi, apoi a rostit cu glas blând, moale:

– *Pesado el nino, pesado. Silencia, silencia, si?* [105]

Christian s-a liniştit când a auzit vorbindu-se în limba sa. L-a privit cu mai multă atenţie pe străin. Kemal *Reis* l-a luat în braţe şi l-a aşezat pe picioarele sale, la cârmă. Apoi s-a întors către omul său:

– Nu are niciun rost să-l separăm de ceilalţi copii.

Burak era deja circumcis, dar avea să se bucure de sărbătoarea organizată în cinstea evenimentului. Urma să fie şi el pus în patul festiv şi să primească daruri.

Christian cel cu şase degete nu ştia că din acel moment avea să se numească Burak dar era mulţumit de atenţia şi afecţiunea dovedite de noul său prieten pe acea corabie plină de străini înspăimântători. S-a prins cu mâinile de cârmă şi privirile sale întunecate s-au aţintit pe linia orizontului.

25 august 1508

∞ Santorini

În timp ce-şi umplea coşul cu ciorchini galbeni de struguri, Maria a spus:

– Prin urmare, eşti hotărâtă să pleci. Cred că aşa e cel mai bine. În ciuda faptului că este un loc plin de musulmani, Istanbulul este incomparabil cu acest loc aflat în paragină. Mi-aş dori să fiu în locul tău.

---

[105] Liniştește-te fiule şi păstrează tăcerea.

Raşel ştia prea bine ce preţ plătise până atunci în viaţă, dar a preferat să nu spună nimic. A mai tăiat un ciorchine dintr-o viţă mai scundă. Recolta era excelentă şi după cinci ani petrecuţi în Santorini învăţase o seamă de lucruri despre vii.

– Cât de bine..., a continuat Maria. Nu ai copii pentru care să-ţi faci griji, mintea ta este liberă de toate necazurile. Nu ai un soţ care să te bată în fiecare seară. Nu-ţi poţi imagina cât sufăr. Nenorocitul de Mario mă ucide. În fiecare zi muncesc la vie, apoi acasă. Gătesc, fac curat, spăl. Îl hrănesc, îi satisfac nevoile, înţelegi ce vreau să spun. Dar nimic nu-l mulţumeşte. Nimic. Mi-aş dori să pot veni cu tine.

Raşel a zâmbit:

– Încă nu e totul clar.

Vorbea calm şi cu glas scăzut, de parcă îşi spunea sieşi toate acele lucruri.

– Oricum nu prea are importanţă pentru mine. Să merg acolo, să stau aici... îmi este egal. Dar dacă ducele de Naxos acordă permisiunea nu cred că mă vor lăsa aici, va trebui să merg la Istanbul.

Maria, cea cu ochi negri era uluită. Şi-a ridicat vârful nasului cu un deget osos apoi şi-a pus mâinile în şolduri.

– Eşti chiar atât de dusă cu mintea Raşel? Faci ca cel mai frumos oraş din lume să devină un nimic, în ciuda alinării pe care o poţi găsi acolo. Te-a bătut soarele în cap?

Este adevărat că sub razele fierbinţi ale soarelui, Raşel se bronzase şi ochii ei de culoare verde erau şi mai strălucitori. Îşi strânsese buclele lungi în vârful capului. Era mult mai frumoasă şi avea o stare mai bună de sănătate decât în zilele dureroase de altădată. Această insulă liniştită fusese un adăpost paşnic pentru ea. S-a îndreptat, şi-a şters sudoarea de pe frunte şi a ridicat coşul pentru a-l duce în satul din apropierea viei.

– Mă întorc repede, a murmurat ea.

Maria s-a lăsat jos şi a început să taie ciorchini de struguri, nu i-a dat niciun răspuns ci doar a ridicat din umeri.

Pe când se îndepărta, Raşel a auzit-o cântând un cântec trist, de dragoste. Glasul îi era încărcat de emoţie.

Era adevărat, curând avea să părăsească Santorini după toţi anii petrecuţi acolo. Îşi amintea prima zi. Căpitanul corabiei care urma să o ducă pe ea şi alte douăzeci de familii sefarde în Imperiul Otoman îi abandonase pe malul străin din Santorini spunându-le fără strop de îndurare că numai până acolo îi putea duce având în vedere plata pe care o făcuseră.

În ciuda faptului că locuitorii insulei ce părea o fărâmă de pământ aruncată în apele nesfârşite, albastre ale mării se plângeau de acel loc, Raşel se simţea bine acolo. Se poate spune că iubea acea insulă. Era linişte acolo, insula părea părăsită. Faleza stâncoasă se ridica direct din mare şi malurile erau tivite cu pietricele de culoare neagră, solul ars... totul făcea ca insula să capete un aer sălbatic şi această atmosferă era la unison cu starea de spirit a lui Raşel. Oamenii trăiau în case de culoare albă împrejurul viilor, în mici construcţii din piatră, în apropierea castelului sau în hanuri răcoroase, săpate în stânci şi toţi erau greci ortodocşi, conduşi de o familie de snobi veneţieni pe nume Giacomo. De două-trei ori pe an aceştia veneau pe insulă pentru a ridica taxele şi locuiau în castelul aflat în mijlocul insulei. Aproape nimeni altcineva nu mai venea pe insulă, Rareori, uneori în primăvară, alteori toamna, corsarii ancorau acolo. Şi atunci, sătenii coborau faleza abruptă pe măgari încercând să facă schimb de mărfuri. Viaţa lor depindea de rodul viţei de vie şi de pescuit, singura sursă de apă era ploaia şi tocmai de aceea insula era plină de mici cisterne.

Un alt tip de clădiri aflate în număr mare erau bisericile, unice sub cupolele lor albastre. Se spunea că marinarii care aveau norocul să scape nevătămaţi din furtună cum puneau piciorul pe insulă înălţau o biserică, dimensiunile nu aveau importanţă, şi asta pentru a mulţumi Domnului. Oamenii de pe insula liniştită, tăcută nu le făcuseră niciun rău evreilor care sosiseră pe neaşteptate pe malurile lor.

Erau mai toleranți decât catolicii. De fapt le deschiseseră uşa caselor la doar câteva zile după sosirea lor acolo. Femeile şi copiii se împrieteniseră de îndată. Ceva mai târziu, evreii au început să muncească în viile familiei Giacomo.

Extremitatea insulei Santorini intra adânc în mare asemenea unui sărut şi era mărginită de plaje în ciuda stâncilor. Vechiul crater vulcanic era înconjurat de stânci înalte, abrupte ce formau un mic golf. Intrarea în acest golf era păzită de două insulițe în vreme ce în locul vechiului crater se aflau două insule mai mici şi mai ciudate. Din timp în timp de pe ele se înălța fum, apa mării devenea mai caldă şi pământul tremura ca şi locuitorii insulei Santorini. Se temeau că vulcanul va exploda cum se mai întâmplase în trecut. Temerile lor erau îndreptățite căci se petrecuseră dezastre teribile şi se mai spunea că pe insulă, îngropat sub cenuşă se afla un oraş din vremurile de altădată. Printre smochini zăceau coloane de marmură şi bucăți de ceramică risipite peste tot în vii erau dovada pericolului, amenințarea ce venea de pe cele două insule micuțe din conul vulcanului.

În afara smochinilor şi a viței de vie nu mai găseai nimic verde pe Santorini. Totul era uscat şi ars până în adâncuri. Dar nimic din toate acestea nu o înspăimânta pe Raşel, probabil spera să fie şi ea mistuită de lavă şi flăcări pentru a pune capăt unei existențe nefericite.

La început oamenii din jur au încercat să se apropie de ea, dar după ce s-au izbit de zidurile interioare de nestrăpuns au renunțat şi au lăsat-o în pace, singură cu ciudățeniile ei. Unii dintre ei considerau că tânăra evreică ce umbla de colo-colo în tăcere, nu era decât o biată făptură cu mintea dusă şi total inofensivă. Raşel nu dădea atenție bârfelor, dimpotrivă se bucura de ele căci îi ofereau libertate şi timp pentru a fi singură.

Nici familiile evreieşti nu erau apropiate de ea. Doar Maria vorbea cu ea fără ocolişuri, deschis şi îi oferea amănunte despre viața ei personală. Uneori plângea cu suspine, alteori râdea în hohote. Raşel o asculta fără a face

comentarii. Chiar dacă ar fi dorit să vorbească, ce i-ar fi putut spune? i-ar fi împărtăşit propria tragedie. Timp de şaisprezece ani trăise într-un haos întunecat, învăluită în durere, suferinţă şi regret. Înfruntase tot ceea ce însemna tortură şi teroare. Luptase cu foamea, cu setea şi cu tot soiul de boli. Simţise moartea plutind deasupra capului său ani la rând, asemenea sabiei lui Damocles. Îşi pierduse familia, nu avea un cămin al ei. Când îşi amintea de Toledo îi ardea inima sub puterea amintirilor neprețuite. Niciun vulcan nu putea să se compare cu un astfel de foc. Când a ajuns în sat l-a văzut pe rabinul Salomon care se retrăsese sub pergolă. Acesta a strigat către ea:

– Vino Raşel, vino aici copila mea. Vreau să-ţi vorbesc.

A lăsat coşul jos şi-a şters mâinile de şorţ şi a pornit către bătrân. Nu li s-a permis să-şi ridice o sinagogă, dar de mai mulţi ani aveau dreptul să folosească holul încăpător din casa rabinului drept loc de rugăciune. Raşel locuia în aceeaşi casă într-o cameră ce se deschidea din celălalt capăt al holului. Rabinul devenise un al doilea tată pentru ea încă de pe vremea când erau la Neapole. Atunci când ea insistase să rămână alături de Alegria rabinul fusese cel care a reuşit să o convingă să se alăture grupului său. Ştia totul despre Raşel incluzându-l pe bărbatul cu şase degete, dar şi pe pruncul cu şase degete.

– Şezi, copila mea! E foarte cald azi.

Cu mâna i-a arătat un punct gri-deschis aflat pe linia orizontului.

– Acolo se află Naxos, capitala ducatului. Azi am aflat că ducele a ajuns la o înţelegere cu otomanii în privinţa plecării noastre la Istanbul. Vom porni de îndată ce soseşte corabia aici. Sper ca...

A privit-o uimit pe Raşel. Aceasta avea privirile ţintite asupra mării şi nu se grăbea să spună ceva legat de plecarea lor. Părea că această veste nu o tulburase.

– Nu pari fericită, Raşel. Ce se întâmplă?

Îndurerată, Raşel şi-a muşcat buzele.

– Mi-e teamă. M-am obişnuit cu viaţa de aici.

– Dar aici nu trăim ca evreii adevăraţi. Istanbulul nu e departe de noi. O călătorie de două-trei zile. Asta-i tot. Acolo vom avea sinagoga noastră şi fiecare dintre noi va avea căminul său. Şi tu copila mea vei avea o casă a ta.

– Nu, eu nu mai pot avea o casă, căminul meu a rămas în urmă, la Toledo. Rabi, te rog, nu mă lăsa singură.

Ochii ei erau plini de lacrimi.

Rabinul a mângâiat-o pe cap iubitor.

– Ce tot spui tu, Raşel, cum aş putea să te părăsesc? Trebuie să fii convinsă că într-o zi vei avea propria ta casă, care va răsuna de glasuri vesele de copii. Dumnezeu îţi va da această fericire şi toate durerile şi suferinţele tale vor lua curând sfârşit.

Raşel şi-a şters lacrimile.

– Copila mea, pregăteşte-ţi bagajul. Cine ştie? Poate corabia va sosi chiar mâine.

Raşel n-a mai rostit niciun cuvânt. Cum ar fi posibil ca ea să aibă o casă, cu cine ar fi împărţit această casă? Alături de cine şi-ar fi dorit să fie? S-a ridicat. Fără a înălţa capul, privind în jos, a răsturnat coşul cu struguri şi a pornit înapoi către vie. Maria continua să cânte:

Tristeţe să nu baţi la uşa mea
Am făcut focul
Am făcut mâncare
Bărbatul meu curând se întoarce de pe mare
Tristeţe să nu baţi la uşa mea.

Raşel nici măcar nu avea puterea să viseze la o casă, dar, cu toate acestea a împachetat cu mare grijă ciocanul de la uşa casei din Toledo. O mână de femeie din alamă ce ţinea o minge de bronz în palma sa.

14 septembrie 1509

Istanbul

Lăsând în urmă numele de Christian şi purtându-l pe cel nou, Burak, nu avea niciun regret, nu ducea dorul nici al mamei şi nici al tatălui în cei patru ani de când se afla sub atenta şi iubitoarea protecţie a lui Kemal *Reis*. Bărbatul cu capul ras, cu braţele tatuate, cu mustaţă uriaşă şi chip înfricoşător ţinea nespus la acest copil pe care îl adusese de pe coasta nordică a Africii, uimindu-i pe cei din jur cu această iubire, dar, din păcate, neavând suficient timp să se bucure de prezenţa lui. Era unul dintre cei mai puternici comandanţi ai flotei otomane şi trebuia să-şi petreacă zilele înfruntând furtuni pentru a trece de la o victorie la alta de-a lungul Mediteranei. Nopţile petrecute în chioşcul din *Kadirga* se puteau număra pe degete. În cele din urmă a hotărât să-i ceară permisiunea sultanului pentru ca Burak să fie acceptat la Enderun unde se putea pregăti pentru a avea succes mai departe în viaţă.

În primele zile, băiatul s-a simţit ca un străin în şcoala în care domnea o disciplină strictă, dar nu i-a luat mult timp pentru a se adapta. Datorită inteligenţei sale remarcabile ca şi talentului său, în cel mai scurt timp, s-a ridicat deasupra celorlalţi. *Oda Kethüdasi* devenea tot mai plin de speranţă pentru acest elev eminent. În timpul petrecut în chioşc, Burak învăţase să scrie şi să citească şi era dornic să înveţe cât mai multe. Cunoştea araba şi nici persana nu reprezenta dificultate pentru el. Era capabil să rezolve cele mai complicate probleme de aritmetică şi la lecţiile de *Fikih*[106] profesorii erau uimiţi de analizele pe care le făcea în cazuri complicate.

Era uimitor şi atunci când era vorba de activităţi sportive. Lupte, trasul cu arcul, mânuirea iataganului... era primul.

---

[106] Jurisprudenţă musulmană.

Dar cel mai mult îi plăceau lecțiile legate de vânătoarea cu păsări de pradă. La vârsta de zece ani deja luase hotărârea de a deveni *doğancibaşi*[107] al curții otomane. Burak era fericit în ciuda faptului că existau momente în care dorul de Kemal *Reis* îl chinuia.

După masa de seară, copiii spuneau rugăciuni laolaltă şi apoi erau conduşi la dormitoare. Unii dintre ei adormeau de îndată, alții se foiau de pe o parte pe alta din plictiseală, dar puțin mai târziu încăperea se cufunda în liniște deplină şi în acele momente Burak se gândea la Kemal *Reis*. Imaginea acestuia râzând parcă din adâncul pântecului său, dezvelindu-şi toți dinții îi apărea înaintea ochilor şi vocea lui blândă îi răsuna în ureche: „Silensio, Silensio, si?" Apoi şi-o amintea pe Mama Cora *„Fugi Christian, mama ta este evreică"*. Mai înainte de a se afunda în somn înaintea ochilor îi apăreau diverse imagini din Magnamata: caprele, munții, izvoarele, şoimii care se roteau pe albastrul cerului şi scoteau strigăte sălbatice.

În noaptea aceea era lună plină şi vraja luminoasă se strecura printre barele metalice şi lumina dormitorul precum o candelă. Nuanțele de alb păreau mai pure, întunericul avea tente fosforescente şi toate se datorau lunii. Burak nu reuşea să adoarmă în ciuda faptului că ştia prea bine că urma să se trezească odată cu revărsatul zorilor.

Dar nu numai Burak nu dormea; nu departe de Enderun o femeie veghea în noapte. Era Raşel. După ani de suferință, fiica soților de Toledo reuşise în cele din urmă să ajungă în capitala Imperiului Otoman. Nu ieşea din casă decât dacă era absolut necesar, în ciuda insistențelor rabinului Solamon sau *haham*, cum i se spunea în acele locuri.

Întreaga zi făcea curat în casa aflată în curtea din spate a sinagogii. În timpul rugăciunii stătea retrasă într-un colț ascunzându-se de privirile celorlalți.

Locul în care se afla casa lor era pe unul din dealurile ce se înălțau deasupra Cornului de Aur, în partea sudică. De

[107] Şoimar şef.

cealaltă parte se afla Pera. În vârf se afla turnul Galata şi casele ce aparţineau genovezilor şi veneţienilor.

Privea în jurul ei cu ochi posomorâţi. Aliniate în lungi şiruri, bărcile pescarilor se legănau de-a lungul pontoanelor. Pânzele erau coborâte şi plasele zăceau grămadă pe punţi. Câţiva oameni făcuseră un foc pentru a pregăti peştele şi flăcările se reflectau tremurânde în apele mării în perfectă armonie cu adierea vântului. Lumina lunii era tulburătoare. Cornul de Aur părea cu adevărat făcut din aur. În spatele acestei frumuseţi uluitoare ascunsă pe uscat, spre răsărit, Bosforul începea să atingă Marea Neagră în partea de nord şi Marea Marmara ce se întindea în sud. Intrarea în Cornul de Aur, între Pera şi noul *Serai*, numit *Topkapi,* era precum o ramă şi Turnul Fecioarei se înălţa asemenea unei jucării magice în faţa Üsküdarului. Cupolele rotunde şi minaretele ridicându-se spre cer, strălucind în lumina lunii transformau Istanbulul într-o aşezare misterioasă, de basm.

Se spunea că în nopţile cu lună plină apărea chipul unei femei deosebit de frumoase. Raşel şi-a ridicat privirile să vadă chipul Doamnei Luna şi în inima sa se strecurase un fior de teamă. Îşi amintea acea noapte în care ea şi Avram fuseseră aruncaţi în apele îngheţate ale mării sub aceeaşi lumină argintie. Tufele de caprifoi ce creşteau de o parte şi de alta a porţii duble a grădinii se îngemănau răspândind o aromă bogată şi făceau ca noaptea să pară mai însufleţită. Raşel se gândea la mama sa, la tata şi la cei doi fraţi. „Aş vrea să fiţi aici". În mod sigur şi ei şi-ar fi dorit să se afle acolo, mai ales tatăl ei. Brusc şi-a amintit de Hayım, felul în care s-a prăbuşit în apele râului Tajo, şi Moşe... Probabil şi el era mort ca şi Avram, ca şi Amran, ca toate celelalte victime nefericite. O durere ascuţită se furişase dintr-un colţ ascuns al inimii sale, o durere pe care ani în şir o ţinuse încătuşată, pe care chiar încercase s-o ascundă de sine însăşi. Era asemenea durerii care cuprinde sânii tinerei femei, sâni plini cu lapte, după ce şi-a pierdut pruncul. Ascuţită, apărută pe negândite şi imposibil de îndurat. A închis ochii; şi-a strâns mâinile, frângându-şi degetele cu

toată puterea şi rugându-se, murmura: „Iartă-mă, Doamne, te rog, iartă-mă! Iartă-mă pentru că am refuzat copilul pe care mi l-ai dăruit, iartă-mă pentru că l-am părăsit, iartă-mă dacă poţi... Eu nu mă pot ierta".

În acea noapte caldă şi chinuitoare de septembrie mai era o fiinţă ce nu putea dormi, o Luna, una ce aparţinea lumii pământene şi nu cerului. Chipul micuţei Luna ce nu avea decât opt luni era aproape purpuriu din pricina plânsului necontenit. Ţipetele sale erau însoţite de urletele animalelor. În acea noapte toţi câinii din Istanbul erau neliniştiţi.

Rebeka se plimba cu paşi mici, de colo-colo, paşi mici şi repezi, dovadă a stării sale de nelinişte. Îşi purta copilul în braţe şi cânta toate cântecele pe care şi le putea aminti. Nimic nu părea să aducă alinare copilului, nici scutecele schimbate des, nici sânul mamei. Moşe se ridicase şi el din pat, încercând să fie de folos, cu ochii împăienjeniţi de somn. Luna era cel de al treilea copil al lor şi în ciuda experienţei se simţeau neputincioşi în faţa hohotelor ei îndârjite.

– Poate o doare urechea sau poate are dureri de burtă, a fost de părere Moşe.

Rebeka a strâns din buze într-o expresie de nedumerire. Părea epuizată, cu cearcăne mari.

– S-o chemăm pe mama? l-a întrebat.

– La ora asta? Ar fi o nebunie. Dă-mi-o mie.

Rebeka s-a prăbuşit pe o sofa după ce a dat copilul soţului său şi părea să fie în pragul leşinului. Moşe a început să o legene pe Luna. Trăia un profund sentiment de compasiune faţă de soţia sa. Era o femeie generoasă, harnică. Întreaga zi era ocupată. Avea grijă de casă şi de copii. Încerca din răsputeri să facă totul cât mai bine, fără ajutor şi fără a se plânge. Arăta atât de plăpândă şi de firavă.

În timp ce Rebeka dormea profund, Moşe a ieşit în grădină legănând copilul. Încerca să-şi amintească toate cântecele de leagăn auzite de la mama sa. Chiar în mijlocul grădinii se înălţa un uriaş castan. S-a aşezat pe banca aflată sub coroana măreaţă. În aerul proaspăt al nopţii. Luna părea

să-şi găsească liniştea. Moşe a strâns-o la piept şi a acoperit trupul micuţ cu haina. Îşi iubea toţi copiii, fără îndoială, dar Luna era deosebită. Avea ochi verzi şi părul ei fin şi moale, de bebeluş, devenea tot mai roşiatic. Moşe se gândea la Raşel ori de câte ori îşi privea fiica, deşi acesta era un secret pe care îl ţinea îngropat adânc în inima sa. Biata Raşel... O iubise cu devotament chiar dacă în acel moment iubirea lor semăna cu un vis de demult. Toledo, Tajo, pădurile din lemn, zidurile din piatră, străzile înguste, câmpiile gălbui ce se întindeau la nesfârşit... Totul rămăsese în urmă. Ar fi uitat cu desăvârşire că odată demult a trăit în Toledo dacă n-ar fi fost asemenea momente de singurătate deplină. În Istanbul deprinseseră un mod de viaţă ce se desfăşura cu repeziciune şi într-o atmosferă luminoasă. Cu toate acestea, Raşel era ascunsă undeva într-un colţ al minţii, o amintire ce ţâşnea din când în când pentru a face să-i vibreze sufletul. S-a lăsat pe spate, sprijinindu-se de trunchiul uriaş al castanului şi a strâns-o pe Luna la piept.

Chiar în acel moment a simţit cum uriaşul copac tremură. Era o părere sau un cutremur? S-a ridicat şi instinctiv a pornit către casă pentru a o trezi pe Rebeka, dar după câţiva paşi a început o scuturătură de o sută de ori mai puternică decât prima şi s-a auzit un vuiet teribil. A căzut la pământ ţinând-o pe Luna în braţe. Uriaşul castan părea gata să-şi scoată rădăcinile din pământ. Ramurile sale măturau pământul. Moşe a strâns copilul la piept şi privea cu spaimă cum totul tremura şi se scutura în jurul său. Apoi au apărut strigătele şi pocniturile. Pământul tremura la nesfârşit, solul se frământa asemenea mării pe furtună. Apoi s-a oprit. Totul se prăbuşea, casele, moscheile, bisericile, spitalele şi chiar şi zidurile vechi de mii de ani se surpau bubuind fără încetare. Oraşul era prins sub un fum dens. Cei care au supravieţuit trăiau sentimentul că au orbit. Apoi au apărut flăcările de pe laturile Istanbulului şi capitala otomanilor s-a transformat într-o minge uriaşă de foc. Ţipetele, hohotele, strigătele de durere, plânsetele răsunau pretutindeni în acest loc de o frumuseţe demnă de invidiat. Supravieţuitorii

ieşiseră pe străzile în ruină. Femeile, ţinându-şi copiii în braţe priveau cum casele lor se transformau în scrum. Bărbaţii se luptau cu flăcările cum puteau mai bine, ducând găleţile de care reuşiseră să facă rost.

Zidurile de la Enderun se prăbuşiseră şi acoperişul era complet distrus. Plânsete se auzeau dintre ruine. Profesorii înspăimântaţi şi îngrijoraţi, căutau printre ruine elevi aflaţi în viaţă. Aproape toate clădirile fuseseră distruse. Singura dintre ele care rămăsese în picioare era dormitorul în care se afla Burak împreună cu colegii săi. Desculţ, a pornit în grabă, alături de cei mari să-i ajute pe nefericiţii prinşi sub dărâmături.

În acea noapte s-au prăbuşit o mie cinci sute de clădiri şi cinci mii de oameni au murit în acelaşi moment. Trei rânduri din zidurile Istanbulului de la *Eğrikapi* până la *Yedikule* s-au prăbuşit şi de acolo până la poarta *Îshak Paşa* au fost serios avariate. Se spune că o sută nouă *mescit*[108] s-au prăbuşit, ucigându-i pe cei aflaţi în interior. Nu numai micile moschei dar şi cele mari au avut de suferit de pe urma cutremurului. Cele patru columne ale moscheii Fatih au fost sfărâmate şi domul uriaş s-a surpat către stânga. Moscheea Baiazid, ce fusese construită cu puţin timp înainte părea destul de rezistentă, dar spitalul, *medrese*[109] şi *imaret*[110] aflate în curtea din spatele moscheii s-au făcut fărâme. Şi cupola Moscheii Hadim Ali Paşa a fost făcută una cu pământul.

Şase dintre stâlpii hipodromului nu mai erau în picioare. Toată lumea vorbea despre pavilionul marelui vizir Mustafa *Paşa*, fostul bărbier, care se transformase într-o ruină, devenind astfel mormânt pentru şase sute de călăreţi şi pentru caii lor. Cutremurul adusese egalitate între săraci şi bogaţi şi nici sultanul nu constituia o excepţie. La primele frământări ale pământului ieşise şi el în grabă în grădina palatului; speriat, nu a mai vrut să intre. Baiazid a dormit

---

[108] Moschei mici.
[109] Şcoală religioasă.
[110] Bucătărie publică ce servea mâncare săracilor.

câteva zile într-un cort, apoi a plecat la Edirne, părăsind Istanbulul care se legăna continuu, ca şi pătuţul unui copil.

Dezastrul părea să continue veşnic. Nu numai pământul se frământa, ci şi marea. Valuri ce ajungeau până la zece metri înălţime se aruncau asupra zidurilor în Istanbul şi la Galata, măturând tot ce întâlneau în calea lor pe străzile din Pera. Tot ceea ce a mai rămas din vechile apeducte era în ruină. Istanbulul, regina oraşelor, fusese distrus de furia naturii. Şi nu numai Istanbulul s-a clătinat. Locuitorii din Rumeli şi Anatolia au trecut şi ei printr-o spaimă asemănătoare. În Charum, oraş situat în zona Mării Negre, pământul s-a crăpat, producându-se fisuri adânci care au înghiţit oameni. Dimetoka, locul de naştere al lui Baiazid, s-a făcut praf şi pulbere. Oraşele apropiate, Amasya, Sivas, Tokat au avut şi ele de suferit. Veşti legate de întâmplări stranii uimeau şi emoţionau pe toţi cei rămaşi în viaţă. Peşti fără ochi, cu capete transparente ieşeau din fântâni şi din izvoarele termale. Insecte respingătoare, otrăvitoare, de culoare verde-închis, încovoiate şi şerpi acopereau câmpurile, precum un covor... Otomanii au numit acest eveniment cumplit *Kücük Kiyamet*[111]

Dezastrul a durat patruzeci de zile. În cea de a unsprezecea zi, Baiazid a plecat la Edirne, dar tot nu a reuşit să scape de cutremur. În cea de a doua săptămână de la sosirea sa în Edirne oraşul a fost scuturat bine şi timp de şase zile o furtună teribilă a răspândit groază în întreaga regiune. Râul Tunda şi-a ieşit din matcă şi a inundat ce mai rămăsese în picioare după cutremur. Se spunea că sultanul îşi certase cu multă asprime vizirii, când s-au adunat la *At Divan*[112] pentru a se sfătui în vederea reconstruirii Istanbulului şi oraşului Edirne.

– Totul este din vina voastră. Aţi făcut o nedreptate cumplită şi aţi provocat chinuri şi strigătele de durere ale

---

[111] Mica apocalipsă.

[112] Adunare imperială de urgenţă ţinută pe şaua cailor.

victimelor voastre s-au ridicat la ceruri aducând această Mânie Divină.

Zi şi noapte oamenii se adunau în număr mare în moschei şi sinagogi, în biserici, în cele care avuseseră norocul să rămână în picioare. Singurul loc de închinăciune în acele timpuri era Sfânta Sofia. Mozaicul ce fusese acoperit la porunca sultanilor care susţineau că imaginile reprezentau un păcat conform legii musulmane apăruse din nou şi era expus privirilor din pricina cutremurului care făcuse ca tencuiala să se spargă şi să cadă de pe pereţi. Unii considerau un semn ceresc de *Kücük Kiyamet*, dar pentru creştini era un răspuns al Tatălui, Fiului şi Sfântului Duh dat musulmanilor.

8 noiembrie 1509

Balat

Sinagoga rabinului Salamon a fost una dintre cele care au rămas în picioare în urma cutremurului. Datoria lui, în acel moment, nu erau doar slujbele, bătrânul muncea din zori şi până seara pentru a-i ajuta pe orfani, pe cei bolnavi sau răniţi în urma dezastrului.

Raşel era alături de el. Numeroşi supravieţuitori se adăposteau în corturi în grădina sinagogii. În fiecare zi se pregătea mâncare pentru ei şi îmbrăcămintea le era spălată. Raşel se sacrifica pe sine pentru a aduce alinare acestor nefericiţi. Dar în ciuda oboselii, chipul ei rămânea calm şi liniştit ca al unei sfinte. Copiii şi bătrânii doreau s-o ştie în preajma lor. Alerga de la unul la altul, aducând apă de la fântână, alteori curăţând legume sau fierbând lapte, dar totdeauna cu un copil în braţe şi cu un altul ţinându-se de fusta ei.

Se făcea din ce în ce mai frig, în special noaptea. Salamon privind către cer se ruga Domnului să-i binecuvânteze cu o vară *pastirma*[113]. Dacă venea brusc iarna atunci totul ar fi fost mult mai greu, munca de refacere şi reparaţiile în oraş aşa cum poruncise Baiazid s-ar fi desfăşurat cu dificultate. Erau încă multe de făcut şi nimeni nu se aştepta ca totul să revină brusc la normal.

Erau încă mulţi locuitorii Istanbulului care se temeau să se întoarcă în casele lor.

Cu picioare şi mâini tremurătoare fără nicio ţintă, nu făceau nimic folositor dar vorbeau numai despre lucruri înfricoşătoare şi despre semnele unui nou cutremur. Era nevoie mai degrabă de oameni ca Raşel pentru a-şi relua viaţa de la capăt şi mai puţin erau de folos aceste suflete pierdute.

Douăzeci şi nouă de mii de constructori au fost aduşi în Istanbul, conduşi de trei mii de arhitecţi printre care se aflau şi vestiţii Hayrettin şi Murat. Toţi se aflau în faţa unei lupte de proporţii. Bărbaţii evrei luau şi ei parte la proiectul de reconstrucţie a oraşului. Fiecare dorea să-şi repare casa distrusă de cutremur, de foc şi de jafurile ce urmaseră. După cutremur casele evreilor, ale grecilor şi armenilor fuseseră jefuite de către ieniceri care nu ezitaseră să ucidă supravieţuitorii dezastrului pentru a le lua lucrurile şi banii. În cele din urmă, aceşti soldaţi nemiloşi s-au liniştit numai prin forţa iataganelor paşilor. Minorităţile din Balat au avut de suferit mai mult decât populaţia de origine musulmană de pe urma a ceea ce ei numeau *Kücük Kiyamet* şi mulţi se grăbeau să caute alinare în braţele miloase întinse de Raşel spre ei.

În acea zi părea că rugăciunile lui Salamon fuseseră primite; soarele încălzea aerul şi nu adia niciun fir de vânt. Femeile întindeau aluatul şi cântau laolaltă. Resturile rămase de la cutremur erau colorate de crizantemele în nuanţe de roşu, galben şi roz. „De parcă nimic nu s-ar fi întâmplat. Cât

---

[113] O perioadă caldă în Istanbul la începutul lunii noiembrie, zile în care pastrama este gata.

de ciudată e viața, cât de plină de surprize de toate felurile, şi bune şi rele", medita Raşel.

Salamon a chemat-o la el, ținând un copil în brațe. Raşel a lăsat-o în grija altcuiva pe bătrâna de care se ocupa şi s-a îndreptat către el.

– Ia acest copil orfan. Mama şi surorile ei sunt pierdute pe veci. Singurul rămas în viață din familia ei este tatăl şi el trebuie să muncească. A lăsat-o la noi pentru o vreme şi va veni să o vadă de câte ori va putea.

Raşel a luat în brațe fetița cu ochi verzi şi păr roşcat asemenea cu al ei, a îmbrățişat-o, alintând-o cu drag şi mângâindu-i obrazul catifelat. Fetița a gângurit şi i-a arătat doi dințişori ce păreau două boabe de orez.

Raşel a strigat în urma rabinului care deja se îndrepta către o bătrână ce avea nevoie de ajutorul său:

– Cum o cheamă, *haham* Salamon?

– Luna.

Raşel a privit copila mai atent. Ten roz, păr roşcat minunat şi buze roşii, părea mai degrabă soarele decât luna.

– Îți voi spune Sol. Solika.

Rabi a ridicat brațele cu aerul că putea face cum credea de cuviință.

Raşel o lega pe Solika în spatele său şi astfel muncea întreaga zi şi când îşi termina treaba mergea într-un colț mai liniştit, lua copila, o aşeza pe genunchi şi o legăna în timp ce cânta cântece de leagăn. Amândouă adormeau la fel de repede.

ꕥ

Moşe păşind alături de Salamon părea cu totul alt om cu barba lungă şi părul în dezordine. Pierduse mult din greutate. Doar firea lui îl mai ținea printre cei vii. Îşi pierduse întreaga familie în urma cutremurului. Venise la sinagogă pentru a-şi vedea fiica. Rabi le-a zărit pe cele două dormind în apropierea unui zid şi a dus mâna la buze atenționându-l pe Moşe să nu facă gălăgie.

Ce noroc, gândea el. Fiica lui era pe mâini bune. S-a uitat mai bine şi a văzut că Luna dormea în poala unei femei care avea capul acoperit cu un şal. O adiere a mişcat şalul dezvăluind pentru o clipă chipul palid şi părul roşcat. Moşe care era gata să se întoarcă s-a oprit brusc. Era posibil? A cercetat chipul cu atenţie. Aceleaşi trăsături, acelaşi păr, şi degetele...

Nu putea să creadă că totul era aievea.

– Dumnezeule! a strigat el.

Rabi privea uluit. Bărbatul trăgea de el repetând:

– Spune-mi cum o cheamă! Spune-mi numele ei!

– Raşel, Raşel de Toledo.

Moşe a strigat din nou, ridicând braţele către cer.

– Doamne, nu pot să cred!

Trezită de zgomot, Raşel a privit în jur fără să înţeleagă ce se întâmplă. Apoi l-a zărit pe Moşe. Era chiar el. L-a recunoscut pe bărbatul pe care-l iubise din prima clipă; în ciuda anilor ce trecuseră. Era împietrită. Nu ştia ce trebuia să facă. Apoi a pus copilul jos şi a fugit îngrozită. A intrat, a închis uşa în urma ei şi nu a fost cu putinţă să lase pe cineva să intre. Nici măcar nu i-a răspuns rabinului. Zăcea pe podea, sfâşiată de hohote de plâns. Şi a plâns, a plâns, a tot plâns.

1 iunie 1510

Istanbul

Capitala Imperiului Otoman făcută una cu pământul de cutremur s-a pus repede pe picioare şi arăta chiar mai frumoasă decât fusese în trecut. Fuseseră reparate nu numai zidurile Istanbulului şi Galatei dar şi Turnul Galata, hambarele din Galata, Turnul Fecioarei, farul de la *Yaldizli Kapi*, *Topkapi Serai*, podurile Çekmece, cel mare şi cel mic, fortăreţele de la Rumeli, Anadolu şi Silivri.

Când a primit vestea că reparațiile se încheiaseră în mod oficial, sultanul a poruncit ca timp de trei zile celor nevoiași să li se împartă mâncare în farfurii de argint. Dorea ca poporul să uite durerea pricinuită de cutremur, de incendiu și jafurile ce au urmat dar și birurile impuse de palat. Toată lumea avea nevoie de distracție.

Timp de trei zile oamenii au mâncat și au băut și s-au ținut petreceri în fiecare colț al orașului. Leagăne și *çikrincaklar*[114] au fost montate în toate piețele mai de seamă. Interpreți de *karagöz*, dansatori și acrobați, îmblânzitori de urși și de maimuțe, *kasebazlar*[115] și magicieni încântau spectatorii. Sculptorii în *Zukker* își dovedeau talentul expunând tot soiul de statuete din zahăr. La hipodrom se întreceau călăreții și arcașii. În timpul nopții se organizau procesiuni cu torțe și lanterne, maeștri în artificii colorau cerul nopții în culorile curcubeului. Locuitorii orașului încercau să-și îngroape suferințele provocate de cutremur. Și astfel Istanbulul a început să respire din nou.

Frământarea pământului ce durase două minute adusese mari schimbări pentru cei mai mulți dintre locuitori și unul dintre aceștia era Raşel. Un uriaș dezastru îi adusese fericirea după ani îndelungați de suferință și chiar ajunsese să dea uitării tot ce se întâmplase.

În acea noapte de noiembrie, rabi Salamon reușise în cele din urmă să o convingă să deschidă ușa camerei sale. Era înlăcrimată. Rabinul a mângâiat-o pe cap și a ajutat-o să se liniștească. Raşel a insistat că nu voia să-l vadă din nou pe Moşe. Îi era cumplită rușine de tragedia din trecut. Repeta întruna „Sunt o păcătoasă, sunt o păcătoasă, nu-l merit". Bătrânul i-a citit ore în șir pasaje din Talmud. Raşel era extrem de tulburată din pricina durerii, dar în cele din urmă a murmurat „Am nevoie de timp".

Pe de altă parte Moşe era uluit. Trecuseră mai mult de optsprezece ani de la evenimentele din Toledo. Raşel

---

[114] Un gen de carusel.

[115] Cei care învârt farfurii în vârful bețelor lungi.

apăruse din nou în viața lui asemenea soarelui în mijlocul haosului. Venea în fiecare zi la sinagogă să o vadă și să vorbească cu ea, dar de fiecare dată se confrunta cu un refuz. Îi era imposibil să înțeleagă purtarea ei. Apoi, într-o bună zi, rabinul i-a povestit în amănunt tragedia ei. Când a încheiat, Moşe l-a privit cu lacrimi în ochi şi nu a rostit niciun cuvânt. Ce-ar fi putut spune? Ceva mai târziu a jurat să nu mai amintească despre cele aflate, nici măcar în fața rabinului şi şi-a ținut cuvântul până la moarte. Salamon a promis să stea de vorbă cu Raşel şi să încerce să o convingă să se căsătorească cu el.

La sfârşitul lunii noiembrie, într-o zi cu zăpadă s-au căsătorit printr-o ceremonie simplă. Nu erau rude de față care să țină cele patru colțuri ale muselinei de culoare crem. Doi bărbați în vârstă şi două femei la fel de bătrâne, oameni pe care nu-i cunoscuseră până în acea zi au dus la îndeplinire această datină. În sfârşit, Moşe şi Raşel erau împreună, dar plătiseră un preț de neimaginat.

∞

Raşel se plimba prin grădină cu Solika care învăța să facă primii paşi. Toată lumea o striga Solika deja. Când au ajuns la havuz s-au aşezat pe bancă şi au privit peştişorii aurii ce înotau în toate direcțiile. Raşel mângâia părul fetiței care semăna atât de mult cu al ei. Apoi a dus mâna la pântecul său rotunjit. Era însărcinată şi simțea copilul mişcându-se. O căldură plăcută, mai intensă decât cea a razelor de soare, i-a atins spatele, i-a umplut sufletul, era pacea adusă de fericire.

Şi-a lăsat privirile să alunece pe zidul din piatră îmbrăcat în vița sălbatică şi apoi a trecut la perdelele ce atârnau în fața ferestrelor proaspăt vopsite. Totul era nou şi proaspăt asemenea speranțelor şi bucuriei lor. Singurul obiect vechi era ciocanul de la poartă. O mână de femeie care ținea în palmă o minge de bronz...

II

25 aprilie 1512

Noul *Serai*

Sultanul Baiazid II se simțea vlăguit, profund nemulțumit şi bătrân. Era sătul de cei doi ani de tulburări provocate în imperiu de fiul său care ridicase pretenții asupra tronului după moartea sa, deşi el era încă viu. Comportamentul lui Selim, mai ales după ce căpătase susținerea ienicerilor, era de neconceput.

Sancakbeyi din Trabzon îşi ațintise privirile lacome asupra palatului în care domnea tatăl său şi nu mai avea răbdare să aştepte retragerea acestuia din cauze naturale.

– Este posibil ca un fiu să se poarte astfel cu tatăl său *Koca* Mustafa *Paşa*?, i-a cerut părerea marelui vizir.

– Nu toți fiii seamănă între ei, Sultanul meu.

Îşi ținea mâinile încrucişate pe piept şi chipul său era umbrit de tristețe.

– *Şehzadeniz* Ahmed nu ar face acest lucru, sunt sigur de asta. Şi îl cunoaştem bine şi pe *Şehzadeniz* Korkud pentru a spune acelaşi lucru. Dar *Şehzadeniz* Selim e altfel. Este stăpânit de furie şi ambiție.

– Ienicerii nu-l susțin pe Korkud din pricină că are un caracter blând şi sensibil, Mustafa *Paşa*; de fapt nu este un succesor potrivit la tron nici după părerea mea, dar Ahmed chiar merita să ajungă sultan, mai mult decât oricine altcineva. Indiferent ce am fi făcut n-am fi reuşit să-l oprim pe Selim. Am încercat să ne înțelegem, am făcut promisiuni. Rezultatul? Nimic, refuz. Am strâns armată şi l-am înfruntat în luptă, i-am dat o lecție alungându-l şi silindu-l să plece în țara socrului său, hanul tătarilor. Şi ce a urmat? A continuat

revolta. Şi acum se află în coasta mea, făcând să se clatine imperiul.

Mustafa *Paşa* s-a îndreptat către fereastră de unde a aruncat o privire împrejurimilor. Era conştient de faptul că mii de ieniceri, călăreți cu vizirii pe care-i atrăseseră de partea lor, mărşăluiau spre palat urmați de populația oraşului şi strigau: „Eşti bătrân Sultanule, îl vrem pe Selim, îl vrem pe Selim". Glasurile lor prindeau ecou în grădinile înconjurate de zidurile înalte ale palatului.

Ochii lui Baiazid s-au umplut de lacrimi:

– *Bre*, nerecunoscători plini de cruzime! Am încercat să le dăm hrană, să-i apărăm, le-am oferit distracție. Când au căzut casele peste ei, i-am compătimit. Cine a pus pe picioare acest oraş din nou? Cine? Uite cum îşi exprimă ei recunoştința!

S-a întors către marele vizir. Strigătele ienicerilor reîncepuseră.

– Mustafa *Paşa*, cred că domnia noastră a luat sfârşit. Nu mai există nicio altă cale decât să cedez tronul acestui fiu. Trimite un mesager, poate veni să preia conducerea imperiului. Cu o condiție: va îndeplini toate măsurile aşa cum am arătat în acordul încheiat în această dimineață. N-am nici cea mai mică încredere în el.

Selim gândea la fel despre încrederea în tatăl său şi în susținătorii săi. Ochii săi mari şi albaştri pe chipul rotund priveau cu îngrijorare în ciuda mulțimii care îl susținea. Războinicul *şehzade* aştepta în fața porții ce separa prima grădină de cea de a doua. Nimeni nu cunoştea numărul vizirilor şi paşilor care aşteptau, cu inimile bătând gata să sară din piept, cuvintele sultanului care pentru ei însemnau iertare sau ştreang.

Poate că tatăl său căuta o cale să-l asasineze. În douăzeci şi şapte de ani îl văzuse doar cinci minute, în acea dimineață. Un bătrân obosit, stors de vlagă, ai cărui ochi îşi pierduseră strălucirea şi care se plângea tot timpul din pricina bolilor de care suferea. Era el cu adevărat stăpânul

imperiului? Se plimba de colo-colo neliniştit. Îi revenea încrederea în sine. Nu, îl împresurase în toate felurile posibile, nu mai exista altă soluție pentru Baiazid decât să părăsească tronul. Şi dacă nu proceda astfel, Selim era hotărât să pună palatul la pământ. Nu avea nici cea mai mică dorință să aştepte ca bătrânul său tată să moară pentru a deveni sultan în locul lui. Avea multe planuri de împlinit în viitorul apropiat. Multe ținte de atins. De îndată ce era proclamat sultan al Imperiului Otoman era hotărât să-şi cheme singurul fiu, pe Soliman, aflat în Kafe unde fusese numit *sancakbeyi* ca să-l reprezinte în Istanbul pe timpul cât avea el să lipsească. Apoi voia să urce în şa, pe Nor-Negru şi să-l atace pe şahul Persiei, Ismail.

În acel moment *Koca* Mustafa *Paşa* a apărut în penumbra porții dintre cele două curți interioare urmat de un numeros grup de înalți demnitari. Selim se înfiorase de teamă, dar a rămas nemişcat, împietrit. Marele vizir s-a apropiat, a îngenuncheat şi a sărutat poala *caftanului* spunând:

– Domnia Voastră să dăinuie veşnic, Sultanul meu.

Selim a respirat adânc şi-a îndreptat umerii şi a înălțat una din sprâncenele sale stufoase. Mulțimea aflată în afara palatului striga cuprinsă de bucurie:

– Trăiască Sultanul, trăiască Sultanul!

Noul stăpân al Imperiului Otoman şi-a mângâiat fața rasă, netedă, şi-a întors vârfurile mustății şi şi-a atins în fugă cercelul pe care îl purta totdeauna în urechea stângă. Privirile sale erau strălucitoare din pricina spaimei şi a furiei şi nimeni nu îndrăznea să-l privească drept fără a fi cuprins de teamă. Toți aveau privirile ațintite în pământ, chiar şi *Koca* Mustafa *Paşa*. Dar Selim deja observase spaima întipărită pe chipul bărbatului îngenuncheat înaintea sa. Numele său era în capul listei dușmanilor lui şi era hotărât să scape de el cât mai repede cu putință. *Kapiağasi* au indicat drumul şi toți au pornit să se înfățişeze înaintea fostului sultan.

Chiar în aceeaşi zi, spre seară, după ce abdicase în favoarea fiului său Selim, Baiazid care nu dorea să mai petreacă nici măcar o noapte în noul *Serai* a plecat cu un grup de credincioşi către vechiul *Serai*. Selim, ca un fiu iubitor, l-a însoţit călărind mândru pe Nor-Negru, mergând alături de palanchinul tatălui său. Poruncise ca trei doctori şi zeci de *halayik*[116] să rămână în serviciul lui Baiazid. După o bucată de vreme, s-a întors pornind către palat. După plecarea lui, Baiazid le-a spus celor din suita sa, vorbind cu adâncă durere:

Voi cei care mi-aţi luat pâinea
Voi cei care m-aţi părăsit
Voi cei care totuşi vedeţi adevărul
Priviţi ce mi-a făcut Selim.

25 august 1515

Balat

Sunt frumoasă, sunt frumoasă, sunt cea mai frumoasă
Sunt lumina ochilor sultanilor, sunt prinţesa castilienilor, hei

Micuţa familiei Nahmiyas, purtând şalul galben, cu ciucuri al mamei sale care îi ajungea până la tălpi cânta şi îşi flutura buclele, stând lângă havuz. De fiecare dată când striga „hei" închidea ochii, flutura genele lungi şi bătea de trei ori din picioare.

Bărbaţii aflaţi în jurul mesei aşezată sub uriaşul dud se amuzau urmărind spectacolul – chiar la vârsta de cinci ani, Ester era în stare să atragă atenţia tuturor. Se mişca şi păşea nu ca o fetiţă, ci ca o cochetă.

---

[116] Servitori.

Vecinul lor, doctorul Salvo s-a adresat tatălui:

– Moşe, fata o să-ţi dea bătaie de cap în viitor. E cu adevărat frumoasă.

Moşe a ridicat-o în braţe şi i-a mângâiat buclele precum para focului.

– Este lumina ochilor mei, neprețuita mea lumină.

A început să-i fluture mâinile ținând-o de brațele dolofane. Cuprinsă de bucurie copila râdea.

Raşel a strigat din bucătărie:

– Ester, puiule, vino la mine pentru o clipă.

Tatăl a lăsat-o jos şi lovindu-i uşurel fundulețul a îndemnat-o.

– Hai, du-te la mama, şoricelule!

Mai înainte de a pleca, Ester a luat o mână de cireşe din castronul aflat pe masă şi şi-a atârnat o pereche la urechi, ca pe nişte cercei, după care a pornit cântând şi dansând către casă. Mai înainte de a intra s-a oprit în prag şi a strigat încă o dată:

„Sunt frumoasă, sunt frumoasă, sunt cea mai frumoasă, hei". Cireşele roşii se legănau sub pletele ei.

Eti, fiica familiei Sibriko văzând-o pe Ester a exclamat:

– Kirâze, eşti bine-venită în bucătărie.

Raşel a aruncat o privire întrebătoare tinerei *romaniot*. Evreii *romaniot* trăiau în acele locuri dinaintea otomanilor şi nu îşi părăsiseră niciodată locul de baştină, erau bizantini. Învățaseră spaniola de la evreii sefarzi şi în schimb ei îi învățau pe aceştia limba turcă.

– Un nume, o poreclă. *Kirâze* aşa cum ştii înseamnă cireaşă în turcă şi *Kirâze* este un mod elegant de a spune ceva frumos despre o femeie. Nu crezi că i se potriveşte? Priveşte buzele ei! Sunt mai frumoase decât cireşele pe care le are după urechi. Priveşte-o pe isteața asta, este minunată! Hai, vino şi dă-mi un pupic iubita mea!

Prin sufletul Solikăi, care privea scena în tăcere, a trecut o adiere de gelozie. Raşel i-a ciufulit părul roşcat.

– Scumpa mea Solika, şi ea este frumoasă. Sunt norocoasă să am două minuni.

Soli era într-adevăr geloasă, dar niciodată nu-şi arăta sentimentele. Niciodată nu se dovedise în stare să atragă atenţia. Această copilă închisă în sine se maturizase spiritual de la o vârstă fragedă şi devenise membrul tăcut al familiei. De obicei fie îşi ajuta mama, fie privea cărţile pe care le tipărea tatăl său şi făcea lucrul acesta cu mare atenţie. Cele două surori erau total diferite şi Ester nu semăna la fire cu niciunul din părinţii săi. De fapt Soli semăna mai mult cu Raşel decât Ester, atât în privinţa trăsăturilor fizice cât şi al temperamentului. Dacă ai fi spus că erau identice n-ar fi fost o exagerare. Unii dintre cei care nu cunoşteau povestea familiei Nahmiyas întrebau:

– Raşel cum ai reuşit să-ţi faci o copie identică? Soli este o miniatură a ta, acelaşi păr, aceiaşi ochi şi acelaşi temperament...

Raşel se ataşase profund de Soli din prima zi. O acceptase pe fiica nefericitei Rebeka şi avea grijă de ea ca o mamă adevărată, cu profundă afecţiune. Ester în schimb era lumina ochilor pentru Moşe.

În timp ce Raşel pregătea farfuriile să le ducă afară, Eti curăţa podeaua. Mutând un sac plin cu făină a ţipat speriată şi scârbită în acelaşi timp.

– Ah, un miriapod.

Soli s-a agăţat de fusta mamei speriată. Ester a făcut un pas înainte aruncând priviri curioase, apoi a înaintat şi mai mult şi a strivit gângania cu piciorul. Apoi şi-a curăţat talpa pantofului frecând-o de podea. Raşel, Eti şi Soli au închis ochii scârbite peste măsură. Ester a început să chicotească şi să bată din palme şi striga:

– Laşelor! Laşelor!

Eti era uimită.

– Nu-ţi este teamă de insecte, Kirâze?

Soli a intrat în vorbă:

– Ea nu se teme de nimic. Toată ziua omoară viermi şi insecte. Nu-i este teamă dar nici milă. Ester aruncă pietre către ciori şi chiar loveşte pisicile la...

– Gata! Încetează! Mi se face rău, a oprit-o Raşel. Trebuie să vă reamintesc că avem o grămadă de treabă. Bărbaţii din grădină sunt înfometaţi. Hai să ne mişcăm!

Cei aflaţi în jurul mesei, sub dud, vorbeau despre cei oprimaţi, demni de milă, dar nu se refereau la insecte aşa că doar şuşoteau despre cruzimea dovedită de noul sultan. Selim cel Furios era în stare să vâre spaima în oameni chiar şi când aceştia şedeau în grădină, în Balat.

– A invitat patru viziri la masă şi *çavuiş* a pus *caftanul* cel negru pe *Koca* Mustafa *Paşa*, ştiţi ce înseamnă asta, spunea doctorul Salvo.

Toţi au făcut un semn de aprobare, în tăcere. Doctorul a continuat:

– După ce l-au strâns de gât l-au dat la câini.

Sibrikos, ţesătorul, a adăugat:

– Poate un om care şi-a ucis fraţii şi nepoţii să aibă milă faţă de un vizir pe care îl consideră trădător? Nici nu ştiu numărul exact al vizirilor pe care a poruncit să fie ucişi. Nu e de mirare că musulmanii blestemă spunând: „Îţi doresc să ajungi vizirul lui Selim".

Moşe a adăugat:

– Ce să mai spunem despre ce i-a făcut tatălui său?

– Da, ai dreptate, a spus doctorul Salvo. Din câte ştiu eu, unul dintre noi, doctorul Danon, a fost implicat în complot. Cred că l-a otrăvit pe Baiazid II. La trei zile după abdicare, în mijlocul zilei, în timpul călătorie către Dimetoka, însoţit de un grup de supuşi credincioşi, brusc i s-a făcut rău şi a murit în chinuri groaznice.

– Câtă perfidie! De necrezut, murmura Sibrikos.

– Pentru mine cea mai dureroasă soartă a avut-o *şehzade* Mehmed, a spus Moşe. Chiar mi-a părut rău de fiul acestuia. Avea doar şapte ani şi îi implora pe călăi să-i cruţe viaţa: „Îl voi sluji pe Sultan, în fiecare zi, vă rog nu mă ucideţi". Inutil. Evident, Selim a poruncit ca toţi cei cinci nepoţi ai săi să fie strânşi de gât. Am auzit că fiul lui Âlemşah, Osman, în vârstă de douăzeci de ani a rezistat cel mai mult. Se spune că a înjunghiat pe unul dintre călăi şi i-a

rupt brațul altuia, dar nu a reușit să-și schimbe soarta. Se mai spune că unchiul său a privit de la o fereastră secretă cum nepoții săi de sânge sunt uciși.

Chipurile bărbaților aflați în jurul mesei s-au întunecat. Sibrikos a continuat purtat de evenimente:

– A omorât cel puțin patruzeci de mii de *alevi*[117]. Nume după nume, de toate vârstele...; avea liste cu aceşti credincioşi musulmani. Nu vrea să lase în viață nici măcar un bărbat *alevi* din Anatolia. La fel ca şi Inchiziția.

S-au cutremurat la auzul celui din urmă cuvânt.

– Credeți că s-ar putea atinge şi de noi?

Doctorul a clătinat din cap:

– Nu, toți doctorii lui sunt evrei, nu ne va face rău. Şi pe lângă asta, el nu are nimic împotriva evreilor, toate gândurile lui se îndreaptă către Răsărit. Vrea să pună capăt domniei şiite în Persia şi l-a înfrânt deja pe şahul Ismail, i-a capturat *haremul*, inclusiv pe soția acestuia. Poți să crezi că a dat-o pe femeie unuia dintre pașii săi? Amândoi sunt musulmani, atât Selim cât şi Ismail... dar sultanul otoman nu ascultă de nicio lege şi nu are respect. Se spune că se plimbă prin Tebriz de parcă ar fi propria lui grădină. A adus în Istanbul, cu forța, în jur de o mie de artişti din toate domeniile artei. Acum vântul îi suflă în pânze, are puterea de partea sa. Am aflat că datorită ajutorului şi aranjamentelor făcute de conducătorul kurd Idrisi Bitlisi[118], un nume de vază, celebru la curtea otomană, Amid, Bitlis, Hasankeyf, Musul şi Urfa[119] vor fi alăturate imperiului. Îşi doreşte întreg Răsăritul, dar cine ştie, poate mai târziu se va îndrepta către Apus.

– E în relații foarte bune cu cei din Apus. Ştiu asta de la cunoscuții mei venețieni, a spus Sibrikos. Semiz Çavuş şi suita sa sunt salutați cu mare entuziasm la serbările din San Marco. Pe drumul către consiliu zece nobili aristocrați l-au însoțit pe ambasadorul lui Selim... Zece... Vă puteți imagina?

---

[117] O sectă islamică numeroasă, în special în Anatolia.

[118] General kurd apropiat lui Selim cel Furios.

[119] Oraşe în sud-estul Anatoliei.

Breh, breh, breh... Stil veneţian cu adevărat impresionant. În acelaşi timp reprezintă o dovadă a faptului că se înţeleg. Nu se află în conflict nici cu ungurii şi nici cu ruşii. Ai dreptate, de ce şi-ar bate capul cu noi?

– Oricum ar fi, eu consider că trebuie să dovedim mare băgare de seamă. Noul sultan este o fiară feroce; să nu uităm acest lucru, a spus Moşe.

În acel moment s-au auzit bătăi în poartă şi toţi s-au ridicat îngrijoraţi. Moşe a mers să deschidă, dar Raşel a ajuns înaintea lui. Brusc grădina s-a însufleţit de râsete. Nou-veniţii erau soţiile lui Salvo şi Sibrikos, însoţite de copiii lor. Duceau în braţe oale mari smălţuite şi înfăşurate în prosoape şi tăvi acoperite cu ştergare albe.

– Oh, *bojo*! au strigat bărbaţii încântaţi şi s-au lăsat pe spătarele scaunelor dornici să se bucure de aceste plăceri.

Ester alerga printre oaspeţi, cânta şi dansa. Toţi ar fi vrut să o îmbrăţişeze şi să o sărute. Soli îi privea în tăcere, ţinându-se aproape de mama sa. Privind-o pe Ester, Eti a exclamat:

– Este o minune, frumuseţea perfectă şi atât de inteligentă!

ꕥ

În acea noapte oaspeţii familiei Nahmiyas nu au avut parte de un somn liniştit după ce au plecat de la petrecere. Puţin după miezul nopţii, în Istanbul a izbucnit un incendiu uriaş şi cel puţin trei cartiere s-au transformat în scrum. Printre cei care priveau flăcările se afla şi sultanul Selim. Întorcându-se către Piri *Paşa* a spus:

– Am cedat în faţa insistenţei ienicerilor şi am poruncit asasinarea lui *Kazasker* Cafer Çelebi[120]. Acesta este rezultatul blestemului său. Cred că a fost un act de nedreptate. Domnul să ne păzească de mai rău.

Piri *Paşa* a luat o gură de aer mai înainte de a spune ceva. Selim era o persoană imprevizibilă şi nu îndrăznea să comenteze, tocmai de aceea a spus doar:

---

[120] Om educat, cultivat.

– Ai dreptate.

Selim îşi lovea uşurel cercelul şi îşi mângâia mustaţa în vreme ce privirile sale nu se dezlipeau de flăcările ce se ridicau până la cer precum limbile diavolului.

– Cum stăm cu flota, *Paşa*?

– În curând va fi gata să împlinească poruncile voastre, Sultanul meu.

– Să-mi spui dacă lucrurile stau altfel, să-mi spui..., a tunat el şi s-a îndepărtat.

25 septembrie 1517

Edirne

– Aceşti şoimi ai tăi se poartă de parcă ar vrea să atace vulturul, Şasedegete.

Umbrindu-şi ochii cu o mână, *şehzade* Soliman cerceta păsările care scoteau sunete sălbatice pe cerul albastru.

– Într-adevăr, sunt foarte curajoşi. Ca totdeauna rosteşti adevărul *Şehzade*. Mulţi dintre ei şi-au pierdut viaţa tocmai din această cauză, le place să provoace lupta.

Păsările de pradă tocmai prinseseră o mierlă, vânătorii şi-au întins arcurile şi au ţintit.

De câţiva ani, Burak era cel care se ocupa de şoimii lui *şehzade* Soliman. Primise această funcţie la vremea la care sultanul Selim îl atacase pe şahul Ismail şi când îl însărcinase pe singurul său fiu ca să-l reprezinte la curte. Plăcerea vânătorii ca şi atracţia faţă de păsările de pradă îi apropiase pe cei doi tineri în ciuda faptului că veneau din straturi ale societăţii foarte diferite, chiar din zone diferite ale lumii.

Soliman a lăsat săgeata liberă în momentul în care mierla s-a aflat în bătaia arcului său. Unul dintre şoimii care

îşi îndeplinise sarcina a planat către stăpânul său. Celălalt se încăpățâna să urmărească vulturul.

Burak a eliberat un şoim mai mic din colivia sa; i-a mângâiat penajul moale de pe piept şi i-a dat drumul să se înalțe către cer, spunând o rugăciune.

Şehzade, cu un nas ca ciocul unei păsări de pradă, cu fața suptă şi palidă şi uşor adus de spate, a urmărit pasărea din priviri până când aceasta a devenit un punct pe albastrul cerului, apoi a întins mâna către tolba cu săgeți. A luat o săgeată, a pus-o în arc şi a încercat-o.

– Slavă Domnului că tatăl meu sultanul Selim s-a întors sănătos în Istanbul.

– Mulțumim Domnului. De acum înainte otomanii sunt conducătorii Islamului. Mulțumită Sultanului nostru, fie binecuvântat.

– Tata a fost cât se poate de hotărât în această privință, încă de la început. Şi cred că visul lui *Kapiağasi* Hasan s-a dovedit unul prevestitor de bine.

– *Şehzade*, acela a fost un semn profetic. Nu oricine poate avea un astfel de vis, i-a fost dat de Domnul. Cum altfel ar fi putut vedea patru arabi încredințându-i comorile sacre ale religiei noastre?

– Da, şi acum visul a devenit realitate. Tatăl meu a adus în capitală moştenirea prețioasă a Islamului. Mesagerul spunea că este foarte mulțumit. A dat uitării chiar şi evenimentul legat de Yunus *Paşa.*

Burak Şasedegete a arătat cu mâna în direcția şoimului care urmărea o altă mierlă. *Şehzade* a încordat arcul şi a dat drumul săgeții care a străpuns pieptul păsării. Câinele de culoarea scorțişoarei care aştepta răbdător s-a năpustit la semnalul primit, cu o viteză aproape egală cu a săgeții şi ceva mai târziu s-a întors cu trofeul ce se legăna în gură.

Şoimul a revenit şi s-a aşezat pe umărul lui Burak după care a început să cerceteze împrejurimile cu priviri scrutătoare, rotindu-şi capul cu mişcări iuți şi rigide caracteristice tuturor păsărilor.

Soliman era extrem de încântat de succesul său şi zâmbea mândru.

– Vorbeai ceva despre Yunus *Paşa*, *Şehzade*.

– A plătit pentru că nu a fost în stare să-şi ţină gura. În vreme ce se întorceau din Egipt acesta l-a vorbit de rău pe *Beyul* cerchiz, pe care tatăl meu l-a numit guvernator. Tata a poruncit să-i fie tăiate chingile de la şa. Ştii foarte bine ce înseamnă asta... Călăii i-au tăiat de îndată capul. Se spune că tata a călărit mult timp purtând în mână capul din care picura sângele. Domnul să ne păzească de mânia sa, chiar şi pe mine.

– Dar eşti singurul său fiu, *Şehzade*.

– Asta nu înseamnă mare lucru. Este mai degrabă sultan decât tată. Este Sultanul Imperiului Otoman şi Califul Islamului.

Burak a rămas tăcut. Pentru el conversaţia era inutilă. Tată, mamă, unchi, cămin... Toate acestea nu intrau în lumea lui. Îşi amintea de Mama Cora, dar nu foarte limpede, căci trecutul era greu de readus în memorie. Şi mai era şi Kemal *Reis*. Priviri zâmbitoare, braţe puternice care îl ridicau sus, degete osoase groase care-l învăţau să ţină *dinit*[121]... Probabil că aşa era un tată, dar nu avusese şansa să afle acest lucru cu adevărat. Cu câţiva ani mai înainte, Kemal *Reis* dispăruse pe mare, împreună cu oamenii săi, victime ale unei furtuni cumplite. Apele albastre ale Mediteranei pe care le iubise nespus întreaga viaţă îl luaseră cu ele pentru totdeauna.

A mângâiat şoimul apoi l-a lăsat din nou liber şi Soliman a luat altă săgeată.

– Gloriosul meu tată a primit ambasadorii în Cairo. Ambasadorul veneţian l-a însoţit la Damasc şi celălalt, Mechenigo a revenit la Istanbul cu restul flotei. Toate tratatele au fost reînnoite şi Sultanul nostru a hotărât să lase veneţienilor insula Cipru, dar de acum înainte vor plăti tribut

---

[121] Un instrument de scris făcut din trestie.

în fiecare an în valoare de opt mii de ducați și banii îi vom lua noi și nu *Memluki.*

În ciuda vârstei sale *șehzade* era foarte interesat de politică și de conducerea imperiului și dobândise experiență în anii în care fusese guvernator în provinciile Kefe și Manisa. Tatăl său avea mare încredere în judecata sa așa încât îl numise în două rânduri ca înlocuitor al său în vreme ce el, sultanul, se afla în fruntea armatei, și astfel tânărul ajunsese guvernator la Edirne.

– Acum a sosit vremea să ne îndreptăm privirile către Apus, a spus el potrivindu-și arcul mai bine în mâini.

Burak cerceta din priviri cerul, cu ochii săi de culoare întunecată și ținându-și mâinile în șold. S-a întors către Soliman.

– Veneția?

– Nu, Ungaria. Acesta e locul către care voi porni. Budapesta, Belgrad, Viena.

Țintele alese de *șehzade* erau de mare importanță.

Șoimul a apărut urmărind o altă mierlă. De data aceasta săgeata pornită din arcul lui Soliman a lovit-o în aripă. Pasărea s-a prăbușit în cercuri ce dovedeau lupta sa disperată și câinele a pornit.

– Hai să ne întoarcem la palat, Șasedegete. Mai înainte de sosirea tatălui meu putem să mai mergem la vânătoare de mai multe ori mai înainte de a ne întoarce la Manisa. Acolo nu mai găsim atât de multe păsări, dar putem să vânăm căprioare.

Zâmbind, Burak a încuviințat din cap. A vârât două degete în gură și a scos un fluierat ascuțit. Șoimii ce îl provocau continuu pe vultur au fâlfâit din aripi de îndată și au coborât.

La auzul fluieratului ienicerii, slujitorii și îngrijitorii cailor s-au pregătit de îndată pentru a porni către Edirne.

Razele târzii ale soarelui se reflectau în iazurile din apropiere împrumutându-le nuanțe aurii. Șirurile de floarea-soarelui de pe câmp nu mai păstrau strălucirea verii. Fără capetele gălbui, tulpinile întunecate la culoare aveau un aer

posomorât. Stoluri de păsări zburau în cercuri mari, în înaltul cerului, de parcă, într-un fel ascuns, ar fi înțeles că vânătorii plecau. Fâlfâitul aripilor era mai puternic decât ciripitul lor. Stolurile se deschideau asemenea unor evantaie uriaşe în armonie cu orizontul înflăcărat.

8 septembrie 1520

☙ Noul *Serai*

Planurile de viitor ale lui Selim nu erau departe de ale fiului său. Anatolia de Răsărit, Iranul şi Egiptul se aflau sub controlul său absolut şi sosise momentul să-şi îndrepte atenția către Apus. De fapt, în toți anii în care luptase la Răsărit acordase mare importanță continuării relațiilor otomano-venețiene. Ultimul său reprezentant în ducat fusese Yunus, membru al cavaleriei. Tratatele reînnoite cu ruşii şi ungurii erau semne ale echilibrului acestor relații şi curând aveau să se țină negocieri între Imperiul Otoman şi cel spaniol. Soliman era conştient de faptul că noul papă Leon X dorea să strângă o armată de cruciați şi tocmai de aceea lupta el pentru terminarea flotei. Ştia bine cât de avantajos era să deții puterea de netăgăduit pe mare într-o astfel de confruntare. Dar, deocamdată, nici numărul şi nici calitatea ambarcațiunilor nu ofereau acest avantaj. Această slăbiciune îl silea ca pe moment să păstreze relații bune cu Spania pentru ca aceasta să nu încheie nici o alianță creştină îndreptată împotriva musulmanilor. Ambasadorul spaniol plecase foarte mulțumit către țara sa părăsind noul *Serai* şi ducând cu sine un caftan brodat cu aur, un dar deosebit din partea sultanului şi se arătase încântat de cei cinci mii de ducați de aur din punga primită tot în dar. Selim se dovedise destul de abil încât să îndulcească situația trimițând curții spaniole hotărârea pe care o luase în legătură

cu vizitatorii creştini: aceştia erau scutiți de taxe în vizita făcută la biserica Kamame.

Din acest moment nu mai existau motive de îngrijorare pentru sultan din această direcție. Dar el tot nu renunța la hotărârea de a construi o mare flotă.

Era o zi rece şi liniştită. Grădina *Seraiului* era smălțuită în culorile înflăcărate ale toamnei. Frunzele erau roşietice şi straturile de flori gălbui. Cuiburile rândunelelor de sub streşini rămăseseră goale. Locuitori înaripați, credincioşi oraşului, rândunele care nu-şi părăseau niciodată cuiburile, se scăldau ciripind gureşe în marele havuz ce domina grădina cu reliefurile sale săpate în marmură. Sultanul Selim şi Hasan Can, favoritul său, îşi făceau obişnuita plimbare de dimineață şi stăteau de vorbă, dar sultanul nu avea dispoziția necesară pentru a se bucura de frumusețile oferite de imensa grădină cu arome îmbătătoare şi culori amețitoare.

– Pentru a-i sili să muncească trebuie să-i faci să sufere, altfel vezi numai lene în jurul tău.

Hasan Can a răspuns precaut, încercând să domolească furia sultanului.

– Nu mai sunt prea multe de făcut pe viitor şi până acum s-au făcut destule, Gloriosul meu Sultan. Să construieşti o flotă nu e o treabă uşoară.

– Ia spune-mi de ce acei... idioți mă provoacă să atac Rodos? Acei idioți, acei idioți, acei idioți!

Sultanul repeta aceleaşi cuvinte, dovadă că era furios.

– M-am sfătuit cu vizirii în legătură cu praful de puşcă de care avem nevoie pentru a cuceri insula, idioți neruşinați! Le-a luat patru zile să-mi spună că avem doar cantitatea necesară pentru patru luni. Ce poți să faci doar cu atât! Proşti, proşti, proşti!

Hasan Can avea experiența şi înțelepciunea necesare pentru a păstra tăcerea în astfel de momente.

– Bunicul meu, Mehmet Cuceritorul a încercat şi el să cucerească Rodosul, dar Domnul nu i-a permis să soarbă vinul victoriei în acele locuri. Dacă mi se întâmplă şi mie? Nu, cu doar atât de puțin praf de puşcă nu ai cum să treci

dincolo de ziduri. Vor să mă fac de râs? Ştiu prea bine că avem nevoie de cel puţin opt luni pentru a ne împlini voia.

Nemulţumit Selim păşea de colo-colo. Apoi s-a întors către Hasan.

– Praf de puşcă cât să ajungă pentru opt luni. Este esenţial. Altfel nu există nicio posibilitate de a porni împotriva insulei Rodos, nici pentru armată şi nici pentru mine.

A făcut o pauză, s-a mai plimbat în lung şi lat, apoi cu glas liniştit şi îndurerat:

– De fapt, simt în adâncul sufletului că singurul marş în care voi mai porni este acela către Ceruri.

– Domnul să-l apere pe Sultanul meu! Fie ca vântul să ducă departe aceste cuvinte şi să dispară pe veşnicie. Fie ca Domnul să-ţi dea ani mulţi şi glorioşi. Să nu-ţi ducem lipsa niciodată. Amin.

Plictisit, Selim a alungat cu mâna aceste vorbe şi a rămas tăcut. Părea obosit şi stors de puteri.

– Dacă te-ai odihni o vreme la Edirne. Aerul proaspăt...

– Da, da, Edirne.

Îi plăcea să meargă acolo la fel de mult cât le plăcuse şi înaintaşilor săi.

– Acum e cel mai bun moment de mers acolo, e sezonul de vânătoare.

Apoi a făcut o grimasă provocată de o durere.

– Hasan, ia vezi despre ce este vorba, e un punct dureros, simt de parcă m-ar fi înţepat o viespe în spate.

Hasan a făcut un semn către servitorii ce aşteptau lângă zidul grădinii şi le-a cerut un scaun. Sultanul s-a aşezat şi s-a aplecat. Hasan Can a cercetat cu atenţie dar nu a văzut nimic. Apoi a vârât mâna pe sub *caftan* şi a examinat pielea albă acoperită cu păr. La atingerea unui punct Selim a ţipat:

– Da, da, acolo, acolo unde ai apăsat.

Era o umflătură roşie, tare. Chiar sub umărul drept. Un furuncul uriaş care nu copsese încă. Selim a insistat să-l stoarcă dar Hasan nu a fost de acord.

– Trebuie să mai aşteptăm Sultanul meu. Cel puţin încă trei zile. Atunci vom şti cum să scăpăm de el, acum fie şi numai o atingere mai fermă poate fi un pericol. Te rog odihneşte-te, ştiu cât de dureros poate fi şi te face să te simţi obosit. Am trecut de câteva ori prin astfel de chinuri. Le cunosc.

– Să mă odihnesc trei zile? Nu suntem unul dintre acei nevolnici, Hasan Can, şi mai mult de atât mâine voi porni către Edirne.

– Sultanul meu este imposibil să călăreşti cu un astfel de buboi. Putem să mergem la Edirne ceva mai târziu, de îndată ce îţi revii...

Zâmbind, Selim l-a bătut pe umăr:

– Bine, bine. Ne vom gândi la asta. Acum du-te şi trimite-l pe Piri *Paşa*.

Hasan Can s-a închinat cu respect şi a plecat. Fără a mai pierde vremea, sultanul a pornit către *hamam*. Luase hotărârea de a se întinde pe platforma centrală din marmură să transpire din abundenţă. Apoi avea să-i ceară unuia din oamenii de acolo să stoarcă furunculul blestemat.

22 octombrie 1520

Londra

Nu venise încă iarna, dar era destul de frig pentru ca cei care ieşeau din casă fără pelerină să simtă cum îngheaţă în ceaţa deasă care învăluia oraşul. Henric VIII şedea înfăşurat într-o haină lungă, îmblănită şi privea gânditor flăcările din cămin.

– Poate că motivul tuturor acestor necazuri este păcatul pe care l-am săvârşit împotriva Domnului şi a Sfintei Scripturi. Am făcut o greşeală căsătorindu-mă cu văduva răposatului meu frate. Dar am făcut-o pentru viitorul strălucit

al Angliei, al Marii Britanii. Am sperat ca în felul acesta să iau Spania sub puterea mea, şi acum plătesc. Niciunul din copiii noştri nu a supravieţuit la naştere în afară de Maria. Nici nu mai ştiu numărul copiilor mei morţi. Păcatul meu, este păcatul meu... De aceea nu am putut deveni ceea ce mi-am dorit şi iată că acum Carol V domneşte ca împărat al Sfântului Imperiu Romano-German în loc să fiu eu acolo. Trebuie să pun capăt acestei nenorociri, în numele meu şi al imperiului meu. Neîntârziat.

Omul său de încredere, consilierul său, Thomas Moore asculta cu cea mai mare atenţie. S-a întors şi l-a privit pe Wolsey care se afla şi el aproape de rege. Toate vorbele fără rost erau rodul minţii sale tulburate. Visteria goală şi goana regelui ce urmărea visuri incredibile, nebuneşti şi neîndoielnic căsnicia regelui cu prinţesa Caterina care se destrăma, toate acestea erau rezultatul greşelilor sale. Era dispus să facă orice era în folosul său şi îl jucase pe rege ca pe o marionetă pentru a-şi împlini planurile. Din nefericire era atât talentat cât şi strălucitor.

Limpezindu-şi glasul, Wolsey a spus:

– Părerea mea este că ar trebui să ieşiţi cât mai curând din această situaţie nefericită, Excelenţa Voastră. Pentru început, trebuie să cerem permisiunea papei pentru a începe procedurile de divorţ.

Fără a-şi lua privirile de la flăcări, Henric i-a răspuns:

– Şi dacă refuză? Atunci ce facem?

Wolsey n-a pierdut niciun moment şi i-a răspuns:

– Atunci îl vom refuza şi noi. Ne vom separa de papalitate dacă este nevoie.

Thomas Moore era îngrozit. Era o nebunie să vorbeşti despre lucruri de o importanţă supremă în felul acesta şi nu s-a putut abţine să remarce:

– În cazul acesta nu ar fi un păcat şi mai mare? Îl vom susţine pe Martin Luther? Ne vom converti la protestantism?

– Nicidecum.

Wolsey vorbea cu hotărâre şi zâmbetul său era cu subînţeles. S-a apropiat de foc pentru a-şi încălzi mâinile.

– Nu, nu ne vom converti. Vom întemeia propria noastră biserică. Biserica anglicană.

Moore, celebru pentru stăpânirea de sine de care ştia să dea dovadă, era pe punctul de a-şi pierde cumpătul şi a strigat:

– Prostii!

Regele şi consilierul său l-au privit uimiţi. Moore şi-a recăpătat stăpânirea de sine şi a început cu un ton mai calm.

– Planul acesta poate fi un eşec teribil. După toate schimbările politice care au avut loc în Europa în ultimul timp dacă ne concentrăm asupra unor ţinte ale căror consecinţe nu pot fi prevăzute imperiul poate fi târât într-un dezastru, totul se poate sfârşi în suferinţă, chiar într-o baie de sânge. Şi dacă ne gândim că toate acestea ar putea pleca de la un divorţ, trebuie să recunosc, nu sunt de acord. E total greşit, nedrept, chiar o cruzime!

Wolsey a ridicat din sprâncene cu un aer sarcastic.

Henric VIII dorea să divorţeze cât mai curând cu putinţă şi motivele sale erau în parte legate de dorinţa de a-şi alina conştiinţa încărcată dar şi pentru că se îndrăgostise de o altă femeie.

Brusc, a pus capăt conversaţiei:

– Nu, nu este greşit.

S-a ridicat şi a adăugat cu furie în glas:

– Nu pot să încep lupta împotriva lui Carol, fiul Ioanei cea Nebună şi a acelui mult prea delicat Francisc, în atmosfera europeană despre care aţi vorbit dacă nu sunt eliberat de păcate.

Wolsey era fericit să remarce că regele îl punea la punct aşa cum se cuvine pe rivalul său.

– Marea Britanie va fi cel mai puternic imperiu din lume. Nimic nu va sta în calea împlinirii acestui ţel, nici Apusul, nici Răsăritul. Nici Francisc, Carol sau Soliman.

– Soliman? a întrebat regele.

– Constantinopole, i-a răspuns Moore.

– Aha, înțeleg. Acel Soliman... Noul conducător al Islamului.

Henric a făcut un gest de dispreț.

– Cel puțin deocamdată hai să-i permitem sultanului să-l învingă pe Francisc.

∞ Noul *Serai*

Soliman preluase conducerea imperiului doar cu o lună în urmă. Lucrurile se petrecuseră cu mare repeziciune.

Tatăl său, sultanul Selim, în ciuda sfaturilor primite din partea lui Hasan Can, mersese în grabă la *hamam*, se întinsese pe marmura încinsă în mijlocul aburilor şi stătuse acolo ore în şir pentru a ajuta furunculul să coacă. Apoi ceruse băieşilor să-l stoarcă, dar începuse să se simtă şi mai rău. Cu toate acestea insistase să pornească spre Edirne şi la amiază avea febră mare, iar spatele i se umflase devenind cât şaua de mare. A murit la puțin timp, pe câmpia Chorlau, locul unde luptase împotriva tatălui său.

Moartea sultanului a fost ținută în taină timp de trei zile. Doar fiul său, aflat la Saruhan a fost înştiințat. Acesta a pornit călare spre capitală şi a călătorit fără a se opri până când a ajuns, însoțit de tutorii săi, paşi şi doi tineri, de aceeaşi vârstă cu el. Unul dintre ei era Burak Şasedegete, iar celălalt, Ibrahim.

Tatăl lui Ibrahim era pescar din oraşul grec Parga. Ibrahim fusese prins de corsarii turci şi vândut ca sclav unei bătrâne din Manisa. Soliman îl întâlnise întâmplător şi fusese impresionat de calitățile lui intelectuale, în special de talentul său de violonist şi îl cumpărase pentru curtea sa. *Şehzade* Soliman, Burak Şasedegete şi Ibrahim au călărit de la Manisa la Istanbul împreună, fără să aibă cea mai vagă ideea legată de ceea ce îi aştepta în viitor.

Îndată ce au ajuns în capitală noul sultan a împărțit *cülus akçesi*[122] ienicerilor şi a reuşit o trecere paşnică de la o

[122] Sume de bani dați soldaților de noul sultan.

domnie la alta. Nu existau rivali care să aspire la tron de vreme ce tatăl şi bunicul său făcuseră în aşa fel încât să existe doar un *şehzade* în viaţă şi doar un singur fiu al acestuia.

Curând, Soliman a pornit să-şi împlinească scopurile, să-şi atingă ţelurile. Organiza frecvent întâlniri ale vizirilor, paşilor şi tutorilor săi pentru a dezbate subiecte de mare importanţă.

Şirul ambasadorilor ce veneau în Istanbul din diferite ţări ale Europei aducând daruri şi prezentându-şi omagiul părea nesfârşit. În acea zi era primit ambasadorul regelui Francisc al Franţei.

După saluturile ceremoniale, ambasadorul şi-a exprimat bunele intenţii ale regelui său folosind fraze cât mai înflorate şi oferind darurile pe care le adusese de la Paris. Acestea erau extrem de elegante, fiind cunoscut faptul că Francisc era un susţinător înflăcărat al artiştilor renascentişti şi fiecare obiect era un exemplu de rafinament.

Truse pentru scris, ceasuri, oglinzi, materiale special ţesute pentru această ocazie, sticle din cristal... Aceste daruri din aur şi argint împodobite cu diamante, rubine, smaralde, safire şi opal nu reprezentau numai o valoare materială deosebită, dar fiecare în sine era o operă de artă. Pe lângă acestea, regele dovedise un înalt respect faţă de sultan prin faptul că nu se folosiseră siluete în decorarea acestor obiecte fiind ştiut că aceste simboluri erau împotriva valorilor islamului. Un *dragoman* traducea discursul ambasadorului.

„...prietenia dintre Gloriosul nou Sultan şi Maiestatea sa Regele şi alianţa dintre puterea otomană şi cea franceză va aduce fericire şi cinste la curtea noastră ceea ce ne va face veşnic mândri. În mod sigur forţele noastre unite vor opri ofensiva lui Carol V care îşi urmează visul de a deveni stăpânul absolut al Europei şi..."

Soliman l-a oprit cu un gest scurt.

– Regele Franţei nu trebuie să-şi facă griji. Puterea noastră este mai mult decât suficientă pentru a-l proteja. Noi

nu permitem ca aliaţii noştri să aibă de suferit. În ceea ce-l priveşte pe Carol V curând ne vom ocupa de el. Spuneţi regelui vostru să stea liniştit.

După aceste cuvinte ambasadorul a părăsit sala ducând cu sine o preafrumoasă şa brodată cu argint dăruită lui de sultan.

Următorul oaspete al sultanului era un preot îmbrăcat în veşminte simple de culoare neagră în compania căruia Soliman a petrecut mult timp. Era unul dintre discipolii lui Martin Luther. După ce au făcut schimb de idei, sultanul a luat hotărârea de a susţine noua religie ce devenea tot mai puternică în Europa şi a dat de înţeles că susţinerea avea să fie permanentă. Împăratul otomanilor şi conducătorul Islamului era convins că pentru a lupta împotriva lumii catolice trebuia să se folosească cât mai bine, nu numai de câmpurile de luptă dar şi de atracţia oferită de ducaţii de aur.

Hotărârea era luată. Avea de gând să cucerească întreaga Europă începând cu Ungaria, după care urma restul. Când totul era pus la punct porneau marşul. Uciderea mesagerului otoman care fusese trimis pentru a vesti urcarea pe tron a noului sultan, din porunca regelui ungar, a fost ultima picătură care a făcut să se reverse paharul. Soliman era hotărât să-i dea o lecţie ghiaurului ungur. Era plin de ură şi dacă ar fi fost posibil ar fi pornit la drum în momentul în care primise vestea. Dorea să pună stăpânire pe Apus cât mai curând posibil, dar trebuia să mai aştepte, nu mult...

Soliman era extenuat. Muncise fără odihnă zi şi noapte şi avea nevoie de o pauză, să se distreze pentru o vreme aşa cum fac toţi muritorii, chiar dacă era sultan.

S-a ridicat, toţi demnitarii s-au retras şi *Divanul* s-a încheiat.

Printre problemele de mare importanţă, la care se gândea, din când în când, tânărul sultan era şi concubina de origine rusă ce-i fusese trimisă de hanul din Crimeea pentru a onora urcarea sa pe tron.

O văzuse cu trei zile în urmă în *Harem* şi în ciuda faptului că nu era la fel de frumoasă ca celelalte, se simţise atras de ea. Pe scurt, putea fi descrisă ca dolofană, cu un nas lung şi uscăţiv, dar avea un chip zâmbitor şi privirile ei strălucitoare exprimau inteligenţă şi toate acestea fuseseră suficiente pentru a-l vrăji pe sultan.

În timp ce se îndrepta către *Harem*, a luat hotărârea de a-i spune Hürrem, ceea ce însemna râset. Fata îl făcuse să râdă mult în noaptea în care jucaseră şah.

28 decembrie 1522

∞ Rodos

Tunurile care loveau de luni bune zidurile cetăţii tăcuseră şi clopotele bisericii amuţiseră şi ele... Niciun locuitor nu se zărea pe străzile pietruite. Înspăimântaţi de moarte cei care avuseseră noroc să supravieţuiască luptelor se ascunseseră în diverse locuri secrete de pe insulă. Pe turnurile înalte ale cetăţii ce fusese apărată de şase sute de cavaleri şi patru mii cinci sute de soldaţi se vedeau fluturând drapelele de culoare verde ale Imperiului Musulman. Rodos se predase.

– Nu vă putem promite nimic dacă nu ni-l aduceţi pe fiul unchiului nostru Cem şi familia acestuia, l-a informat Soliman pe reprezentantul cavalerilor. Altfel nu mai rămâne niciun suflet în viaţă pe insulă. De asta puteţi fi siguri. Nici măcar un suflet.

Bătrânul nu avea de ales decât să accepte această condiţie, nu putea să pună în pericol viaţa a mii de oameni. Cu un glas care exprima propria neputinţă a spus:

– Înălţimea Voastră, ordinul Vostru este poruncă pentru noi. Îl voi căuta şi-l voi aduce înaintea Voastră în câteva ore.

După ce bătrânul s-a retras, sultanul s-a întors către Ibrahim şi Burak Şasedegete:

– Ce părere aveţi? Ni-l va încredinţa pe ghiaur?

– Au altă soluţie, Gloriosul meu Sultan? a întrebat Ibrahim, iar Burak a încuviinţat.

Cei doi tineri îşi dovediseră calităţile militare şi inteligenţa îi înălţase repede la ranguri superioare. Era sigur că nu peste mult timp urma să devină paşi.

– Să aşteptăm, a murmurat Soliman. Dacă nu ne este predat azi, mâine îl vom căuta noi. Trădătorul, mizerabilul neruşinat! S-a convertit la creştinism. Nepotul măreţului nostru bunic Mehmed II Cuceritorul este un credincios, un catolic! Nu pot dormi până în clipa în care nu îl văd pedepsit.

Toţi demnitarii şi paşii au strigat la unison:

– Ruşine!

Soliman s-a ridicat de pe tron pentru că urma rugăciunea de la amiază.

– Fie ca Domnul să-l răsplătească pe tatăl meu sultanul Selim. Punând în practică strategiile sale am capturat Rodos cu uşurinţă.

Se folosiseră de planurile pe care Selim cel Furios le pusese la cale. Marele vizir care îşi păstrase rangul înalt şi sub domnia lui Soliman nu întâmpinase nicio opoziţie în a-l convinge pe acesta să atace insula după ce-i arătase hărţile minuţioase şi rapoartele tatălui său. Lumea apuseană era uluită de atacurile întreprinse de otomani în Balcani şi în mod cert dezamăgită de pierderea insulei Rodos care reprezenta un punct strategic important. Pentru sultan era amuzant să se gândească la panica pe care o trezise în inima lui Carol V şi a altor regi europeni. În aer se ridicau *ezan* din patru zări şi strigăte de victorie din partea ienicerilor şi marinarilor şi pentru sultan toate acestea erau ca un cântec de iubire. Era hotărât să poruncească organizarea unor serbări în Istanbul de îndată ce se întorcea în oraş. Bucuria victoriei trebuia împărtăşită şi supuşilor.

Mai înainte de a se retrage l-a întrebat pe unul dintre paşi:

– Au fost golite închisorile?

– Da, Sultanul meu. Trei mii de musulmani au fost eliberați.

– Prea bine. Prea bine, *Paşa*!

Întreaga adunare l-a urmat pe sultan către biserica ce fusese transformată în moschee.

Două ore mai târziu fiul sultanului Cem, Murad şi familia acestuia se aflau înaintea sultanului tremurând de spaimă.

Murad şi fiul său Cem purtau costume creştine. Soția sa şi cele două fiice stăteau alături de ei înspăimântate.

Soliman a făcut semn ca femeile să fie scoase din sală, apoi s-a întors către vărul său. Bărbatul avea cam patruzeci de ani şi părul şi barba cărunte. Respectuos s-a adresat sultanului:

– Sultanul nostru, noi nu ridicăm niciun fel de pretenții la tronul otoman şi nu avem nici un fel de cereri, dorim doar îndurarea voastră. Noi ducem o viață simplă aici şi niciunul dintre membrii familiei mele nu are nici cea mai mică intenție de a tulbura liniştea măreţului vostru imperiu. Te rog, cruță-ne viața! Dacă vrei să dai morții pe cineva, sufletul meu vă stă la dispoziție. Dar te rog eliberează-mi familia, ne vom ruga veşnic pentru voi.

– Rugăciuni? Tu vorbeşti de rugăciuni, ghiaure?

– Stăpânul nostru...

– Închide-ți gura păcătoasă. Îmi este ruşine că am acelaşi sânge ca şi tine. N-ai mărturisit că te-ai convertit la creştinism?

Îndurerat omul şi-a plecat capul. Nici schimbarea numelui sau a religiei nu le fusese de ajutor pentru a scăpa de furia otomanilor.

Îl durea sufletul pentru fiul său care-i stătea alături îngrozit.

Sultanul a făcut un semn către călăii muți ce aşteptau la intrarea în sală şi aceştia s-au năpustit asupra lui Murad şi a lui Cem târându-i către încăperea unde urma să aibă loc

execuția, unde aveau să fie strangulați pentru a nu se vărsa niciun strop de sânge regal.

Cei doi nefericiți, tată şi fiu, s-au luptat zadarnic, s-au zbătut încercând să reziste celor patru călăi muți în timp ce aceştia îi purtau afară din sală. În tot acest timp murmurau rugăciuni în latină.

La rândul său, Soliman repeta:

– *Tövbe, tövbe...*[123]

La un moment dat s-a întors către Burak:

– Du-te şi adună femeile, indiferent de vârstă. Vor fi trimise la Istanbul de îndată. De acum înainte este de datoria noastră să avem grijă de ele.

– La porunca Voastră, Înălțimea Voastră.

Burak a pornit să îndeplinească ordinele. Când a trecut pe lângă încăperea unde avusese loc execuția i-a văzut pe tată şi pe fiu zăcând pe pardoseala pietruită cu mâinile şi picioarele răsfirate, fără viață. Muții îşi terminaseră treaba. Crucea ce atârna la gâtul nepotului lui Mehmed Cuceritorul încă se legăna.

Burak Şasedegete trecuse prin multe bătălii şi tăiase numeroase capete, sugrumase mulți bărbați cu mâinile sale, dar în acele momente era tulburat de cele ce vedea deşi nu găsea nicio explicație în această privință. Brusc i-a apărut înaintea ochilor imaginea Mamei Cora şi glasul ei îi răsuna ca aievea „Fugi Christian, mama ta este evreică..."

Şi-a revenit şi pentru a alunga glasul ce străbătea timpul până la el, a scuturat capul şi a închis ochii.

Soția lui Murad, fiicele sale şi nepoata soției sale, Lilian, care-şi pierduse familia în timpul invaziei au fost duse într-o încăpere aflată la intrarea în castel; stăteau îmbrățişate şi se rugau iar în privirile lor se citea teama şi spaima. Burak Şasedegete s-a înfățişat înaintea lor şi aşa cum procedase Kemal *Reis* cu el, a început să le vorbească cu glas blând în italiană, spunându-le că se aflau în siguranță.

---

[123] Cuvânt care este folosit pentru pocăință.

Cu un gest blând şi-a aşezat mâna pe umărul soţiei lui Murad. Le privea cu milă şi le-a cerut să-l însoţească în port, la corabia ce avea să le ducă în capitala Imperiului Otoman. Neajutorate, femeile plângeau dar simţeau o undă de încredere faţă de acest străin şi au părăsit încăperea cu umerii împovăraţi şi ochii înlăcrimaţi. Doar Lilian a rămas nemişcată. Burak a întins mâna şi a luat-o pe cea a fetei, micuţă, blondă şi sfioasă. Îl privea pe Burak ca vrăjită cu ochi mari de un albastru-închis. Încetişor acesta a tras-o către uşă.

În după-amiaza acelei zile, familia fiului sultanului Cem privea cu durere cum se depărta ţărmul insulei în vreme ce *çektiri* plutea pe apele mării. Voiau ca aceste imagini să rămână pentru totdeauna în mintea lor. Lilian s-a aplecat către mătuşa sa spunând:

– Numele lui este Burak.

29 august 1526

Balat

Când tatăl său a intrat în încăpere, Soli se ruga.

– Ce mireasă frumoasă este fiica mea cea înţeleaptă!

Moşe s-a aplecat şi a sărutat-o pe obraz.

– De ce ai lacrimi în ochi, scumpa mea?

I-a prins bărbia şi a silit-o să ridice chipul palid şi subţiratic şi a privit în ochii de culoare verde, ştergându-i lacrimile cu batista lui.

– Mă gândeam la răposata mea mamă, a şoptit ea cu un zâmbet.

Moşe a privit în jur temându-se ca aceste vorbe să nu fi fost auzite şi de altcineva. Un moment a rămas fără replică.

– Nu te teme, tată. Asta nu are nimic a face cu Raşel şi trebuie să mărturisesc că este singura mamă pe care am

avut-o vreodată, nu-mi amintesc pe nimeni altcineva afară de ea. N-am nicio amintire legată de Rebeka cea care mi-a dat viață. Știu cât de mult mă iubește Raşel şi cât ne este de devotată. Şi eu o iubesc. N-am vrut să comit o trădare, dar pur şi simplu mă gândeam la mama.

Moşe i-a mângâiat părul roşcat.

– Ai aceeaşi bunătate ca a mamei tale Rebeka. Sper să te bucuri de fericire întreaga viață.

Tatăl şi fiica au rămas tăcuți pentru un timp apoi s-au îmbrățişat. Din grădină glasul lui Ester se auzea plutind deasupra celorlalte voci.

– Eu nu mă grăbesc. Îl voi alege pe cel mai chipeş, cel mai bogat şi desigur cel mai tânăr. N-am de gând să mă mărit cu un bărbat bătrân. Niciodată.

Soli a oftat.

– Iart-o, draga mea. E într-adevăr necăjită că vei pleca de acasă şi cred că e vorba şi de un dram de gelozie.

Fata a ridicat din umeri jucându-se cu marginea şalului.

Mirele, doctorul Mordohay Çiprut, era mult mai în vârstă decât mireasa lui, Soli. Trecuse de treizeci şi cinci de ani, avea o pată căruntă în barbă şi pe lângă toate acestea nu era nici măcar chipeş. În schimb era blând şi politicos şi era unul dintre cei mai buni doctori de la curtea otomană. Pentru că se concentrase mai mult pe învățătură şi studiu nu se gândise până atunci la căsătorie. Cunoscuse familia Nahmiyas prin intermediul unchiului său, doctorul Salvo şi se îndrăgostise de Soli la prima vedere. Fiica cea mare a familiei nu era o persoană care să atragă atenția, de fapt nu se poate spune că ar fi fost un exemplu de frumusețe. Spre deosebire de ea, Ester, sau Kirâze cum îi spuneau mai toți cunoscuții, devenea pe zi ce trece tot mai frumoasă. Cum ar fi putut Soli să-i facă concurență, Ester fusese perfectă din prima zi a vieții sale. Sora lui Soli era genul care obține tot ce-şi doreşte, mai ales era gata să facă tot ce-i stătea în putință pentru a-şi atinge scopul.

Dar în ciuda a toate acestea, doctorul Mordohay era vrăjit de conversațiile sale cu Soli, doar după câteva vizite

făcute familiei Nahmiyas. Deşi era foarte tânără avea o educaţie solidă. Citise o mulţime de cărţi şi acest lucru era normal pentru cineva care îşi petrecuse cea mai mare parte a timpului în compania cărţilor tipărite de tatăl său. Era blondă şi modestă şi plină de veselie. Mordohay îşi deschisese inima cu timiditate în faţa lui Moşe, pregătit fiind de un posibil refuz, dar lucrurile s-au dovedit altfel decât îşi imaginase el. Nici Moşe, nici Raşel şi nici Soli nu au refuzat propunerea lui, de fapt chiar s-au arătat încântaţi.

Raşel era încântată că fiica lor se căsătorea cu un om a cărui profesie era atât de strâns legată de curtea otomană. Moşe era şi el mulţumit de importanţa socială a doctorului, mai ales că era un adevărat domn şi o preţuia pe fiica lor sfioasă şi mai puţin expansivă. Răspunsul lor a fost fără ezitare „Da".

Singura persoană care nu era de acord cu această căsătorie, care era supărată şi profund nefericită era Ester. Zile în şir a tot strigat furioasă:

– E un ramolit! Un zaharisit! Iar tu Soli, tu eşti o idioată!

Era geloasă, dar motivul real al acestui sentiment nu era clar, poate era vorba de afecţiunea pentru sora ei, poate erau averea şi respectul de care se bucura doctorul. Oricum obiecţiile ei nu au fost luate în seamă, data nunţii a fost stabilită după ce s-au hotărât că aveau nevoie de două luni pentru pregătiri. Curând urma să înceapă ceremonia.

Tatăl şi fiica erau pregătiţi să iasă mână în mână. În acel moment a intrat Raşel. Chipul său strălucea de fericire. Fără un cuvânt s-a apropiat de Soli şi a îmbrăţişat-o cu drag. Tremura de emoţie. Tinerii din grădină începuseră deja petrecerea. Râsete, urale, cântece se amestecau cu clinchet de pahare, zornăit de tacâmuri. Şi din nou peste toate, glasul lui Ester.

– Nu eu! Pentru Dumnezeu, eu nu, în niciun caz eu! Eu îl voi alege pe cel mai chipeş, cel mai bogat şi cel mai tânăr!

– Neylan, spune-le să-mi aducă un pahar cu sirop de cireşe.

Hürrem îşi mângâia pântecul proeminent şi chipul ei era încordat.

Tânăra cu ochi mari albaştri şi păr blond a lăsat deoparte dantela pe care o împletea aşezând-o pe măsuța de alamă şi a pornit grăbită să împlinească porunca stăpânei. Neylan... acesta era numele lui Lilian de mai bine de patru ani de când se afla în *Haremul* Imperial unde o slujea pe favorita sultanului Soliman. Se obişnuise cu acest nume.

A revenit curând şi ducea un pocal în mână. A turnat şerbet în două ceşti de aur pentru Hürrem şi pentru Hatice sultan, sora sultanului, soția marelui vizir, tânărul Ibrahim *Paşa*, apoi s-a retras reluându-şi lucrul.

– Vremea caldă mă ajută să trec peste dificultățile sarcinii. Mă bucur că nu mai am mult. Abia aştept să nasc mai înainte ca neprețuitul meu sultan să se întoarcă.

– *Inşallah*[124], Hürrem, cu voia Domnului. Ai dori să ții în brațe o fiică de data aceasta, o surioară pentru Selim?

Hürrem a privit-o uluită.

– O fată? Nu! Încă nu a sosit momentul pentru o fată. Ştii foarte bine că un singur *şehzade* nu este suficient pentru domnie.

– Pentru mine nu contează! Nu văd nicio diferență între a avea băiat sau fată.

– Lucrul acesta poate fi lipsit de importanță pentru tine Hatice sultan, dar nu şi pentru mine. Vreau să am trei fii, apoi poate veni şi o fată. Am nevoie de *şehzade* nu de *kadin sultane*[125].

A zâmbit încântată de aluzia făcută.

Hatice s-a prefăcut că nu înțelege că era ținta săgeților aruncate de Hürrem. A sorbit din şerbet.

---

[124] Cu voia Domnului.
[125] Sultana.

– Ai dreptate draga mea. O mulțime de băieți înseamnă mai multă bunăstare, dar uneori, şi mai multă bătaie de cap. Oricum, primul este neprețuit, am dreptate? Uită-te la Selim! A început să meargă şi încearcă să rostească primele cuvinte. *Maşallah*[126], este sănătos, zdravăn. Fie ca Domnul să-i dăruiască viață lungă şi plină de noroc. Este o copie fidelă a fratelui său mai mare, Mustafa. Acesta este isteț, inteligent asemenea gloriosului său tată şi va duce mai departe stăpânirea şi mândria acestuia, *Inşallah*.

Auzind numele lui Mustafa, zâmbetul i-a înghețat pe buze lui Hürrem. Ori de câte ori cineva amintea numele acestui fiu al fostei favorite a lui Soliman, îşi pierdea cumpătul. Ceilalți trei copii ai acesteia erau morți, dar acest băiat era încă în viață şi era lumina ochilor pentru tatăl său şi pentru viziri, în special pentru marele vizir, Ibrahim, soțul lui Hatice. Hürrem nu putea îndura acest lucru. Reuşise să-i alunge pe mamă şi pe fiu de la palat, dar Mustafa era încă moştenitorul tatălui său,fiind primul născut.

A încercat să râdă, dar de data aceasta glasul ei dovedea încordare.

– Cine poate şti draga mea Hatice sultan... Nimic nu este sigur în viață. Doar Domnul ştie cine moare şi cine trăieşte, cine va fi următorul care va urca pe tron.

S-a întors către Neylan:

– Încă o ceaşcă cu şerbet, Neylan. Mă arde setea.

Hatice nu avea nici cea mai mică intenție să arate că înțelegea ce e mai rău din cuvintele lui Hürrem.

– Conducătorul imperiului nu este niciodată ales la întâmplare, Hürrem. Noi toți ştim, totdeauna, cine urmează. Cel care are sânge otoman pur şi cel care merită. Aşa cum este Mustafa.

Privirile sale le-a întâlnit pe cele ale lui Hürrem care aruncau fulgere. A continuat cu glas domol:

– Precum Selim... asemenea cu *şehzade* care va fi curând printre noi.

---

[126] Domnul a voit.

– Baiazid. Am hotărât să-i dau acest nume şi dacă se va întâmpla să am o fată, aceasta se va numi Mihrimah. Aşa mi-e voia şi Sultanul meu doreşte ce vreau eu. Niciodată nu spune nu, niciodată nu-mi frânge inima, fie binecuvântat!

– Hürrem, nu te supăra, te rog, dar sunt curioasă. În afară de tine, fratele meu nu a mai mirosit alt trandafir de mai mulți ani. Este îndrăgostit de tine, încearcă să-ți îndeplinească toate visele! Un dar neprețuit pentru o femeie. Cum faci? Sunt de neam otoman şi soția marelui vizir, ceremonia de căsătorie a fost unică în istorie, dar trebuie să recunosc, uneori dorințele mele întâmpină refuzul din partea soțului meu. În mod sigur tu eşti purtătoarea unei pene de diavol. Eşti deosebită, nimeni nu se compară cu tine. Inteligența, şiretenia, râsetele precum clinchete de clopoțel...

Hürrem era suficient de deşteaptă pentru a simți săgețile ce se ascundeau în spatele acestor cuvinte meşteşugite, dar şi-a tăinuit adevăratele sentimente râzând:

– Oh, eşti o caraghioasă, draga mea, nu este niciun mister. Fie că are acordul religios sau nu, căsătoria este precum frumusețea, poate lua sfârşit brusc, fie şi prin apariția unei simple pete. Dar unirea dintre o femeie şi un bărbat hrănită cu înțelepciune... aceasta nu se sfârşeşte, nimeni nu-i poate pune capăt, nici o armată de frumoase, toate măritate. Fratele tău nu mă iubeşte doar pentru ochii mei. Nici nu sunt la fel de norocoasă ca tine să mă trag din sânge regal. Tatăl meu era un biet preot care abia de reuşea să ne aducă de mâncare, dar, noi toți, am învățat că înțelepciunea poate atinge orice țintă. O căsătorie aprobată de religie nu poate sta înaintea a ceea ce ți-am spus.

Hürrem rostea toate acestea cu înflăcărare, dar în mintea ei totul era un vârtej şi era supărată. Dacă acest pas era important atunci va obține şi asta, de îndată ce Soliman se întorcea avea de gând să-i ceară să se căsătorească. Când se întorcea din Ungaria...

Hatice nu era nici ea încântată. S-a încruntat uşor, şi-a scărpinat obrazul cu un aer plictisit şi a atacat din nou:

– Hürrem nu visează orice fată să aibă o nuntă strălucitoare?

În loc să-i răspundă, favorita sultanului s-a întors către Neylan:

– Tu ce zici, şi tu tot asta vrei?

Neylan a ridicat chipul îmbujorat şi şi-a dat buclele blonde pe spate:

– Nu... nu ştiu, stăpâna mea. Dacă e scris de Domnul!

Hürrem a râs din nou, în felul care o făcuse vestită.

– Desigur, este scris de Domnul, Neylan, de ce n-ar fi?

Fata şi-a plecat capul. Să fii mireasă... Putea visa, dar mirele la care visa ea era departe, foarte departe.

Hatice sultan a terminat şerbetul dintr-o sorbitură.

– Şi-acum trebuie să plec. Dacă încep durerile trimite un mesager, Hürrem. Voi veni neîntârziat, fratele nostru mi te-a încredinţat.

– Desigur, Hatice sultan. Când se hotărăşte copilul să vină, voi trimite un mesager... Pe cine altcineva am aici? Toţi sunt în Ungaria, toţi.

Extrem de emoţionată, Neylan a întrebat:

– Şi Burak *Paşa* a plecat, nu-i aşa?

Ţinându-şi burta, Hürrem a început să râdă:

– Of, Neylan, voi naşte mai devreme din cauza ta. Prin urmare îţi faci griji pentru Burak *Paşa*. Ar trebui să nu mai spun nimic. Burak nu este paşă încă. Titlurile oficiale nu se împart oricum, după cum ştii.

Înainte de a pleca, Hatice sultan a mângâiat-o pe cap pe Neylan.

– Draga mea, înţeleg că inima ta îi aparţine. Nu-ţi face griji, de îndată ce soseşte Ibrahim *Paşa* voi sta de vorbă cu el şi vom aranja o căsătorie.

Hürrem încă râdea pe când o însoţea pe Hatice către uşa ce se deschidea spre coridoarele înguste ale *Haremului*.

– Prin urmare, îi spui *paşa*. Neylan, *paşă*? A bătut-o uşor pe spate.

– Ştii, există o vorbă care spune aşa :cine arde ulei mănâncă ulei, cine arde o lumânare de ceară, mănâncă miere. Ştii ce-i cu adevărat important? Domnul totdeauna dăruieşte după inima celui care se roagă.

∞ Mohaci

Când armata ungară însumând o sută cincizeci de mii de soldaţi la care se adăugau forţele de susţinere germane, cehe, italiene, poloneze şi spaniole în număr de şaptezeci de mii de cavaleri în armuri îşi ocupa locurile pentru a înfrunta armata formată din trei sute de mii de luptători, umbrele înserării erau tot mai lungi şi greierii care nu aveau ştiinţă de războiul ce urma să înceapă îşi repetau refrenul monoton în ciuda agitaţiei provocate de caii din ambele tabere, care nechezau şi se ridicau pe picioarele din spate. Armele metalice ale soldaţilor nerăbdători, plini de ură, ce se întindeau pe şiruri infinite reflectau culorile arzătoare, ameţitoare ale apusului.

Sultanul Soliman purtând o platoşă din argint şi *hanuk* imperial cu trei pene pe cap cu un scut uriaş într-o mână şi un iatagan cu un mâner de smaralde la brâu, stătea nemişcat pe spinarea unui cal alb ca neaua, în mijlocul primului şir de soldaţi, sub unduirea flamurilor verzi şi roşii cu stele aurii şi a coifurilor.

– *Bismillahirrahmanirrahim*, murmura el cu buzele aproape nemişcate.

Îndrumaţi de această formulă musulmană ienicerii s-au năpustit înainte cu ferocitate răcnind: „*Allah, Allah*“ pentru a lupta împotriva războinicilor unguri legaţi unul de altul, vestiţi pentru vitejia lor şi pentru îndemânarea în luptă. Urlete, încleştare, zgomote de iatagane, săbii şi scuturi ce se izbeau, zbârnâitul a mii de săgeţi, toate acestea au acoperit refrenul greierilor într-o clipă sau poate chiar ei au amuţit înspăimântaţi de cruzimea de nedescris a oamenilor faţă de natură.

După doar o jumătate de oră, câmpia se transformase într-o mare de sânge. Capete retezate dintr-o singură lovitură se rostogoleau sub copitele cailor, soldați din ambele tabere răniți în piept sau în spate răcneau în culmea durerii. Cei care au murit pe loc puteau fi considerați norocoşi comparativ cu soldații care au încercat să se apere şi au fost grav răniți la picioare sau la brațe. Otomanii au început să se retragă şi ungurii îi tot împingeau înapoi cu strigăte victorioase. De data aceasta aveau să învingă. Ienicerii se retrăgeau către locul în care se afla sultanul călare pe calul său. Se apropiau.

Soldații regelui ungar Laioş erau în culmea bucuriei şi unul dintre comandanți, pe nume Markzali, văzându-l pe sultan a strigat: .

– Jur în numele lui Isus că fie îl ucid cu mâinile mele pe acest om, fie îl vând la târgul de sclavi. Am să-l pun în lanțuri pe acest aşa-zis împărat.

Apoi a început să tragă cu săgeți către Soliman. În ciuda săgeților ce-i loveau platoşa sultanul nu a dat înapoi. Ungurul furios a mai pus o săgeată în arc.

– În numele Domnului! a strigat el şi a întins brațul, moment în care o săgeată cu o pană roşie la capăt i s-a înfipt în gât. Markzali a prins săgeata cu amândouă mâinile. Sângele îi țâşnea pe gură şi ochii îi ieşeau din orbite. S-a aplecat înainte, în şa, apoi s-a prăbuşit la pământ ca un sac. Soldații care continuau să avanseze nu au dat atenție trupului său trecând mai departe.

Soliman l-a căutat din priviri pe cel care lansase o săgeată. Era Burak.

Otomanii, în timp ce se retrăgeau, se deplasau către apus şi răsărit, formând o semilună. Ungurii erau entuziaşti, erau victorioşi. Era ziua în care se socoteau cu păgânii sălbatici din Anatolia. Dar se întâmpla ceva, un lucru pe care ei nu îl observau. Vârfurile celor două aripi se tot apropiau una de cealaltă. În cele din urmă cavaleria uşoară şi forțele sălbatice aflate sub comanda lui Hüsrev *Bey*, de origine bosniacă, i-au încercuit pe soldații regelui Laioş. Soarta

bătăliei luase un curs exact opus celui presupus de unguri. Erau înconjurați din toate părțile. Erau în capcană şi era prea târziu când şi-au dat seama de acest lucru. Nu mai aveau scăpare.

Soliman a ridicat calul în două picioare. În acel moment tunurile au început să tragă. Sub atacul sălbatic armata ungară a fost răpusă într-un ceas.

Soarele dispăruse de mult şi nu era nici luna pe cer pentru a lumina câmpia sau mlaştina din apropierea ei. În bezna de nepătruns era imposibil să-ți imaginezi că pretutindeni zăceau mii de trupuri dacă n-ar fi fost gemetele ce se amestecau cu orăcăitul broaştelor. Printre victime se afla şi regele ungur Laioş în vârstă de douăzeci şi patru de ani. Armata otomană dăduse o lovitură mortală armatei ungare.

Sultanul victorios se afla în cortul său imperial unde se sfătuia cu privire la urmările acestei bătălii împreună cu demnitarii şi paşii. L-a lăudat pe comandantul forțelor Rumeli, marele vizir Ibrahim *Paşa* şi pe comandantul forțelor din Anatolia, Behram *Paşa* şi i-a răsplătit cu generozitate. Dar favoritul său în acel moment era Bali *Bey* cel care gândise şi dusese la îndeplinire această vicleană strategie.

Bali *Bey* asculta cu umilință, cu capul plecat cuvintele elogioase ale sultanului, apoi a spus:

– Fie ca Domnul să te răsplătească Sultanul meu. Nu eu, ci tu ne-ai purtat către victorie. Fie ca Domnul să nu ne lase să gustăm din amărăciunea provocată de absența ta. Azi i-am îngropat pe unguri în mlaştină sub comanda ta şi mâine vom face la fel la Buda, bineînțeles dacă a mai rămas cineva care să îndrăznească să lupte împotriva noastră.

Burak, devenit unul dintre comandanții cavaleriei uşoare, a făcut un pas înainte spunând:

– Am fost să văd cum stau lucrurile. Oraşul pare părăsit, nu mai găseşti niciun ghiaur. Doar evreii au mai rămas. Conducătorul lor, Yasef a pregătit cheia oraşului pentru a ne-o oferi. Aşteaptă cu bucurie sosirea ienicerilor. Sultanul meu, au o singură dorință, dacă le permiți ar dori să meargă la Istanbul.

– Îi vom aduna cât mai curând şi îi vom urca pe corăbii ce vor călători pe Dunăre. Se pot stabili fie în Salonic, fie în Istanbul, Burak *Paşa*.

Burak Şasedegete a rămas uimit auzind că sultanul i se adresa cu titlul paşă. Pentru un moment a rămas fără grai.

Soliman a zâmbit:

– Te-am numit paşă pentru ținutul Seghed. N-a trecut neobservată pedeapsa pe care ai aplicat-o celui care ne amenința viața. Am observat curajul tău şi am urmărit felul în care ai luptat, oricum te admirăm de multă vreme. Fie ca noul titlu să-ți aducă noroc.

Burak s-a plecat cu respect şi a sărutat poala *caftanului* de trei ori apoi a atins-o cu fruntea.

– Domnul să dăruiască Sultanului meu cea mai glorioasă viață. Domnul să nu ne lipsească de neprețuita sa prezență.

12 Aprilie 1529

∞ Galata

Casa în care locuiau Soli şi doctorul Mordohay nu se afla în cartierul evreiesc al oraşului. Locuiau de cealaltă parte a Cornului de Aur, în Galata, într-o casă asemănătoare cu cele ale venețienilor, cu ziduri groase din piatră şi balcoane mari care ofereau o privelişte măreață. Doctorul iubea nespus marea, dar acesta nu era singurul motiv pentru care se afla acolo, ci dorea să fie mai aproape de colegii săi europeni pentru a face schimb de cunoştințe medicale. Nu era un exemplu unic de evreu, nu era nici unul otoman. Şi înaintaşii săi veniseră acolo de pe alte meleaguri. Familia sa plecase din Barcelona spre Veneția şi de acolo către Istanbul. Nimeni nu putea să spună că îşi neglija obligațiile religioase, dar prefera să fie recunoscut ca doctor mai

înainte de orice altceva. Pentru el, etichetele religioase sau etnice nu aveau nicio valoare. Îşi iubea meseria şi era mândru de ea. În ochii săi tot ce era mai sfânt era vindecarea unui pacient neajutorat. Îi plăcea să-şi petreacă timpul citind cărţi noi de medicină şi păstra legătura cu prietenii săi din Anvèrs, Veneţia şi Londra pentru a face schimb de informaţii legate de noi tratamente şi leacuri.

Soli respecta devotamentul şi pasiunea soţului ei faţă de meseria sa. Nu avusese niciun fel de probleme pentru a se adapta la stilul de viaţă al doctorului în ciuda diferenţei de vârstă dintre ei. Încerca să-l ajute cât îi stătea în puteri. După ce-şi îndeplinea îndatoririle casnice, îi făcea plăcere să-l ajute în aranjarea cărţilor şi pregătirea medicamentelor. Ceea ce o nemulţumea era faptul că nu reuşeau să aibă un copil, dar făcea tot ce-i stătea în putinţă pentru a-şi ascunde aceste sentimente în prezenţa celorlalţi, inclusiv a familiei.

Îşi păstrase pasiunea pentru cărţi. Unele erau aduse din Europa altele erau tipărite de tatăl ei. De îndată ce termina o carte, pornea în grabă către Balat în căutarea unei alte cărţi. Şi acest lucru îi permitea să petreacă ceva timp alături de iubiţii săi părinţi. Stăteau împreună, privind Cornul de Aur şi se lăsau invadaţi de un sentiment de pace. Singura lor problemă, una despre care nu discutau când erau împreună, era comportamentul lui Ester care devenea tot mai dur, mai violent, mai nestăpânit. Devenise chiar mult mai agresivă faţă de Soli, uneori având o atitudine extrem de arogantă.

Existau momente când se iscau confruntări în tipografie, alteori în Galata. Vizitele lui Ester în casa surorii sale erau destul de rare, dar una era mai tulburătoare decât cealaltă. Nici măcar nu-i permitea lui Soli să deschidă gura şi începea cu critica:

– Cine te crezi de când locuieşti aici? Ai devenit foarte înfumurată după un pahar cu şerbet luat împreună cu Hürrem. De ce trebuie să te porţi de parcă ai fi mai presus ca mine?

Toate bunele intenții ale doctorului de a găsi o cale să o liniştească erau respinse neîntârziat:

– Doctore, te rog să nu te amesteci! Timpul tău prețios trebuie pus în slujba pacienților nobili şi nu celor ca mine.

Întreaga familie se simțea neputincioasă în fața ei. Din când în când, Raşel îşi spunea că un leac ar fi fost căsătoria, dar Ester nici nu voia să audă un singur cuvânt în această privință. Ori de câte ori aminteau numele unui bărbat care ar fi putut fi un potențial candidat, Ester se înfuria.

– El? Spuneți că ar trebui să mă mărit cu acel idiot? V-ați pierdut mințile! Gata!

În astfel de momente de înaltă tensiune Moşe se apropia de copila sa şi o mângâia pe cap.

– Liniştește-te îngerul meu, Kirâze! Dacă nu vrei, nimic din toate acestea nu se vor întâmpla.

Era una din rarele ei vizite în casa surorii sale. Nu era nici cald, dar nici frig. Glicinele care urcau pe balcon începuseră să înflorească şi aroma proaspătă de liliac plutea în aer împreună cu o uşoară adiere de vară. Marea ce se zărea printre ramurile de un verde-închis al pinilor şi printre florile purpurii ale arborilor lui Iuda era în parte gri, în parte albastră. Trei corăbii cu drapele străine erau ancorate la intrarea în portul Tophane. Două dintre ele păreau pustii şi se legănau alene, catargele înclinându-se, scârțâind uşor. Cea de a treia era un furnicar, marinarii descărcând poveri uriaşe. Strigătele lor ajungeau până în balcon.

Doctorul se cufundase în cartea lui de parcă nu mai exista nimic altceva. Din când în când sorbea din limonadă. Soli, din nou, îşi dădea toată silința pentru a comunica cu sora ei. Încerca din răsputeri să evite să provoace noi conflicte.

– Dacă vrei, data viitoare te iau cu mine la *harem*, i-a spus ea blând lui Ester. Ridicând din umeri, aceasta i-a răspuns:

– De parcă aş muri de drag să merg acolo.

– Cred draga mea, e aşa cum spui tu. Ştii despre ce este vorba. *Haremul* este un loc splendid, de un lux orbitor.

Găseşti acolo o mulțime de femei frumoase, dar niciuna nu se poate întrece cu tine. Vor fi geloase văzându-te.

Fluturându-şi buclele întunecate, Ester a zâmbit.

– Chiar şi Hürrem?

– Poți fi sigură. Ca să spunem adevărul nu este o femeie frumoasă, dar este foarte deşteaptă din ce se spune.

– Aha, deci eu sunt proastă.

Inima lui Soli a început să o ia la galop. Începea o nouă confruntare. Pe când căuta cuvintele potrivite pentru a-şi linişti sora, a intrat un slujitor:

– Doctore, aveți un oaspete.

– Cine?

– Burak *Paşa*.

Doctorul s-a ridicat.

Pofteşte-l în salon şi oferă-i un şerbet. Voi fi acolo într-o clipă.

După plecarea doctorului, Ester a dorit să ştie:

– Cine este Burak *Paşa*?

– Unul dintre paşii otomani. A dobândit faimă pentru curajul dovedit în luptele din Ungaria. A fost grav rănit la picior. Doctorul l-a ajutat să-şi recapete sănătatea. A terminat tratamentul aşa că nu înțeleg motivul vizitei lui.

– N-am văzut niciodată un paşă de aproape.

Soli părea să n-o audă. Privea marea. Două bărcuțe de pescari pluteau învăluite de un nor de pescăruşi.

– Ce-ar fi să mă duc şi să arunc o privire?

– Poftim?

– Vreau să mă duc să-l văd.

– Scumpa mea Ester, ei nu sunt ca noi. Aşa cum ştii şi tu femeile şi bărbații nu pot sta laolaltă dacă nu sunt soț şi soție. Este interzis în Islam.

– Dar nu mă voi apropia de el.

– Nu, nu se poate.

– De ce? Dacă mă ascund, nu mă poate vedea. Doar o clipă...

– Uneori te porți ca un copil.

– Da, şi tu eşti matură, adultă, deşteaptă, înțeleaptă... doar pentru că soțul tău este doctor la Curte?

Soli a clătinat din cap plictisită:

– Care e legătura, Ester?

Chipul lui Ester era urâțit de furie. S-a ridicat cu mâinile în şold. Soli o privea neputincioasă şi a murmurat:

– Ei, atunci, du-te Ester, dar te rog fii prudentă. Să nu-l pui pe doctor într-o situație jenantă.

Ester a pornit în grabă cu aerul unei pisici prudente şi s-a îndreptat către salonul ce despărțea casa de biroul doctorului.

ꕥ

Burak şedea pe o canapea în stil venețian şi cerceta din priviri încăperea care nu semăna deloc cu cele din casele lor. Cei doi pereți laterali erau acoperiți cu picturi iar pe cel de al treilea perete se afla o bibliotecă uriaşă. Într-un colț se afla un cufăr din lemn de castan pe care era aşezat un sfeşnic cu şapte brațe. *Paşa* se simțea bine ori de câte ori venea în această casă şi nutrea un profund ataşament față de doctor, sentiment pe care nu şi-l putea explica nici lui însuşi. Pur şi simplu se simțea bine în acel loc şi acesta era motivul vizitei sale neaşteptate. Piciorul său era într-o stare mult mai bună decât înainte, dar încă se mai folosea de această scuză. A sorbit din ceaiul de tei aromat cu garoafă, ce-i fusese oferit într-o ceaşcă de argint.

Deodată a auzit un zgomot slab. Era doctorul, probabil. S-a întors şi a zărit o umbră alunecând în spatele uriaşei vaze chinezeşti aflată în apropierea uşii peste care atârna o draperie de catifea. S-a ridicat brusc şi din trei paşi a ajuns lângă umbră şi a apucat-o de braț silind-o să lasă la lumină.

I s-a tăiat răsuflarea atât lui, cât şi umbrei.

16 Aprilie 1529

∞ Noul *Serai*

– *Bre*, ce soi de pungaş mai e şi acest Ferdinand? Chiar o să ajungem să dăm ascultare unui ghiaur?

Soliman striga furios şi toţi membrii *Divanului* tresăreau speriaţi.

Ibrahim *Paşa* care fusese numit *Serasker*[127], comandant al tuturor soldaţilor ce aparţineau armatelor otomane, fapt petrecut doar cu o lună în urmă, a fost cel care i-a răspuns:

– Ori de câte ori se află în faţa unei situaţii dificile încearcă să-i provoace pe germani, dar în mod sigur *Şarlken*[128] va avea şi el de învăţat acum din cele întâmplate.

– Şi la ce ne mai foloseşte idiotul de Zapolya? I-am dat regatul ungar şi el nu este în stare să-l apere.

Ambasadorul polonez Jerom Laçki era tot mai tulburat ascultând fiecare replică. Era incapabil să spună o vorbă legată de ceea ce se întâmpla şi se baza pe ambasadorul veneţian, Gritti, căruia îi oferise o mare sumă de bani. Gritti se bucura de mare influenţă la curte şi avea o poziţie dominantă în faţa multor paşi şi viziri. Situaţia lui Zapolya nu putea fi rezolvată fără ajutorul lui.

De trei ani, Ianoş Zapolya care era susţinut de otomani şi Ferdinand, fratele regelui Carol V se luptau pentru a stăpâni tronul Ungariei.

În ciuda faptului că Zapolya fusese înfrânt în bătălia de la Tokay, Ferdinand era convins că va primi permisiunea otomanilor pentru a domni în Ungaria. Trimisese soli oferindu-se să plătească sume uriaşe Sultanului, dar se lovise de refuzuri.

Între timp, Ianoş căutase adăpost în Polonia în palatul tatălui său, cu speranţa că regele îl va susţine. Dar regele

---

[127] Comandantul armatei.

[128] Numele sub care era cunoscut otomanilor regele Carol V.

Poloniei care se temea cumplit de sultan l-a îndrumat să caute sprijin direct la curtea otomană. Ambasadorul Jerom Laçki se afla la curte, în prezența sultanului, tocmai pentru că existase această cerere a regelui Poloniei.

Cu un ton ce părea să implore spunea:

– Stăpânul nostru, Ianoş Zapolya este legat de Tine printr-un adânc devotament şi îți cere sfânta protecție şi va plăti anual un bir ce va fi o dovadă a respectului său față de Înălțimea Voastră.

– Bineînțeles că va plăti. Ferdinand este şi el gata să plătească, dar noi ce-am făcut? L-am refuzat. De ce? Pentru că nouă ne place Ianoş, avem încredere în el.

S-a îndreptat către Ibrahim *Paşa* pentru a afla numărul ducaților de aur ce li se oferea. Cu o seară în urmă, Gritti, venețianul, îi oferise toate aceste informații *Seraskerului.* Fiecare suflet din imperiu ca şi din imperiile Europei cunoştea adânca influență pe care acesta o avea asupra sultanului. Era al doilea om ca importanță în imperiu, şi, de ce nu, poate chiar primul. Discursul său ținut în fața ambasadorului trimis de Ferdinand şocase întreaga Europă.

„Sunt unul dintre cei care conduc acest Imperiu. Tot ceea ce fac dăinuie veşnic, de vreme ce întreaga putere este în mâinile mele. Eu numesc demnitarii, eu împart provinciile. Ceea ce am dat rămâne bun dat şi refuzul meu nu întâmpină nicio rezistență. Chiar şi atunci când gloriosul Sultan vrea să acorde o favoare, dacă eu nu-mi dau aprobarea atunci nu este acordată. Pentru că războiul, pacea, visteria şi puterea sunt toate în mâna mea".

Cu glas scăzut, Ibrahim i-a explicat sultanului amănuntele legate de viitorul bir impus Ungariei. Soliman părea încântat. S-a întors către ambasador.

– Ne vom sfătui, ne vom gândi. Apoi îi vom comunica hotărârea. Acum mergeți.

Jerom Laçki a părăsit curtea imperială cu fruntea îmbrobodită de sudoare.

Soliman şi-a pus o mână pe genunchi şi pentru scurt timp s-a legănat uşor, gânditor, apoi a spus:

– Nu se va lua nicio hotărâre până nu încheiem asediul Vienei şi în felul acesta îl putem susține şi pe prietenul nostru Frençheva[129] împotriva lui *Şarlken.*

După acestea, *Divanul* a dezbătut alte probleme: tulburările din Anatolia provocate de *alevi*, noi planuri de luptă împotriva imperiilor apusene, noi planuri de război. Dar Burak *Paşa* se concentra cu greu pentru a urmări toate acestea, lucru ce-l tulbura peste măsură. Îşi prindea mereu mustața între dinți în ciuda eforturilor pe care le făcea şi gândul său era numai la fata pe care o surprinsese ascunzându-se în casa doctorului.

Era frumoasă, fermecătoare. Păr întunecat, ondulat, care-i ajungea până la umeri, ochi cu priviri adânci ce aruncau fulgere, gene lungi, buze proaspete; nasul ascuțit cu nări rotunjite ce-i dovedeau ambiția ascunsă. Şi pielea pe care o atinsese era moale ca mătasea: sânii se ridicau şi coborau din pricina emoției şi glasul îi tremura atunci când răspunsese la întrebarea lui legată de numele pe care-l purta „Kirâze". Kirâze... Kirâze... Kirâze... Nu putea gândi, vorbi, respira din pricina acestei amintiri ce-l mistuia zi şi noapte.

Când *Divanul* a luat sfârşit, toți cei prezenți s-au ridicat pentru a pleca împreună dar el a cerut permisiunea lui Ibrahim *Paşa* de a merge singur.

– Ce se întâmplă, Burak *Paşa*?

– Cred că am temperatură şi am şi dureri.

– Mergi acasă şi întinde-te în pat. Cere-le să-ți pună o cataplasmă pe spate. Să te faci bine până mâine. Curând vom porni din nou la drum.

Burak l-a salutat şi a pornit către poarta grădinii.

Privind în urma lui, Ibrahim s-a adresat către ceilalți paşi:

– Burlac... încă mai este burlac. Nu e în stare să-şi poarte de grijă. Trebuie să se însoare grabnic. Dacă el nu poate s-o facă singur, atunci îl vom ajuta noi.

---

[129] Numele sub care era cunoscut otomanilor regele Francisc I al Franței.

Burak avea gânduri asemănătoare. Luase hotărârea, cât mai curând intenționa să se căsătorească cu Kirâze; de ce nu a doua zi. Dorea să stea de vorbă cu doctorul. Era paşă otoman, nu avea de gând să accepte un refuz. Era decis să o apuce strâns de braţe şi să o ducă în casa lui. Acest gând i-a adus căldură în inimă. Nu, era imposibil! Nu putea să-i facă asta doctorului şi astfel de întâmplări ar fi ajuns la urechile sultanului. Aceşti oameni erau evrei. Glasul Mamei Cora răsuna din nou la urechile lui „Fugi Christian, mama ta este evreică". De ce fusese numele său Christian dacă mama era evreică? Cine era tatăl său? Cine? Cine sunt eu?", murmura el „Cine?".

Agitat şi confuz mergea atât de repede încât trupul îi era scăldat în sudoare.

În acel moment a răsunat *ezanul*. Brusc, paşii l-au purtat către moschee. Glasul interior repeta aceleaşi cuvinte: „Sunt Şasedegete *Paşa*! Sunt Burak Şasedegete *Paşa*".

Balat

– Ce se întâmplă cu a noastră Kirâze? Este atât de tăcută în ultimele zile. Abia dacă scoate o vorbă.

– Te rog, Moşe, nu-i mai spune Kirâze. Mă deranjează.

– Fie, Ester... Voiam să ştiu ce problemă are.

Se bucurau de prospeţimea primăverii în grădină. Raşel o făcuse să arate ca un colţ de rai. Părea că toate plantele anotimpului erau adunate acolo, un covor cu toate formele şi culorile strălucitoare. Pansele, flori cățărătoare, caprifoi şi clopoţei cu miros dulce se amestecau printre flori sălbatice precum margaretele, macii şi urzicile. Ramurile de cireş, prun, măr, gutui, păr şi piersic dădeau la iveală muguri mititei de culoare verde. Iasomia învăluia zidul de la intrare cu florile sale şi poarta era acoperită cu mănunchiuri mari de wisteria. Pe cerul albastru nu plutea nici o urmă de nor. Cu o săptămână în urmă Moşe împlinise cincizeci şi cinci de ani şi Raşel avea cincizeci şi doi. Era fericită şi nu ducea dorul tinereţii atât de crunt încercate.

În cele din urmă, Domnul îi dăruise bucurie, fericire. Şi-a ridicat capul în semn de recunoştinţă. I-a zâmbit soţului său spunând:

– Nu te teme, Moşe. Este foarte tânără. Cum am putea ştii ce gândeşte, care sunt visele ei cu adevărat? Va trece. Dacă se măritǎ...

Au început să şuşotească astfel încât Ester să nu audă ce vorbeau.

– Mi-aş dori din tot sufletul să se căsătorească. Toţi o doresc, dar nu e de acord cu niciunul. Îl ştii pe bijutierul Sarfati atât de bine-cunoscut care lucrează în bazarul acoperit. Mi-a trimis azi pe cineva în numele fiului său Leon.

– Şi ce i-ai răspuns?

– Ce-aş fi putut să spun, Raşel? Am mormăit şi eu ceva.

– Îmi doresc să fie de acord, atât de mult îmi doresc!

Cei doi s-au sprijinit de spătarele scaunelor, încă mână în mână, cu ochii pe jumătate închişi, zâmbind împăcaţi. Soarele se apropie de zenit şi totul era învesmântat într-o lumină strălucitoare.

Cu toate acestea, odaia lui Ester era întunecată şi posomorâtă din pricina draperiilor pe care tocmai le trăsese. Zăcea în pat, privind tavanul. Îşi ţinea privirile aţintite pe nodurile lemnului dar nici măcar nu le vedea. Oriunde îşi întorcea privirile sau chiar dacă închidea ochii vedea aceeaşi imagine. Ochii întunecaţi cu gene lungi care o priveau şi strălucirea lor adâncă şi periculoasă. Bucle negre ce ieşeau de sub turbanul alb, rotund, buze proaspete sub o mustaţă bogată, nările fremătânde ale unui nas suplu ce dovedea ambiţie nestrămutată şi glasul care o tulburase profund.

– Cine eşti?

În ciuda acestor gânduri şi frământări, Ester era incapabilă să se gândească la altceva. Era furioasă pe sine. Cum era posibil? Cum era posibil ca un bărbat să apară astfel în viaţa ei şi să pună stăpânire pe mintea ei? Era oare dragostea despre care vorbeau ceilalţi? Tremura de parcă

suferea din pricina malariei. Uraganul stârnit în sufletul ei se împrăştia în tot trupul. Era limpede că trebuia să-l vadă din nou. Dorea asta cu disperare.

– Ester, Ester, vino să vezi cine a sosit, draga mea!

Era glasul lui Raşel. Ester nu i-a răspuns. Nu voia să dea ochii cu nimeni.

Apoi un alt glas a strigat:

– Kirâze, cea mai frumoasă fată din Constantinopole, vino să vezi ce ți-am adus!

Era *kira*. *Kira* era un mod politicos de a te adresa unei femei în limba greacă. Astfel erau numite de către otomani grecoaicele care băteau oraşul ducând cu ele boccele cu haine şi bijuterii. Unele dintre ele vindeau lucruri făcute de soții lor, altele erau doar negustorese ce vindeau marfa unor prăvălii din bazarul acoperit. Stilul acesta de comerț era foarte bun pentru femeile musulmane care nu aveau voie să umble pe străzi şi cu toate că femeile de origine evreiască aveau mai multă libertate şi ele se bucurau să cumpere diverse lucruri de la *kire*. Puteai număra pe degete casele în care nu intrau. De la cele mai umile sălaşuri până la *haremul* strălucitor, toate casele erau în mâinile lor. Unii spuneau că aceste *kire* duceau scrisori de dragoste şi umblau zvonuri că uneori acestea erau implicate în afaceri mai serioase, cum ar fi schimbul de informații între *Serai* şi *balyos*[130] din Galata. Era o bănuială, nu lipsită de temei, de vreme ce pentru ambițioasele femei ale *haremului kirele* reprezentau singurul mijloc de comunicare cu lumea din afară. În mod surprinzător, în ciuda tuturor suspiciunilor ce planau asupra lor nu au fost niciodată împiedicate să intre fie în cele mai umile case fie în încăperile imperiale.

În bocceaua *kirei* se găseau totdeauna obiecte pentru toate buzunarele.

– Scumpa mea, Kirâze, hai vino afară. Priveşte aceşti cercei cu rubine, cele mai pure, i-am adus pentru urechile tale. Rubine roşii ca cireşele. Hai, Kirâze!

---

[130] Ambasador.

Auzind că era vorba despre cercei, Kirâze s-a ridicat. Avea o mare pasiune pentru rubine. Bătrâna grecoaică a îmbrățișat-o cu drag şi a sărutat-o pe amândoi obrajii.

– Chiar şi cele mai scumpe rubine pălesc în fața frumuseții tale, ia uite ce chip superb! *Maşallah*! *Maşallah*!

Spunând aceste cuvinte a ciocănit în masa de lemn de trei ori aşa cum făceau toți locuitorii musulmani ai oraşului pentru a alunga deochiul. Raşel i-a urmat exemplul. De-a lungul anilor, obiceiurile şi tradițiile locuitorilor din Istanbul care îşi aveau originea în diferite culturi, rase şi religii se contopiseră şi limbile vorbite de ei se amestecau. Acum, evreii din oraş foloseau un dialect în care apărea un amestec de spaniolă, turcă, arabă şi greacă. Viața trăită la un loc în capitala Imperiului Otoman era un amestec de mii de culori şi gusturi asemenea mozaicurilor bizantine făcute din milioane de pietricele care aveau drept rezultat o fermecătoare operă de artă.

La fel era şi bocceaua *kirei*: mătăsuri de Damasc, tafta venețiană, mătase franțuzească, catifea florentină, cercei, coliere, lanțuri, inele, broşe bătute cu pietre enorme, diamante, ametiste, smaralde, rubine şi safire; sticlărie elegantă, mărgele care păreau picate din arcul curcubeului, covoare, carpete, parfumuri... Mărfuri ce porneau de la cele mai ieftine podoabe şi ajungeau la cele mai scumpe obiecte de lux, suficient pentru a scoate din minți orice femeie mânată de dorința de a avea.

În vreme ce Ester cerceta mica comoară, *kira* a scos din buzunar un ou pictat.

– Asta este pentru tine. Sper să-ți aducă noroc. Creştinii ortodocşi sărbătoriseră Paştele cu doar câteva zile în urmă iar evreii trecuseră de Pesah cu o zi în urmă. Încă se mai afla pe masă o farfurie cu pâine nedospită. Raşel s-a gândit pentru un moment să-i ofere o bucată de pâine grecoaicei, dar apoi şi-a spus că poate ar fi fost un gest îndrăzneț. Ester privea oul prefăcându-se interesată apoi, punându-l deoparte, a trecut la fermecătoarele bijuterii.

Lăsase în urmă aerul posomorât. Şi-a adus cerceii la urechi şi a chicotit. Raşel îşi privea soţul şi i-a făcut un semn cu ochiul. „Vezi, am dreptate, acum e fericită", părea să spună. *Kira* îi arăta un material de culoare roşie, cu ţesătură în relief şi Ester s-a înfăşurat în el încântată.

– Cum apare pe mine? şi-a întrebat mama.

– Perfect, draga mea, minunat!

– Dona Raşel îmi puteţi da un pahar cu apă? Mi-e sete.

Raşel s-a ridicat şi a pornit către bucătărie. Ester, cu cerceii cu rubine la urechi, dansa în jurul havuzului purtând materialul de culoare roşie înfăşurat în jurul umerilor. *Kira* încerca să ţină poalele materialului ca să nu ajungă pe jos, în praf şi şoptea grăbită.

– Kirâze, am veşti pentru tine. Burak Şasedegete arde de nerăbdare să te vadă din nou.

24 aprilie 1529

Pera

Era pentru prima oară când Raşel se întâlnea cu mirosul de mucegai şi cu agitaţia de pe străzile lăturalnice din Pera. Era neliniştită şi părea să se poticnească la fiecare pas. Îşi ţinea mâna la piept încercând să domolească bătăile nebune ale inimii, dorind să-şi recapete respiraţia. Transpira şi tremura de oboseală, totul în acelaşi timp. Pentru o clipă şi-a spus că poate ar fi trebuit să pornească înapoi către casă. Poate totul era lipsit de sens. Poate că bănuielile ei erau doar rodul imaginaţiei. Apoi a pornit să urce strada în pantă. A mers aproape o jumătate de oră printre căsuţele din piatră cu faţadele decolorate dovadă a anilor îndelungaţi de neglijare totală. La balcoane şi la ferestre erau atârnate ţesături colorate ce se legănau în briza răcoroasă de aprilie.

Copiii alergau în toate direcțiile, râzând, chicotind. Câteva femei stăteau de vorbă în fața uşilor înalte, deschise. Un vânzător de peşte ce ducea un coş cu calcan proaspăt umbla agale. Un iaurgiu cu un băț lung pe umăr, ce se curba la ambele capete din pricina poverii găleților pline, îşi făcea cunoscută prezența strigând în gura mare: „Iaurt delicios!" Raşel îşi amintea de trecut, de mama şi tatăl său, de frați, de Toledo...

S-a oprit din nou pentru a se odihni. Era stoarsă de puteri din pricina agitației de pe străzile din Pera dar şi din cauza propriei vieți. Îi era imposibil să găsească drumul cel bun pe străzile atât de aglomerate. S-a apropiat de o bătrână adusă de spate îmbrăcată în negru şi i-a cerut ajutorul. Aceasta i-a arătat o casă din lemn, cu etaj, aflată pe colțul opus. Obloanele erau închise.

Raşel a luat în mână ciocanul identic cu cel purtat de-a lungul vieții, de la casa din Toledo şi a început să lovească mingea de semiluna din metal fixată pe poartă.

– Cioc! Cioc! Cioc!

Nimeni nu răspundea. A continuat să lovească şi mai tare. Era hotărâtă să continue până când se deschidea uşa. Curând un glas ascuțit a strigat dinăuntru.

– Gata! Încetează! Ai răbdare! Cum ai putut aştepta nouă luni în pântecele mamei?

Una dintre uşile de pe latura porții din lemn s-a deschis. *Kira* o privea uluită pe Raşel.

– Dona Raşel! Dona Raşel, ce se întâmplă? Ce v-aduce aici?

S-a dat deoparte, făcându-i loc să intre.

Chipul lui Raşel era lipsit de culoare de parcă s-ar fi aflat în pragul leşinului. *Kira* s-a grăbit să-i aducă apă într-o cană de aramă. Se comporta ciudat. Era agitată. Părea să bănuiască motivul pentru care Raşel se afla acolo, dar continua să se prefacă de parcă n-ar fi avut nici cea mai vagă idee.

– Sper că te afli aici cu veşti bune, dona Raşel.

– Bune sau rele, tu eşti cea care-mi vei spune, *kira* Kadin.

– Cum aşa?

– Dă-mi voie să-ţi vorbesc deschis, sincer. Cred că tu şi Ester... sunteţi prinse într-o intrigă, aveţi un soi de afacere. Hai, spune-mi despre ce e vorba!

– Intrigă? Afacere? Dona Raşel nu e vorba despre nicio intrigă, nicio afacere. O iubesc ca pe copilul meu. Sper că e limpede asta. Jur, Dumnezeu, mi-e martor.

Spunând asta şi-a sărutat crucea de la gât.

– *Kira*, n-am îndoieli în privinţa afecţiunii tale, dar nu uita că uneori mamele îşi iubesc copiii mai mult decât orice sau decât pe oricine altcineva. Şi-acum vreau adevărul.

Kira nu avea nici cea mai mică intenţie să vorbească şi continua să repete aceleaşi cuvinte.

Raşel a luat punga şi a scos un ducat de aur din cei pe care-i strângea de ani de zile. L-a aruncat pe masa rotundă de aramă. Moneda s-a învârtit în mici cercuri, apoi cu un zgomot surd s-a oprit. *Kira* a rămas tăcută. Raşel a scos o nouă monedă, şi apoi încă una, şi încă una... La cel de al şaptelea ducat femeia a început să vorbească.

– Dona Raşel, nu trebuie să vă faceţi griji, credeţi-mă. S-au întâlnit doar de două ori. În fugă. Asta-i tot.

Fata lui Raşel ardea. Îşi simţea inima bătându-i în urechi. Încerca să-şi pună ordine în gânduri.

– Cine este bărbatul?

– Sunteţi norocoasă! Pasărea norocului a coborât asupra fiicei noastre. Este *paşă*, unul dintre preferaţii sultanului şi al marelui vizir. Are intenţii serioase. Vrea să se însoare cu Kirâze. Credeţi-mă, dona Raşel chiar săptămâna aceasta voiam să vă încredinţez toată povestea.

– Pe ea o cheamă Ester.

– Prea bine. Îi voi spune Ester.

– Paşă? Musulman prin urmare.

– Nu contează prea mult. După cum ştiţi bărbaţii musulmani au libertatea de a se căsători cu femei de alte

credințe. Doar știi, *hanim sultan*[131] vin din diverse locuri din lume.

– Dar noi suntem evrei!

– Dar tocmai acest lucru face ca totul să fie și mai bine. Asta înseamnă că toți copiii lui Kirâze, adică ai lui Ester, vor fi evrei conform legilor voastre. Am dreptate?

– Da, dar...

– Nu-ți face griji. Bucură-te!

– Știu și eu?! Trebuie să stau de vorbă cu soțul meu și cu mai marele peste hahami.

– Toți cei care vor auzi numele lui Burak Șasedegete *Pașa* vor spune „Da". Poți fi sigură.

– Ce spui? Cum?

– Am spus că toți vor fi de acord din toată inima.

– Nu, nu! Cum îl cheamă?

Rașel nu mai avea aer.

– Burak Șasedegete *Pașa*. Are șase degete la mâna dreaptă.

– Șasedegete la mâna dreaptă? Ce vârstă are? De unde e?

Era posibil? Era același bărbat? Mintea și sufletul ei erau biciuite de uragan.

– Nu, dona Rașel. E tânăr. Foarte tânăr. Douăzeci și opt, poate douăzeci și nouă. E tare chipeș și foarte bogat. Bogat ca regele Karum. Are tenul ceva mai întunecat decât Kirâze. E surprinzător cât seamănă amândoi! Ca două picături de apă. Aceiași ochi, același nas și părul aidoma. De parcă ar fi frate și soră.

Rașel era pe cale să-și piardă mințile. Aruncată în furtună de soartă era incapabilă să dea crezare la tot ce se întâmpla. Era posibil? Era real? Încerca să rămână pe picioarele care-i tremurau. *Kira* continua să vorbească.

– E firesc să aibă tenul mai închis la culoare. Din câte știu a fost adus la Istanbul, din Maroc, mai exact din Merillia.

---

[131] Sultana.

Poate are ceva sânge arab. Dar are o inimă bună, e generos, dona Raşel. Aşa cum ți-am spus, pasărea norocului zboară deasupra capului fiicei voastre *Maşallah*, *Maşallah*!

Brusc, Raşel a izbucnit în strigăte:

– Niciodată! Nu! Chiar de-ar fi să mor! Este peste putință! Îmi omor fiica cu mâinile mele dacă trebuie! Nu se poate căsători! Niciodată!

– Dar...

– Îți spun acum pentru prima şi ultima oară. Dacă te mai apropii de fiica mea eu îți iau viața, cu mâinile mele. Totodată ginerele meu ar putea aduce povestea în atenția Sultanului şi ştii ce-ar putea să urmeze. Ai grijă cum te porți pe viitor!

A trântit poarta şi a plecat. Alerga coborând strada. Şalul care ar fi trebuit să-i acopere capul îi căzuse pe umeri şi lacrimile îi şiroiau pe față. A străbătut străzile din Pera fără să ştie pe unde umbla, fără să observe privirile celor din jur. Ce fel de blestem era acesta?

ꕥ

Ester era în culmea fericirii. Cânta şi dansa în fața tatălui său ca atunci când era doar o fetiță. Moşe care nu bănuia motivele acestei bucurii privea zâmbind încântat. Tinerețea, primăvara făcea să clocotească sângele.

Într-adevăr. Ester ardea, simțea sufletul său fremătând fără încetare. Avea sentimentul că i-au crescut aripi şi putea zbura în albastrul cerului. Era îndrăgostită, era îndrăgostită până peste cap.

Şi-a dus degetele la buze. Erau încă înfiorate de atingerea lui Burak *Paşa*. Fusese primul ei sărut şi simțea că ar fi putut muri în acel moment. Era amețită şi inima îi bătea gata să-i sară din piept.

Urma să se mărite cu el. Trebuia să fie alături de el pentru totdeauna, altfel îşi pierdea mințile. Burak o asigurase că era hotărât să vorbească cu doctorul cât mai curând.

Ester era convinsă că nu-l vor refuza. Cine ar fi putut spune „Nu" unui tânăr paşă al Imperiului Otoman?

A început să danseze, lovind pământul şi fluturând rochia.

În acel moment poarta grădinii s-a deschis şi a intrat Raşel. Avea ochii umflaţi şi arăta de parcă îşi ieşise din minţi, cu părul despletit.

Moşe şi Ester o priveau uimiţi.

– Raşel, scumpa mea! Ce-ai păţit?

– Mamă?

Raşel s-a apropiat de Ester şi fără o vorbă a pălmuit-o.

Tatăl şi fiica erau împietriţi. Era pentru prima dată când Raşel îşi lovea fiica. Cu ochii plini de lacrimi, Ester şi-a dus mâna la faţă.

Moşe s-a grăbit să-şi oprească soţia să repete gestul făcut. Raşel l-a dat deoparte fără să-i arunce o privire şi cu glas de gheaţă, hotărât a spus:

– Ester, nu mai păşeşti afară din această casă fără permisiunea mea! Niciodată!

2 mai 1529

Divan

– Ni s-a adus la cunoştinţă că Ibrahim *Paşa* a vorbit despre sine numindu-se Sultanul edictelor imperiale. Este adevărat?

– Şi... au mai auzit şi alţii. Presupun că motivul ascuns al acestui zvon este acela de a impresiona şi demoraliza vrăjmaşii. Nu cred că am dovedi loialitate faţă de Ibrahim *Paşa* dacă ne-am îndoi de bunele şi onorabilele sale intenţii.

– Desigur, da... sunt convins că motivul nu ar fi faptul că are privirile aţintite spre tron, dar, totuşi...

– *Paşa*, ai grijă ce spui... Nu trebuie să-ți reamintesc faptul că pereții au urechi. Mai ales în aceste locuri.

– Ai dreptate.

Paşii au început să se adune în curte pregătindu-se pentru Consiliul Imperial. În cadrul acelui *Divan* urma să se discute despre războiul ce se pregătea. Deşi se făcuseră anunțuri oficiale, nu era greu de înțeles că sultanul intenționa să-şi trimită armatele în Europa şi asta în cel mai scurt timp. Primăvara îşi stabilise domnia de ceva vreme aşa că momentul ales era cum nu se poate mai bun. Plănuiau să recucerească Budapesta şi să-l aducă pe Janoş pe tron. Dacă totul mergea conform planului, puteau avansa ajungând chiar la Viena. Toată lumea aştepta ca sultanul să poruncească trecerea la acțiune.

Şeyhülislam s-a întors către Ibrahim *Paşa* întrebând:

– Cum se simte *şehzade*? Sperăm din toată inima că e bine, sănătos!

– Mulțumită Domnului se simte excelent. Este isteț, îndrăzneț, curajos, asemenea tatălui său. *Şehzade* Mustafa se dovedeşte demn de a moşteni tronul Imperiului Otoman.

– Eu am întrebat despre *şehzade* Selim, nu *şehzade* Mustafa.

Spunând asta *Şeykülislam* îşi mângâia cu un aer gânditor barba căruntă şi lungă. Ibrahim *Paşa* prins fără răspunsul aşteptat s-a grăbit să spună:

– Da, sigur... şi el este bine. Foarte bine.

Chiar în acel moment sultanul Soliman a intrat în marea sală. Consiliul imperial îi includea pe viziri, paşi, judecători militari, înalte personalități religioase la care se adăugau ienicerii şi membri ai cavaleriei imperiale şi eunucul alb, cel care era mai marele peste toți *eunucii* din *Serai*. În prezența sultanului toți au luat poziția tradițională simbolizând respect şi supunere. S-au ridicat şi şi-au încrucişat mâinile pe piept. Capetele lor erau plecate uşor într-o parte şi privirile ațintite în jos pentru a evita contactul vizual direct cu sultanul.

Acesta nu a pierdut vremea şi a trecut drept la subiect:

– *Efendi*, pornim. În cel mai apropiat viitor, pornim către inima Europei. Am trimis deja avangarda la Budapesta. Fie ca Domnul să binecuvânteze a noastră *gaza*.

Deşi toţi au început să murmure rugăciuni şi îşi doreau noroc unul altuia, peste toţi plutea un aer de nelinişte. Printre membrii *Divanului* se răspândise o stare tulburătoare. Arătau asemenea cailor nervoşi de pe câmpia de la Mohaci, care nechezau, se ridicau pe picioarele din spate.

Pera

Era pentru a doua oară în acea săptămână când Raşel ciocănea la uşa *kirei*. În ciuda faptului că era furioasă, inima sa era împovărată de tristeţe. Era conştientă de faptul că n-ar fi trebuit să-i permită lui Ester să meargă la tipografie în acea zi. Se învinovăţea pentru că-i acordase încredere. Când îşi amintea de cele întâmplate nu-i venea să creadă că cedase înaintea ei. Nu numai Raşel era vinovată ci şi Moşe. Avea o slăbiciune atât de mare faţă de Ester încât nu se împotrivea nici uneia din dorinţele acesteia.

Ester plecase foarte devreme. Din acel moment nu avea nici cea mai mică idee legată de locul în care s-ar fi putut afla. O căutaseră ore în şir, dar în zadar. Părea să se fi topit. Raşel îşi amintea vag că ar fi văzut-o împachetând câteva mici lucruri. În acel moment nu i se păruse ceva deosebit şi nu-i acordase prea multă atenţie. Ceva mai târziu, punând lucrurile cap la cap, a înţeles că atunci când părăsise casa, Ester nu avusese de gând să meargă la tipografie. Fugise de acasă pentru a fi împreună cu Burak *Paşa*. După ce a epuizat toate posibilităţile, Raşel şi-a spus că în mod sigur urma să o găsească la casa *kirei*. Era agitată şi bolnavă de spaimă când a ajuns în faţa casei. Dacă Ester şi Burak *Paşa* comiseseră deja cel mai cumplit păcat? Deşi ar fi făcut acest lucru fără să ştie, cum ar mai fi putut trăi după ce aflau adevărul? În timp ce toate aceste gânduri i se învălmăşeau în minte şi-a dat seama, cu o undă

de neliniște că aproape era dornică să-l întâlnească. S-a îngrozit apoi gândindu-se că ar fi putut fi în casă. Își tot repeta: „Și dacă e acolo? Dacă îl voi vedea? Dacă va trebui să-l înfrunt? Ce-ar trebui să spun? Sau cum ar trebui s-o fac? Dumnezeul meu, ajută-mă! Am nevoie disperată de ajutorul tău, chiar acum. Vreau să-l văd. Dar... Nu... Nu, nu cred. Nu vreau să-l văd. Nu vreau să dau peste el aici. Of, Doamne, ajută-mă! Ajută-mă să-mi găsesc fiica." Deși nu voia să recunoască față de ea însăși cât de mult își dorea să-l vadă îi era aproape imposibil să-și înăbușe sentimentele materne: „Burak *Paşa*" gândea: „Burak Șasedegete *Paşa*, fiul meu!... carne din carnea mea, sânge din sângele meu".

Imaginea copilului nevinovat ale cărui mânuțe se întindeau către ea i-a apărut ca un fulger înaintea ochilor. Și-a amintit cu amărăciune de cele șase degete. S-a cutremurat amintindu-și punga plină cu monede de aur adusă de Alegria după ce dăduse băiatul unor străini. Raşel își spunea că era pregătită, dorea să plătească orice preț pentru un alt copil, atunci, acolo. Era vorba de iubita ei Ester.

Era stoarsă de putere și amețită din pricina noianului de sentimente. Brusc și-a amintit de ce se afla în fața ușii casei în care locuia *kira*. A simțit că se sufocă de spaimă. Nu avea timp de pierdut. A început să lovească în poartă, nerăbdătoare. Nici măcar nu folosea ciocănelul ci lovea furioasă cu pumnii în ușa veche din lemn. Se simțea asemenea unui animal încolțit și tot repeta: „Te rog, te rog, Doamne. Ai milă de sufletul meu. Ai milă de fiica mea... Este atât de tânără... E nevinovată". Dar nimic nu o putea împiedica să se roage și pentru fiul ei. Se afla acolo pentru a-și apăra fiica să comită un păcat de neiertat. Ușa mare de lemn s-a deschis încet în vreme ce ea aștepta acolo fără să știe ce avea de făcut.

Kira era sincer uimită s-o vadă acolo. Raşel era ultima persoană la care s-ar fi gândit că ar putea să-i calce pragul în acea zi. Fără a mai ține seamă de regulile de politețe, Raşel s-a aruncat asupra femeii strigând:

– Unde este?

– Unde este cine, dona Raşel?

– Ester. Despre ea te întreb. Unde este Ester?

– Jur că nu am văzut-o şi nu am mai vorbit cu ea din acea zi. Nu se află aici. Ce s-a întâmplat? E ceva rău?

Raşel nu-i dădea atenţie. Alerga dintr-o cameră în alta. Era convinsă că fiica ei se afla în spatele uneia dintre acele uşi închise.

– Unde sunt? Spune-mi, unde! Acum! Unde sunt? striga ea.

Kira a încercat din nou să-i vorbească.

– Linişteşte-te, dona Raşel! Nu este nimeni altcineva în casă în afară de mine. Ester trebuie să fie în altă parte. Probabil este acasă la sora ei. Ai încercat acolo?

– Ştiu sigur, inima îmi spune că este cu el.

– Te rog, aşează-te pentru o clipă! Stai jos şi linişteşte-te. Promit să-ţi spun tot ce ştiu.

Raşel nu avea de ales, decât să asculte. În cele din urmă a renunţat să mai caute şi s-a aşezat. Era la capătul puterilor, şi fizic şi emoţional, şi aproape s-a prăbuşit pe scaun. *Kira* îi vorbea aşa cum i te adresezi unui copil agitat când vrei să-i aduci alinare.

– Nu trebuie să-ţi faci griji, dona Raşel. Crede-mă, nu ai de ce să te temi. N-ar trebui s-o fac, dar văd că eşti tulburată. Dacă promiţi să nu spui nimic nimănui, atunci am să-ţi împărtăşesc un mare secret.

Raşel a clătinat din cap dând de înţeles că aşa avea să facă şi şi-a îndreptat atenţia asupra femeii. De parcă se temea să nu fie auzită de altcineva, *kira* s-a apropiat de Raşel şi s-a aplecat asupra ei, şoptind:

– Mai înainte de revărsatul zorilor Burak *Paşa* a pornit către Ungaria. Se află în fruntea armatei. Aşa a fost porunca sultanului. Cine ştie când se va întoarce? Dacă se va...

– Crezi că nu se mai întoarce?

Pe chip i se aşternuse liniştea.

Kira a ridicat mâinile şi dând din umeri a spus:

– Cine ştie?

– Şi Ester?

– Dona Raşel, chiar crezi că *Paşa* ar purta-o după el pe câmpurile de luptă? Ţi-am mai spus! Sunt sigură că este acasă la sora ei. Hai... du-te acasă! Nu trebuie să-ţi faci griji pentru Ester.

Raşel se simţea uşurată ştiind că cei doi nu erau în casa *kirei*. În acelaşi timp se întreba dacă va mai exista vreodată o şansă să-şi vadă fiul. Era sfâşiată între cei doi copii, neştiind ce avea de făcut.

S-a ridicat să plece. Pe drumul către poartă a dus mâna la punga legată la brâu şi scoţând o mână de ducaţi de aur i-a dat *kirei*, spunându-i:

– Îţi mai cer o ultimă favoare: te rog nu-i spune lui Ester că e plecat.

Kira a încuviinţat din cap, dar pentru Raşel asta nu era de ajuns.

– Trebuie să juri. Trebuie să juri pe Cartea Sfântă.

Deşi *kira* nu înţelegea nimic din tot ce se întâmpla tristeţea întipărită pe chipul lui Raşel era suficient pentru a-i îndeplini dorinţa.

– Jur, a spus ea, şi a sărutat crucea pe care o purta la gât. În numele lui Isus Hristos, jur că nu-i voi spune lui Ester că Burak *Paşa* a plecat la război.

Când a părăsit casa *kirei*, Raşel era sfârşită. Chipul ei arăta ca o mască.

A mers direct acasă şi a aşteptat, ştiind că în cele din urmă, Ester avea să se întoarcă acasă. Mai ştia că fiica ei se întorcea cu inima frântă şi cu visele spulberate. Nu făcuse nimic rău care să merite o astfel de suferinţă.

Şi Ester a venit într-adevăr acasă. Când a deschis poarta încetişor, fără zgomot, Raşel şi Moşe erau treji. Moşe a încercat să se ridice dar Raşel l-a oprit. I-a dus mâna la gură făcându-i semn să nu se amestece în această treabă. El îşi ţinuse promisiunea făcută rabinului cu mulţi ani în

urmă. Dacă Raşel nu se simţea bine vorbindu-i despre anumite lucruri, atunci el era gata să îi dea pace. Avea încredere oarbă în hotărârile şi judecata soţiei sale. Prin urmare nu avea să pună întrebări nici despre cele întâmplate în acea zi.

Au auzit uşa de la camera lui Ester închizându-se cu un uşor scârţâit. S-au privit în tăcere apoi au încercat să adoarmă. Raşel îşi ţinea privirile lipite de tavan. Îşi dorea cu disperare să se ridice, să-şi îmbrăţişeze fiica şi să-i spună că nu era vinovată cu nimic. Dorea să facă ceva, orice pentru a-i alina suferinţa. Dar nu putea. Nu se putea ridica şi nu putea merge să-i spună adevărul deşi i se rupea inima ştiind că în camera de alături Ester plângea fără să se poată opri. Se întorcea de pe o parte pe alta fără să-şi găsească liniştea. Indiferent cât de dureros era, hotărâse să ducă secretul în mormânt. Zăcea în pat şi se simţea încolţită între urmările celor întâmplate demult şi neputinţa de a face ca lucrurile să se îndrepte pe viitor.

Cu capul ascuns sub pernă, Ester hohotea fără să se poată opri. Se simţea umilită. Profund umilită. Îi aşteptase pe slujitorii lui Burak *Paşa* o veşnicie, sau cel puţin aşa simţise ea. Aşteptase în port, în mijlocul marinarilor străini, aşteptase ca slujitorii *paşei* să vină în căutarea ei. Dar nimeni nu venise. În momentul în care a înţeles trădarea era deja asemenea unei cochilii lipsite de viaţă. *Paşa* se jucase cu inima ei nevinovată şi curată. O trădase făcând-o să se simtă înşelată, păngărită. Parcă era o păpuşă nevolnică. Îşi freca buzele neîncetat, cât putea de tare pentru a şterge amintirea sărutului.

– Sper să mori, Burak *Paşa*, spunea printre suspine. Îmi doresc să te văd mort.

În camera de alături, Raşel era încă trează. Sufletul ei era mai întunecat decât noaptea aceea fără lună. Nu auzise cuvintele lui Ester dar simţea durerea acesteia de parcă ar fi fost propria ei suferinţă. Cum era posibil ca viaţa să fie atât de crudă?

18 martie 1532

ꕥ Loara

Francisc era extrem de plictisit, obosit din pricina războaielor lipsite de sens şi a maşinaţiilor politice. Privea în jurul său cu un aer gânditor călărind către ulmii bătrâni de secole. Alături, apele verzui-întunecat ale Loarei curgeau unduindu-se. Trestiile gălbui, subţirele, începuseră să se împodobească cu muguri de un verde-proaspăt. Ceva mai în faţă, doi băietani aplecaţi peste marginea vechiului pod de piatră, pescuiau şi mai departe, pe câmp, bărbaţi şi femei, frânţi de mijloc, trudeau să pregătească pământul pentru anotimpul cel nou.

A tras de hăţuri făcând calul să-şi domolească pasul şi s-a aplecat bătându-i uşor gâtul strălucind, de culoarea castanei. Două veverițe cu cozi pufoase se odihneau pe cea mai de jos ramură a unui dafin aflat nu departe. Francisc a încercat să-şi ţină respiraţia pentru a nu le speria, dar ele au simţit de îndată prezenţa străinilor. Ochii scânteietori s-au mărit de teamă şi au pornit în sus dispărând printre ramuri: „O femelă şi un mascul" gândea regele. „Dacă aş fi veveriţă? Singurul meu ţel ar fi să caut o nucă, o alună. Cât mi-aş dori să fiu!". Atunci ar fi putut merge oriunde îşi dorea, ar fi făcut numai ce poftea. A oftat adânc şi a privit cu un aer nefericit petele de cer albastru ce se iveau de sub rămurişul verde. Milioanele de muguri mititei pe ramuri păreau lipsiţi de viaţă dar în curând aveau să explodeze în verde-proaspăt. Mama Natură era pe cale să dea naştere unui nou fruct, în pace şi armonie.

– Impresionantă privelişte, Pierre.

– Scuzaţi-mă, Înălţimea Voastră!

– Nimic important, Pierre! Absolut nimic important. Pur şi simplu gândeam cu voce tare. Doar atât.

Comandantul călăreţilor i-a aruncat priviri curioase, dar Francisc deja dăduse pinteni calului şi o luase înainte fără a

mai spune ceva. Ceilalți oșteni l-au urmat, alaiul regal deplasându-se ușor anevoios prin noroi. Singurul glas care domnea în jur era cel al naturii, ciripitul păsărilor, al apelor râului curgând la vale, foșnetul frunzelor...

În depărtare se auzeau bătând clopotele unei biserici.

– Curând, Henric va anunța întemeierea Bisericii Anglicane, murmura Francisc. Moore, Wolsey și acum Cromwell... Europa va lua foc. O nouă biserică împotriva a ceea ce spune papalitatea?

– Nu e ușor să înțeleg acțiunea nebunească a regelui Henric VIII. Toate acestea numai pentru a divorța de soția sa spaniolă. Sunt foarte curios în legătură cu Anne Boleyn.

– Presupun că aici e vorba de frumusețea lui Anne Boleyn. După câte știu despre Henric cred că ar mai putea să se căsătorească de câteva ori. De ce nu? Este chipeș, pasional. Și cu toate acestea nu cred că scopul său este doar căsătoria în sine. Ținta principală este de a prelua conducerea mănăstirilor, bisericilor, a oricărei clădiri unde bat clopotele... Și să aducă mai mulți ducați în visterie, un șuvoi continuu de bani către regalitate. Numai că, între timp, acest pas îl va aduce în atenția lumii ca aliat al lui Luther ceea ce s-ar putea transforma într-o situație presantă.

– Maiestate, Insula pare să treacă prin vremuri grele.

– Teama mea... Eu mă tem că țara noastră ar putea trece și ea prin dificultăți. Totul se schimbă cu repeziciune și cine nu ține pasul poate să dispară. Cu toate acestea, membrii cabinetului nostru sunt împotriva reformiștilor. Dacă aceștia găsesc un mijloc vor diminua numărul celor din Secta Valdanilor. Și eu sunt catolic, dar nu le împărtășesc părerea, republicanii nu sunt o amenințare absolut deloc. Felul în care gândesc ei nu poate duce la prăbușirea bisericii. Cred că asistăm și participăm desigur la capitolul final al domniei familiilor regale în istoria Europei. În curând familiile domnitoare vor fi îngropate pentru totdeauna. Noi metode, noi forme de conducere vor apărea, dar ei nu pot accepta realitatea, nici măcar nu vor să asculte vreun comentariu ce

nu concordă cu felul lor de a gândi. Sunt dornici să distrugă opoziția cu orice preț şi nu ştiu cât timp voi reuşi să stau între cele două tabere pentru a evita vărsarea de sânge.

– Cabinetul meu nu face nicio mişcare împotriva voinței noastre, Maiestate şi mai mult decât atât, curând Europa se va afla din nou în fața pericolului otoman. Cine îşi poate asuma riscuri în aceste condiții?

– Ai dreptate, Pierre. Da... Se apropie vara, asta înseamnă război. Otomanii vor reveni.

O vreme au continuat drumul în tăcere. În locurile umbrite aerul era rece, dar proaspăt şi aproape le ardea gâtul. Un stol de păsări călătoare s-a ridicat în zbor şi s-a îndreptat către un copac din apropiere. Francisc le-a urmărit din priviri cu interes. Copitele cailor alunecau pe frunzele putrede.

– Pierre, ce părere ai, ar putea otomanii să se simtă descumpăniți pentru că am păstrat neutralitatea în timpul asediului asupra Vienei?

– Nu ştiu ce să spun, Maiestate. Era limpede că nu aveam altă posibilitate decât neutralitatea. Chiar şi Luther a ținut discursuri în care sprijinea forțele catolice. Cel puțin nu ne-am alăturat aliaților şi nu există nici cea mai mică posibilitate să ne alăturăm otomanilor. Maiestatea Voastră, ca totdeauna, ați ales cea mai bună cale pentru Franța.

– Sper, Pierre, sper din toată inima. Veneția s-a ținut departe de războiul împotriva otomanilor, nu au acceptat să se alăture lui Carol Quintul.

– Ar fi putut proceda altfel? Pentru ieniceri sunt un nimic. Dar cel mai interesant moment din toate aceste schimbări ale politicii europene a fost pentru mine oferta împăratului german.

– Aş spune nu interesantă, ci mai degrabă surprinzătoare.

Pierre a clătinat uşor din cap.

– De acum înainte, Ungaria se va afla total sub controlul otomanilor. Ultima încercare a lui Ferdinand de a

recâştiga Budapesta s-a sfârşit printr-o înfrângere totală. Trei mii de ieniceri, sub comanda lui Zapolya şi a veneţianului Gritti care a fost numit de însuşi sultanul să-l ţină sub observaţie, şi nu a existat nicio problemă în a-i risipi pe adversari.

– Gritti! Vezi tu Pierre, veneţienii sunt foarte isteţi, cunosc toate trucurile politicii.

– Ferdinand nu mai poate domni asupra Budapestei, chiar dacă îi oferă sultanului Soliman cinci galioane cu ducaţi de aur.

– Sunt convins că doreşte să-l pedepsească pe fratele lui Carol Quintul pentru cele şapte zile de asediu asupra Vienei. Va reveni cu armata asupra Europei, curând. Oricum cavaleria uşoară n-a părăsit acele locuri, întreprind raiduri şi jefuiesc chiar şi ţinuturi din interiorul Germaniei.

– Regele meu, politica noastră este cea mai bună. Păstrând relaţii bune cu otomanii ne ferim de astfel de pericole. Şi nici n-ar exista altă cale de a cere înţelegerile de care aveau nevoie. Soliman e pe cale de a accepta dorinţele noastre şi va semna tratatul. Asta înseamnă mai mult decât victorie în luptă. Carol Quintul îl provoacă permanent pe Soliman, dar nu se arată în luptă.

– Mi-ar plăcea s-o facă, asta ne-ar fi de folos. Poate astfel am scăpa de el pentru totdeauna.

– Ar fi un motiv de supremă bucurie pentru Franţa.

Francisc trebuia să facă faţă unor numeroase probleme pe care i le ridica Carol Quintul şi pe care otomanii îl numeau *Şarlken* şi prima dintre acestea era coroana de împărat a Sfântului Imperiu Romano-German. Pentru a preveni eventuale conflicte în viitor îşi logodise fiica cu acesta dar gestul se dovedise inutil. Nu era un prieten de nădejde, nici o rudă pe care să te poţi baza aflându-te pe tron. Domnia reprezenta o ambiţie extraordinară şi nu numai ochii dar şi celelalte simţuri ar fi trebuit să devină oarbe. Francisc era absolut conştient de toate acestea, dar spre deosebire de el, Carol era dornic să devină simbolul acestei puteri ce era în continuă scădere. Regii Spaniei, Germaniei şi chiar ai

Austriei se luptau pentru a pune stăpânire pe întreaga Europă şi el reuşise să smulgă coroana Sfântului Imperiu.

Francisc fusese rănit în timpul războiului din Italia şi făcut prizonier de către Carol, petrecând un an în închisoare, în Madrid, dar nu acceptase să-i acorde acestuia drept de domnie asupra Franţei, în ciuda presiunilor la care fusese supus. În cele din urmă revenise la Paris, cu durere în suflet, căci fusese nevoit să-şi lase doi dintre fiii săi ostatici în mâinile lui Carol. Dacă mătuşa lui Carol, şi mama lui Francisc nu reuşeau să realizeze Tratatul femeilor la sfârşitul următorilor doi ani, era posibil să nu-şi mai vadă fiii vreodată. Pentru a pecetlui tratatul, Ferdinand se căsătorise, cam fără tragere de inimă, cu Eleonor, văduva fostului rege al Portugaliei.

Înaintea lor se înălţa o mânăstire micuţă, vopsită în galben. Francisc călătorea în direcţia ei.

– Să ne odihnim pentru o vreme acolo, Pierre.

Au dat pinteni cailor. Văzând alaiul regal, călugării au dat fuga să înceapă pregătirile pentru a-l primi pe rege cu respectul cuvenit.

Dar, de fapt, singura dorinţă a lui Francisc era să se roage pentru o viaţă liniştită, în pace. Dacă ar fi avut ocazia să mărturisească cinstit, deschis că obosise să mai fie rege, cine l-ar fi crezut?

18 octombrie 1532

Baden

Soliman, care părăsise Istanbulul în fruntea armatelor sale la începutul lunii aprilie, îl căutase pe Carol V prin Europa timp de trei luni. În ciuda susţinerii primită din partea regilor şi reginelor din Europa, împăratul Sfântului Imperiu Romano-German, tot nu îndrăznea să lupte împotriva lui. El

şi fratele său Ferdinand au trimis ambasadori în tabăra sultanului cu oferte tentante dar toate fuseseră refuzate. Spre deosebire de aceştia, ambasadorul francez şi însoţitorul său care sosiseră între timp au fost primiţi înaintea sultanului ca nişte regi, în bătaia tobelor, cu focuri de artificii şi cu daruri scumpe. Chiar ei înşişi erau uimiţi şi ceilalţi ambasadori fiind martori la această primire fastuoasă s-au retras înţelegând care era poziţia lui Francisc la curtea otomană.

Dându-şi seama că duşmanii săi nu vor ieşi din locurile în care se ascundeau, Soliman le-a trimis epistole pline de insulte şi blesteme, dar cu toate acestea nu sosea niciun răspuns din partea lor. A hotărât să pornească înapoi către Istanbul, mai înainte de venirea iernii şi a lăsat în urma sa cavaleria uşoară şi „Forţele nebune".

Burak *Paşa* era în rândul acestora de trei ani, purtat în şaua calului dintr-un loc în altul, mânuind iataganul fără încetare. Ştia prea bine că nu se putea întoarce la Istanbul atâta timp cât sultanul nu-i poruncea acest lucru, dar nici el nu era dornic. Nu mai ducea dorul nimănui. Dansa cu moartea lui în fiecare ceas al zilei şi toate gândurile lui se îndreptau către împlinirea datoriei. Oamenii săi străbăteau Europa călare ucigând şi arzând sate. Locuitorii Europei tremurau la auzul numelui lor. Aceşti bărbaţi nemiloşi se abătuseră asupra Germaniei ca o furtună devastatoare. Erau conduşi de aceste cuvinte „Luăm capete sau le pierdem pe ale noastre." Şi aceste vorbe erau cât se poate de adevărate. Mii de bărbaţi, femei şi copii fuseseră ucişi de arcuri şi săgeţi sau de iatagane. Ceea ce rămânea în urma lor erau ruinele, nefericirea, case, biserici arse, grămezi de trupuri lipsite de viaţă.

Şasedegete părea să-şi fi pierdut minţile după mesajul primit din Istanbul, în luna martie a anului ce trecuse. Se transformase într-o maşină de ucis. Nu mai exista nici un strop de milă în inima sa. Omora tot ce-i stătea în cale, fără a face deosebire între tineri şi bătrâni, încât până şi oamenii săi erau uimiţi. Cu doar trei zile mai devreme retezase capul

unuia dintre aceştia cu o singură lovitură de iatagan. Totul era lipsit de sens pentru ceilalţi, pentru că omul acela nu făcuse altceva decât să violeze o tânără ghiaur. Cu toate acestea niciunul dintre ei nu avea curajul să spună o vorbă înaintea unui paşă, mai ales dacă era vorba de Burak *Paşa*.

Vremea devenea tot mai rece şi în special nopţile erau foarte friguroase. Uneori ploua fără încetare timp de o săptămână. În cea mai mare parte a timpului dormeau printre cai fără a se adăposti într-o clădire sau în cort. Erau extrem de obosiţi şi călăreau la întâmplare fără a avea o destinaţie clară. Se îndreptau către necunoscut, către sânge, flăcări şi ţipete... „Forţele nebune" ale otomanilor mergeau tot înainte şi îşi meritau pe deplin numele. În privinţa lui Burak lucrurile mergeau şi mai departe. Îşi pierduse total minţile. Nu putea dormi prea mult şi dacă se întâmpla să închidă ochii se trezea lac de sudoare din pricina coşmarurilor. Furia îl ardea, asemenea şi gelozia. După plecarea sa din Istanbul Kirâze se măritase. Nu-l aşteptase. De ce? Este posibil ca să nu-i fi spus *kira* nimic despre plecarea lui? Nu, era imposibil căci o plătise cu mulţi ducaţi înainte să plece din Istanbul şi îi ceruse să-i explice lui Kirâze motivul pentru care nu avea voie să vorbească despre asta. Datoria îi cerea să ascundă acest secret de mare importanţă, chiar şi faţă de ea. Fusese numit conducător al unor trupe de avangardă.

Nu, nu *kira* era vinovată. Kirâze, trădătoare, nemiloasă, perfidă. Kirâze! Aşa sunt femeile, învăţase acest adevăr. Dacă îl trăda un bărbat ştia ce are de făcut: îl măcelărea cu propriile mâini, de îndată. Dar o femeie? Ce ar fi putut să-i facă unei femei, unei femei necredincioase? Ce? S-o ia de părul negru ca tăciunele; cum s-ar mai deschide larg, îngroziţi, ochii aceia negri, cu gene lungi. Buzele pline şi roşii care tremurau, fără îndoială. Şi atunci el ar striga: „Cătea! Eşti o cătea". Apoi... În acest punct mintea sa amesteca realitatea cu visul. O trăgea către el, îi apăsa buzele cu sălbăticie, apoi o săruta, o muşca. Şi deodată era

sub el şi cu toată forța trupului său îi strivea sânii, fesele, coapsele. Şi ea gemea, gemea...

Chiar şi pe şaua calului imaginile acestea îi treceau pe dinaintea ochilor. Broboane mari de sudoare îi acopereau fruntea. Sângele îi fremăta. În inimă creştea o vâlvătaie ce devenea tot mai mare şi mai mare şi cobora între coapsele sale şi în acel moment de pe buzele lui țâşnea un strigăt: „Luăm capete sau le dăm pe ale noastre. *Allah, Allah*".

Oricine auzea acest strigăt dorea să dispară şi nicidecum să dea ochii cu cel care făcuse să răsune chemarea. Era un strigăt disperat, încărcat de singurătate şi de dorința de a ucide sau de a fi ucis. „Forțele nebune" erau din nou la datorie. Petrecuseră întreaga zi în şa şi erau zdrobiți de oboseală. Nu zăriseră în drumul lor niciun coş prin care să iasă fum sau un alt semn de viață cât de mic.

Soarele cobora spre apus şi au intrat în pădure pentru a se odihni. Nu se putea să rămână în câmp deschis. O ceață densă, încărcată de umezeală învăluia copacii mai înainte ca aceştia să se piardă în noapte. Au pătruns tot mai adânc în pădure fără a vedea clar înaintea sau în urma lor. Mirosul de frunze moarte se amesteca cu cel de pământ şi se pierdea în aroma proaspătă a pinilor. Un şoim a scos un strigăt sălbatic, apoi tufişurile s-au mişcat încetişor.

Toți au înşfăcat iataganele. Erau prinşi în capcană. Forțele nebune erau împresurate de călăreți germani. S-au aruncat într-o luptă, om la om. Se înălțau strigăte şi țipete, caii speriați se înălțau în două picioare şi nechezau, aburi se ridicau din nările lor. Nici cele mai fioroase animale din sălbăticia învăluită în ceață nu puteau fi la fel de nemiloase ca oamenii.

În răstimp de o oră, luptătorii de avangardă au fost ucişi cu excepția câtorva care au reuşit să scape. Luptătorii germani au cercetat cadavrele. Pieptul lui Burak *Paşa* era sfâşiat în partea dreaptă de o lovitură puternică şi acesta zăcea într-o poziție ghemuită, asemenea pruncului în pântecele mamei şi sângele ce se prelingea din gură începuse să

se usuce. Un uriaş cu părul blond l-a lovit cu piciorul şi l-a făcut să se rostogolească.

– El e, a strigat. A ajuns în iad pentru totdeauna.

Cel aflat alături de el a ridicat sabia.

– Să-i tăiem capul şi să-l ducem regelui nostru.

– Nu, avem drum lung de făcut; doar n-o să purtăm un cap otoman putrezind. Ia-i scutul, iataganul şi şaua.

Curând, războinicii germani au părăsit pădurea cântând victorioşi. Iataganul lui Burak atârna de şaua unuia dintre ei, legănându-se în galopul calului.

După plecarea lor, adevăraţii stăpâni ai pădurii au ieşit din ascunziş cu priviri lacome şi şi-au luat partea din capetele tăiate, pântecele sfâşiate şi braţele sau picioarele desprinse de trupuri.

∞ Balat

După întâmplarea din ziua în care îl aşteptase pe Burak, Kirâze a acceptat să se logodească cu fiul lui Sarfati, Leon, şi s-au căsătorit în vara următoare. Nunta a coincis cu circumcizia celor trei fii ai sultanului. Şi a fost de parcă, într-un fel, întreg oraşul sărbătorea unirea celor doi.

În cinstea celor trei *şehzade*, sultanul Soliman a hrănit locuitorii oraşului timp de două săptămâni. La bâlciuri se dădeau spectacole şi nopţile străluceau în lumina focurilor de artificii. Nunta lui Ester a avut loc în timpul acestor evenimente memorabile. Trecuseră deja doi ani dar oamenii vorbeau adesea despre acele serbări.

Nimeni nu se putea întrece ca bogăţie cu sultanul, dar bijuteriile miresei de origine evreiască erau cu totul şi cu totul deosebite. Colierul cu cele optzeci de rubine şi cerceii ce-l însoţeau erau de vis pentru toate femeile şi din acel moment nimeni nu a mai văzut-o pe Kirâze fără aceste bijuterii pentru tot restul vieţii ei.

Mireasa era încântată de fastul nunţii şi de interesul celor din jur care se îndrepta numai către ea, dar nu se

putea spune că era pe deplin fericită. Mama ei era singura care ştia motivul pentru care în ochii ei se citeau regrete, dar nu a rostit niciun cuvânt în această privinţă. Din acea zi, Ester a început să se îndepărteze de mama ei, aşa cum relaţiile dintre Raşel şi mama sa deveniseră tot mai reci. Raşel simţea cum i se rupe sufletul de durere şi era conştientă că nu exista nimic pe lume care să vindece durerea din inima fiicei sale. Ar fi făcut orice să ştie că fiica ei era fericită, mai puţin un singur lucru, să mărturisească. Şi asta era peste putinţă. Durerea care o apăsa pe mamă a făcut-o să se retragă în tăcere. Puterea atotstăpânitoare a destinului era mai presus de tot şi toate şi tocmai de aceea spera că Ester s-ar fi putut bucura de un strop de fericire, în viitor.

Raşel a trecut prin clipe grele încercând să-şi stăpânească emoţia până când au sosit veşti din camera mirilor. Slavă Domnului, fiica ei şi celălalt, tot nu se simţea în stare să rostească cuvântul „fiu", nu săvârşiseră păcatul de neiertat. După nuntă, în semn de recunoştinţă, timp de o săptămână, Raşel dăduse haine şi mâncare săracilor din vecini.

Trecuseră doi ani de la căsătorie şi lucrurile păreau să meargă bine. Leon era un bărbat foarte harnic şi manierat. Familia sa venise în 1515 din Veneţia unde Republica îi silise pe evrei să poarte costume speciale şi să trăiască în ghetouri. Familia Sarfati erau victime ale Inchiziţiei asemenea familiei Nahmiyas.

Raşel se ruga pentru fericirea fiicei sale şi adesea lovea lemnul cu degetele pentru a abate deochiul, aşa cum era obiceiul otoman. Dar un lucru o făcea să se teamă. Ester începuse să viziteze *Haremul*. În ciuda faptului că Soli aproba dorinţa surorii sale de a deveni o *kira*, Raşel era tulburată de această idee. Soli încerca să-şi liniştească mama amintindu-i că Ester urma doar să vândă bijuteriile făcute de soţul ei şi doar femeilor din *Serai*. Era cu totul diferit de ceea ce făceau celelalte *kira* care băteau oraşul şi ciocăneau la toate uşile, dar nimic nu reuşea să-i aline spaimele. Raşel niciodată nu arătase admiraţie faţă de *Serai*

şi de viaţa tumultuoasă de acolo, în ciuda luxului şi bogăţiei. Cum era posibil ca o femeie să îndure o astfel de sclavie chiar dacă era îmbrăcată în aur din cap până în picioare? Şi cum era posibil ca o femeie să se pregătească să intre în colivie pentru a vinde aur şi argint în loc să stea acasă cu copiii săi? De ce? Raşel era nemulţumită şi de faptul că toată lumea îi spunea fiicei sale Kirâze. Chiar şi soţul ei i se adresa în felul acesta. Probabil cât de curând, ea avea să fie singura care să-i spună Ester.

Cu toate acestea nu avea suficientă putere pentru a schimba lucrurile. Era obosită de viaţă şi nu mai avea niciun strop de putere pentru a spune un cuvânt contrar. Şi, de fapt, ce-ar fi putut să spună? Toată lumea, mai puţin ea, era mulţumită de cum stăteau lucrurile. Doar cu o săptămână în urmă, Leon se lăudase cu dibăcia soţiei sale.

– Ea câştigă într-o săptămână cât noi ceilalţi într-o lună.

Timpurile se schimbau şi, din nefericire, banii deveneau tot ce era mai important în viaţă.

Raşel a închis ochii şi s-a lăsat pe spătarul scaunului, sub razele călduţe ale soarelui de octombrie.

– Nu înţeleg... nu înţeleg deloc.

20 decembrie 1534

∞ *Haremul* Imperial

În acea zi Hürrem era deosebit de tăcută. Nici n-a cercetat avidă bijuteriile aduse de Kirâze şi chiar părea sincer lipsită de interes faţă de obiectele din casetă. A luat un colier de perle, l-a privit cu gândul în altă parte şi plictisită l-a pus pe o masă din aramă. Deşi era bine-venită în *Harem*, Kirâze ştia prea bine când să nu pună întrebări. De parcă totul ar fi fost ca de obicei doar a remarcat:

– Ți se potrivește de minune neprețuita mea Sultană. Sunt perle din adâncul Oceanului Indian.

Hürrem a luat colierul în mână şi l-a legănat înaintea ochilor.

În acel moment a intrat o doică aducându-l pe cel mai mic dintre *şehzade* pe nume Cihangir. Era un copil cu o feţişoară întunecată şi a zâmbit văzându-şi mama, dar Hürrem n-a răspuns în niciun fel afecțiunii lui.

– Ce s-a mai întâmplat? a întrebat plictisită.

– Mult iubita noastră Sultană, cu puțin timp în urmă a făcut primii paşi. Voiam...

A aşezat copilul în fața lui Hürrem care continua să nu-i dea atenție.

Kirâze era tulburată. Auzise destule amănunte legate de infirmitatea copilului şi totuşi nu se aşteptase să vadă totul pe viu. Bietul băiețel avea spatele extrem de curbat şi gâtul părea să nu existe, brațele şi picioarele erau asemenea ramurilor de trestie stâlcite. Era dezgustată. Mai bine să mori decât să dai naştere unui astfel de prunc. A privit-o pe Hürrem încercând să-şi ascundă sentimentele şi pentru o clipă privirile lor s-au încrucişat. Kirâze simțea că Hürrem era jenată, era incapabilă să accepte acest dar nedrept dat de Dumnezeu. Hürrem, femeia care avea atâta putere asupra sultanului Imperiului Otoman era neajutorată ca o marionetă, acesta era rodul ei, o înfrângere totală.

Cihangir zâmbea cu inocență şi saliva îi curgea pe buze în timp ce păşea către mama lui.

Doica îl încuraja:

– Hai, un pas, şi încă unul!

I-a dat drumul mâinii care-l susținea.

Copilul diform s-a prăbuşit. Femeia l-a ridicat:

– Frumosul meu sultan, este atât de isteț. Curând va vorbi. Spune o grămadă de cuvinte fără greş. Hai să spunem: „mama sultana“, hai *şehzadeul* meu. Hai spune „mama sultana“.

Cihangir cu brațele sale sucite încolăcite în jurul gâtului doicii sale se uita la mama lui, cu priviri curioase. Cu greu a rostit:

– Mama sultana!

Încântată de cele auzite, Hürrem i-a cerut:

– Adu-l la mine!

Doica i-a dat copilul lui *haseki sultan*[132] care stătea întinsă pe pernele moi de catifea. L-a luat pe Cihangir în brațe în zornăit de brățări.

– Hai, mai spune o dată!

Tânărul *şehzade* s-a uitat mai atent la brățările atrăgătoare. Hürrem a scos una dintre ele şi a legănat-o înaintea ochilor lui.

– Dacă mai spui încă o dată „mama sultana" îți dau asta.

Doica insista şi ea:

– Hai, *şehzade*, spune: „mama sultana".

Cihangir a şoptit „mama sultana" dar era limpede cât de sfios şi de înspăimântat se simțea. Apoi, deodată, a început să plângă. Hürrem s-a aplecat asupra lui să-l liniştească dar el a împins-o şi s-a întors către doică, cu brațele larg deschise, de parcă cerea ajutor.

– Potoleşte-l şi să nu-l mai aduci fără porunca mea.

Femeia a luat copilul şi s-a grăbit să plece. Cu un aer posomorât Hürrem şi-a pus brățara la loc, pe mână.

În cele câteva minute ce trecuseră, Kirâze înțelesese o grămadă de lucruri legate de soția sultanului Soliman. Slăbiciunile şi ambițiile lui Hürrem se dezvăluiseră aproape în acelaşi timp. Pentru a o ajuta să se calmeze, Kirâze i-a şoptit:

– Domnul îl îndeamnă să se poarte astfel, sultana mea.

Hürrem însă nu părea preocupată de asta ci a luat un alt colier din casetă.

– Kirâze, mai mergi şi în alte *haremuri*?

---

[132] Sultana care a dat naştere primului fiu al sultanului.

– Rareori, sultana mea. Am fost o dată în *haremul* marelui vizir şi de două ori în *haremul* unui alt vizir.

– Prin urmare ai fost în pavilionul lui Ibrahim *Paşa*, soţul lui Hatice Sultan, Ibrahim Favoritul.

– Da, dar aşa cum am spus, doar o dată.

– Am să stau de vorbă cu Hatice. Poate te invită din nou.

– Fii binecuvântată, sultana mea.

– Cât costă colierul, Kirâze?

– Nu este prea scump pentru sultana mea. Doar o sută cincizeci *akçe* [133].

Hürrem a lăsat colierul să cadă la loc în casetă şi privind drept în ochii lui Kirâze a spus:

– Pot să plătesc mai mult, Kirâze. Patru sute, poate cinci sute de *akçe*...

Kiraze o privea uimită, nu înţelegea despre ce vorbea Hürrem.

– Dar îţi voi cere o favoare.

S-a tolănit şi mai confortabil între perne.

– La porunca Voastră, nepreţuita mea sultană.

– Când vei merge la pavilionul lui Ibrahim Favoritul, aş dori să afli ce se vorbeşte despre *şehzade* Mustafa, moştenitorul. Voi pregăti cât de curând vizita ta în acest *Harem*.

Pentru o clipă Kirâze a căzut pe gânduri. Dar cum ar fi putut să refuze? Cum să-i spună „nu" lui *haseki sultan*. Şi probabil nici nu avea să-i fie greu să afle informaţii. Tot ce avea de făcut era să pună întrebări istete şi putea să şi vândă două-trei bijuterii câştigând în plus faţă de banii pe care oricum avea să-i primească de la Hürrem pentru un serviciu atât de valoros. În mod sigur plănuia să scape de *şehzade* pentru ca fiul ei să devină viitorul sultan al tuturor otomanilor.

Kirâze a îngenuncheat înaintea lui Hürrem.

– Oricând porunceşte Sultana mea. Fie ca Domnul să-ţi dăruiască viaţă lungă!

---

[133] Monede.

Doctorul Çiprut era tare uimit să-l vadă pe Burak Şasedegete în salonul său şi se bucura de parcă ar fi întâlnit un vechi prieten.

S-a abținut cu greu să nu-l îmbrățişeze. Deşi slăbise mult arăta sănătos după toate încercările prin care trecuse.

– Mă bucur să te revăd sănătos, dragul meu *Paşa*. Mulțumesc Domnului că eşti în viață după toate greutățile îndurate.

Burak supraviețuise unor timpuri cumplite luptându-se cu moartea în ultimii doi ani. Dacă ar fi fost un om obişnuit, ar fi foşt deja mort. Acum pe lângă numele de „Şasedegete" mai căpătase unul, şi anume „Nouăvieți".

Nu ştia exact cât timp zăcuse în pădure unde fuseseră împresurați, cum nu ştia nici cât timp fusese bolnav în Budapesta. Patru, poate cinci luni... Unul dintre oamenii săi care reuşise să se piardă în ceață se întorsese după plecarea războinicilor germani şi cercetase trupurile contorsionate ale prietenilor săi, sperând să găsească pe cineva în viață, dar în zadar. Apoi a ajuns la trupul scăldat în sânge al comandantului Burak.

Era convins că viteazul lor comandant era mort şi el. Pentru că nu-l lăsa inima să părăsească trupul unui *paşă*, fie el şi mort, a hotărât să-l ducă în spate până în cel mai apropiat sat asupra căruia încă aveau controlul. Femeia care era vraciul satului a observat că inima lui Burak încă bătea. L-a ajutat atât cât a putut apoi aşa lipsit de cunoştință cum era l-au transportat la Budapesta.

Gritti, venețianul, ştia prea bine ce reprezenta Burak pentru sultan şi pentru marele vizir şi a poruncit ca toți doctorii să facă tot ce le stătea în putință pentru a-l vindeca, însă Burak tot nu-şi revenea. Toată lumea se gândea că pornise către lumea cealaltă. Dar aşa cum se întâmplă, viața i-a uimit cu miracolele sale. Într-o zi Burak a deschis ochii şi a cerut apă.

Când l-au văzut mergând, doctorii s-au bucurat aşa cum te bucuri când vezi un copil făcând primii paşi. Era într-adevăr un miracol să te întorci la viaţă după ce ai suferit din pricina unor răni atât de grave. Şase luni mai târziu la ordinul sultanului a fost dus într-un spital din Edirne şi iată că în cele din urmă revenise în capitală.

Doctorul Çiprut l-a examinat cu atenţie.

– *Maşallah*, *Paşa*. Eşti mai sănătos decât înainte. Nimeni nu ar putea spune că te-ai aflat în pragul morţii timp îndelungat, doar cicatricea e martoră.

Burak a încercat să zâmbească, rănile trupului său se vindecaseră, dar sufletul său purta altele şi mai noi. Era mai tăcut şi mai puţin zâmbitor decât altădată. Se vindecase la trup, dar sufletul său nu se mai putea vindeca vreodată. Trândăvea, îşi pierdea vremea, şi mai ales în Istanbul îi era imposibil să-şi ia gândul de la ceea ce îl făcea să sufere. Oraşul acesta îi provoca o durere mai mare decât rănile. Nu mai era stăpân pe mintea sa şi nu-şi mai putea ţine în frâu emoţiile. Vizita sa la doctor era rezultatul acestei stări de adâncă tulburare. Picioarele îl purtaseră către acea casă şi iată-l stând pe scaun fără să ştie ce să spună.

Doctorul a încercat să aducă mai multe subiecte în atenţia lui, care să susţină conversaţia, dar fără niciun folos. Şi el era tulburat şi nu ştia ce să spună. Deodată Burak a întrebat:

– Ce-ţi face familia?

O întrebare cu totul neobişnuită în conversaţia dintre un evreu şi un *paşă* otoman.

Çiprut a zâmbit.

– Toţi sunt bine, mulţumesc.

– Şi copiii?

Burak punea în continuare întrebări ciudate.

– Copiii? Din păcate nu am copii, dar suntem tare fericiţi pentru că în curând vom ţine în braţe copilul surorii soţiei mele. Toată familia aşteaptă plină de nerăbdare.

Burak s-a ridicat cu un aer trist şi a murmurat:

– *Maşallah*! Acum trebuie să plec. Poate mai trec pe aici.

– Îmi face totdeauna plăcere să te văd, *Paşă*.

Doctorul l-a însoţit până la ieşire şi după ce a închis uşa în urma lui a clătinat din cap nedumerit.

Burak a plecat cu paşi grăbiţi clocotind de durere şi gelozie. Voia să plece din oraş cât mai curând.

12 martie 1535

☙ Bagdad

Otomanii numiseră Belgradul *Darül-cihad*[134] şi Bagdadul *Darül Islam*[135]. Se credea că în vechime, cel din urmă era o poziţie favorabilă fiind aşezat în cel mai propice loc conform stelelor. Era înconjurat de ziduri groase, având o sută cincizeci de turnuri şi zidurile erau înconjurate de şanţuri de apărare adânci pentru a-l proteja împotriva atacurilor duşmane.

De jur-împrejurul său erau portocali cu frunze de culoare verde-închis ce contrastau cu fructele de culoare portocalie şi cu arborii de curmal ale căror coroane erau asemenea unor uriaşi ciucuri. Apele râului Tigru îmbrăţişau oraşul precum un arc, de la nord la sud, clipocind zi şi noapte. Acest oraş prosper avea patru porţi principale dar vestite erau doar două, cea Întunecată şi cea Luminată. Convoaiele de negustori care intrau sau părăseau Bagdadul erau la fel de numeroase ca şi sfintele altare, domurile moscheilor şi minaretele solide, tipice pentru oraş ce se înălţau către cer printre acoperişurile plate ale caselor vopsite cu alb.

Bagdadul s-a predat în momentul în care Soliman a ajuns înaintea porţilor în fruntea armatelor sale şi aşa

---

[134] Poarta războiului.

[135] Poarta Islamului.

sultanul otoman, califul Islamului, dobândise un nou titlu, Stăpânul Bagdad – i *Darül Islam.*

Armata a rămas în oraş timp de două luni şi sultanul a poruncit ca întreg oraşul să fie renovat. În fiecare zi mergea la unul din locurile de rugăciune. Vestitul poet Fuzuli se înfăţişase înaintea sa pentru a citi o poezie elogioasă şi sultanul îl răsplătise cu daruri bogate.

În oraş se găseau o mulţime de clădiri în paragină care urma să fie renovate, dar visul sultanului era altul, acela de a găsi mormântul lui Ebu Hanefi, fondatorul sectei sunnite. În ciuda tuturor eforturilor, visul său nu se împlinise încă. Apoi, într-o zi, mormântul a fost descoperit cu o frumoasă poveste.

Se spunea că demult, unul din paznicii mormântului a avut un vis în care Ebu Hanefi îi poruncea să-i apere trupul mort de cei care ar fi dorit să-l pângărească. Omul, de îndată ce s-a trezit, a schimbat sfântul trup cu cel al unui creştin, luat la întâmplare din cimitirul creştinilor şi l-a dus pe cel al lui Ebu Hanefi într-un loc necunoscut. În ziua următoare visul său s-a dovedit prevestitor. Mormântul a fost atacat şi i s-a dat foc.

Ibrahim *Paşa* care aflase povestea i-a spus sultanului că toate acestea făceau ca aflarea trupului să fie şi mai anevoioasă. Dar cu toate acestea nu renunţa, mai ales că cel pus să-i împlinească dorinţa, Taskin, un mistic căruia îi ceruse să cerceteze fiecare colţ din Bagdad pentru a afla trupul, dacă într-adevăr exista, îşi continua căutările.

Taskin a cercetat fără odihnă şi în cele din urmă l-a aflat. În timp ce oamenii săpau, în afara oraşului, dar nu departe de acesta, pe neaşteptate din pământ a început să iasă o aromă încântătoare. Cui altcuiva ar fi putut să-i aparţină, dacă nu lui Ebu Hanefi?

Ibrahim *Paşa* a săpat el însuşi cu mâinile goale, înflăcărat, entuziasmat inhalând cea mai plăcută aromă din lume. Când i s-a adus la cunoştinţă descoperirea, capul Islamului a îngenuncheat şi s-a rugat Domnului pentru mărinimia Sa apoi a pornit în grabă să vadă mormântul. Nu

exista nicio îndoială că acela era ultimul loc de odihnă al lui Ebu Hanefi. Ce alt mormânt ar fi putut răspândi un astfel de parfum? Soliman a cerut să se ridice neîntârziat un altar la fel de încântător ca şi aroma mormântului. Curând după înălțarea acestuia, mormântul a devenit loc de pelerinaj.

Acest extraordinar eveniment a provocat o impresie adâncă asupra ienicerilor amintindu-le de Mehmed II Cuceritorul care descoperise mormântul unui alt sfânt Eyüp Sultan, eveniment ce se petrecuse în timpul asediului asupra Istanbulului.

Toți spuneau:

– Prin urmare mormântul lui Ebu Hanefi nu a fost distrus. A fost altcineva acolo şi povestea este un dar sfânt oferit Califului însuşi. Cuceritorul a ridicat o moschee în memoria mărețului Eyüp Sultan şi Soliman a construit unul pentru Ebu Hanefi ca să dovedească că este un nepot demn al înaintaşului său. Nebănuite sunt căile Domnului.

Deşi au existat câțiva răuvoitori, şarlatani care au încercat să influențeze oamenii spunându-le că totul era o păcăleală pentru a abate atenția ienicerilor care erau plecați din Istanbul de mai multe luni şi nu luptau şi erau gata-gata să se revolte de vreme ce nu primeau nicio răsplată şi nu puteau comite jafuri, aceştia au fost pedepsiți fără ezitare şi capetele lor tăiate au fost expuse în public pentru trei zile astfel încât să se atragă atenția celor ce ar mai fi cutezat să încerce. Apoi, sultanul Soliman, în fruntea armatei sale a mers şi a îngenuncheat şi s-a rugat pentru că fusese găsit Sfântul mormânt al lui Ebu Hanefi. Acesta fost un final fericit care a transformat campania militară într-o călătorie de plăcere.

Chiar şi Burak Şasedegete se simțea mai bine. Din când în când admira priveliştea din turnurile de pe ziduri. Privea cu un aer gânditor dar tot era bine de vreme ce admirând câmpiile întinse şi grădinile îmbietoare oricine putea să dea uitării trecerea timpului şi se lăsa vrăjit de frumusețea locurilor. Bagdadul era de o frumusețe unică şi

vrăjea pe oricine îl vizita. Tocmai de aceea otomanii aveau o vorbă a lor „Bagdad este ultima fărâmă de pământ, mama este ultimul prieten". Din nefericire acest meleag a fost ultimul loc în care a ajuns *defterdarbaşi* Iskender. Bătrânul înțelept care avea o bogată experiență în toate domeniile, drept rezultat al neîntreruptului conflict pe care îl avea cu marele vizir Ibrahim *Paşa*, a fost spânzurat în centrul bazarului din oraş din ordinul sultanului.

Soliman, influențat de favoritul său, Ibrahim *Paşa* dăduse ordin ca cel mai credincios dintre slujitorii imperiului să fie ucis şi asta fusese fără îndoială un moment de delir. Oamenii de rând care îl salutau cu respect pe drumul dintre locul execuției şi palat nu remarcau nimic deosebit, dar cei care-l cunoşteau bine puteau citi regretul în privirile sultanului. Dar ce a fost a fost şi nu se mai putea face nimic în privința timpului pierdut şi a sufletelor plecate.

Sultanul era atât de afectat de fapta comisă încât se trezea noaptea țipând în somn. *Kapiağasi* care era alături de el zi şi noapte povestea după aceea că sultanul avea acelaşi coşmar în fiecare noapte. În visul sultanului *defterdar* venea alături de el cu o funie în mână şi îl ataca strigând: „*Bre*, tirane, de ce ai ucis un om nevinovat ca mine din pricina vorbelor aruncate de un răuvoitor?". Era poate doar un coşmar dar, cine ştie, poate era mai mult de atât. Din acea zi între marele vizir şi prietenul său a început să se înalțe un zid. Inima iubitoare a lui Soliman devenea tot mai rece, ajungând un sloi de gheață şi favoritul nu avea habar de pericolele ce-l pândeau.

ꕥ

– La ce te gândeşti atât de pierdut, *bre* Burak *Paşa*?

Burak s-a întors şi văzându-l pe Ibrahim *Paşa* l-a salutat cu profund respect.

– Nimic deosebit, neprețuitul meu *Paşa*. Nostalgia serii, a răspuns privind soarele ce apunea.

Cei doi au rămas tăcuți, sprijinindu-se de zidul călduț din piatră şi priveau cerul încărcat de culori. Burak era ceva

mai tânăr decât Ibrahim, dar erau apropiați unul de celălalt, trecuseră prin multe împreună încă de pe vremea când erau la Manisa şi apoi la Saruhan. Vânaseră împreună şi luptaseră spate în spate în numeroase bătălii. Cu toate acestea nu ştiau prea multe lucruri unul despre celălalt şi ce era mai interesant nici nu-şi doreau să ştie, aşa cum de altfel stăteau lucrurile şi cu ceilalți care fuseseră de mici recrutați pentru a deveni ieniceri. Singurul lucru pe care-l aveau în comun era lupta, sentimentele erau extrem de personale. Nimeni nu vorbea despre dragoste sau dor, dorințe şi speranțe. Aşa că în acel moment unic le era greu să înceapă o conversație pornită din inimă.

După o vreme Ibrahim a spus:

– Nu o să ne placă deloc să fim învinovățiți de moartea lui Iskender.

Nici aceste cuvinte nu erau fireşti, dar în acea noapte soarele apunea cu o frumusețe deosebită şi liniştea era asemenea unei vrăji. Părea un ritual, unul în care toți oamenii erau egali.

– Fie-i sufletul binecuvântat. Într-o bună zi fiecare dintre noi va trece prin asta.

Ibrahim l-a privit uluit. Se gândea Burak la propria strangulare? A înghițit aerul cu lăcomie şi a aşteptat să continue.

– Din acest motiv... sau poate din altul... moartea este comanda supremă a Domnului. De ce i-ai fi dorit moartea? Există un motiv pentru care viața lui s-a sfârşit, asta-i tot Ibrahim *Paşa*. Toți ştiu că cea mai mare preocupare a ta este binele imperiului. Şi sunt sigur că sultanul nostru apreciază asta.

– Nu am nimic de spus despre el, dar cred că Hürrem Sultana nu se numără printre acei „toți".

Vocea lui se transformase într-o şoaptă.

– Tot ceea ce-şi doreşte este să devină Mama Sultana şi nu încape nicio îndoială că *şehzade* Mustafa este un obstacol important în calea ei. Dumnezeu mi-e martor, n-am să permit nimănui să-i facă vreun rău. Chiar de-ar trebui să

mor pentru asta. *Şehzade* este singurul potrivit pentru tron şi îl merită mai mult ca oricine altcineva.

– Adevărul e de partea ta, ca totdeauna, neprețuitul meu *Paşa*, este dreptul lui să devină următorul nostru conducător. *Inşallah*, Hürrem Sultana nu-l va împiedica.

– Ne priveşte ca pe duşmanii ei. Asta ştiu sigur... Dar slavă Domnului că sultanul nostru este înțelept şi vede departe. Ştie ce are de făcut fără a-i întreba pe alții şi are încredere în noi, aşa cred eu.

– Femeile şi bărbații au de împlinit datini diferite în lume. Chiar dacă este sultană este tot femeie, a oftat Burak.

A început chemarea la rugăciune aşa că s-au îndreptat către scări şi au coborât.

– Când ne întoarcem la Istanbul, sper să ne bucurăm la nunta ta, Burak *Paşa*. E timpul.

– Sunt căsătorit cu asta, a spus Burak lovind uşor iataganul ce-i atârna la brâu.

Amândoi au izbucnit în râs.

Eşarfa purpurie a nopții se lăsa uşor asupra Bagdadului asemenea unei batiste de mătase ce alunecă din mâna unei femei. Curând nu avea să mai fie diferență între poarta Întunecată şi cea Luminoasă, noaptea avea să le facă să arate aidoma, aşa cum făcea şi cu cei care umpleau moscheile cu speranța că deveneau egali în ochii Domnului.

∞ Balat

Ester nu a avut nicio problemă în aducerea pe lume a primului său copil, în ciuda faptului că sarcina nu fusese tocmai uşoară. Îi chinuise pe cei din jur ca şi pe sine de altfel, cu teama că ar fi putut avea un copil cu probleme asemenea lui Hürrem. Îi displăcea profund ideea de a împărtăşi soarta lui *kadin sultan*, nu avea puterea să îmbrățişeze şi să îngrijească un copil diform, mai bine murea.

Din fericire, Abraham a fost un copil zdravăn şi sănătos. Poate ceva cam micuț, dar toți cei care priveau pofta pe

care o avea pentru laptele de la pieptul mamei sale erau de acord că avea să-şi dubleze greutatea în patruzeci de zile. Când i-a fost dat copilul, după o privire scurtă, l-a trecut mai departe surorii sale. Creatura cu fața micuță şi zbârcită era un străin pentru ea şi nu reuşea să înțeleagă cum ieşise din trupul ei. Leon era atât de fericit că avea un fiu încât a mai prins un colier cu rubine superbe la gâtul soției sale.

Îi săruta obrajii şi repeta necontenit:

– Kirâze, scumpa mea Kirâze...

Mână în mână, Moşe şi Raşel, proaspăt bunici, îşi priveau admirativ nepotul. Soții Sarfati erau şi ei în culmea bucuriei. Tatăl lui Leon plănuia o petrecere fastuoasă.

– Va fi şi lapte de pasăre pe masă! striga el încântat.

Dar, în mod cert, cea mai fericită persoană era Soli, ale cărei priviri scânteiau precum stelele. Adulmeca mirosul copilului şi îl săruta şi nu lăsa pe nimeni să se apropie.

Doctorul Çiprut care o ajutase pe Ester la naştere îşi privea soția. Un amestec de bucurie şi tristețe se vedea pe chipul lui. Expresia din ochii săi, ascunsă în spatele ochelarilor se schimba necontenit. A părăsit încăperea trăgându-şi uşor barbişonul.

– Săptămâna viitoare merg în *Harem*, a anunțat Ester.

Toți s-au arătat uimiți.

– Am lipsit prea mult timp. Nici nu vreau să-mi calculez pierderile.

– Scumpa mea soție, ce contează banii într-o zi măreață ca aceasta?

Leon a întins mâna să îi mângâie buclele dar ea l-a îndepărtat.

– Sunt obosită, vreau să mă odihnesc, dacă nu aveți nimic împotrivă.

Toți au părăsit încăperea. Doar Raşel a rămas. Privea cu un aer sfiit şi temător. S-a aşezat pe marginea patului şi a dus mâna către fruntea fiicei sale şoptind:

– Ester!

Aceasta nu i-a dat mâna deoparte, dar n-a scos o vorbă. Aşa cum se întâmpla de câte ori era tulburată a

început să-şi frece buzele şi a închis ochii. Raşel a continuat să țină mâna pe fruntea fiicei sale, a închis ochii şi două lacrimi s-au prelins. Au alunecat pe obraji trasând două linii fine de o parte şi de alta a nasului, la marginea buzelor apoi s-au adunat în bărbie formând o picătură uriaşă ce a căzut pe piept încercând să stingă pârjolul din inima ei, dar nu a fost posibil.

4 ianuarie 1536

Fatih

Era târziu când Burak a intrat în camera din *haremul* său special pregătită pentru noaptea nunții. Se rostiseră chiar şi rugăciunile de seară. Bărbații petrecuseră între ei în *selamlik*[136] mâncând şi bând. *Paşa* era amețit şi se clătina din pricina cantității substanțiale de opium pusă în narghilea.

Neylan şedea sfioasă pe marginea patului. Chipul ei era acoperit de văl dar mâinile micuțe, albe trădau emoție tremurând uşor. În sfârşit se măritase cu bărbatul la care visa de ani şi ani.

Din Rodos se gândea la glasul său calm şi mângâietor. Parcă tot nu putea să creadă că rugăciunile ei fuseseră ascultate. Era soția lui. Hürrem îi spusese, poruncindu-i totodată:

– Pregăteşte-te de nuntă!

Mai întâi a intrat în panică, dar mai apoi aflând numele bărbatului pentru care fusese aleasă, a fost peste măsură de fericită. Îşi spusese că era posibil ca Dumnezeul musulmanilor să fie mai milostiv decât cel al creştinilor. Se milostivise de ea. Cu toate acestea, când rămăsese singură în aşteptarea mirelui, rostise o rugăciune în latină pe care o

[136] Parte a casei folosită numai de bărbați.

învățase de la mama sa pe când era doar o copilă. Bărbatul de care-şi legase cele mai frumoase vise, toate fanteziile ei, se afla acolo, înaintea sa şi Neylan sau Lilian, era soția lui.

Burak Şasedegete o privea fără interes pe femeia acoperită de văl, atât de delicată şi nemişcată ca o statuie. Imaginea ei uşor distorsionată plutea dintr-o parte în alta. Fruntea lui era acoperită de sudoare.

S-a prăbuşit pe pat. Mintea lui era bântuită de imagini şi glasuri pe care nu reuşea să le priceapă. Părea că tot ce văzuse şi auzise de-a lungul vieții gonea în mintea lui precum o uriaşă roată. Flăcările jucăuşe ale lumânării se alungeau şi se scurtau. A strâns uşor din ochi. Tobele băteau într-un ritm straniu asurzindu-l. A pus mâna pe silueta tăcută ce stătea pe marginea patului şi s-a aruncat asupra ei cu sălbăticie. Bubuitul din urechi se intensifica. I-a smuls vălul cu o mână fără să arunce o privire chipului şi cu cealaltă mână şi-a smuls hainele de pe el. Când a rămas complet gol i-a sfâşiat rochia de mireasă şi lenjeria. Nu vedea degetele tremurând ce încercau să acopere sânii şi nu vedea ochii verzi temători. A apăsat cu buzele sale groase gura mică a lui Lilian şi muşca fiecare părticică a corpului, respirând greu, ca un câine. I-a prins buclele blonde, a tras-o de păr şi a încălecat pântecele alb de parcă urcase pe cai. Un strigăt ascuțit îi țâşnea de pe buze:

– Cățea! Asta ai dorit? După asta ai tânjit?

Lilian era paralizată de spaimă şi durere căci nu se putea apăra în niciun fel. Acesta era bărbatul la care visase ani în şir? Aceşti ochi de nebun erau ochii lui? Gura aceasta cu spume era gura lui? Şi glasul înfricoşător? Brusc o palmă s-a abătut asupra feței sale. Un firişor călduț de sânge a început să i se prelingă din nări. Burak înnebunise. Sugea sângele din nasul lui Lilian. Mâinile sale puternice îi strângeau sânii cu furie, dureros. Şi din când în când striga:

– Noi luăm capete sau dăm capete!

Palmele se abăteau neîncetat asupra lui Lilian apoi a simțit o durere pătrunzătoare în adâncul trupului. Burak şi-a

împins întreaga greutate a trupului între picioarele ei desfăcute, întreg trupul său s-a scuturat după care a rămas nemişcat. În acel moment faţa lui era peste faţa ei şi lacrimile ei se amestecau cu ale lui. Da, Burak plângea, plângea în hohote ca un băieţel.

Lilian n-ar fi putut să spună cât timp trecuse. Pentru ea părea o veşnicie. S-a mişcat încetişor să-şi elibereze trupul de sub Burak. Acesta părea să-şi fi pierdut minţile şi nu i-a aruncat nicio privire de pe cealaltă parte a patului unde se rostogolise încă plângând. Lilian cu chipul însângerat îl privea cu spaimă. Burak *Paşa* mai mult urla decât suspina. A îngenuncheat şi a început să murmure o rugăciune pe care o învăţase în insula Rodos la mănăstire. Pe măsură ce se ruga, glasul său devenea tot mai puternic. Era un glas lipsit de viaţă, lipsit de pasiune, mecanic, nu părea omenesc. Şi s-a rugat, s-a rugat şi s-a tot rugat.

După un timp, glasul acesta ce-i era cunoscut a ajuns până la Burak. A privit-o de parcă o vedea pentru întâia oară. Era uluit. A privit părul blond răvăşit, ochii verzi, înlăcrimaţi şi mâinile subţiri şi albe. Apoi alte imagini au revenit făcându-l să-şi iasă din minţi din nou. Execuţii, iatagane, capete tăiate sau sugrumate, braţe şi picioare desprinse de trupuri... Şi după un timp ritmul în care îi treceau pe dinaintea ochilor s-a domolit. Nepotul lui Cem Sultan, o pardoseală de piatră, femei înlăcrimate...

Imaginile cumplite, pline de violenţă, au reapărut. Atunci s-a aplecat şi ţinându-i bărbia a silit-o să ridice capul:

– Nu te teme!

Vorbea cu greu, limba i se mişca de parcă nu ar fi putut avea control asupra ei:

– Ai încredere în mine, ascunde-te! Du-te!

S-a întors cu spatele, şi-a înfundat capul în pernă şi a început să plângă iar. Lilian şi-a adunat hainele sfâşiate, s-a înfăşurat într-un cearşaf, l-a mai privit o dată pe bărbatul cu o cicatrice uriaşă pe o latură a trupului, a deschis uşa fără zgomot şi a ieşit în tăcere. Se legăna păşind de-a lungul

coridorului. Un eunuc negru a prins-o mai înainte de a se prăbuşi şi a luat-o în braţe pentru a o duce în camera ei.

Lumânările se topeau şi umbre stranii bântuiau în *konak*[137], la Fatih. Umbre ce aminteau de un trecut trist, dureros, umbre ce păreau aducătoare de moarte.

Burak Şasedegete lovea cu pumnii şi suspina.

– Numele meu este Christian, sunt din Magnamata, mama este evreică. Kirâze, Kirâze. De ce m-ai trădat?

Din acea noapte, în ciuda faptului că locuiau în aceeaşi casă, Burak şi Lilian nu s-au mai revăzut şi niciunul dintre cei aflaţi în casă nu a vorbit vreodată de cele întâmplate.

21 iunie 1536

Anvèrs

Dona Beatrice Mendes, cu numele evreiesc ţinut în taină, dona Gracia Nasi, privea de la balconul larg al locuinţei sale elegant mobilate. Era imposibil să numere corăbiile care intrau şi ieşeau din port. În acest oraş belgian vara nu sosise încă. Anvèrs era unul din marile centre comerciale ale Europei. Privind orizontul la care se adunau nori cenuşii nu era greu de bănuit că avea să plouă curând.

Beatrice a luat o garoafă din vaza de cristal aşezată pe o masă de marmură şi a inhalat aroma pătrunzătoare. Privită de departe silueta ei se putea confunda uşor cu una din statuetele ce împodobeau faţada clădirii. Era o femeie elegantă şi inteligenţa ei concura cu frumuseţea.

După moartea soţului său Francisco părăsise Portugalia împreună cu fiica sa Reyna în vârstă de şapte ani şi cu nepotul Josef care avea şaptesprezece ani şi se îndreptase către Anvèrs unul dintre cele mai populate, mai agitate şi

[137] Pavilion din lemn.

mai bogate oraşe ale Europei. Deşi se aflau acolo doar de câteva luni nu se simţeau străini şi se adaptaseră repede la noul stil de viaţă, mai ales că una dintre filialele companiei sale care se ocupa cu negoţul de pietre preţioase şi cu afaceri bancare activa de mai mult timp acolo.

Familia care se reunise în oraş era bine cunoscută în Anvèrs, fiind una din familiile bogate de evrei spanioli care fuseseră siliţi de Isabella şi Ferdinand să părăsească regatul cu ani în urmă. Se stabiliseră în Portugalia şi în urma presiunilor la care fuseseră supuşi se convertiseră la catolicism, dar de fapt nu-şi părăsiseră niciodată adevărata credinţă. Au continuat să-şi îndeplinească îndatoririle sfinte, tradiţiile şi obiceiurile în secret. Pentru că familia Mendes era bogată şi se bucura de influenţă nimeni nu-i suspecta. Era greu să găseşti familii de nobili portughezi care să nu fi împrumutat bani de la ei. Banca Mendes care-şi deschisese filiale în multe alte oraşe din Europa era cunoscută şi altor familii nobile, şi se bucura de faimă şi la curţile europene.

Beatrice era o femeie atentă la detalii, puternic ataşată de trecut şi caracterul său ca şi felul în care se îmbrăca erau admirate de toată lumea. Erau mulţi cei care vorbeau despre ea ca despre o regină. Poate de aceea îşi numise fata Reyna, regina. Aceasta însă nu avea habar de numele ei real şi nici de adevărata sa religie. Toţi o cunoşteau sub numele de Briliante. Dar tânărul Josef în vârstă de şaptesprezece ani care fusese încredinţat mătuşii sale după moartea tatălui ştia foarte bine că numele său era Yasef şi că era evreu şi asta o aflase după cea de-a paisprezecea aniversare. Era un tânăr educat cu mare grijă şi vorbea câteva limbi străine. La adunările companiei îi uimea pe toţi prin cunoştinţele pe care le avea. Era talentat şi la activităţi fizice, jocurile războinice fiind preferatele sale. Dona Gracia Nasi avea mare încredere în el.

Când a intrat în salon a spus:

– Dragul meu, aşa cum ştii, mâine vom merge la Bruxelles unde o vei întâlni pe regină.

Josef a pus deoparte cartea pe care o citea, carte adusă de la Londra, şi privindu-şi mătuşa i-a răspuns:

– Ei bine, nu pot să nu recunosc cât sunt de încântat.

– Fiule, să nu uiți sfatul meu. Nu trebuie să fii încântat. Eşti la fel de nobil ca şi ei şi la fel de bogat. Niciodată să nu te simți mai prejos de ei, dar în acelaşi timp să nu devii arogant. Crede-mă, şi ea va fi încântată să te cunoască.

Auzind complimentul mătuşii sale Josef şi-a coborât privirile sfios:

– Voi face tot ce-mi stă în puteri ca să nu te fac de râs.

– Regii şi reginele, cei care domnesc peste ceilalți... Dragul meu, ei sunt oameni ciudați. Te pot trata frumos, pot părea apropiați, dar nu te lăsa păcălit. Trebuie să păstrezi totdeauna distanța. Totdeauna. La vârsta ta, poate nu înțelegi motivele, dar mai târziu vei vedea cum stau lucrurile. Până atunci fă ce-ți spun eu. Respectul şi admirația pentru tine vor creşte şi, mai mult de atât, sfatul meu poate constitui o armă secretă care să-ți salveze viața.

– Cred că înțeleg, scumpa mea mătuşă. Sfatul tău înseamnă să nu trec dincolo de granița dintre sinceritate şi familiaritate.

Beatrice l-a mângâiat.

– Mătuşică, dacă-mi dai voie, aş vrea să-ți pun o întrebare.

– Desigur, Yasef.

– De ce trebuie să continuăm să ne ascundem? Sunt câteva familii care au renunțat să se mai prefacă şi asta de timp mai îndelungat.

– Îți aminteşti despre lucrurile pe care ți le-am povestit? Pericolul ne pândeşte de pretutindeni, în orice moment. Inchiziția încă încearcă să distrugă poporul evreu în numeroase locuri şi la cele deja cunoscute, s-au adăugat noi oraşe ca Genova şi Neapole. Aminteşte-ți ghetourile venețiene...

Ochii ei s-au umplut de lacrimi.

– Încerc să-i ajut pe acei nefericiți atât cât îmi stă în putere, dar toate astea sunt departe de ceea ce vreau să

fac. Pentru a-i ajuta aşa cum se cuvine, cât mai mulţi dintre noi trebuie să ne organizăm şi pentru moment acest lucru este greu de realizat şi periculos totodată. Cred că cel mai sigur loc este Constantinopole, pământul otomanilor... Vreau să intru în legătură cu ei, deşi nu ştiu cum aş putea face acest pas. Oricum, dragul meu, vom mai vedea,... acum hai să trecem la ceva mai plăcut, dar te rog, nu uita sfatul meu. Curând vei începe să călătoreşti singur în mari capitale. Paris, Londra, Roma şi poate chiar la Lisabona. Trebuie să mutăm toată afacerea aici, cât mai curând posibil. Faptul că pretindem că suntem catolici ne este de folos. Te rog, ai grijă de tine, am încredere că vei proceda cu prudenţă.

L-a sărutat pe frunte cu blândeţe.

În acel moment a apărut un slujitor în livrea ce ducea o tavă de argint:

– Scrisorile dumneavoastră, doamnă.

Beatrice a luat plicul aflat deasupra celorlalte şi care purta un sigiliu de ceară de culoare roşu-burgund şi l-a deschis.

– Priveşte, Yasef. Ţi-am spus eu că vei călători în curând. Suntem invitaţi la Paris. Sunt sigură că regele Francisc va fi primul nostru client. Aşa cum ştii, visteria lui este aproape goală.

A pus scrisoarea pe măsuţă apoi întorcându-se către nepotul ei l-a îndemnat:

– Da, dragul meu, este timpul să mergem în birou, suntem aşteptaţi.

Braţ la braţ, mătuşă şi nepot, au părăsit încăperea şi au pornit de-a lungul coridorului ai cărui pereţi erau împodobiţi cu picturi de valoare.

Glasul blând al lui Beatrice se amesteca cu sunetele scoase de tocurile ei pe pardoseala din marmură.

– Totdeauna ţine distanţa faţă de conducători, dragul meu, totdeauna...

Într-un alt loc, departe de Anvèrs, o altă persoană îşi spunea acelaşi lucru.

– Sultanul este sultan, niciodată să nu ai încredere în el, chiar dacă îţi spune că îi eşti frate. Niciodată.

Çuhadarbaşi[138] Sokoloviç Mehmed clătina din cap şi ofta în vreme ce punea deoparte *caftanul* marelui vizir Ibrahim *Paşa*. Favoritul fusese sugrumat cu aproape patru luni în urmă la ordinul sultanului. Curând după întoarcerea de la Badgad, în cea de a douăzeci şi doua noapte de Ramadan, Soliman îl invitase pe favoritul său la *iftar*[139]. Absolut nimeni, nici măcar *paşa* nu au avut vreo bănuială. Cine ar fi putut să creadă că sultanul voia să ia viaţa marelui vizir, soţul surorii sale pe care îl cunoştea din copilărie şi în care se încredea mai mult decât în oricine altcineva? Şi totul într-o noapte sfântă? Mai mult de atât: Sultanul îi promisese că nu se va ajunge la un asemenea sfârşit atunci când îi ceruse să devină mare-vizir. Dar, aşa cum se ştie, există totdeauna o cale de a-ţi lua cuvântul înapoi dacă chiar doreşti acest lucru. Dacă urma să fie ucis în somn, de vreme ce sufletul părăseşte trupul în timpul somnului, atunci nu era o încălcare a cuvântului, aşa cum susţineau sfetnicii sultanului. Aşa că, după *iftar*, când toţi s-au retras în camerele lor, Ibrahim a fost strangulat cu o funie din mătase. Fără o şoaptă, fără ca pe coridoare să se audă vreun sunet al morţii.

Gândindu-se mai bine la cele întâmplate, Mehmed ajunsese la concluzia că mai exista cineva care ştia despre ceea ce urma să se întâmple, nu doar Aii, călăul, şi cei şase oameni muţi ai săi. În mod sigur era vorba de Hürrem. Aceasta făcuse astfel încât Soliman să se întoarcă împotriva lui Ibrahim şi asta îi luase timp îndelungat, ani de zile. Efortul avea un singur scop, să scape de *şehzade* Mustafa, moştenitorul tronului otoman. Mai mult ca sigur urma să

[138] Persoana care răspundea de costumele sultanului.
[139] Masa ce se ia după postul zilnic.

devină Mama Sultana. Era o femeie extrem de periculoasă. Fusese de ajuns să împrăştie zvonuri că Ibrahim avea o simpatie deosebită pentru fiul sultanului şi apoi susurase toate acestea la urechea sultanului. Nu fusese nevoie de mai mult pentru a aduce sfârşitul favoritului. În ciuda aparentei sale puteri, sultanul avea multe slăbiciuni şi era uşor influenţabil. Pentru Hürrem toate astea erau joacă de copii şi astfel îl transformase într-o marionetă. Sokoloviç trebuia să ţină minte asta atâta vreme cât dorea să crească în rang la curtea sultanului.

Acest tânăr suplu, înalt şi îmbrăcat cu mare grijă avea ţeluri înalte. Îşi dorea să devină *silahtar*[140] şi mai apoi *çaşnigirbaşi*[141].

După aceea urmau alte titluri pentru el,urcând astfel treptele succesului. Dar pentru a-şi împlini visele trebuia să fie foarte atent, mai ales în ceea ce o privea pe Hürrem.

S-a uitat din nou la *caftanul* lui Ibrahim *Paşa*. Nu simţea niciun strop de milă pentru acesta deşi acum oamenii vorbeau despre el numindu-l „Cel ucis". El era cel care adusese sfârşitul lui Iskender Çelebi care se ocupase de creşterea multor persoane de vază, chiar şi de Sokoloviç. Bietul bătrân fusese spânzurat la optzeci şi doi de ani, în bazarul din Bagdad. Amintindu-şi de el a rostit o rugăciune pentru sufletul celui plecat.

Çuhadarbaşi era unul dintre acei aşa-numiţi *devşirme*[142]. Era un *devşirme* sârb. Când fusese luat de otomani nu era foarte mic, avea paisprezece ani. Era fiul unei familii modeste. În zilele de duminică cânta în corul bisericii unde unchiul său era preot. La început mama şi unchiul său nu priviseră cu ochi buni înstrăinarea sa dându-l în mâinile trimişilor otomani sosiţi în satul lor pentru a aduna tineri ce voiau să plece cu ei de bunăvoie sau pentru a plăti ducaţi de

---

[140] Persoană care răspunde de armele sultanului.

[141] Persoană care răspunde de mâncarea sultanului.

[142] Băieţi creştini răpiţi sau adunaţi din diverse locuri pentru a fi crescuţi ca ieniceri ai otomanilor.

aur celor ce voiau să-şi vândă copiii. Pentru otomani acesta era un alt mijloc de a aduna copii de pe diverse meleaguri. Cel dintâi mijloc era răpirea acestora în timpul invaziilor. După ce au văzut banii care li se ofereau mama şi unchiul şi-au schimbat părerea şi l-au dat pe băiat trimişilor otomani, încercând să se liniştească cu gândul la viitorul luminos care-l aştepta pe acesta în Imperiul Otoman.

Mehmed Sokoloviç fusese într-adevăr cel mai strălucit elev la Enderun în Edirne. Mai târziu Iskender Çelebi îi fusese tutore. Iskender era celebru atât pentru felul în care pregătea tinerii pentru a guverna cât şi pentru averea ameţitoare pe care o poseda. Când fusese ucis toate bunurile sale valorând milioane de ducaţi reveniseră sultanului, aşa cum era obiceiul. La fel se întâmplase şi cu cei şase mii de oameni ai săi, gărzi, slujitori şi sclavi. Sokoloviç era printre acei tineri ai lui Iskender care purtau pălării înalte, conice, din aur. Sultanul îl numise în fruntea celor care răspundeau de hainele sale. El era unul din cei care se ocupau de *caftanele* brodate cu mătase şi fir de aur, de blănuri şi tot el era cel care alegea hainele pe care le purta sultanul. Această îndatorire nu era exact ce-şi dorea Mehmed Sokoloviç, dar era conştient de importanţa acestui pas pentru viitorul său.

A ales un *caftan* din catifea mătăsoasă de culoare albastru-închis, brodată cu stele galbene şi i-a dat-o ajutorului său.

– Acesta. Sultanul nostru va purta mâine acest *caftan* la rugăciunea din vinerea sfântă, în moscheea Sfânta Sofia. Pregăteşte-l!

∞ *Haremul* Imperial

Hürrem era atât de fericită încât ceruse să-i fie adus Cihangir şi se jucase cu el pentru o vreme. Glasul său răspândea hohote de râs ce aminteau de clinchetul clopoţeilor. Croitorii abia părăsiseră odăile sale. Poruncise o bluză de mătase cu un guler din dantelă franţuzească şi o tunică ceva

mai lungă din catifea de damasc de culoare verde-închis şi bineînţeles o mulţime de şalvari din satin.

Kirâze a intrat şi a salutat-o pe *hanim* sultan.

– Cine ar putea să creadă că abia a născut în urmă cu doar două săptămâni! Priviţi cât e de frumoasă! Bine ai venit, Kirâze. Ce ne-ai adus azi? Am dus dorul micuţei tale casete plină cu comori fermecătoare.

Ester era încântată de felul în care soţia lui Soliman se purta faţă de ea, apropiată şi prietenoasă. A scos bijuteriile una câte una.

Toate erau aduse de la Veneţia: coliere din cristal şi alte obiecte elegante lucrate din sticlă cu mare meşteşug. Hürrem şi slujnicele sale erau vrăjite, în special unul dintre coliere le fermecase, făcut din mii de mărgele micuţe din cristal albastru. Toate au întins mâna către el, brăţările lor din aur zornăind, dar imediat au dat înapoi atunci când Hürrem şi-a arătat admiraţia pentru el.

– Te simţi de parcă ai purta o cascadă în jurul gâtului, a spus punându-l pe pieptul ei.

– Ţi se potriveşte de minune, de parcă a fost special făcut pentru tine, i-a răspuns Kirâze.

– Aşa este, Sultana. Da, aşa este, repetau femeile.

Hürrem se privea în oglindă plină de mândrie. Cu fiecare mişcare a sa mărgelele din cristal se rostogoleau şi reflectau valuri scânteietoare sub razele strălucitoare ale soarelui.

O tânără odaliscă din Bulgaria care abia începuse să înveţe limba turcă a şoptit:

– Ca o vrăjitorie.

Hürrem a început să râdă.

– Nu e vrăjitorie, ar trebuie să spui că e fermecător. Am să cumpăr acest obiect fermecător, nu-l mai scot de la gât.

Spunând asta s-a aşezat pe sofa.

Celelalte femei erau acum libere să cerceteze conţinutul casetei. În timp ce ele se sfătuiau, Kirâze s-a apropiat de sofa şi s-a aşezat pe o pernă mai jos. *Halayik* serveau

limonadă şi şerbet în ceşti din argint şi deserturi delicioase pe farfurioare din sticlă roz. Hürrem murmura:

– Azi a fost tăiat capul lui Ibrahim *Çeşnicibaşi.*[143] Am descoperit că făcea schimb de scrisori cu *şehzade* Mustafa de mai mult timp. Iată plata, Kirâze, a continuat scoțând o pungă de catifea roşie.

Ester a luat-o şi a pus-o la sân.

– Domnul să o binecuvânteze pe Sultana noastră. Sper ca ochii răufăcătorului care vor să-i tulbure liniştea să fie orbiți şi să nu mai vadă vreodată lumina soarelui.

– N-au mai rămas prea mulți în viață. I-am dovedit, draga mea. În sfârşit, ar mai fi unul pe care îl bănuiesc.

Kirâze a privit-o pe Hürrem dornică să afle numele următoarei victime. *Hanim* sultan a rânjit:

– Şasedegete.

Auzind numele, Kirâze a fost uluită. Preocupată să nu-şi dezvăluie sentimentele a plecat capul:

– Frumoasa mea, vreau să mergi în *haremul* lui şi să pui câteva întrebări, să aflăm ce urmăreşte el, apoi ne vom găsi liniştea în sfârşit.

Hürrem avea să-şi găsească liniştea, dar Ester? Şi-a dus mâna la buze şi inconştient a început să le frece de parcă ar fi vrut să le facă fărâme. Îi era imposibil să spună un cuvânt.

– Kirâze ai auzit ce am spus?

Încerca să-şi revină, dar nu era posibil.

– Iartă-mă, Sultana mea. Cred că vremea... este mult prea cald şi nu mă simt bine.

Chipul ei era alb ca varul.

Hürrem a bătut din palme şi a chemat *halaiyk*.

– Repede, aduceți camfor şi esență de muguri de lămâi. Hai, mişcați-vă repede!

Toate femeile s-au adunat în jurul lui Ester şi una dintre ele i-a dat un pahar cu apă. Degetele ei tremurau când a dus paharul la gură:

---

[143] Cel aflat în fruntea oamenilor care gustau mâncarea.

– Nu vă faceți griji, mă simt mai bine acum.

– Hai, la o parte, faceți loc să poată respira.

Femeile s-au retras. O *halayik* ținea camforul la nasul lui Ester al cărui chip se înroşise. Şi-a masat încheieturile şi tâmplele cu esență de muguri de lămâi.

– Sultana mea, te rog să-mi dai voie să mă retrag. În cel mai scurt timp voi face ce mi-ai cerut.

Hürrem i-a zâmbit.

– Draga mea Kirâze, te iubesc ca pe o soră, acum mergi acasă şi odihneşte-te.

Balat

– Aceasta este cea mai scurtă noapte, Raşel, ştiai?

– Prin urmare vara se apropie de sfârşit.

– Ce vrei să spui? Mai avem încă multe zile înaintea noastră.

– Da, dar asta înseamnă că vom vedea soarele tot mai puțin, fiecare zi va fi mai scurtă decât cea de dinaintea ei şi apoi va sosi iarna.

– Draga mea, de ce eşti pesimistă? Ai vreun necaz?

– Nu, Slavă Domnului, n-am nimic. Fetele noastre sunt căsătorite, avem un nepot adorabil. De ce aş avea necazuri?

– Asta voiam să spun şi eu. Raşelica, atunci când tu ai necazuri şi eu am.

Felul în care i se adresase soțul ei a făcut-o să izbucnească în râs.

– Raşelica, Raşelica. Sunt o fetiță?

– Bineînțeles. Totdeauna. Eşti scumpa mea Raşelica.

Raşel a luat mâna soțului său şi a strâns-o drăgăstos. Drept răspuns, Moşe s-a aplecat şi a sărutat-o.

– Te iubesc draga mea soție, te iubesc foarte mult, la fel ca în prima zi.

– Şşşt, ar trebui să-ți fie jenă, ce fel de bunic eşti?

S-a ridicat şi a pornit către bucătărie.

– Vrei şi tu apă, dragul meu?

Moşe a continuat să strige în urma ei.

– Pentru totdeauna, totdeauna.

Raşel îşi amintea ziua în care auzise aceste cuvinte şi a simţit o durere fulgerătoare în inimă. Fericirea era un lucru ciudat. Un om poate îndura numeroase dureri, poate face faţă nefericirii şi plăteşte cel mai scump preţ prin astfel de experienţe, apoi când este fericit din nou, suferă gândindu-se la zilele nefericite. Fericirea era ca o cicatrice lăsată de arsură şi care doare din când în când sau precum un os rupt cu mult timp în urmă ce încă doare în zilele ploioase. Probabil nu există fericire pură, dar era sigură că există nefericire în stare pură. Dar de ce nu există fericire pură? Cred că sunt obosită, foarte obosită...

A spălat nişte căpşuni şi le-a aşezat pe o farfurie. Apoi a luat o cană mare cu apă din ulciorul de lut.

De ce era aşa pesimistă? Nu avea niciun motiv real pentru care să fie îngrijorată. Soli era fericită, îşi ajuta tatăl în tipografie şi soţul ei era un bărbat minunat.

Ester şi ea era... Nu erau apropiaţi, dar pentru Raşel era suficient să vadă că fiica ei era fericită. În ciuda faptului că nu-i plăcea şi dezaproba ceea ce făcea Ester, aceasta se bucura de succes în afaceri şi Raşel accepta adevărul. Ester era Kirâze. Abraham creştea repede şi Moşe era un înger. Atunci de ce, de ce era încă nefericită?

A oftat. De fapt ea era singura ce putea răspunde la această întrebare. Răspunsul nu-l putea da nici faţă de sine. Se gândea la el şi îşi făcea griji din pricina lui. De mai multă vreme inima ei suferea din pricina unei persoane pe care nu o văzuse niciodată şi care totuşi îi era foarte apropiată, era parte din fiinţa ei. Raşel îşi făcea griji pentru fiul ei cel cu şase degete şi îi era ruşine din pricina acestor sentimente. Faptul că Dumnezeu era martor la gândurile ei era suficient.

Şi-a trecut mâinile ude peste faţă, a luat farfuria cu căpşuni şi cana cu apă şi a ieşit în grădină.

– Priveşte, câtă frumuseţe, ce culoare şi ce gust!

Moşe a luat o căpşună şi a muşcat din ea cu mare poftă!

– Moşe a mai fost cineva asasinat? Vreau să spun dintre *paşi*?

– Draga mea, nu ştiam că eşti interesată de treburile imperiului.

O privea pe Raşel uimit.

– Nu, bineînţeles că nu sunt, dar am auzit-o pe Ester vorbind despre astfel de lucruri şi îmi fac griji pentru ea.

Moşe s-a aplecat către ea.

– Nu te teme. Nu ai de ce. Ester cunoaşte mai bine ca oricine lucrurile acestea. Treaba lor că spânzură şi sugrumă. Pe noi nu ne interesează. Noi nu suntem nici paşi şi nici viziri.

– Vrei să spui că e periculos să fii *paşă*, sau vizir.

– Ce crezi că sunt ei? Acei *devşirme* pe jumătate nebuni se pot măcelări între ei oricând. Nu au mame, taţi, surori, fraţi... Domnul să ne ferească de un astfel de destin.

Raşel simţea de parcă i se înfunda o piatră pe gât, cu de-a sila. Îi era imposibil să respire.

– Bieţii oameni.

– Raşel chiar că se întâmplă ceva cu tine azi. Îţi este milă de *paşii* otomani? Oricine te-ar auzi ar izbucni în râs. Scumpa mea, draga mea soţie cu inimă atât de blândă.

Raşel a rămas tăcută. Văzându-i tristeţea adunată pe chip, Moşe a luat-o din nou de mână.

– Îngerul meu, nu te teme! Nu au fost poruncite spânzurări şi nici sugrumări, toată lumea e fericită. Uite ceva care te va înveseli, veşti care te vor face să zâmbeşti.

– Despre ce e vorba?

– Barbaros a cucerit insula ta. Pe a ta şi câteva încă.

– Care insulă?

Apoi scoţând un strigăt, a întrebat:

– Santorini?

– Da, Santorini.

Moşe zâmbea.

– A cucerit Santorini, Naksos şi încă altele câteva, cât ai clipi.

Apoi s-a lăsat pe spătarul scaunului, zâmbind.

– Bineînțeles, i-au lăsat tot pe venețieni să conducă dar fii sigură că aceştia vor fi nevoiți să plătească o mulțime de ducați de aur drept tribut.

Raşel nu mai dădea atenție acestor amănunte. Privea înaltul cerului şi zâmbea.

– Ah, frumoasa mea insulă Santorini. Mi-ar plăcea să putem merge acolo împreună, Moşe. N-ai văzut niciodată un cer atât de albastru. Şi stâncile abrupte şi căsuțele năruite...

Moşe fără a deschide ochii a dat uşor din mână, apoi a adormit. Raşel a rămas tăcută, alungând musca ce zbura deasupra căpşunilor. Se gândea la Maria, singura ei prietenă din Santorini. Glasul ei alintător îi şoptea la ureche:

Tristețe să nu bați la uşa mea
Am făcut focul
Am pregătit masa
Curând bărbatul meu se întoarce de pe mare
Tristețe nu bate la uşa mea.

28 august 1536

Fatih

Ester îşi freca buzele atât de aprig încât mai era puțin şi ar fi început să sângereze. S-a urcat în palanchin şi a tras perdelele smucindu-le. Deşi era convinsă că nu există nici cea mai mică posibilitate să-l întâlnească, sosise la pavilionul lui Burak Şasedegete ducând cu sine speranța ascunsă că s-ar fi putut petrece un miracol. Dar nu, acum ştia că totul fusese în van. Nu vânduse nici măcar o bijuterie în *haremul* lui, dar asta nu se datora faptului că femeile nu ar fi fost dornice să cumpere. Ester fusese cea care o împiedicase pe Neylan să ia o bijuterie. Ori de câte ori aceasta întindea mâna către casetă Ester spunea: „Din păcate aceasta este

deja vândută" sau „Îmi pare rău pe aceasta am promis-o altcuiva". „Regret"... Dacă vedea că aceste scuze nu erau suficiente atunci cerea prețuri uriaşe. Bijuteriile erau toate în casetă, în palanchin, alături de ea, dar lui Ester puțin îi păsa. A aruncat caseta furioasă.

– Bani nenorociți! Blestemați! Sunt o proastă! Ce vreau, ce urmăresc?

Era perfect conştientă de frumusețea ei fără cusur şi era bogată, poate chiar mai bogată decât soțul ei. Leon era un bărbat tandru şi copilul ei era sănătos. Ce-şi mai dorea? După ce tânjea? Viața îi împlinise toate dorințele, se deschisese înaintea ei asemenea unei cutii magice, dar tot nu era de ajuns. Şi-a prins părul în mână şi a tras până a simțit durerea. De ce era geloasă pe femeia aceea slabă, numai piele şi os, care părea o fantomă? Era atât de furioasă pe sine pentru că invidia o persoană care nu se putea compara cu ea nici măcar un strop. A lovit caseta cu piciorul blestemând.

De ce nu-i trimisese niciun mesaj? O scrisoare, una cât se poate de scurtă... De ce nu se gândise la ea? De ce nu se gândise că ea avea să-l aştepte plângând ore în şir? De ce?

Prin urmare fusese doar o glumă pentru el şi totul numai pentru că era hotărât să ajungă *paşă.* Te distrezi cu fete evreice şi te însori cu cineva de la curte.

– Fie blestemați toți *paşii* şi toți vizirii. Şi tu Burak, mizerabile, fii blestemat. Şi ce însemna toată prefăcătoria acelei slăbănoage, lipsită de culoare în obraji? Nu era o femeie, ci doar o imitație. *Eunuci, halayik, şerbet*, murături... Şi felul în care îşi mângâia pântecele. Ce-nsemnau toate astea? Parcă voia să spună: „Iată, aici port fructul *paşei,* am făcut-o".

– Să te văd moartă alături de bărbatul tău! Nemernicul! Aş vrea să fiu mâna care strânge lațul ce-l sugrumă. Să te văd moartă!

Striga şi lovea caseta iar şi iar cu piciorul. Aceasta s-a deschis şi toate bijuteriile s-au rostogolit: diamante, rubine şi

smaralde răspândite pe podea, scoțând clinchete uşoare în timp ce palanchinul se legăna. Ester privea pietrele prețioase de parcă erau total lipsite de valoare.

Ştia limpede ce avea să facă dacă era silită să meargă acolo din nou. Avea să dea foc pavilionului cu *eunuci*, *halayik* şi cu vrăjitoarea cea palidă cu toți închişi înăuntru.

Deodată, flacăra ce-i ardea în inimă i-a cuprins sânii şi pântecele. Se simțea paralizată de parcă milioane de ace îi împungeau trupul. Palanchinul continua să se legene. Degetele încleştate în jurul părului despletit au slăbit strânsoarea şi au coborât. Şi-a atins fruntea, obrajii, nasul şi buzele întredeschise şi apoi gâtul. Tremura din tot trupul, şi degetele îi tremurau şi gâtul şi palanchinul se legăna, se tot legăna.

Mâinile continuau să coboare. Le-a strecurat în decolteu şi-a mângâiat sânii şi sfârcurile s-au întărit. O dureau. Se simțea de parcă ar fi avut două inimi, una în piept şi alta ascunsă mai adânc, între picioare. Amândouă bubuiau precum ciocanele ce modelau scuturile de aramă. Palanchinul continua să se legene. Îi era imposibil să reziste dorinței păcătoase ce ardea înlăuntrul trupului şi sufletului său. Mâinile i-au coborât către pântecul neted. Pârjolul care-i ardea mâinile se răspândea şi în vintre. Degetele se plimbau în părul scurt, gros şi ea trăgea de el dureros. Palanchinul se scutura. Degetele lui Ester înaintau tot mai adânc către cea de a doua inimă şi au înşfăcat-o apoi au început să împingă, iar şi iar. Şi cea de a doua inimă a murit.

Gâfâia şi brațele şi picioarele îi atârnau lipsite de putere. A rămas un timp nemişcată. Capul i se sprijinea de ferestruica palanchinului. Începea să-şi recapete respirația dar mintea ei era încă un vârtej.

Să-l ucidă? Era singura care avea acest drept. Nimeni altcineva decât ea. Nici Hürrem n-ar fi trebuit să aibă curajul să se atingă de un fir de păr din capul lui. A lovit din nou caseta cu piciorul şi a început să-şi frece buzele.

Hürrem nu avea niciun motiv să-i facă vreun rău. Ester nu auzise nici măcar o vorbă îndreptată împotriva lui *haseki sultan* şi nici nu auzise că exista cineva care îi ținea partea

lui *şehzade* Mustafa. Nu aflase nimic. Oamenii aceia care trăiau în *haremul* din pavilionul lui Burak *Paşa* păreau departe de viaţa obişnuită a Istanbulului. Un grup de *halayik,* doi *eunuci* cu feţe posomorâte şi o femeie dintr-o mănăstire italiană care părea aidoma unei păpuşi împăiate. Dacă nu ar fi fost însărcinată nimănui nu i-ar fi trecut prin minte că un bărbat ar accepta-o ca soţie. Nu rostise nici măcar o dată numele soţului său. Părea că nici nu-l vede vreodată. Era posibil. Ester s-a gândit mult la acest lucru. Da, poate că nu-l vedea deloc, poate îl vedea în fiecare noapte. Furia părea să pună din nou stăpânire pe ea, fornăia ca un cal.

– Fiţi blestemaţi! Amândoi!

Palanchinul s-a oprit. Ajunseseră la *Serai.* Ester s-a aplecat, a cules bijuteriile, le-a pus în casetă, şi-a aranjat colierul cu cele optzeci de rubine în jurul gâtului, şi-a acoperit capul cu şalul, a tras perdeaua şi apoi a coborât din palanchin. *Haremul* Imperial o aştepta.

14 aprilie 1538

∞ Cornul de Aur

Barbaros Hayreddin *Paşa,* căpitanul inspecta flota cu mare atenţie. Slavă Domnului, toate cele o sută douăzeci şi două de *şektiri* erau gata să înalţe pânzele. O sută şaizeci şi şase de tunuri aflate pe punţile lor, de parcă erau făcute din aur, străluceau sub razele soarelui ce apăruse neaşteptat, după o ploaie grea.

Paşa îşi mângâia barba roşcată. Ştia prea bine că flota sa reprezenta doar o treime din forţele unite ale cruciaţilor ce se adunaseră sub comanda amiralului Andrea Doria, dar el era încrezător în experienţa sa de neînfricat corsar de altădată care vârâse spaima ani şi ani la rând în cei care navigau pe Mediterana.

Căpitanul tuturor mărilor avea peste cincizeci de ani dar nimeni nu i-ar fi dat această vârstă dacă nu ar fi avut tâmplele uşor încărunţite. Nu avea riduri pronunţate pe faţa aspră, arsă de soare şi vânt. De sub turbanul alb care-i cobora până pe sprâncene ochii săi albaştri străluceau puternic. Era de statură potrivită, cu umeri largi şi purta un *caftan* roşu bordat cu blană de iepure alb iar pe dedesubt avea o cămaşă albastru-închis.

Numele său adevărat era Hizir. Era unul din cei patru fii ai lui Yakup din Gelibolu şi ai unei femei de origine greacă pe nume Katalina. Toţi fraţii săi erau corsari de temut mai înainte de a fi împlinit douăzeci de ani.

Fratele său mai vârstnic, Oruç, condusese mai multe expediţii şi ordonase mai multe acţiuni de jefuire în jurul Gibraltarului şi susţinut în secret de *şehzade* Korkud, fiul lui Baiazid, începuse acţiuni de hărţuire pe coastele Italiei punând stăpânire pe corăbii încărcate cu mărfuri din porturile acestora. Ceva mai târziu fraţii săi i s-au alăturat şi în câţiva ani au devenit stăpânii Algeriei. Dar niciodată nu uitaseră să trimită daruri sultanului otoman pentru a rămâne în bune relaţii cu acesta.

Spania care se săturase de faptele acestor fraţi cu barba roşcată, ceruse ajutorul lui Carol V, dar nu a fost de mare folos. A însemnat doar sfârşitul lui Oruç, dar noul sultan al Algeriei a devenit Hizir Barbaros.

Pentru a se apăra de alianţa arabo-spaniolă, acesta şi-a găsit un aliat în otomani şi a acceptat să se pună sub conducerea lor. Selim cel Furios l-a numit guvernator al Algeriei. Dar din asta nu a câştigat prea mult în lupta pentru putere. Răscoale, pierderi mari în visterie, toate acestea l-au făcut pe Barbaros să se întoarcă la viaţa de corsar.

Poate că era chiar viaţa după care tânjea: să navigheze liber, să treacă de la o aventură la alta, să sfideze moartea. Timp de cinci ani a făcut prăpăd în apele Mediteranei, trăgând asupra corăbiilor ce îi ieşeau în cale, jefuindu-le. Un număr mare de corsari turci i s-au alăturat. Avea o flotă de

patruzeci de corăbii. Şi atunci s-a întors în Algeria pentru a-şi încheia socotelile şi a devenit din nou conducătorul ei. Toţi se temeau de puterea sa şi el continua să trimită sultanului Soliman daruri preţioase. Era sigur că otomanii reprezentau singura putere căreia i se putea alătura.

Numele său devenise o legendă. Şaptezeci de mii de musulmani torturaţi de catolicismul spaniol au fost transportaţi la bordul corăbiilor sale şi duşi pe pământ islamic unde se rugau zi şi noapte pentru el.

Şi în acele zile, Andrea Doria cucerise din nou, Patras şi Lepanto, luându-le de sub stăpânirea otomană. Soliman era furios. Imediat l-a chemat pe Barbaros cerându-i să se alăture imperiului.

– Vino aici neîntârziat!

Şi din acel moment, Barbaros a devenit mai mare peste întreaga flotă otomană. Soliman care îşi câştigase şi renumele de Legiuitorul datorită schimbărilor pe care le adusese în sistemul juridic, l-a numit pe Barbaros şi Hayreddin, ceea ce însemna Făcătorul de bine.

Fără a pierde vremea, Barbaros Hayreddin *Paşa* a cucerit insulele din Marea Egee şi a început să jefuiască coasta Italiei. A ocupat chiar şi Tunisia dar nu a reuşit să înfrângă flota lui Andrea Doria care fusese desemnat de Carol V să lupte împotriva lui şi în final s-a retras în Algeria. Acolo şi-a strâns la un loc întreaga familie şi a plecat la Istanbul.

Nu a uitat niciun moment acea înfrângere şi furia mocnea în el, nerăbdător să-şi ia revanşa faţă de Andrea Doria. Iată că sosise timpul. Barbaros ştia că amiralul italian urma să-şi adune forţele în Corfu. Corăbiile de avangardă de sub comanda lui Turgut *Reis*, şi el un fost corsar, transmiseseră această informaţie comandamentului otoman.

– Prin urmare, Veneţia s-a alăturat aliaţilor, îşi spunea el gânditor.

Privirile lui alunecau asupra ferestrelor şi balcoanelor ce se zăreau la casele de piatră din Galata şi Pera. Cine ar fi

putut să ştie numărul de ochi care cercetau flota otomană calculând bărcile, corăbiile, marinarii şi tunurile?

– Lasă-i să numere!

Era convins că urma să le dea lecția vieții lor. Barbaros privea cu ochii săi albaştri pe jumătate închişi şi cu sprâncenele încruntate.

Spaniolii, portughezii, papalitatea... Toți se uniseră pentru a lupta împotriva otomanilor, dar ce însemna atacul veneţienilor sosit pe neaşteptate? Ar fi trebuit să-i dea de gândit şi să dea dovadă de înțelepciune, să caute să înțeleagă care erau planurile secrete ale Republicii atunci când atacaseră două corăbii otomane încărcate cu grâu. Şi-a ațintit din nou privirile asupra malului opus, destinul lui era să-i pedepsească aşa cum se cuvenea.

– Cu voia Domnului, a rostit răspicat.

Ceilalți *paşi* care se aflau alături l-au privit cu ascultare.

– La ordinele voastre, Căpitane al tuturor marinarilor!

– Pornim *paşilor*, sultanul a primit *fetwa*[144] sfântă din partea lui *Şeyhülislam*[145] la *Divanul* de dimineață. Cu voia Domnului mâine vom începe jihadul nostru.

– La ordinul vostru, Înălțimea Voastră. Corăbiile sunt toate pregătite şi *levent* sunt dornici să pornească lupta împotriva ghiaurilor. Să pornim cu voia Domnului şi cu sfânta aprobare a Prea-Marelui Profet Mohamed.

Barbaros a aruncat o ultimă privire asupra Galatei şi întorcând apoi spatele a pornit cu pas hotărât. A coborât scările şi poalele *caftanului* se legănau bățoase.

∞ Pera

O mulțime de ochi cercetau noua flotă otomană care umplea Cornul de Aur de la Galata şi Pera; unii erau îngrijorați, alții bucuroşi. Ester era unul dintre privitorii care cerceta împrejurimile de la balconul casei sale.

---

[144] Hotărârea sau permisiunea mai-marelui peste înaltele oficialități religioase.

[145] Mai-marele peste înaltele oficialități religioase.

Cornul de Aur, portul natural al Istanbulului care începea de la punctul în care apele proaspete ale râului Kâğithane se uneau cu apele sărate ale Mării Marmara era străbătut de străluciri aurii. Pe malul apei, numeroase case din lemn, cu fațade întunecate se înghesuiau una în alta în Eminönü, Balat şi Eyüp. Domuri şi minarete se înălțau către cer în cartierele Beyazit şi Fatih. Zidurile groase şi înalte din piatră ale oraşului se zăreau printre clădiri, poieni cu lămâi, pajişti spălate de ploaie care în acel moment aveau o culoare gălbuie. Marea Marmara se întindea către sud precum o linie netedă, albastră ce se unea cu cerul şi din timp în timp, atunci când tremura în adierea vântului, suprafața apei devenea scânteietoare ca şi când o mână nevăzută ar fi presărat un praf argintiu asupra ei.

Era o zi atât de senină încât se zărea şi cealaltă parte a golfului. Privea pământurile îndepărtate, în nuanțe de gri, locuri în care ea nu fusese niciodată. De fapt, nu părăsise niciodată Istanbulul. Cel mai îndepărtat loc pe care îl vizitase fusese Bosforul şi coasta opusă; Kuzguncuk, Ortaköy, Çengelköy, Kadiköy, Üsküdar... Toate dealurile ce împrejmuiau Üsküdar erau deja înverzite, în culoarea smaraldului, verzi ca prunele, verzi precum fisticul, verzi ca şopârla ce alerga pe grilajul geamului de la bucătărie atunci când se prăjesc *koftes* pufoase şi rotunde... Verdele frunzelor mătăsoase de viță şi verdele din miezul salatelor, verdele fasolei... Verdele lipsit de luciu al papurei precum apele întunecate ale iazului, verdele ametitor al aripioarelor unui peşte, verde ce-ți stârneşte pofta de mâncare precum ardeiul verde din salată, verdele înfricoşător ca ochiul unui şarpe veninos... Totul era acoperit cu milioane şi milioane de muguri de culoare galbenă, albă, portocalie şi roşie într-un adevărat paradis de verde. Era primăvară în Istanbul.

Dar, cinstit vorbind, Ester nu era prea interesată de primăvară, atenția ei îndreptându-se mai degrabă către alte lucruri. Şi-a plimbat din nou privirile către Cornul de Aur. Corăbiile de război se legănau una lângă alta. De departe

păreau nişte jucării. Le-a numărat din nou aşa cum făcuse de mai multe ori în acea lună. O sută douăzeci de *şektiri.* Oare ce urma să se întâmple pe Marea Mediterană în acea primăvară? Era limpede că Barbaros avea să treacă prin momente grele luptând împotriva flotei cruciate.

În ciuda faptului că locuia într-o casă ridicată cu ducaţi veneţieni, inima lui Ester ca şi gândurile sale erau de partea otomanilor. Corăbiile încărcate cu grâu erau doar un mod de a câştiga bani şi din acest comerţ toată lumea avea de câştigat. Ester, Hürrem şi veneţienii... Mai mult decât suficient. Orice pas făcut după evenimentele din acea primăvară putea constitui o ameninţare ce punea în primejdie totul, inclusiv casa şi vieţile lor. Acesta era motivul pentru care îşi dorea ca Barbaros să iasă victorios. Şi-a trecut mâna peste marmura de culoare roz de parcă ar fi fost o mângâiere.

Casa era deosebită, atât ca frumuseţe cât şi în privinţa gustului. Leon nu fusese de acord şi îşi spusese părerea în mai multe rânduri. Cheltuia prea mulţi bani pentru acea proprietate, dar Ester era hotărâtă, căci voia o casă care să fie deasupra celei în care locuia Soli, aşa că nu a ţinut seamă de obiecţiile lui. Şi banii cheltuiţi nu erau ai lui,ci ai ei. Nu avea nici cea mai mică intenţie să-şi petreacă viaţa în Balat ca toţi evreii posomorâţi din Istanbul. Încăperile din lemn scârţâiau la fiecare pas, curţile interioare, pietruite miroseau întotdeauna a ceapă, câteva ghivece cu garoafe, un butoi mucegăit din teracotă, borcane cu murături şi marmeladă... Cum se numeau toate acestea? Fericire. Pentru Ester ele nu însemnau nimic şi acest gen de fericire era departe de a-i satisface dorinţele şi ambiţiile.

Corăbiile se legănau, de parcă erau nerăbdătoare să ridice ancora şi să-şi înalţe pânzele. Şi ea era nerăbdătoare dar din alte motive. Trebuia să cumpere picturi valoroase pentru pereţii casei sale. Un goblen adevărat şi mai mare decât cel pe care-l avea Soli trebuia să atârne deasupra şemineului uriaş. Trebuia ca serviciile de masă să fie din aur. La sfârşitul verii visul ei se putea împlini, după război.

Casa din Pera, cea mai bună de altfel, era mai încăpătoare şi mai elegantă decât cea a lui Soli. Toată mobila era din Europa. Soli avea doi slujitori, Ester avea patru. Abraham avea şi el dădacă. Nu era mai prejos decât oricare *şehzade* din *Serai*. Privea cupolele palatului Topkapi. Femei ce se scăldau în bijuterii. Hürrem era stăpână, avea bani şi putere, dar tot o sclavă închisă în colivie rămânea,îşi spunea Ester. Ea era liberă. Dar ca să facă bani avea nevoie de tot mai multe păsări în colivie precum Hürrem. A intrat în casă pentru a pregăti momeală cât mai atrăgătoare pentru ele.

Pe când punea ultima pungă de catifea în casetă, a intrat Abraham însoţit de dădacă. Aceasta alerga după el.

– Doamna mea, nu-l pot opri. Nimic nu-l poate face să se oprească din plâns.

Ester a închis capacul casetei. Punându-şi şalul pe cap a întrebat:

– De ce plângi Abraham?

Băiatul s-a prins de fusta ei şi a început să strige cât îl ţineau puterile:

– Vreau să merg cu tine. Vreau cu tine!

– Încetează, mă scoţi din minţi! Promit să mă întorc repede. Foarte repede.

– Nu, nu, nu! Vin cu tine.

Abraham bătea din picioare, dădaca încerca să-l liniştească dar totul părea imposibil.

– Gata! Destul!

Chipul lui Abraham devenise purpuriu văzându-şi mama la uşă şi ţipetele sale erau greu de suportat. Ester era pe cale să-şi piardă răbdarea şi încercând din răsputeri să se stăpânească i-a spus:

– Hai să te duc la mătuşa ta. Are cărţi, îţi citeşte şi puteţi desena împreună.

L-a luat de mână pe Abraham dar, acesta ţipa în continuare.

– Vreau să merg cu tine! Vreau cu tine!

Dădaca a făcut un gest de neputință.

– Azi se poartă foarte ciudat. Nu vrea s-o vadă nici pe dona Soli.

Ciudat, într-adevăr, pentru că îşi petrecea cu aceasta cea mai mare parte a timpului şi îi plăcea să se afle alături de ea mai mult decât alături de mama sa. Soli îl iubea nespus şi el era foarte ataşat de ea. Dar în acel moment lucrurile stăteau altfel.

Ester a luat caseta.

– Abraham mă superi şi dacă nu termini cu țipetele am să te bat. Ai auzit?

S-a întors către dădacă.

– Ia-l şi lasă-l să plângă cât pofteşte, doar n-o s-o fac pe Hürrem să mă aştepte din cauza prostiei lui.

Dădaca a încercat să-l ia pe Abraham în brațe dar acesta i-a muşcat mâna furios făcând-o să scoată un strigăt de durere.

Ester s-a întors şi l-a luat de mână.

– Hai, idiotule! Mergi cu mine, dar dacă scoți un singur sunet îți rup gâtul şi îți arunc capul la câini. Să crezi ce spun!

Abraham s-a oprit brusc din plâns şi mama şi fiul au urcat în palanchin. Nepotul familiilor Nahmiyas şi Sarfati pornise în prima sa vizită în *Serai*.

∞ Fântâna Călăului

Ester şi-a încredințat fiul tinerelor care aveau grijă de copiii din *Harem* în grădină, dar nu a rămas prea mult înăuntru. După cincisprezece minute a ieşit. Chipul ei era purpuriu şi era tulburată. L-a luat de mână pe Abraham şi a început să-l tragă în direcția în care se afla Fântâna Călăului.

Abraham a început să plângă din nou şi Ester nu a ezitat să-i tragă o palmă peste față. Părea să nu audă altceva decât glasul lui Hürrem.

– Kirâze, mergi la Fântâna Călăului. E ceva de văzut acolo. Îți va plăcea mult. Acum sunt liberă, el era ultimul. Scumpa mea Kirâze...

Părea că totul căpăta alte dimensiuni pe când se îndrepta către piața unde era Fântâna Călăului. Aproape alerga şi obrajii îi ardeau. Cine era cel din urmă. Nici nu voia să... Poate era unul din profesorii lui Ibrahim cel Asasinat, da în mod sigur. De ce îşi făcea asemenea griji privind cine era victima, ce importanță avea pentru ea? Tulburarea ei ajunsese copleşitoare, o durea stomacul şi pieptul îi ardea, tâmplele îi zvâcneau, gata să explodeze.

Când a ajuns la fântână s-a oprit, picioarele nu o mai ascultau. A rămas acolo împietrită. Trei capete zăceau pe zidul de marmură şi ea le privea din spate. Deasupra lor, se mai afla unul, mai sus ca celelalte, înfipt într-un par. Ester simțea că nu mai lipsea mult şi îi ieşeau ochii din orbite. Abraham amuțise. Probabil că simțise tensiunea mamei sale.

Ester avea sentimentul că singurul zgomot din lume erau bătăile inimii sale.

A început să meargă cu paşi şovăielnici către fântână. Călca în bălțile rămase în urma ploii dar, nu le lua în seamă. S-a apropiat de zidul din marmură cu urme de sânge pe el, a închis ochii şi chipul ei era schimonosit de durere. Abraham se ținea de fusta ei şi privea cu o detaşare specifică copiilor capetele ciudate, lipsite de trupuri. Chipuri întunecate, sprâncene groase şi mustăți, chipuri furioase, uimite şi chiar zâmbitoare. Ester nu se simțea în stare să le arunce nicio privire. Văzuse numeroase capete tăiate, dar în acel moment îi era imposibil să le privească.

Deodată Abraham a izbucnit vesel.

– Mama, ia uite, unul seamănă cu tine. Ha, ha, ha, mama cu mustață...

ꕥ

Ester plângea ca o nebună, îşi smulgea părul, îşi strângea gâtul cu mâna, se lovea cu capul de pereții palanchinului, saliva i se prelingea din gură. Gemea, scâncea, rostea tot felul de lucruri dar Abraham nu înțelegea nimic ci

doar o privea curios, fără să plângă. Era înspăimântat dar mama lui nu era în stare să aibă grijă de el. Până să ajungă în Balat începuse să tremure. Sufletul îi era pârjolit. Parcă se afla în iad.

Mai mult s-a rostogolit coborând din palanchin fără să mai aştepte ajutorul oamenilor care-l purtau. A pus mâna pe ciocanul de la poartă ce avea forma unei mâini de femeie ținând o minge în mână şi a început să lovească cu putere până când ciocanul s-a desprins.

Raşel uda garoafele şi a fost uimită să-şi vadă fiica pe neaşteptate, purtând o expresie înghețată plină de spaimă şi furie. Ester a aruncat ciocanul care lovindu-se de peretele de marmură al havuzului s-a spart. Degetele au căzut şi mingea s-a rostogolit în iarbă.

Pentru o clipă Raşel a dorit să alerge şi s-o îmbrățişeze, dar s-a oprit. Abraham se ținea acum de fusta ei.

Ester s-a sprijinit de trunchiul de wisteria, respira greu şi privirile sale erau ațintite asupra mamei. Aruncau săgeți şi îşi freca buzele cu îndârjire.

– Bucură-te! l-am văzut capul la Fântâna Călăului.

– Ce spui Ester? Ce s-a întâmplat? Ce ai pățit? Ce ai văzut?

– Capul tăiat al lui Şasedegete.

Ester a început să râdă, urât, ca o nebună şi îşi ținea capul imitând un cap tăiat. Îi ieşeau ochii din orbite şi îi atârna limba.

– Încă mai picura sângele din gâtul sfâşiat şi venele erau împrăştiate.

Raşel şi-a dus mâna la piept. Simțea o durere cumplită. Tremura din tot corpul şi nu mai putea îndura. S-a prăbuşit. A bolborosit ceva apoi a rămas nemişcată pe dalele de piatră ale curții. Ochii ei verzi priveau înghețați într-un țipăt mut. Vulcanul ce-i pârjolise viața cu adâncă suferință se stinsese.

Trezit de strigătele din curte, Moşe s-a grăbit să iasă din casă.

– Ce se întâmplă, Kirâze?

Îşi privea uluit neprețuita soție zăcând nemişcată.

Ester era împietrită şi îşi privea mama cu un aer detaşat. Ură, dragoste, spaimă, teamă, regret, neputință... toate acestea se învălmăşeau în sufletul ei. Sentimentele ei erau în haos. Se simțea asemenea unui drac-de-mare neputincios care este aproape de chei şi pescarul nici nu-i taie aripioarele otrăvitoare, nici nu-l aruncă înapoi în valuri cu rana sângerând pentru a pune capăt chinurilor. Cuvintele de alint drăgăstoase pe care nu reuşise niciodată să le adreseze mamei sale i se adunau în gât ca nişte bolovani.

Moşe s-a aplecat asupra femeii pe care o adora. Îi tremurau mâinile.

– Ce i-ai făcut mamei tale, Kirâze. De ce?

A strâns în brațe trupul lipsit de viață şi i-a ținut capul la piept. A început să jelească cutremurător.

– Raşel, ce mă fac eu acum, fără tine? Cum am să mai trăiesc fără tine?

Ester îşi freca buzele fără milă. Abraham lovea cu piciorul mingea de bronz şi îngâna.

– Mama cu mustață, mama cu mustață....

Deodată o pală de vânt s-a abătut din senin asupra pomilor din Balat care au suspinat adânc şi jalea lor s-a răspândit asupra apelor din Cornul de Aur din Bosfor, din Marmara şi au ajuns în Mediterana şi de acolo în Toledo. Poarta unei case din lemn, părăsită demult, ce stătea să cadă, a scârțâit şi s-a deschis. Trestiile de pe malul râului Tajo s-au legănat şi s-au alăturat suspinului.

III

30 septembrie 1539

Istanbul

În ciuda durerilor ce nu puteau fi alinate, a suferințelor greu de îndurat, a lacrimilor vărsate din neputință de către oamenii de rând, anul ce trecuse fusese unul încărcat de biruință pentru sultanul otoman. Flota aflată sub comanda lui Barbaros îl învinsese pe Andrea Doria şi era stăpâna Mării Mediterane. Bătrânul marinar îşi salvase corabia cu greu şi abia scăpase cu viață şi e uşor de imaginat furia ce îl stăpânea. Cruciații fuseseră învinşi, dar la o privire mai atentă cei care aveau cel mai mult de pierdut erau venețienii. În urma tratatului pe care îl semnaseră, aceştia erau obligați să plătească trei sute de mii de ducați drept despăgubiri şi să renunțe la drepturile pe care le aveau asupra insulelor din Marea Egee, mai puțin Corfu. Pentru un timp, niciun venețian nu a mai fost văzut pe străzile capitalei otomane, dar după o vreme au apărut din nou. Pentru aceşti oameni banii contau mai mult decât războaiele, flamurile, imperiile şi religiile. Nu era în interesul acestor bărbați cu barbişon şi pălărie cu ciucuri să stea departe de bazarul populat unde înflorea negoțul. După ce a fost cucerit Kefe, marele port prin care îşi transportau mărfuri în Europa, a fost închis lor pentru totdeauna şi după înfrângerea din Egipt s-a pus capăt comerțului înfloritor din Alexandria unde cumpărau produse exotice aduse din Orientul Apropiat. În acele zile Istanbulul era de o importanță vitală pentru ei şi nu voiau să renunțe la el.

Florentinii care făceau comerț cu țesături de bumbac din Trabzon şi Hasankeyf erau clienți de seamă pentru mătăsurile din Bursa şi încercau să-şi păstreze avantajele

cât mai mult cu putință. Olandezii făceau comerț sub drapelul Franței şi căutau alaun şi lână din Gümülcine. Ruşii făceau comerț schimbând blănuri pe covoare din mătase în bazarul acoperit.

Hamalii descărcau sacii grei cu hârtie, scuturi din alamă şi sârmă de aramă, sticlă, picturi, foarfeci, ace şi oglinzi de pe o corabie ce tocmai sosise la țărm. Otomanii decapitau contrabandiştii care aduceau aramă în Iran şi asta pentru că era un lucru ştiut de toată lumea că rivalizau în modelarea acestui metal căruia îi adăugau o frumusețe incredibilă şi cu toate acestea niciuna dintre aceste țări musulmane nu era capabilă să topească metalele şi să le transforme în sârmă sau în scuturi. De asemenea erau vestiți pentru țesăturile pe care le făceau dar nu produceau ace. Făceau rame de o frumusețe deosebită pentru oglinzi şi totodată partea din spate a oglinzilor era minunat împodobită dar nu cunoşteau formula care să-i ajute să realizeze partea argintie care reflectă imaginea. Pentru aceste bunuri curgeau râuri de bani către Apus şi acesta îi schimba pentru ceară, alaun, bumbac, lână, mătase şi plumb. Negustorii vindeau şi cumpărau neîntrerupt.

La cheurile din Cornul de Aur se găseau ancorate o mulțime de corăbii. Cele din Izmir la cheul Izmir, cele din Moldova la cheul Unkapani, corăbiile care aduceau ulei erau la cheul pentru ulei, iar cele care descărcau lămâi la cel pentru lămâi. Corăbiile ce transportau orez şi ovăz erau aliniate în fața cheului *Ihtisap*[146] unde erau cercetate cu mare atenție şi responsabilitate de cei ce aveau această însărcinare. Atunci când era vorba de grâne, otomanii acordau cea mai mare atenție subiectului. În timp de pace sau război era absolut interzis să scoți în afara granițelor fie şi numai o găleată cu grâne. Comerțul cu praf de puşcă, aramă, cai, piele şi tot soiul de boabe uscate se afla sub control foarte strict.

---

[146] Cântărire.

Existau desigur, ca în cazul oricăror interdicții, metode de a trece de aceste bariere şi acest lucru aducea profituri celor care reuşeau. Ester începuse cu pietrele prețioase dar nu trecuse mult timp până a înțeles că uneori o măsură de grâu era mult mai valoroasă decât un colier de smaralde şi în scurt timp a devenit o mare cunoscătoare în acest domeniu. Negustorii care voiau să vândă sau să cumpere astfel de mărfuri veneau mai întâi la uşa ei. De două ori chiar reuşise să obțină permisiunea ca negustori venețieni să cumpere boabe uscate şi grâne şi o dată obținuse dreptul pentru piele. Aceste succese îi aduseseră un profit extraordinar.

Nicio altă casă nu se putea întrece cu cea în care locuia ea în Pera. Serviciile de masă, goblenurile, covoarele, mătăsurile de cea mai mare valoare se aflau sub acoperişul ei. În ciuda sentimentului de ură ce creştea în inima ei din ziua în care văzuse capul tăiat al lui Burak, relațiile ei cu Hürrem erau în continuare cât se poate de bune. Soția sultanului era stăpâna banilor şi Ester era conştientă că trebuia să stea aproape de ea şi să-i fie loială până când venea ziua răzbunării.

Unul dintre negustorii venețieni care fusese arestat pentru comerț ilegal a fost eliberat cu ajutorul lui Ester lucru ce i-a adus un respect uriaş din partea Serenisimei Republici. Era favorita venețienilor şi nu numai a celor din Istanbul dar şi a celor care se plimbau prin piața San Marco.

Acest fapt era surprinzător chiar şi pentru soțul său, Leon, care era şi el venețian. Era uimit văzând cum soția sa realizase un astfel de sistem de relații şi se afla în termeni buni atât cu *Seraiul* cât şi cu inamicii acestuia şi toată lumea era cât se poate de mulțumită.

Kirâze făcea minuni atunci când era vorba de câştigul banilor şi părea să-şi concentreze întreaga energie, inteligența şi talentul în această direcție. Cu fiecare zi devenea tot mai ambițioasă, mai pasionată şi mai nemiloasă. Nimic nu conta în afara şuvoiului de bani, poate nici chiar fiul său.

Clinchetul ducaților de aur era singurul lucru care o făcea să zâmbească. Părea că odată ce-şi îngropase mama şi iubitul ascuns, îşi îngropase şi sentimentele. În ochii ei atât de frumoşi mocnea ură. Dragostea pierise din inima ei pentru totdeauna aşa cum un mugure timpuriu îngheață în primăvară prins de un ger neaşteptat. Pentru a trăi mai departe, pentru a da uitării timpul, s-a dedicat trup şi suflet oricărei forme de comerț care aducea cât mai mulți ducați. Şi alerga după ei purtând o mască.

Abraham îşi vedea rareori mama şi îşi petrecea cea mai mare parte a timpului alături de Soli care încerca să umple golul din viața lui, lipsa tandreței materne. Avea mai mult decât îşi putea dori un copil. Era prinț în două case, în cea din Pera ca şi în cea din Galata. Nu era mai prejos decât oricare *şehzade*. Ori de câte ori îl certa, Kirâze spunea:

– Să-ți fie ruşine, viața ta e mai bună decât a oricărui *şehzade*. Mănânci şi bei tot ce-ți doreşti, jucăriile tale sunt din aur şi ce-i cu adevărat important ... călăii nu pândesc la uşa ta să te sugrume.

Pentru un copil aceste cuvinte nu aveau mare însemnătate şi el tot îi invidia pe *şehzade* mai ales după ceremoniile de circumcizie organizate pentru *şehzade* Baiazid şi *şehzade* Çihangir, ceremonii care avuseseră loc doar cu câteva săptămâni în urmă. Serbările fuseseră strălucite cu multe spectacole ce avuseseră loc la hipodrom. Jongleri, acrobați, dansatori pe sârmă, înghițitori de flăcări... Sute de porumbei fuseseră lăsați liberi să se înalțe spre cer şi urşi dansaseră în acordurile tamburinelor, lei şi tigrii fuseseră prezentați în cuşti. Mii de locuitori săraci ai Istanbulului primiseră mese bogate. Persoane de rang înalt, ambasadori ai țărilor Europei erau toți uimiți să vadă mulțimile mâncând oi la proțap, cu mâinile goale, în preajma Obeliscului. Serbările au durat zile în şir şi iată că Istanbulul se pregătea să sărbătorească căsătoria singurei fiice a lui Soliman şi Hürrem, Mihrimah. Aceasta urma să devină soția lui Rustem *Paşa* un *devşirme* bosniac care urcase în timp până la

rangul de *Beylerbeyi* de Anatolia. Toată lumea aştepta plină de emoţie şi încântare, din cea mai umilă suburbie până în palatul scânteietor.

Până şi în casa ce-i adăpostea pe bolnavi, lângă moscheea Haseki oamenii erau bucuroşi. Doctori şi pacienţi se rugau pentru Hürrem care deschisese acest locaş pentru cei săraci şi unde se aflau cinci saloane şi o bucătărie mare. Deşi se deschisese de numai o lună, numărul celor care fuseseră trataţi era impresionant.

Hanim sultan avea admiratori dar existau şi unii care o detestau, dar pentru cei care bătuseră la uşa acestui lăcaş în speranţa că vor primi ajutor ea însemna foarte mult. Unii băuseră un sirop miraculos, alţii băuseră un castron cu supă caldă. Toţi spuneau: „Fie binecuvântată" când îşi aşezau capul obosit pe pernă sau când se ridicau de la mesele joase, rotunde la care mâncaseră fără a plăti. „Fie ca Domnul să aibă milă de ea, aşa cum ea are milă de noi".

22 septembrie 1541

Budapesta

– Otomanul acesta nu are şi el mamă?

Ţinându-şi în braţe fiul care avea doar două săptămâni, Isabella privea cu un aer posomorât apele Dunării.

– Spune-mi,nu au inimă în piept?

Preotul aflat alături de ea a făcut un gest care exprima neputinţa lui de a-i răspunde. Copilul a început să plângă din nou. Isabella s-a îndreptat către tron legănându-l. S-a aşezat, şi-a descheiat bluza de dantelă şi a început să-şi alăpteze pruncul. Micul Sigismund a prins lacom sfârcul şi a început să sugă la pieptul reginei. Preotul şi-a coborât privirea.

– Nu te jena. L-am alăptat chiar şi în faţa ambasadorului otoman. Cei doi, Ferdinand şi Soliman, aruncă în mine cu noroi susţinând că acesta nu este copilul meu şi bietul meu soţ Zapolya nu ar fi tatăl său. Dumnezeu mi-e martor, eu ştiu şi toţi cei care au ochi văd şi ştiu. Cine altcineva ar putea să hrănească un prunc în felul acesta, dacă nu mama sa?

– Nu te teme iubirea mea, tatăl tău este mort dar mama ta te va apăra şi-ţi va proteja regatul.

– Trebuie să plecăm, Maiestate. Acesta este ordinul lui Soliman după cum ştiţi prea bine şi el a promis că Sigismund va fi domnul Ungariei atunci când va avea vârsta cuvenită. A trimis un *firman*[147] cu litere aurite pentru a susţine cele spuse. Şi-acum trebuie să pornim către Transilvania. Sigismund a fost numit guvernator iar voi veţi fi regentă.

– Acum văd că Soliman pune mâna pe regatul nostru pentru că nu a reuşit altfel în ciuda tuturor războaielor. Este mult mai uşor să furi de la un prunc.

– Vă rog, Maiestate, Vă pot auzi ienicerii care scot mobilele.

În acel moment s-a făcut auzit *ezanul* din biserica ce fusese deja transformată în moschee.

– N-au decât să audă ce spun. Este cât se poate de limpede ce au făcut, nu auzi sunetele ce vin din lăcaşul nostru sfânt? Şi trag în noi din propria noastră garnizoană. Ne-au luat tot ce aveam şi susţin că fac acest lucru în numele prieteniei şi în semn de ajutor. Sunt regină, sunt regina Ungariei şi sunt fiica regelui Poloniei. Şi cu toate acestea nimeni nu mă ia în serios, nici Ferdinand, nici Soliman. De ce? Pentru că soţul meu este mort, sunt o văduvă. Dumnezeu să-i pedepsească! Sper să ardă pe veci în focul iadului!

– Sultanul a promis, Maiestate. A promis să vă apere.

– Să mă apere?! De ce i-am trimis mesageri? Să-i cer ajutorul grabnic. Şi el ce-a făcut? I-a trimis înapoi pe oamenii

---

[147] Decret al sultanului.

mei, cu mâinile goale şi mai mult de atât: le-a luat armăsarii atât de valoroşi şi în schimb le-a dat cai de povară. Şi-acum şi-a trimis ienicerii fioroşi să-mi invadeze ţara. Asta se numeşte protecţie? Aş numi-o mai degrabă uzurpare. Da, uzurpare!

Isabella nu-şi putea stăpâni lacrimile. Şi-a şters obrajii continuând să-şi mângâie fiul.

– Trăsura e gata, Maiestate, a anunţat-o preotul.

Isabella s-a ridicat pornind către uşă. Doi slujitori au urmat-o grăbiţi pe cea din urmă regină a Ungariei care supravieţuise până în acel moment în ciuda lui Carol Quintul datorită susţinerii venită din partea otomanilor ca şi a birurilor plătite. Una dintre slujnice i-a pus un şal pe umeri iar cealaltă a vrut să-i ia pruncul din braţe. Regina i-a dat mâna la o parte şi şi-a continuat mândră drumul, preotul retrăgându-se câţiva paşi pentru a-i face loc. Regina păşea cu un aer regal de-a lungul coridoarelor înţesate de ieniceri cărând mobile şi vaze uriaşe, picturi şi oglinzi aflate în palat, fiecare dintre aceste obiecte, adevărate opere de artă. Sigismund a început să plângă din nou. Isabella, regină fără coroană, l-a strâns la piept şi în timp ce cobora treptele murmura:

– Adio, Ungaria, scumpa mea patrie.

Un bărbat cu turban i-a întins preotului un înscris. Era *firmanul* sultanului scris cu litere de aur. „Promit, promit înaintea Profetului, a înaintaşilor mei şi în numele iataganului meu că Sigismund va fi regele Ungariei când va ajunge la vârsta cuvenită".

Pera

Trecuseră doar trei săptămâni de când Ester dăduse naştere celui de-al doilea fiu când s-a întors la munca ei. A ignorat sfaturile tuturor celor care o îndemnaseră să se mai odihnească o vreme.

– În astfel de timpuri? În orice moment viaţa poate lua o întorsătură neaşteptată în Istanbul ca şi în Europa.

Secretarul ce-l slujea pe *balyos* venețian şi care o vizita în acel moment îi împărtăşea temerile.

– Cred că ambasadorul Franței va veni cu un mesaj foarte însemnat. Voi cere ajutorul sultanului în fața lui Carol Quintul. Francisc pare să nu reuşească astfel să-şi apere regatul. Nu are o armată potrivită şi visteria este aproape goală.

– Ai dreptate, *signor*, am informații în acest sens. Vor cere ajutorul lui Barbaros după ce au văzut că acesta l-a înfrânt pe Andrea Doria în Algeria. Este adevărat că şi cumplita furtună a fost de mare ajutor în această privință, dar sunt numeroşi musulmanii care cred că a fost vorba de un ajutor venit din ceruri pentru flota otomană.

– Am aflat că au murit mii de soldați din rândurile armatei lui Doria şi paisprezece corăbii s-au scufundat şi o sută treizeci au pierit în furtună. Prin urmare, înfrângerea lui a fost o joacă de copii pentru Barbaros. Am mai aflat că cel care a cucerit Mexicul, căpitanul Cortez abia a reuşit să scape din mâinile otomanilor. Carol Quintul a întâmpinat mari greutăți în a-şi aduna oamenii aproape înghețați, care navigau înapoi către Europa. Nu ştiu dacă este vorba de ajutor sfânt sau nu, dar în mod sigur i-a fost de folos lui Barbaros. Otomanii nu se vor opri aici şi cred că vor accepta să-i susțină pe francezi.

– Se pare că acest lucru nu vă este pe plac *signor*.

– Într-adevăr, *signora*. Suntem îngrijorați. Otomanii vor face presiuni asupra noastră ca să ne alăturăm lor. Da, Republica Veneția nu vrea să strice relațiile cu Soliman Legiuitorul, dar nici nu vrem să vedem cum se prăbuşeşte Europa creştină. Carol şi Henric al Angliei au ajuns la o înțelegere, aşa am aflat. Trebuie să ne apărăm. Războiul poate pune capăt comerțului venețian. Nu putem să riscăm!

– Şi-atunci ce pot face pentru voi, *signor*?

– Multe lucruri, cred. Cunoaştem bine influența pe care o aveți asupra soției sultanului şi ştim cât de mult vă respectă.

Auzind referirea făcută la relația cu Hürrem chipul lui Ester s-a posomorât. Pentru o clipă a rămas tăcută apoi, treptat, şi-a revenit.

– Pot încerca, dar nu pot promite. S-ar putea ca ceea ce-mi cereți să fie mai presus de influența mea. Poate ar fi mai bine dacă ați încerca să ajungeți la Rustem *Paşa*, Mirele.

– Veneția vă este recunoscătoare, *signora*, şi generozitatea voastră nu rămâne nerăsplătită. De acest lucru puteți fi sigură.

– Trebuie să vă mai spun un lucru: Rustem *Paşa* este o persoană lacomă. Asta înseamnă că veți fi nevoiți să plătiți o avere.

– *Serenissima* este gata să plătească oricât pentru pace, *signora*. Să rămâi departe de războiul care se apropie merită oricât.

Ester s-a ridicat.

– Voi încerca.

Tânărul secretar s-a ridicat şi el şi mai înainte de a părăsi încăperea a scos o pungă de catifea.

– Un dar modest pentru cel de al doilea fiu al vostru.

S-a închinat cu respect.

După plecarea lui, Ester a cântărit punga în mână. Era suficient de grea pentru a-i aduce un zâmbet pe buze. A răsturnat-o şi ducații de aur au prins viață sub razele soarelui.

7 septembrie 1543

Blois

Francisc îl asculta cu cea mai mare atenție pe colonelul sosit de pe coasta de sud. Chipul său gânditor nu lăsa să se înțeleagă dacă era mulțumit sau nu.

– Au ajuns aproape de Roma. Locuitorii din Ostia tremurau înspăimântați. Flota otomană formată din o sută zece *kadirga* şi patru *mavna* la care s-au adăugat patruzeci de nave algeriene puternice a avut drept rezultat formarea unei flote musulmane uriaşe. Cine nu s-ar simți amenințat şi speriat în fața unei astfel de puteri?

Francisc i-a făcut un semn scurt.

– Continuă, vreau să aflu toate amănuntele.

– Cucerirea Nisei s-a petrecut mai repede decât ne-am gândit noi. Trebuie să mărturisesc că otomanii ne-au fost superiori. Dacă am fi fost singuri ar fi fost imposibil să reuşim. Barbaros ne-a criticat aspru. Mai întâi a fost uluit de tinerețea comandantului aflat în fruntea flotei noastre. A spus în repetate rânduri că acest lucru constituie o insultă la adresa lui: „Un marinar cu experiența mea şi un copil de douăzeci şi trei de ani la un loc! Asta este o insultă". Acestea sunt exact cuvintele sale şi pur şi simplu şi-a ieşit din minți când s-a terminat praful de puşcă chiar pe când tunurile se pregăteau pentru salva finală. A strigat furios către ambasadorul Polain: „Ştii foarte bine cum să-ți încarci corăbiile cu vin, dar uiți că trebuie să iei suficient praf de puşcă". Ne-a numit ignoranți, lipsiți de responsabilitate şi seriozitate. A vrut să se retragă de îndată spunând că Nisa nu reprezenta un punct strategic pentru el, ci era o nimica toată şi nu dorea să-şi păteze faima din această cauză. Da, Maiestate, ne-a fost foarte greu să-l convingem să rămână. Slavă Domnului, Nisa s-a predat şi restul este cunoscut de Înălțimea Voastră. În sfârşit, pentru moment, Carol Quintul nu mai este o amenințare pentru noi.

– Barbaros s-a întors?

– Da, Maiestate, imediat după căderea Nisei a ridicat pânzele. Din câte ştim noi a mers întâi la Toulon şi de acolo la Genova pentru a-l ajuta pe Turgut *Reis* prietenul său care a fost capturat de nepotul lui Andrea Doria, Giannettino. Otomanii îl numesc Băiatul Căpitan din pricina chipului său copilăros. Barbaros a coborât pe țărm şi a strigat: „Hei,

Băiete Căpitan, dacă nu mi-l predai pârjolesc întreg oraşul." Genovezii l-au adus pe Turgut fără a sta pe gânduri. Cred că la vremea asta e pe drum către Istanbul. Nimeni nu ştie ce locuri are de gând să mai atace. Dumnezeu să-i apere pe oameni de cruzimea lui. Este bătrân dar încă puternic şi foarte inteligent. Este imposibil să nu te impresioneze acest corsar.

François nu a făcut niciun comentariu, poate câştigase un avantaj faţă de Carol Quintul dar îl obţinuse cu ajutorul otomanilor. Adevărul era supărător pentru el, regele Franţei. Era sătul de războaie, era epuizat. Îşi pierduse doi fii din cauza ciumei, se simţea singur şi departe de bucuriile vieţii. Vârtejul din lumea sa interioară nu era mai prejos de ceea ce se întâmpla în afară.

– Succesul nostru va avea influenţă şi asupra problemelor legate de Scoţia. Regele Henric nu va reuşi niciodată să anexeze Angliei acest teritoriu, susţinătorii noştri nu vor permite acest lucru. Faptul că am luat Nisa înapoi a ridicat moralul celor care se aflau de partea noastră.

– Henric este un criminal, a rostit gânditor Francisc.

– Da, aşa este. Şi-a ucis soţiile. Celei din urmă i-a tăiat capul pentru trădare. Moore şi Cromwell au avut aceeaşi soartă. Totdeauna găseşte pe cineva care să plătească pentru greşelile şi eşecurile sale. A întors spatele papalităţii şi a întemeiat o nouă biserică şi totuşi a rămas aliatul lui Carol.

– Totdeauna, de-a lungul timpului, Anglia a încercat să cucerească ţinuturi pe seama Franţei.

În acel moment un slujitor a intrat anunţând sosirea lui Josef Mendes, tânărul din Anvèrs. Regele a zâmbit. Îi făcea mare plăcere să stea de vorbă cu acest tânăr educat, inteligent.

– Poftește-l!

Înţelegând că sosise momentul să se retragă comandantul a făcut o plecăciune în semn de salut. În timp ce acesta pleca, Mendes, pe numele său adevărat, Nasi intra în încăpere.

– Ce surpriză plăcută!

Regele s-a ridicat şi a strâns mâna tânărului cu mare prietenie. Slujitorii în livrele au adus vin în carafe de cristal.

O vreme au discutat despre literatură, pictură şi muzică, apoi Mendes a început să-i explice regelui care era rezultatul cercetărilor sale privind visteria Franței. În realitate, situația financiară nu era deloc îmbucurătoare. Josef ştia foarte bine că veniturile prin loterii, sistem ce fusese stabilit cu acordul regelui nu era suficient. Francisc, susținut de oamenii săi, strânsese bani de-a lungul anilor, dar nu mai erau bani în buzunarele oamenilor şi loteriile luau sfârşit în mod firesc. Franța se afla în criză. Aceasta nu părea a fi problema lui Josef, dar el ştia foarte bine că atunci când dai cuiva bani cu împrumut, chiar şi unui rege, cel mai important lucru este să iei aceşti bani înapoi la timp. În acel moment începuse să aibă îndoieli. Dar aşa cum îi era firea, prefera să le țină pentru el.

Francisc se purta cu el aşa cum te porți cu un vechi prieten. Când s-a încheiat discuția complicată despre bani şi bugete, tânărul bancher evreu ar fi putut să plece, dar regele a insistat să mai rămână. Slujitorii au umplut din nou paharele.

– Mendes, aş dori să-ți pun o întrebare.

– Maiestate.

– Ce părere ai despre Lumea Nouă?

– Din păcate sunt departe de a vă oferi informații satisfăcătoare în această privință. Mă tem că slujba mea este legată mai mult de Lumea Veche.

– Dar cred că ai o părere. Sunt sigur.

Mendes a sorbit din pahar, a rămas gânditor pentru un timp apoi a spus:

– Sincer, cred că cine conduce acolo, acum, în prezent va stăpâni şi în viitor şi Spania şi Portugalia se pare că sunt pe cale să facă acest lucru. Cel puțin acum. Dar, de asemenea...

– Se pare că noi am pierdut orice şansă, l-a întrerupt Francisc. După tot ce a făcut Cartier...

Nasi îl privea întrebător.

– I-am oferit tot ce îi trebuia. A plecat în Canada şi tot ce a adus înapoi a fost o cutie cu pietre lipsite de valoare, n-a fost în stare nici măcar să deseneze o hartă aşa cum se cuvine. Cu toate acestea nu am refuzat când a cerut să plece într-o nouă expediţie. De data aceasta nu a ascultat ce i-a spus Roberval, omul pe care l-am trimis pentru a-l ţine în frâu pe Cartier, şi el s-a purtat urât cu băştinaşii, urmarea fiind pierderea unui număr mare de marinari experimentaţi. Şi peste toate acestea am pierdut o mare cantitate de aur.

– Visteria poate fi umplută din nou, aşa cum am mai afirmat, Maiestate. Am spus că înţeleg mult mai uşor regulile Lumii Vechi.

– Da, afaceri, pe bani. Toate visteriile Europei fac asta. Eşti un tânăr plin de succes, Mendes. Eşti în relaţii cu aproape toate curţile.

– Aşa cum ştiţi foarte bine, se spune că nicio graniţă nu rămâne închisă banilor şi comerţului.

– Ai dreptate, altfel cum ai reuşi să faci afaceri cu regi care luptă unul împotriva celuilalt?

Pentru o clipă, chipul lui Mendes a căpătat o culoare rozacee. Înţelesese aluzia regelui. Se referea la relaţiile lui Mendes cu Carol Quintul. A zâmbit fără a rosti un cuvânt.

Pentru că nu dorea să continue în această direcţie, regele a întrebat:

– Ce mai face neprețuita ta mătuşă?

– Mulţumesc, foarte bine. Face planuri pentru a se muta la Veneţia. Nu se poate obişnui cu iernile lungi din Anvèrs.

– Asta înseamnă că banca Mendes va avea o filială la Veneţia?

– În momentul de faţă cred că mătuşa mea este mult mai interesată de gondolele veneţiene decât de bani. A lăsat munca în seama mea.

– Te admir din toată inima, Mendes. Atâta energie, talent şi succes...

– Mulţumesc mult pentru complimente Maiestate, dar în comparaţie cu importanţa voastră eu sunt doar un punctuleţ.

Plictisit, Francisc a ridicat din umeri.

– N-a mai fost vreodată un rege asemănător în Europa şi nici nu va mai fi. Lumea artei nu va da uitării tablourile, sculpturile şi cărţile celor pe care i-aţi susţinut. Vor trăi veşnic.

François a zâmbit:

– Încă nu-mi dau seama dacă acest lucru va fi menţionat de istorie, un rege e amintit mai degrabă ca un conducător militar şi mai puţin ca iubitor de artă.

Mai întâi, Mendes nu a găsit o replică potrivită. Era în impas. Şi-a amintit sfatul mătuşii. Să fie în relaţii apropiate cu capetele încoronate putea crea probleme.

– Stăpânul meu, cine ar putea minimaliza succesele voastre militare? Sunteţi un mare conducător. Dar, cu permisiunea voastră aş dori să-mi exprim umila părere asupra acestui subiect. Să ai drept ţintă pacea, bunăstarea şi progresul în ştiinţă şi artă nu cred că este mai puţin important decât un război. Dacă ne amintim nume mari rămase în istorie...

Francisc îl admira tot mai mult pe tânărul Mendes. Un bărbat adevărat, inteligent şi amabil. Mendes a cerut permisiunea să se retragă şi regele francez l-a salutat cu aceeaşi atitudine prietenoasă care îl întâmpinase.

Pe când Mendes cobora scările de marmură ale palatului, mireasa Franţei, Caterina de Medici din Florenţa, urca. S-a dat deoparte şi a salutat-o cu o plecăciune de adânc respect. Era perfect conştient de importanţa acestei femei frumoasă şi deşteaptă.

6 septembrie 1544

Veneția

Cetățenii Republicii Veneția care s-au trezit devreme au descoperit că piața San Marco era ca de obicei acoperită de apele mării. Acestea ajunseseră până la uşile palatului ducal dar acesta nu era un motiv pentru a pune capăt veseliei din oraş. Veneția se pregătea să celebreze o nouă zi unică. Era prima duminică din septembrie, ultima şi cea mai importantă *regata* din şirul celor începute în luna mai urma să aibă loc. Se pregăteau pentru serbări, *balotina* vâslite de şase bărbați dintre cei de rang în republică şi *puparin* rapide ale aristocraților. Toate ambarcațiunile din oraşul canalelor erau împodobite cu steaguri, părțile metalice fuseseră lustruite şi catifeaua care acoperea scaunele fusese bine periată. *Mascareta* aparținând prostituatelor care-şi disimulau meseria, *sandola*, aparținând pescarilor şi *gondola* ale clasei mijlocii erau aliniate una lângă alta de o parte şi de cealaltă a canalelor.

În ciuda norilor, toată lumea era convinsă că pe parcursul zilei soarele avea să strălucească. Umbrele slabe ale sutelor de poduri se îngemănau cu cele ale caselor pe oglinda nemişcată a apei. Primele trepte ce duceau la aceste case împodobite cu statuete şi reliefuri în piatră erau şi ele sub ape. Ramurile de iederă erau încărcate de flori purpurii ce atârnau în fața ferestrelor şi uşilor cu vitralii.

Băteau clopotele şi îi invitau pe toți locuitorii afară din casă. Primele raze ale soarelui au început să se reflecte pe domurile palatului.

Dona Gracia Nasi s-a trezit mai devreme decât ceilalți şi timp de o oră a privit oraşul revenit la viață. Apoi de la fereastra camerei sale s-a aşezat la biroul elegant, a deschis un sertar şi a luat o foaie de hârtie şi o pană pentru a scrie o scrisoare mult iubitului său nepot.

Dragul meu fiu

Dă-mi voie să încep prin a te liniști: suntem bine, eu și verișoara ta Reyna ne-am obișnuit cu ușurință cu viața din Veneția și nu ducem lipsă de nimic în afara zâmbetului tău drag și a iubirii tale. Sunt convinsă că ne vei vizita permanent, dar, totuși, ne e dor de tine. Mi-aș dori să poți muta aici întreaga afacere.

Nu cred că ne amenință vreun pericol atâta timp cât dăm dovadă de precauție. În ciuda faptului că evreii sunt siliți să trăiască în ghetouri, Veneția este încă un loc mai bun în comparație cu celelalte orașe ale Europei. Sunt locuri unde evreii trebuie să poarte pe stradă anumite haine în timpul zilei, haine care să arate cine sunt. Este interzis să umble pe stradă fără semnul distinctiv și părăsirea ghetoului în timpul nopții constituie o faptă gravă care se pedepsește aspru. După ce apune soarele, porțile uriașe se închid. Este extrem de greu pentru acești nefericiți să călătorească în afara orașului căci se cer o seamă de documente. Totuși li se permite să muncească și să-și câștige existența. După cum bănuiești, mulți sunt doctori sau tipăresc cărți. Materialele tipărite în ghetourile venețiene sunt de cea mai bună calitate. Evreii se folosesc de toate șansele oferite de viață cu mare atenție. Sufăr urmărindu-i pe acești oameni, dar și faptul că trebuie să-mi ascund adevărata identitate este un alt motiv de suferință.

Cred că pentru noi cea mai bună alegere este să ne mutăm la Constantinopole. În felul acesta ne putem ajuta pe noi înșine ca și pe frații noștri.

Știu că ai legături în capitala otomană așa că te-aș ruga să cercetezi ce posibilități avem.

Și voiam să amintesc un lucru. De fiecare dată când vorbesc cu negustorii care au relații cu otomanii aud mereu același nume, Ester sau cu titlul pe care îl are Kirâze. Înțeleg că această femeie este foarte apropiată de curte, în special de Haremul Imperial. Se spune că tatăl ei ar avea o tipografie, e spaniol și soțul surorii ei este un doctor vestit la

palatul otoman şi soţul ei este din Veneţia. După părerea mea este o femeie foarte interesantă, mai ales dacă ţii seamă de faptul că renumele ei a ajuns până la noi, din lumea închisă a Islamului. Ar putea să ne fie de folos. Oricum e greu să hotărăşti cine este de folos şi cine nu, în aceste zile. Spun acest lucru pentru că nu sunt sigură nici măcar în privinţa surorii mele. Este într-o stare ciudată. Să fie gelozie sau mai mult de atât? Parcă şi-ar fi pierdut minţile. Simt că ar putea să ne denunţe fără nicio problemă. Propria mea soră, ce dureros! Sper să mă înşel. Dar nu te teme, mă descurc.

Cred că ţi-am întunecat ziua cu aceste rânduri încărcate de tristeţe. Aici viaţa nu este posomorâtă. O seamă de evenimente amuzante, pline de voie bună se organizează permanent. Veneţia e un oraş plin de viaţă. Reyna se simte minunat aici. Mergem adesea la baluri şi recepţii. Carnavaluri, piese de teatru, plimbări cu gondola... Azi vom urmări regate. Întreg oraşul s-a pregătit pentru asta mai multe zile la rând. Verişoara ta îţi va scrie despre toate amănuntele legate de acest eveniment.

Yasef închei scrisoarea cu dragoste, te rog să-mi scrii când ai timp şi ai mare grijă dragul meu. Da, afacerile sunt importante, dar tu eşti cel mai important şi neprețuit pentru noi. Eu şi Reyna îţi ducem dorul

Mătuşa ta iubitoare
Gracia Nasi

A împăturit foaia de hârtie şi a sigilat plicul apoi a tras cordonul chemând un slujitor. Strigătele de bucurie ale gondolierilor ajungeau până în camera aflată la etajul proprietăţii. S-a îndreptat către fereastra atât de frumoasă, al cărei toc era împodobit cu modele florale şi păsări. În faţa bisericii aflate de cealaltă parte se adunaseră deja o mulţime de ambarcaţiuni. Soarele strălucea. Avea să fie o zi de neuitat.

6 mai 1547

∞ Sütlüce / Cornul de aur

Sokullu Mehmed *Paşa* plănuia de mult să se înalțe în rang şi, după moartea lui Barbaros, a fost într-adevăr numit comandant al flotei otomane în ciuda faptului că nu era un cunoscător al mărilor. A fost o surpriză pentru toată lumea, nu numai pentru el, dar nu era nimic uimitor în această numire. Înainte de a muri, Barbaros deținea controlul asupra Mării Mediterane şi nu existau amenințări din acea parte. Nici nu existau semnale că ar fi putut porni un război pe uscat; otomanii încheiaseră tratate noi cu Carol Quintul şi cu fratele acestuia Ferdinand. Soliman dorea ca noul comandant al flotei să întărească această armată aducând îmbunătățiri şi să o reorganizeze, iar după un an se dovedise mulțumit de rezultatele obținute. Sokullu fusese rechemat în fruntea flotei şi primise titlul de *Rumeli Beylerbeyi.*

Sokullu era mulțumit de acest nou rang şi de sarcinile ce le avea, dar privindu-i chipul era imposibil să afli ce simte. Era maestru în a-şi ascunde sentimentele față de cei din jur. Privea cu vigilența unui şoim şi începea să facă noi planuri. Nu era apropiat de cineva anume şi era greu să ghiceşti ce-i trecea prin minte, dar în cele din urmă îşi găsise un prieten, *Şeihülislam* Ebussund *Efendi.*

Cei doi nu numai aveau acelaşi mod de a gândi, dar aveau şi casele apropiate. Aceşti înalți demnitari ai imperiului locuiau în pavilioane apropiate în Sütlüce. Se întâlneau adesea şi vorbeau despre situația imperiului şi schimbau opinii.

Mehmed *Paşa* i-a împărtăşit bucuria succesului prietenului său Ebussund *Efendi.* Stăteau alături, în grădină, se bucurau de primăvară şi schimbau impresii.

– Fie ca Domnul să te ajute în noua îndatorire, Sokullu *Paşa.* Sper să îți aducă noroc ție şi nouă tuturor.

– Amen, fie ca Domnul să mă ajute să nu cunosc ruşinea.

– Nu ai de ce să îţi faci griji *Paşa*. Nu există alt paşă la fel de cinstit, vrednic şi truditor ca tine. Cine altcineva ar putea fi *Rumeli Beylerbeyi*, dacă nu tu?

– Mulţumesc, totdeauna mă rog pentru binele tău. Această slujbă nu este una tocmai uşoară, Ebussund *Efendi.* Dacă ar fi vorba numai de mine ar fi mai uşor dar mai sunt şi ceilalţi care ţes intrigi.

– Ştiu, înţeleg. Mă rog Domnului să-i dea viaţă îndelungată sultanului. Nu vreau să mă gândesc la ce s-ar întâmpla dacă Hürrem Sultan i-ar supravieţui.

– Există oricum destulă nelinişte şi acum când el este în viaţă. Fiica sultanului şi soţia marelui vizir, Mihrimah Sultan şi mama sa Hürrem au atâta putere asupra sultanului şi amândouă sunt interesate de politică şi bani. Rustem *Paşa* vrea şi el bani, de fapt întreaga familie e la fel.

– Şi este atât de bogat. Are comori. Mii de sclavi, şei de aur pentru caii săi, *caftane, caftane, caftane*...

Chiar nu înţeleg ce va face cu toate acestea.

– Dragul meu prieten, oamenii se schimbă mult. Caută doar bani. Aud tot mai mult de mită, folosirea autorităţii în mod nedrept şi nedemn. O evreică pe nume Kirâze se spune că poate obţine drepturi pentru negustorii străini cu mare uşurinţă. Desigur nu oferă aceste servicii gratis şi aprobările nu sunt nici ele date pe degeaba. O femeie care face jocul în *Harem*... Asta nu e bine pentru noi.

– Domnul să ne ajute, mai ales pe tine *Paşa*. Să-ţi continui munca în ciuda a tot ce se întâmplă nu este uşor, dar sunt convins că vei birui.

– *Inşallah, Inşallah*. Mă tem că aceşti *şehzade* vor aduce necazuri. Selim este devotat vinului şi mâncării. Nu-i pasă de tron dar, Mustafa şi Baiazid sunt amândoi dornici să urce pe tron şi ar putea să lupte unul împotriva celuilalt. Hürrem doreşte ca fiul ei Baiazid să poarte Kanukul imperial.

– Domnul să ne apere. Ce fel de socoteli mai sunt şi acestea? Sultanul nostru este încă în viaţă, slavă Domnului. Şi este dreptul lui Mustafa să domnească în imperiu după el. Este cel mai mare dintre fii şi cel mai inteligent şi are un caracter fără cusur. Şi totuşi, hai să ne gândim pentru un moment că nu este Mustafa. În acest caz tronul i se cuvine lui Selim căci este mai vârstnic decât Baiazid.

– Ai dreptate prietene, dar atunci când o femeie se amestecă în politică se naşte haosul. Ea doreşte ca Baiazid să urce pe tron şi este gata să-şi împlinească această vrere indiferent de preţul care trebuie plătit. Nici măcar nu ne putem imagina vicleşugurile ei. Sunt cu adevărat îngrijorat. Nimeni nu se gândeşte la viitorul imperiului. Mâine lucrurile pot lua un curs diferit în Europa. Pot izbucni noi războaie. Europa este în fierbere. Francisc a murit şi fiul său Henry II este un catolic pătimaş. Soţia sa Caterina de Medici nu este diferită de femeile din *Haremul* Imperial. Şi ea vrea să domnească.

– Crezi că şi în Anglia se pot complica lucrurile?

– Da, e foarte probabil. Henric VIII a murit şi singurul său fiu Edward este moştenitorul coroanei, dar e încă necopt. Regenţii vor conduce. Surorile lui, Maria şi Elisabeta vor face tot ce se poate pentru a urca pe tron. S-ar putea să se nască şi lupte religioase între catolici şi protestatanţi şi aceste lupte ce se pot aprinde pe insulă de acolo pot porni în restul Europei. Nu ştiu ce pune la cale *Şarlken*. În Rusia, Ivan poartă coroana ţarilor şi va aduce mari schimbări. Când se schimbă balanţa puterii în Europa ne influenţează şi pe noi, în afara acestui cerc. Trebuie să gândim totul cu mare atenţie şi pentru asta avem nevoie de oameni înţelepţi, cu mintea limpede.

– Nu-ţi face griji, *Paşa*. Dacă avem încă trei *paşi* asemenea ţie, şi sper să avem, atunci, cu ajutorul Domnului vom trece peste toate aceste dificultăţi.

– Amin, a şoptit Sokullu şi s-a ridicat. Şi-acum trebuie să plec; roagă-te pentru mine. Am nevoie de rugăciunile tale mai mult ca oricând.

După plecarea lui, *Şeyhülislam* s-a rugat şi a citit din Coran ore în şir.

Sokullu Mehmed *Paşa* vedea pericolele ce pândeau în viitor şi făcuse deja planuri pentru a se înălța deasupra lor. Era capabil să se descurce cu bărbații, dar ce avea de făcut cu femeile? Îşi dorea cu înflăcărare să poată deține controlul asupra intrigilor țesute de acestea. Dar tot ce putea să facă era să pândească şi să aştepte, dar mai ales să cerceteze mai atent ce se întâmpla cu acea evreică, Kirâze. Dorea o listă cu numele celor care aveau legături cu ea. Şi-a îndreptat privirile către casele din Pera şi Galata şi îşi mângâia barba căruntă.

22 noiembrie 1551

Galata

Încă nu se lăsase seara dar lămpile cu ulei ardeau în casa Çiprut. Era o zi întunecată. Umbrele flăcărilor din şemineu aruncau mii de forme mişcătoare pe pereți. Vântul şuiera făcând să tremure obloanele din lemn. Ploaia nu încetase niciun moment de-a lungul zilei. Apele Mării Marmara de culoarea plumbului loveau malurile cu valu i înspumate şi nu se zărea nicio barcă plutind.

– Prevăd că vom avea o iarnă grea, spunea doctorul ridicând privirile din cartea pe care o citea. Dacă *lodos*[148] se transformă în *poyra*[149] trebuie să ne aşteptăm la zăpadă. Cine ştie? Mâine dimineață când ne trezim e posibil să vedem acoperişurile purtând un strat gros de zăpadă.

Cel mai respectat şi mai de încredere doctor din *Serai* împlinise şaizeci de ani, părul şi barba sa erau aproape ninse dar altfel era într-o formă bună.

---

[148] Nume dat vântului ce bate dinspre Marea Marmara.
[149] Nume dat vântului ce bate dinspre Marea Neagră.

Soli doar a ridicat din umeri pe când cel de-al doilea fiu al lui Ester, Hayım a strigat bucuros:

– O să ningă, o să ningă!

Mătuşa lui i-a făcut semn să se liniştească apoi a apăsat blând mâna lui Sami spunând:

– *Escrive derecho, techo con techo, te haras yazici del commercho!*

Sami era cel mai mic dintre fiii lui Ester. Avea doar şase ani dar învăţase deja să scrie şi să citească. Aşa cum se întâmplase şi cu ceilalţi doi fii ai surorii sale, Soli avea grijă şi de acesta. Ester trăia într-o lume diferită. O interesau doar banii. Cel mai mare dintre fiii săi era şi el prins în afaceri de o vreme. Soli era îngrijorată. Nu era absolut deloc împotriva ideii de a munci, totuşi pentru ea *Seraiul* fusese totdeauna un loc înspăimântător. Tremura de fiecare dată când auzea că bărbaţi cu ranguri înalte în imperiu fuseseră strangulaţi sau decapitaţi. Gândul că sora sa mergea într-un loc atât de periculos o tulbura peste măsură. A repetat cuvintele rostite mai înainte.

– *Techo con techo, te haras yazici del commercho.*

Era o frază tradiţională, una folosită în familiile sefarde pentru a încuraja copiii să dobândească o bună educaţie. Însemna „Scrie corect, rând cu rând, apoi poţi ajunge secretar la oficiul vamal".

De fapt, visul lui Sali în privinţa viitorului acestor copii nu era oficiul vamal. Ea îşi dorea ca măcar unul dintre ei să se ocupe în continuare de tipografia din Balat. Tatăl ei era bătrân şi continua să trăiască singur în casa lui. Refuzase să locuiască alături de una din fiicele sale.

– Vreau să mor aici, printre scumpele mele amintiri.

Soli se ocupa cu succes de afacerile lui. Dacă ar fi fost lăsată în seama lui Ester, aceasta ar fi închis demult tipografia. Soli îşi dorea ca Hayım sau Sami să ducă mai departe tradiţia în domeniul tipăririi cărţilor. Pentru Abraham fusese deja stabilit drumul în viaţă. El avea să fie, ca şi tatăl

său şi ca şi tatăl acestuia, bijutier, aurar. Sami i-a arătat, mândru de el, ce scrisese în caiet.

– Bravo Sami! Acum poți să mergi să te joci cu fratele tău. Dacă sunteți cuminți vă aduc prăjituri.

Sami a fugit la Hayım. Soli a pus în ordine cărțile şi caietele pe masă.

– Întârzie din nou.

– Cine? Ester?

Soli a încuviințat în tăcere.

– Nu-ți fie teamă! Va sosi curând.

– Nu-mi place deloc faptul că este atât de apropiată de *Serai. Harem* vreau să spun.

– Dar nu e nimic rău în asta, draga mea. Şi eu merg în *Serai.*

– Dar e cu totul altceva. Tu eşti doctor.

– Da, este slujba mea. Ester îşi face şi ea slujba ei. Chiar nu ai motive de îngrijorare. Permanent veghez de departe asupra ei. Ştiu foarte bine ce face. Are mare succes. Nici nu trebuie să uiți că nu este genul de femeie care să stea acasă. Nici măcar bărbații nu se pot întrece cu ea în privința energiei şi voinței. Este inteligentă şi prevăzătoare. Îți repet, nu ai de ce să te temi.

– Dacă spui tu!

– S-a ridicat şi s-a dus la bucătărie să aducă prăjiturile pe care le făcuse pentru copii. Doctorul a reluat lectura cărții. De alături se auzeau râsetele copiilor.

Când a revenit în încăpere Soli zâmbea.

– A venit. Am auzit glasul ei.

– Ți-am spus, draga mea. Te chinui singură, ca o femeie bătrână.

O clipă mai târziu a intrat şi Ester.

– Of, e mult prea frig.

Copiii au apărut şi ei strigând:

– Mama!

– Stați, gata! Lăsați-mă să-mi trag sufletul.

– Unde e Abraham? a întrebat Soli.

– Mai rămâne la atelier cu tatăl său. Azi a sosit marfă de la Veneția şi trebuie să pună totul în ordine.

Doctorul a îndemnat-o să se aşeze cât mai aproape de foc, apoi a întrebat:

– Totul merge bine Ester, da?

– Nu e rău deloc. Femeile din *Haremul* Imperial sunt permanent dornice de zorzoane scânteietoare. În fiecare zi găsesc un motiv de petrecere. Trebuie să recunosc, asta e foarte bine pentru noi.

– Nicio altă veste în afară de cele din *Harem*?

– Doctore, ştii mai multe decât mine. Îi vezi pe bărbații de la curte adesea.

Soli a intervenit.

– Cum o mai duce cu sănătatea Hürrem Sultan?

– Aşa şi aşa... Cred că are probleme serioase cu rinichii şi nici ficatul nu merge cum trebuie.

Luând o prăjitură de pe farfurie, Ester a rostit printre dinți:

– Nu cred că e pe moarte. Arată ca o purcea fericită.

– Ester? Credeam că sunteți în relații bune.

Soli era uluită.

– Relații bune? Pur şi simplu îmi fac datoria. Ea pleacă, vine următoarea. Fata pe care a cumpărat-o pentru Selim... cum o cheamă? Da, Nurbanu! Se plimba pe coridoarele *Haremului* de parcă ar fi deja sultană. Curând va ajunge să fie o nouă Hürrem. M-am săturat de această Hürrem. Sper să se alăture cât mai curând înaintaşilor săi. Vrăjitoare lipsită de inimă. Ucigaşă!

Pentru o vreme a rămas tăcută, frecându-şi buzele.

– Care dintre ei nu este la fel?, a întrebat doctorul. Ah, era să uit. Am veşti de la dona Gracia Nasi.

Auzind numele acelei femei atât de influentă, Ester şi-a adunat gândurile şi asculta.

– Face ultimele pregătiri pentru plecarea către Istanbul. Scrie că deocamdată sunt în siguranță în Ferrara după ce

au scăpat în urma denunțului surorii sale, dar cum se știe, Ferrara nu se poate compara cu Istanbulul.

– Propria soră, murmura Ester. De necrezut! Cine și-ar putea imagina așa ceva?

– Eu pot.

De cum a rostit aceste cuvinte, chipul lui Soli a devenit purpuriu.

Ester era nemulțumită, dar a rămas tăcută. Limpezindu-și glasul, doctorul a continuat.

– Dona Gracia va aduce un aer proaspăt în viața noastră. Este o femeie deosebită.

– Ar trebui să se roage Domnului și să-ți mulțumească, Doctore, pentru ajutorul dat lor. Dacă n-ar fi fost influența de care te bucuri în *Serai* n-ar fi primit niciodată permisiunea să intre în Istanbul. Nici n-ar fi primit acordul de a merge la Ferrara. Această poveste s-ar fi putut termina în fața Inchiziției.

– Și tu ai fost de mare ajutor, Ester. Cred că atunci când va sosi îți va mulțumi ție, în mod special.

Ester a ridicat din umeri.

– Nu e nimic deosebit. Pe mine mă interesează sosirea nepotului ei. Este un bărbat extraordinar. Este bine văzut la toate curțile și printre toți aristocrații Europei. Va face valuri și în Istanbul în curând.

– Sunt banii chiar atât de importanți Ester?

Doctorul și-a plecat privirile și Ester și-a privit sora cu atenție, drept în ochi.

– Soli, chiar nu pot să cred că ești atât de departe de realitate. Evident, banii au o mare importanță. Crezi că este ușor să-i câștigi? Reginele și regii au încredere în ei atunci când este vorba de visteria lor. Sunt monarhi care hotărăsc soarta a milioane de oameni cu doar un singur cuvânt. Asta ți se pare ceva obișnuit și lipsit de însemnătate? Fii sigură că este mult mai dificil decât să faci să meargă o tiparniță lipsită de însemnătate aflată pe un deal în Balat, draga mea.

Soli a roșit în tăcere. Doctorul a încercat să îndrepte conversația într-o altă direcție.

– Ester, ce părere ai de ceea ce se întâmplă cu *şehzade*?

– Ei bine, cred că Hürrem va face tot ce-i stă în puteri pentru a scăpa de *şehzade* Mustafa. Este hotărâtă să-l vadă sultan pe fiul ei Baiazid. A refuzat-o Soliman vreodată? Dacă lucrurile vor sta în felul acesta se va isca mare luptă între el şi fratele său Selim. Se pare că Hürrem nu se gândeşte la această posibilitate. Ea crede că odată cu sfârşitul lui Mustafa totul se va încheia fără nicio problemă. Imposibil. Planurile noastre de viitor trebuie să țină seamă de toate alternativele.

– Ce vrei să spui?

– Avem nevoie de trei planuri diferite. Unul pentru sultanatul lui Mustafa, altul pentru cel al lui Selim şi cel de al treilea pentru Baiazid. Nu trebuie să facem nici cea mai mică greşeală. Aceşti *şehzade* au fiecare grupul său. Viziri, *lala*[150], *agi*... Trebuie să fim foarte atenți.

– Asta este mult mai greu decât să fii doctor.

– Nu ştiu dacă este greu sau nu, dar sunt convinsă că este periculos, a fost de părere Soli. Să nu uităm ce s-a întâmplat cu Piri *Reis*, căpitanul întregii flote otomane care ajunsese la vârsta de optzeci şi doi de ani.

– Este adevărat că Piri *Reis* era un bun marinar. Dar a făcut o mare greşeală. Şi otomanii nu uită. Niciodată. Indiferent de vârsta celui care a greşit. Te aşteptai să uite cum a reuşit să scape de flota portugheză pentru a-şi salva viața şi bunurile în golful Basra? Normal că l-au decapitat. Cui nu i-au tăiat capul?

Privirile ei străluceau în lumina flăcărilor din şemineu. Soli ar fi putut crede că are ochii umezi dacă n-ar fi cunoscut-o atât de bine pe sora ei. Era imposibil. Sora ei nu plângea. Niciodată. Soli s-a întors cu spatele ajutându-i pe copii să se îmbrace. Ester şi-a strâns şalul de lână şi şi-a şters ochii cu marginea lui.

---

[150] Profesori îndrumători pentru *şehzade* şi sultani.

24 august 1554

Londra

Când Maria Tudor, supranumită şi „Maria cea Sângeroasă" s-a trezit în ciripitul păsărelelor care-şi aveau cuibul la fereastra palatului, abia se iviseră zorile şi dormitorul ei era încă în întuneric. Draperiile ce înconjurau patul uriaş erau atât de groase încât nu lăsau să pătrundă nici o rază de lumină. Ştia cât de frumoase erau grădinile palatului la acea oră din zi, dar nu a dat deoparte draperiile din dorinţa de a fi prima care să vadă iarba încărcată cu picături de rouă ce semănau cu perlele, aşa cum obişnuia în copilărie.

Şi-a mângâiat pântecul uşor bombat şi a rămas întinsă în pat, cu ochii deschişi. Era cea de a doua sarcină şi se ruga să n-o piardă şi pe aceasta aşa cum se întâmplase cu prima şi se mai ruga să nu aibă soarta mamei sale, biata Caterina de Aragon.

Avusese multe sarcini, dar Maria era singurul său copil care supravieţuise. Poate dacă Maria ar fi avut un frate nu ar fi fost nevoită să treacă prin toată suferinţa. Cât de păcătos fusese tatăl său, Henric VIII. În cele din urmă ea era cea care purta coroana. Maria era prima regină a Marii Britanii. După moartea singurului fiu al tatălui său, Edward, ea singură ajunsese la conducerea teritoriilor britanice. Şi oamenii o numiseră „Sângeroasa" după numai un an şi jumătate de domnie. „Idioţi" îşi spunea. Cum ar fi putut să accepte răzmeriţele protestanţilor? Era firesc să-şi dorească să le pună capăt şi pedepsele cuvenite trebuie aplicate. Încercase să-şi îndeplinească toate obligaţiile cerute în serviciul bisericii catolice. Maria încerca să poarte Anglia către sânul papalităţii. Ştia foarte bine cine se revoltă împotriva ei. Nobilii. Ei erau cei care profitaseră de pe urma deciziei tatălui său de a se separa de Vatican; luaseră pământurile şi averile şi acum nu voiau să le dea înapoi. Acesta era unul din principalele motive pentru care o urau

pe Maria. De aceea ridicaseră obiecții privind căsătoria ei cu fiul vărului său Carol Quintul, Felipe. Dacă tatăl său nu s-ar fi opus căsătoriei sale, cu mulți ani în urmă, cu însuși Carol Quintul, lucrurile ar fi putut sta cu totul altfel. Deşi îi lăsase coroana fratelui său, Carol rămăsese cel mai puternic bărbat al Europei.

Şi fiul său Felipe... Inima ei nu simțea niciun fior de iubire când se gândea la el. Era cu unsprezece ani mai tânăr ca ea. Era blând, calm, inteligent, dar cu toate acestea relația lor nu era cea firească dintre un bărbat şi o femeie. Părea mai degrabă o afacere. O alianță. Renaşterea catolicismului era o pasiune mai mare decât o iubire. Ca regină era perfect conştientă de acest adevăr absolut. Altfel de ce s-ar fi căsătorit cu un bărbat atât de tânăr. Şi această alianță ca şi reunificarea avea nevoie de un moştenitor.

– Of! Isuse, te rog nu-ți întoarce fața de la mine!

De câte ori nu se rugase biata ei mamă. Maria era sigură că în cazul în care nu ar fi dat naştere unui fiu nu ar fi fost exilată, nici nu i s-ar fi impus divorțul şi nici nu ar fi fost decapitată aşa cum se întâmplase cu soțiile tatălui său. Doar că sora ei Elisabeta ar fi guvernat în locul ei. Asta ar fi însemnat distrugerea totală a tuturor eforturilor sale.

Elisabeta nu era catolică. Era protestantă ca mama ei şi ca tatăl lor şi Maria era convinsă că, într-un fel sau altul, era implicată în ultima revoltă. Acesta era motivul pentru care poruncise să fie întemnițată în Turnul Londrei. Nu simțise nicio remuşcare, niciun regret în privința acestei hotărâri. Maria fusese silită să facă pe dădaca pe lângă Elisabeta când era tânără. Cât de mult suferise! Oare Elisabeta suferise în vreun fel? Ea nu fusese supusă umilinței de a fi declarată copil nelegitim şi totuşi...

A închis ochii şi a încercat să alunge toate aceste gânduri pline de griji. În acel moment trebuia să se concentreze asupra viitorului fiului său. Nu avea voie să se lase în seama slăbiciunilor. Şi-a mângâiat din nou pântecul. Anglia şi Biserica Catolică aveau mare nevoie de el.

S-a ridicat încet şi a făcut un semn către slujnica ce veghea la uşă zi şi noapte. Încăperea începea să fie scăldată în lumina zilei. Începea o nouă zi grea. Maria Tudor ştia că nu avea pe nimeni în care să se încreadă în afară de ea însăşi. Trebuia să fie puternică şi dacă era nevoie chiar nemiloasă. Asta însemna să guvernezi.

Galata

Deşi se afla în Istanbul de mai puţin de un an, Yasef Nasi devenise bine-cunoscut. De la sultan la cerşetorii de pe stradă, toată lumea vorbea despre el şi nu era o exagerare să afirmi că faima ajunsese în capitala otomană mult mai înainte ca el să se înfăţişeze înaintea lui Soliman.

În timpul călătoriei sale în Balcani, convoiul format din cincisute de evrei sefarzi, numeroşi slujitori şi nenumărate cufere fusese escortat de ieniceri şi fusese primit în orice loc dorise să facă popas, cu cel mai adânc respect şi cu generozitate căci era invitatul special al sultanului. Când s-a închinat înaintea tronului, Soliman şi-a exprimat bucuria de a-l vedea pe pământul otoman. Cuvinte pompoase au fost rostite de o parte şi de alta, şi lui Nasi i s-au oferit daruri scumpe ca dovadă a bunăvoinţei şi bineînţeles acesta nu s-a lăsat mai prejos. Bancherul evreu adusese pentru sultan cele mai bune obiecte de sticlărie veneţiană şi bijuterii de o frumuseţe deosebită ca şi de mare valoare.

Soliman dovedea adâncă încredere faţă de acest om care petrecuse ani îndelungaţi la diverse curţi europene în poziţia sa de sfătuitor în probleme financiare pentru regi şi regine. Curând, Nasi a devenit oaspete obişnuit al *Seraiului.* Toţi ambasadorii din Galata, fie că doreau sau nu, petreceau cât mai mult timp cu el, dar cel francez şi veneţian deveniseră de departe preferaţii lui, mai ales că venise cu o scrisoare de recomandare pentru ambasadorul Franţei, scrisoare scrisă de colegul său din Roma. Faptul că recunoscuse identitatea sa iudaică nu adusese niciun fel de schimbări din partea personalităţilor cunoscute.

Soliman îl numise *Frenkoglu*[151] Yasef, alții îi spuneau Mărețul Evreu sau Bogatul Evreu. Toți îl priveau cu admirație când trecea pe străzi însoțit de garda sa în uniforme strălucitoare în vreme ce el privea cu mare atenție în jur, la oraşul superb, pentru a înțelege cât mai repede cum stăteau lucrurile.

Nu era singurul încântat de frumusețea ce-l înconjura. Ambițiile lui Nasi erau la fel de mari ca oricând, dar ce era mai important era dorința lui de a se afla în centrul atenției. Pentru început trebuia să înțeleagă luptele din sultanat, dintre *şehzade*, asta pentru a putea să adopte cea mai bună atitudine ca să fie permanent în siguranță.

Înaintea sosirii sale, sultanul dăduse ordin ca fiul său, Mustafa, să fie omorât şi fusese strangulat sub ochii tatălui său. Toată lumea era convinsă că lucrul acesta era rodul intrigilor țesute de Hürrem şi de Rustem *Paşa*. Curând după moartea lui *şehzade* Mustafa, Çihangir, fiul cel cocoşat al lui Soliman, care era foarte apropiat de fratele său, deşi nu aveau aceeaşi mamă, a murit de supărare. Nasi privea moscheea ridicată în memoria nefericitului *şehzade*. Se înălța pe deal, peste Tophane, singuratică printre arborii verzi.

Şi-a îndreptat apoi privirile către Üsküdar. Turnul Fecioarei părea atât de aproape încât ai fi putut crede că dacă întindeai mâna îl puteai ține strâns în palmă ca pe o jucărie. Câteva corăbii ce transportau mărfuri aşteptau să intre în port, domurile arămii de la palatul Topkapi începeau să strălucească sub primele raze de soare. Nasi se gândea la cei doi moştenitori, Baiazid şi Selim, doi frați buni rămaşi să lupte unul împotriva celuilalt pentru tronul otoman. Pentru moment, Nasi trebuia să se afle în relații egale cu ei. Dintr-o privire înțelesese care erau slăbiciunile lui Selim. Era un om lipsit de echilibru interior şi era uşor influențabil. Era lacom şi dependent de vin. Imediat ce Yasef îi dăruise patru cai englezeşti şi o duzină de sticle cu vin italian, Selim îl numise

[151] Europeanul.

mai-marele aurarilor săi şi din acea zi erau nedespărţiţi, ca doi gemeni. Încă nu-l cunoscuse personal pe Baiazid dar îi trimitea daruri din când în când. Nu era nimic limpede în acel moment şi Nasi nu dorea să facă o mişcare nechibzuită care ar fi putut distruge echilibrul atât de fragil. Fiind atât de priceput în construirea şi menţinerea unor relaţii avantajoase acest lucru nu era dificil pentru el.

Era uimit de numărul mare de evrei din Istanbul. Mulţi dintre ei aveau legături strânse cu *Seraiul* şi mare parte a comerţului se afla sub controlul lor. Sultanul era înconjurat de doctori evrei. Toate bunurile necesare în *Harem* erau cumpărate de la Ester *Kira*. Această femeie le juca pe sultane ca pe nişte păpuşi. Influenţa ei era semnificativă şi în afara graniţelor. Era bine-cunoscută în Veneţia, Valachia, Moldova, Transilvania şi nu numai. Era o femeie inteligentă şi foarte atrăgătoare. Lui Nasi îi plăcea mult.

Mătuşa lui Nasi era mai atrasă de compania surorii acesteia, Soli, şi era impresionată de tipografia acesteia. Era hotărâtă să intre în afacere şi să îmbunătăţească mersul lucrurilor. Făcuse chiar şi lungi liste ale cărţilor ce urma să le publice. Nasi a zâmbit gândindu-se la mătuşa sa. Era un om deosebit! Harnică, cu spirit de sacrificiu, inteligentă, frumoasă şi cuviincioasă. O femeie care se dăruise fericirii şi bunăstării evreilor. Nasi era foarte mândru de ea şi iată că urma să devină soacra lui. Reyna şi Yasef se căsătoreau în acea zi. Unora li se părea nefirească diferenţa de vârstă dintre ei, dar asta nu era un lucru important. Relaţia lor se baza pe respect reciproc şi înţelegere şi prin această căsătorie bogăţiile celor două ramuri ale familiei se uneau şi asta însemna consolidarea puterii. Yasef era convins că viitorul familiei Nasi era unul strălucit. Reyna avea să trăiască precum o regină. Şi, cine ştie? Poate chiar era posibil să o facă regină adevărată.

A zâmbit, fericit cu visele sale. Soarele se înălţa peste Üsküdar şi razele sale alergau peste apele albastre ale Bosforului. Rândunelele în căutarea hranei pentru puii lor

abia ieşiți din găoace dădeau roată balconului şi pescărușii zburau în cerc deasupra bărcilor pescăreşti, la intrarea în Cornul de Aur.

Pentru un moment, Nasi şi-a amintit de Veneția. Oare se va mai întoarce acolo? Nu era sigur, dar era posibil. Îl susținea sultanul otoman şi nu un om de rând. Ruperea relațiilor cu lumea apuseană nu era de folos, nici lui şi nici lui Soliman. Franța încă nu-i înapoiase banii împrumutați. Trebuia să găsească o soluție de a-i lua înapoi fără a distruge bunele relații ale familiei Nasi cu Franța.

A scuturat capul. Astea nu erau lucruri la care să se gândească în ziua nunții. Doar Reyna trebuia să-i domine gândurile. A intrat pentru a lua coroana pe care urma să i-o aşeze pe frunte în acea zi. Bijuteria veche, bătută cu sute de diamante strălucea precum razele soarelui care înălțându-se îmbrățişa fiecare colțişor al oraşului.

13 aprilie 1558

Noul *serai* / Topkapi

Stăpânul imperiului era la fel de nefericit ca un cerşetor de rând. Suferea cumplit şi nimic nu mai avea importanță pentru el. De două zile nu închisese ochii şi nu pusese o fărâmă de mâncare în gură. Încerca să-şi ascundă suferințele dar nu reuşea să-şi țină lacrimile departe. O pierduse pentru totdeauna pe iubita sa Hürrem. Bătrânul sultan o iubise cu pasiune şi cu profund devotament şi încercase să o facă fericită. De cum o văzuse prima oară se simțise atras de ea, fără putința de a rezista. Îşi amintea acele scurte momente de vrajă.

Rusoaica îi furase inima cu glasul ei precum cântecul privighetoarei. În ciuda tuturor femeilor frumoase aduse din diverse locuri ale lumii în *Haremul* său, el o alesese pe

Hürrem. Era adorabilă, caldă şi atât de inteligentă încât reuşea să-l facă să uite de problemele imperiului. Fusese fericit alături de Hürrem şi de aceea se căsătorise cu ea, ceea ce nu era neobişnuit pentru sultani. Soliman avea deplină încredere în existența lumii de Dincolo, dar asta nu era suficient pentru a-l face să sufere mai puțin.

– Nu mai am pe nimeni, a murmurat el.

Soțul fiicei sale, Rustem *Paşa*, care de două zile nu plecase de lângă sultan l-a privit cu simpatie.

– Care vă e porunca, Sultanul meu?

Îndurerat Soliman a făcut cu mâna un gest de neputință.

– Sultanul meu, ar trebui să beți nişte supă.

A refuzat clătinând din cap şi privirile lui erau împăienjenite de lacrimi iar barba căruntă îi tremura.

– În scurt timp vom porni către moschee, a anunțat marele vizir. Să poruncesc să aducă ceva de mâncare.

– Neprețuita noastră, răposata *Hanim* Sultan ar fi supărată să vă vadă în starea asta.

– Rustem *Paşa*, aş vrea să-ți spun ceva.

– Porunciți, Sultanul meu.

– Să mă îngropi alături de ea când mor.

– Domnul să vă aibă în pază. Domnul să-mi ia mie viața şi să v-o dăruiască Vouă.

– Nu vreau să trăiesc fără ea. Cel puțin în adâncul pământului să fim împreună. Şi ea şi-ar fi dorit. Singura mea alinare este că a văzut terminată moscheea Süleymaniye şi tot ceea ce ține de ea. A depus mari eforturi pentru împlinirea acestui proiect. Dacă în Istanbul există o şcoală de medicină, aceasta i se datorează ei. Şi cu toate acestea doctorii nu au găsit un leac pentru ea.

– Porunca sfântă, Sultanul meu. Ceea ce se putea face a fost făcut. Atât doctorii de la şcoala de medicină cât şi cei de la palat au încercat să-i fie de folos. Toți îşi vor aminti de ea cu recunoştință. Fiecare pacient care va pleca sănătos din spital se va ruga pentru sufletul său.

Süleymaniye era cea mai de seamă lucrare a arhitectului Senan. Era magnifică. Putea fi văzută din aproape orice loc al oraşului şi şcoala medicală ce servea şi drept spital era de mare importanţă.

Spitalul era deosebit de celelalte pentru că aici se încercau diverse noi practici medicale. Doctori specializaţi, un farmacist cu doi asistenţi, un îngrijitor, patru preparatori de licori, doi băieşi, un bărbier şi patru îngrijitori pentru cei cu probleme mentale lucrau din greu zi şi noapte sub îndrumarea unui doctor numit în fruntea lor. Tratamentul pentru cei cu probleme mentale se făcea într-o secţie separată unde muzicanţii interpretau o melodie liniştitoare.

Un profesor venea patru zile pe săptămână pentru a preda medicina unui număr de opt studenţi. Sultanul poruncise visteriei să plătească trei sute de *akçesi* zilnic pentru cheltuielile spitalului.

În ciuda faptului că făcuse multe opere de binefacere erau numeroşi cei care o urau pe Hürrem. Donase bani pentru construirea a numeroase moschei, cantine pentru săraci şi case de sănătate. Süleymaniye era într-un fel încununarea acestei munci. Probabil, sperase că în felul acesta, ajutându-i pe nevoiaşi, pe cei bolnavi şi săraci, Dumnezeu avea să-i ierte păcatele. Era o mare păcătoasă. Pentru a-şi împlini dorinţele prin influenţa asupra soţului său, această ambiţioasă femeie poruncise sultanului să ucidă doi mari viziri, mai întâi pe Ibrahim *Paşa* şi apoi pe Sinan *Paşa*, şi lista continua. Desigur, cea mai rea faptă, cea care nu putea fi iertată era moartea lui *şehzade* Mustafa. Pentru a-şi urca fiii pe tron Hürrem făcuse tot ce-i stătea în putere pentru a scăpa de el şi picurase constant tot felul de vorbe în urechea sultanului, şi mai ales că Mustafa avea ochii aţintiţi asupra tronului chiar dacă tatăl său era încă în viaţă.

În cele din urmă Soliman poruncise asasinarea fiului său.

Soliman Magnificul s-a ridicat încet.

– Să mergem! Să ne împlinim ultima îndatorire.

În timp ce se pregăteau pentru ceremonia funebră care urma să aibă loc la moscheea Süleymaniye, glasul femeilor din *Harem*, recitând din Coran se amesteca cu glasurile bărbaților din marea sală.

În acea după-amiază la moschee s-au adunat mii de oameni începând cu sultanul şi înalții demnitari şi până la cerşetorii şi nevoiaşii fără un acoperiş deasupra capului. Toți se rugau pentru liniştea ei în lumea de Dincolo.

∞ Galata

Soli s-a aplecat asupra surorii sale care zăcea în pat cu un aer posomorât.

– Vrei să-l vezi pe Leon?

– Nu. Nu vreau să văd pe nimeni.

– Nu te mai frământa. Poate există o soluție.

– Soluție? Dacă ar fi existat aşa ceva pentru un copil cocoşat, fii sigură că Hürrem ar fi descoperit-o. Dumnezeu ştie că nu mi-am dorit acest copil, la vârsta asta şi am încercat să scap de el în toate felurile posibile.

– Nu mai vorbi aşa Ester. Totul vine de la Dumnezeu. Va fi un copil deştept. Sunt sigură. Priveşte-i ochii.

– Taci, Soli! Închide gura! Şi dă-mi pace. Ia creatura de aici.

Fără a mai spune un cuvânt, Soli a plecat ținând copilul în brațe. În privirile lui Ester se citea furie şi durere. În cele din urmă fusese pusă față în față cu cea mai cumplită spaimă a sa.

Din clipa în care îl văzuse în *Harem* pe Çihangir simțise că avea să i se întâmple şi ei într-o zi. Şi iată, în ziua în care Hürrem era aşezată în mormânt,Dumnezeu îi dăduse un astfel de copil drept pedeapsă. Dar pentru ce era pedepsită?

– De ce? De ce?, gemea Ester.

Tocmai când îşi împlinise țelurile, când era pe culme... Un nevolnic, o ciudățenie de copil, după trei fii sănătoşi. Ce era de făcut cu el? Cum ar fi putut să-l scoată în lume?

– Aş vrea ca fie eu, fie el să fim luaţi de moarte.

Kirâze era copleşită de suferinţă. De ce se abătuse pedeapsa asupra ei?

Ani la rând dorise să o vadă moartă pe Hürrem, dar avusese motiv. Hürrem era răspunzătoare de moartea lui Burak. Femeia aceea adusese sfârşitul singurei sale iubiri, chiar dacă şi el o trădase. Şi-a amintit ziua aceea, cât de fericită era Hürrem când îi dăduse cumplita veste, de parcă îi spunea o glumă. De ce nu merita s-o urască? În ciuda anilor care trecuseră, era încă dureros pentru ea să se gândească la Burak. Nu putea uita ziua în care aşteptase ore în şir ca el să vină în port. De ce se purtase astfel? De ce? Trecuseră aproape treizeci de ani şi inima ei încă bătea nebuneşte amintindu-şi de el. Rana din sufletul ei nu avea să se vindece vreodată. Şi-a frecat buzele din nou.

– Dumnezeul meu, de ce m-ai pedepsit? De ce?

Dar doctorul Çiprut nu privea situaţia ca pe o pedeapsă.

– Dacă Ester nu ar fi încercat să scape de copil şi acesta ar fi fost la fel de sănătos ca şi fraţii săi, îi spunea el soţiei.

Soli îi dăduse pruncului numele tatălui său. Bătrânul Moşe murise în primăvara ce trecuse. Se stinsese în grădina sa, fără a necăji pe cineva. Numele său avea să trăiască prin cel mic. Îl strângea la piept, Moşe era ca şi copilul ei de vreme ce Ester continua să refuze să-l vadă.

– Poate nu acesta e motivul, spunea ea.

– Desigur, nu putem fi siguri, dar sunt convins că în viitor va fi nevoit să înfrunte mari dificultăţi. Încearcă să te obişnuieşti cu acest gând şi ajut-o pe Ester să înţeleagă şi să accepte adevărul. Cu timpul, cu ajutorul bandajelor şi al masajelor situaţia spatelui său s-ar putea îmbunătăţi, dar niciodată nu va fi în stare să meargă cum se cuvine devreme ce un picior e mai scurt decât celălalt. Va şchiopăta totdeauna.

– Bietul meu micuţ! Puiul meu!, murmura Soli mângâindu-i obrajii.

– Crede-mă că e mai bine aşa decât să fie slab de minte.

– Va fi inteligent. Îi vezi privirile scăpărătoare? a zâmbit ea.

Doctorul a bătut-o pe umăr încurajator.

– Sigur, va fi foarte isteț şi va deveni *yazeci* aşa cum îi înveți pe toți copiii.

Au izbucnit în râs amândoi, apoi doctorul şi-a luat geanta şi a pornit către uşă.

– Mă duc la dona Gracia. Reumatismul o face să sufere.

– Te rog spune-i că-i trimit toată dragostea mea şi îi voi face şi eu o vizită, cât de curând.

26 septembrie 1562

Galata

În ciuda durerilor aduse de anul 1561, următorul a fost unul mai vesel. După moartea mamei lor, Selim şi Baiazid s-au aruncat unul asupra celuilalt, luptându-se pentru tron cât tatăl lor era încă în viață. Cei doi frați s-au transformat în dușmani de moarte. Conflictul a ajuns atât de departe încât Baiazid i-a declarat război tatălui său; după înfrângerea suferită s-a retras în Iran. Din păcate, această mişcare i-a adus sfârşitul lui ca şi fiilor săi. *Şahul* n-a avut tăria să reziste presiunilor făcute de curtea otomană şi în cele din urmă s-a dat ordin de strangulare.

Moartea acestui *şehzade*, care se bucura de înalta admirație a ienicerilor a fost deplânsă de aproape toți locuitorii imperiului. Alții, precum *şehzade* Selim şi susținătorii săi, în special Nasi, s-au bucurat. Selim îi promisese Evreului Măreț regatul Ciprului după ce acesta avea să fie cucerit odată cu urcarea sa pe tron.

Soliman era bătrân şi se spune că suferea în tăcere din pricina destinului cumplit al fiilor săi. Nu avea niciun strop de încredere în Selim. Îi trimisese scrisori de avertizare, dar era convins că nu mai era nimic de făcut. Selim nu era potrivit pentru a deveni sultan, nu avea forţa necesară să poarte pe umeri responsabilităţile unui imperiu. Din păcate, nu se mai putea face nimic, era singurul fiu rămas în viaţă.

Fiind un împărat cu experienţă şi un vizionar, a încercat să ia măsuri pentru a preveni apariţia unor probleme după moartea sa. Imperiul avea nevoie de înalţi demnitari, serioşi, apropiaţi familiei otomane. A fost anul în care a dat-o de soţie pe una din fiicele lui Selim lui Sokullu şi pe cealaltă lui Pèyale *Paşa* iar pe fiica lui Mustafa a cărui asasinare o poruncise el însuşi a dat-o de soţie mai-marelui ienicerilor.

Sărbătorirea acestor nunţi a durat luni de zile, toţi săracii oraşului au primit mâncare bună şi şerbet în fiecare zi. Nopţile se transformau în zile sub lumina artificiilor. Oamenii păreau să uite tristeţile anului ce trecuse. Să uiţi trecutul dureros era singura cale de a face faţă viitorului şi fiecare avea ceva de îngropat.

Ester era şi ea o fiinţă umană şi banii nu-i aduceau mare mângâiere. Durerea e durere, fie că este vorba de săraci sau de bogaţi. Fericirea e la fel pentru toţi. Avea nevoie să lase trecutul în urmă. Începea să se obişnuiască cu bietul Moşe. A început să meargă târziu, dar de vorbit a început mult mai devreme decât era firesc. Soli continua să aibă grijă de el în zilele în care nu mergea la tipografie împreună cu dona Gracia şi era încântată de dovezile sale de inteligenţă.

Cu ajutorul nepotului său, dona Gracia căpătase permisiunea de a guverna vechiul oraş Tiberias, în Ţara sfântă, în schimbul unui impozit fix. Vechile ziduri ale oraşului Tiberias, care după Safed era cel de al doilea loc sfânt al evreilor, se aflau în reconstrucţie. Yasef nu putea părăsi Istanbulul din pricina rivalilor săi politici care ar fi putut să ţească intrigi în absenţa lui, dar pentru dona Gracia nu era

dificil. După reconstrucție dorea să-şi înalțe un pavilion pe malul lacului şi să trăiască acolo. Aflând aceste veşti îmbucurătoare, mulți evrei din Spania şi Italia veniseră în oraş şi munceau cu entuziasm să reconstruiască Oraşul Sfânt.

Yasef poruncise oamenilor săi să planteze duzi în jurul oraşului care să nu constituie doar o sursă de răcoare ci să aducă oamenilor şi bani. Intenționa să producă mătase şi viile erau şi ele pregătite pentru producția de vin. Dona Gracia era fericită auzind toate aceste planuri. Dorința ei de a crea un teritoriu pentru evrei se împlinea. Yasef încerca să facă tot ce-i stătea în puteri pentru a o ajuta, fiind conştient de faptul că acesta era un lucru de mare importanță pentru ei. Sultanul era generos şi blând, nu-l refuza niciodată. Chiar îi scrisese papei o scrisoare cu un ton destul de aspru în care afirma că toți evreii ce trăiau în Italia erau supuşii sultanului şi făcuse acest pas pentru a-i feri de violențele îndreptate împotriva lor. Papalitatea temându-se, şi-a schimbat imediat atitudinea. Se putea spune că în general lucrurile mergeau bine şi Ester era cea care beneficia din plin. Ea era principala sursă de informații a lui Nasi.

După moartea lui Hürrem se produseseră schimbări semnificative în *Harem*. Mihrimah după moartea soțului său Rustem *Paşa* părăsise *Seraiul* şi devenise mai mare peste *Harem*. Nurbanu, favorita lui Selim nu constituia nicio amenințare la adresa noii stăpâne a femeilor din *Harem*, de vreme ce Selim nu se mulțumea cu o singură iubită. Acesta împărțea patul în fiecare seară cu o altă fată sau un alt băiat. Pentru ca Nurbanu să domnească în *Harem* trebuia să aibă răbdare până când unul dintre fiii săi devenea sultan. În ciuda tuturor acestor schimbări Ester care era stăpâna din umbră a *Haremului* alerga dintr-un loc în altul.

În acea dimineață obținuse două aprobări particulare pentru doi negustori venețieni, apoi stătuse de vorbă cu Nasi în legătură cu comerțul de ceară, după aceea îl întâlnise pe ambasadorul Florenței şi abia sosise în casă de zece minute. Soțul şi fiii săi erau încă la bazarul acoperit. Ester a

mers în camera ei şi a pus sub cheie ducații de aur pe care-i câştigase în ziua aceea. Avea o casetă sigură, ascunsă în perete, în spatele unei picturi. Tocmai dorea să cheme slujnica să facă focul. Era vreme bună în timpul zilei, dar nopțile erau încă reci.

Mai înainte de a trage cordonul clopoțelului, femeia a intrat în cameră.

– Doamna mea, e o femeie la uşă şi spune că are un mesaj important.

– N-ai întrebat-o cine este?

– Ba da şi a spus că vă cunoaşte din Balat.

– Balat? Trimite-o de unde a venit. Dacă e săracă dă-i ceva de mâncare.

Acel trecut îndepărtat nu o interesa, nu avea de gând să stea de vorbă cu o nebună.

– Am încercat, doamnă, dar insistă. Spune că o femeie aflată pe patul de moarte vă aşteaptă la ea.

– Cum o cheamă? Cine e? Du-te şi întreabă.

– Spune că femeia se numeşte *Kira*.

– *Kira*?

– Da, Doamnă, aşa a spus.

Brusc amintirile ei s-au trezit la viață. A simțit un fior străbătându-i şira spinării. *„Kirâze, am veşti bune pentru tine. Burak Şasedegete Paşa arde de nerăbdare să te vadă."*

A cerut şalul şi a pornit în grabă către uşă.

– Mă întorc repede, dacă ei vin acasă înaintea mea spune-le să nu se îngrijoreze.

– Da, doamnă, aşa voi face.

∞ Pera

Trecuse multă vreme de când Ester păşise pentru ultima oară pe străzile aglomerate, mohorâte din Pera, dar în acel moment simțea de parcă fusese acolo doar cu o săptămână în urmă. Inima bătea să-i iasă din piept. Femeia văduvă, îmbrăcată în negru, plânsese tot drumul mergând

alături de ea. A sărit grăbită din palanchin de îndată ce acesta s-a oprit şi a început să bată în poartă. Ciocanul atârnat de poartă era aidoma celui pe care-l aruncase pe pietrele din grădină, cuprinsă de furie şi ură cu mulți ani în urmă. Micuțul Moşe se juca şi el cu mingea din bronz ce rămăsese din acel vechi ciocan.

Nimic nu se schimbase, doar timpul se scurseşe iar şi iar. Mulți erau morți, alții se născuseră; lucrurile se schimbaseră de fapt şi totuşi era la fel de emoționată ca o copilă. A bătut din nou în poartă şi în cele din urmă o altă femeie bătrână a deschis:

– Pofteşte înăuntru, Kirâze Kadin.

A păşit în tăcere. Casa părea că îmbătrânise şi ea, dar era aceeaşi, aşa cum şi-o amintea Kirâze. Podeaua scârțâia sub paşii ei în timp ce se îndrepta către odaia indicată de femeie.

Un trup subțiratic zăcea în patul aşezat sub o mare cruce atârnând pe perete. Chipul bătrânei ridat, zbârcit îi amintea de o țestoasă. Ce vârstă avea? O sută? A deschis ochii, clipind de mai multe ori. A ridicat cu greu mâna uscată şi a îndemnat-o pe Ester să se aşeze lângă ea.

– Kirâze, cât de frumoasă eşti!

Ester s-a aşezat pe marginea patului privind degetele uscățive care le țineau strâns pe ale ei. Simțea un dezgust profund dar şi un sentiment de milă.

Făcând eforturi mari, *Kira* i-a vorbit.

– Este atât de bine să te văd aici, Kirâze. M-am gândit tot timpul la tine.

Ester o privea şi nu ştia ce ar fi trebuit să spună.

Ochii mici ai bătrânei nu se dezlipeau de ai ei.

– Trebuie să-ți spun. Te rog, crede-mă, nu a fost vina mea, mama ta... ea m-a silit.

– Mama? Ce tot spui *Kira*?

– *Paşa* a trebuit să plece în cea mai mare grabă şi ți-a lăsat un mesaj, dar a sosit mama ta..

A închis ochii. Viața ei se apropia de sfârşit. Era pe moarte. Ester s-a cutremurat.

– Despre ce mesaj vorbeşti, *Kira*? Şi de ce a venit mama mea aici? Spune-mi! Vorbeşte!

Abia se stăpânea să n-o scuture, să n-o zgâlțâie pentru a o face să vorbească.

– Apă, puțină apă!, a cerut *Kira*.

Ester a luat paharul de pe măsuța din apropiere şi l-a dus la gura bătrânei cu buze uscate, crăpate. A sorbit şi apoi a deschis ochii.

– Kirâze, nu fii supărată pe mine. Mama ta m-a silit să jur şi am jurat pe Cartea Sfântă. Acum îmi încalc jurământul. Domnul să aibă milă de mine!

Ester abia mai respira.

– Mama ta m-a silit să nu-ți spun nimic despre mesajul lăsat de Burak. M-a amenințat.

Ester repeta întruna.

– De ce? De ce?

– Nu ştiu. Poate pentru că era marocan.

– Marocan?

– Da. I-am spus mamei tale şi atunci a început să-şi piardă firea. A fost capturat de otomani.

– De ce era atât de furioasă?

– Nu ştiu Kirâze.

– Era arab?

– Nu. Deloc. S-a convertit la Islam mai târziu. Numele lui era Christian şi era creştin.

– Creştin?

– Da. A fost crescut de o femeie bătrână. Spunea că se numise Cora.

– Cora? Ce tot spui? Nu înțeleg nimic.

– Asta e tot ce ştiu. Mama ta nu a vrut să te măriți cu el, ea m-a silit, te rog iartă-mă.

Plângând îi săruta degetele lui Ester.

– Să te iert?

Era plină de ură, dar continua să-şi păstreze calmul. S-a ridicat.

– *Kira* trebuie să uiți toate astea. Sunt toate departe, în trecut, cu ani în urmă. Eu am uitat, am dat totul uitării. Şi tu trebuie să faci la fel.

Bătrâna a închis ochii şi a adormit imediat. Murise? Ester a ieşit, a dat nişte bani femeilor ce aşteptau în încăperea învecinată şi s-a îndreptat către palanchin.

În drum spre casă încerca să-şi dea seama de cele întâmplate în trecut: „De ce mamă? De ce m-ai condamnat la nefericire? Ce voiai de la mine?". Era furioasă şi în acelaşi timp o rodea un sentiment de curiozitate. Mama ei, femeia cu o inimă atât de blândă... De ce nu o lăsase să se mărite cu Burak? Pentru că se convertise, pentru că nu avea familie, pentru că avea şase degete sau pentru că era din Maroc sau doar pentru că o iubea? O chinuia o durere de cap cumplită şi sufletul ei era sfârâmat. În faţa ochilor vedea capul retezat al lui Burak. Poate nu ar fi reuşit să schimbe destinul lui îngrozitor, dar... Cum fusese mama ei în stare să-i schimbe viaţa? Şi de ce? Ani în şir trăise într-o stare de confuzie şi ceea ce aflase cu puţin timp înainte o nedumerea şi mai tare. „De ce?", îşi repeta, dar nu exista nicio cale de a afla adevărul.

S-a lăsat pe spate, sprijinindu-se de peretele palanchinului. Aşa cum o îndemnase şi pe *Kira* îşi spunea că trebuia să uite. Aşa era mai bine. Ceea ce se întâmplase trecuse. Nimeni nu putea da timpul înapoi. Raşel era mama ei. Mamele făceau lucruri de neînţeles. Ester avea patru fii, era şi ea mamă. Ar putea să le facă lor un astfel de lucru? Abraham, Sami, Hayım şi bietul Moşe... Era mama lor. Niciodată nu-şi pusese astfel de întrebări: „Ester, eşti mamă?". Şi Leon... Cu faţă plinuţă, stângaci, tandru, Leon era tată, un tată adevărat. A început să se joace cu rubinele colierului, cel cu optzeci de pietre, colierul pe care nu-l scotea niciodată de la gât.

Nu-i adusese nicio bucurie întoarcerea în trecut. Era ca şi când ar fi intrat într-o peşteră plină de mucegai. Nu-i

plăcea acolo. Dorea să se întoarcă acasă cât mai repede. Pentru prima dată îşi dorea să stea în faţa căminului împreună cu familia ei.

Burak era o imagine tremurătoare, o fantomă. Probabil, una ce-o făcea să sufere încă. Dar toţi erau duşi, dispăruseră. N-avea de gând să lase o fantomă să-i tulbure viaţa. Era hotărâtă să-l dea uitării pentru totdeauna. Şi totuşi îşi freca buzele.

2 martie 1564

∞ Tiberias

Lacul ce avea formă de pară era alimentat de apele a şapte râuri albastre ca cerul. Era înconjurat de munţi înalţi. Omul de încredere al lui Nasi, Yasef Ibn Ardut stătea sub un arbore înalt şi privea cum se desfăşurau lucrările de reconstrucţie în Tiberias. Se afla pe un deal şi era plin de mândrie şi fericit.

Cu o zi în urmă se încheiaseră lucrările la zidul oraşului. Se spunea că oraşul era ceva mai mic decât cel vechi, dar era atât de frumos, curat, totul era ordonat şi bine organizat. Zidurile groase împrejmuiau noul Tiberias formând un pătrat. Poarta dinspre apus, împodobită cu pietre albe şi negre ce fuseseră adunate dintre ruinele romane, era deosebit de frumoasă. Cea de nord, de dimensiuni mai mici nu se vedea limpede din pricina palmierilor aflaţi în apropiere. Sinagoga se afla în mijlocul căsuţelor văruite. Grădinile din apropierea izvoarelor cu apă caldă dătătoare de sănătate, alăturate lacului erau deja înverzite. În afara zidurilor, viile, livezile de citrice şi câmpiile mănoase se întindeau până departe. Duzii deveneau tot mai mari iar oile aduse cu mari sacrificii din Spania păşteau liniştite.

Ibn Ardut se gândea la Yasef Nasi. Un om deosebit. Măreț. Dacă nu se iveau obstacole la care nimeni nu se gândise, Tiberias ar fi putut deveni un oraș care să rivalizeze cu Veneția sau Florența. Nu numai în privința țesătoriilor dar și în alte domenii, nou-născutul Tiberias se putea lua la întrecere cu sorți de izbândă. Cei mai de seamă membri ai comunităților evreiești din Spania și Portugalia migrau constant către Tiberias. Chiar și numărul refugiaților din Italia era impresionant. Aceștia părăseau Italia din pricina atitudinii ostile a papalității și în ciuda atacurilor corsarilor și ale cavalerilor de Malta, ajungeau în Tiberias.

Pavilionul donei Gracia era aproape terminat și toată lumea o aștepta cu nerăbdare pe această femeie ce făcuse atâtea lucruri bune. Odată cu sosirea ei în oraș viața avea să capete alte valori. După o mie de ani de suferință, evreii aveau să se bucure de fericirea de a trăi din nou pe Pământul Făgăduinței.

Desigur, nimic din toate acestea nu fusese ușor de obținut. Dacă nu ar fi fost ajutorul dat de guvernatorii din Damasc și Safed, care s-au supus la ordinele *firmanului*, poate nu ar fi reușit niciodată să-și termine lucrările. Arabii susținuseră, chiar cu mult înainte de începerea reconstrucției, că Islamul va avea de suferit dacă Tiberias era refăcut. Unii spuneau că acest lucru era scris în Coran. Niciunul dintre ei nu a vrut să muncească în oraș. Guvernatorul a cerut să fie decapitați doi oameni și lucrurile s-au schimbat.

În acel timp, Nasi era unul dintre cei mai de încredere bărbați din *Serai.* Altfel de ce l-ar fi susținut sultanul? Era vorba doar de simpatia sultanului față de acest Măreț Evreu sau exista și un alt motiv ascuns pentru generozitatea acestuia? Câțiva dintre învățații care se stabiliseră în Tiberias cu ajutorul donei Gracia susțineau că era vorba de un vicleșug al otomanilor pentru a restabili viața în acele ținuturi neglijate și acești înțelepți nu erau la fel de optimiști privind viitorul, așa cum era Ardut. Poate aveau dreptate, de ce ar fi creat otomanii alt stat cu propriile mâini?

Yasef Ihn Ardut nu era interesat de politică şi nici nu avea cunoştinţele necesare să cerceteze ce se întâmplă în politică, el era cât se poate de mulţumit să-şi îndeplinească îndatoririle. S-a sprijinit de trunchiul copacului sub care şedea. Privirile sale s-au oprit asupra lacului alimentat de apele râului Ha-Yarden. Pescari în bărcuţe ce se legănau în adierea vântului vâsleau sau aruncau plasele. Păsările migratoare se agitau să-şi reconstruiască cuiburile. „La fel ca şi noi", gândea Ardut. Şi ei îşi reconstruiseră casele într-un fel oarecum asemănător.

Frumosul oraş Tiberias sau Taberiye, cum îl numeau otomanii, se afla înaintea ochilor săi şi se îndrepta către un viitor strălucit, în mod sigur.

∞ *Haremul* Imperial

Cam în acelaşi timp, Ester îşi spunea cuvinte asemănătoare sie însăşi dar ele nu se refereau la Tiberias, ci la o tânără femeie. „O aşteaptă un viitor strălucit." În clipa în care a văzut-o pe frumoasa venețiană cumpărată pentru *şehzade* Murad din Avrat Bazaar, Ester a fost încântată, vrăjită. Nu numai datorită trăsăturilor sale perfecte, ci şi privirilor uşor umede şi strălucitoare care dovedeau inteligență.

Era fiica guvernatorului insulei Corfu. Felul ei de a se purta era dovada bunei educații pe care o primise, dar era tânără şi speriată. Ce-ar fi putut face altceva decât să plângă. Corabia pe care se îmbarcase împreună cu slujitorii din Veneția pentru a se alătura tatălui său fusese atacată de corsari otomani şi ea fusese adusă la Istanbul împreună cu alți sclavi. Se afla în *Serai* de o săptămână şi plângea neîncetat. Nurbanu îi ceruse lui Kirâze să stea de vorbă cu ea şi să încerce să o liniştească.

– Cred că ți se potriveşte mai degrabă să râzi decât să plângi, draga mea.

Uluită să audă pe cineva vorbind limba italiană, copila s-a oprit din suspine.

– Eşti italiancă?

– Nu, dar Veneţia şi veneţienii nu sunt chiar atât de departe. Sunt evreică, familia mea a venit aici din Spania şi eu m-am născut aici.

– Şi cum suporţi viaţa asta?

– Viaţa nu este chiar atât de rea cum crezi tu, draga mea, mai ales pentru noi, evreii. Suntem în siguranţă în această ţară şi Istanbulul este un oraş minunat.

Tânăra a scuturat din cap.

– Veneţia este mai frumoasă. Vreau să mă întorc acolo.

– Ascultă Safiye...

– Nu mă cheamă Safiye.

– Fie, cum spui tu, dar nici pe mine nu mă cheamă Kirâze, dar aşa le place lor să-mi spună şi nu găsesc nimic rău în asta. Acum trebuie să mă asculţi. Eşti o fată frumoasă şi este limpede că eşti şi inteligentă. Vei fi prezentată viitorului sultan al otomanilor, ceea ce înseamnă că eşti şi norocoasă pe deasupra. Dacă Domnul îţi dăruieşte un fiu poţi ajunge mama sultanului. Crede-mă, asta înseamnă mai mult decât să fii soţia ducelui de Veneţia. Înţelegi? Încetează să te mai vaieţi, nu mai plânge, deschide ochii! Acest *Harem* nu este un loc sigur pentru a trăi în el şi nu e uşor. Intrigi numeroase, vicleşuguri... Intrigi mortale, cumplite, periculoase...

– Mortale?

– Fără îndoială. Vei întâlni sute de femei dornice să te otrăvească, arzând de gelozie. Fii atentă la fiecare pas pe care-l faci, ai grijă! Înţelegi ce-ţi spun?

A încuviinţat din cap. Ester i-a mângâiat obrazul, apoi a deschis caseta şi a scos un lanţ de aur de care atârna o singură perlă.

– Asta e pentru tine. Sper să-ţi aducă noroc.

Safyie a luat lănţişorul şi i-a zâmbit.

– Vei veni şi mâine?

– Da, voi veni. În fiecare zi vin în *Harem*. Nu vând doar bijuterii. Eu mă ocup de tot ce se cumpără pentru cămară.

Pe mâine, Safiye. Nu uita ce ți-am spus, ai grijă şi apucă-te cât mai repede să înveți limba turcă! Este esențial. A pornit către uşă, apoi oprindu-se s-a întors spunând:

– Şi nu-ți face griji. Pot să-ți aduc orice... aşa cum auzi, orice din Veneția. Fata a încuviințat din cap din nou şi a zâmbit larg arătându-şi dinții albi.

Pe coridoarele *Haremului*, Ester se gândea la ea. Da, era diferită de toate celelalte, chiar se simțea impresionată. Nu-şi amintea să mai fi dăruit cuiva o bijuterie. Nici nu înțelegea prea bine ce o îndemnase să facă un astfel de gest. Dar aşa simțise, aşa trebuia să se poarte. Fiica guvernatorului din Corfu urma să fie o persoană de seamă la curtea otomană, simțea acest lucru. Safiye se îndrepta către un viitor strălucit, bineînțeles ajutată de Kirâze.

∞ Londra

Locuitorii din alte țări nu dădeau alte nume, aşa cum făceau otomanii dar, aveau obiceiul să dea porecle, în special conducătorilor. Poporul englez a găsit pentru cea-laltă fiică a regelui Henric VIII un supranume: „Regina Fecioară" sau „Buna Regină Bess" şi asta după ce a urcat pe tron după moartea surorii sale „Maria Sângeroasa", cea care se făcuse vinovată de moartea unui număr mare de protestanți din dorința de a consolida puterea bisericii catolice.

Elisabeta fusese încoronată fără niciun fel de probleme căci sora sa murise fără a lăsa urmaşi, în ciuda tuturor încercărilor făcute, aşa că nu existase niciun moştenitor la tron. Noua regină suferise ani în şir din pricina presiunii demnitarilor catolici, dar domnise în pace, fără a face diferența între protestanți şi catolici şi acest lucru o făcuse să fie iubită. Catolicii nu se împotriviseră la interzicerea comuniunii atât timp cât ei erau liberi să păstreze ritualul în casele lor. Timp de şase ani regina dăduse dovadă de mare toleranță şi asta îi atrăsese numele de „Regina cea Bună".

Celălalt nume „Regina Fecioară" își avea originea în motive de cu totul altă natură, motive personale. Elisabeta era atrasă de bărbați dar după ce fusese martoră la decapitarea mamei sale și a celorlalte soții ale tatălui său, chiar din ordinul acestuia își pierduse încrederea în ei și refuzase toate propunerile de căsătorie. Totuși era îndrăgostită de Robert Dudley care încerca să o convingă să-i devină soție. Acest tânăr chipeș, atrăgător era văduv de patru ani și se zvonea că pusese la cale moartea soției sale tocmai pentru a deveni liber ca să se alăture Elisabetei. Buna Regină Bess se bucura de succes și viziunea ei în privința guvernării mergea departe, dar atunci când era vorba de Robert Dudley nu dovedea aceeași tărie. Îndepărta tot ce însemna critică la adresa lui. Toți cei de la curte simțeau, întrezăreau ambițiile lui, numai ea nu le vedea.

Tatăl lui Robert Dudley, era ducele de Northumberland, fost regent în timpul vieții lui Edward, fiul lui Henric VIII. După moartea lui Edward, Robert s-a aflat printre cei întemnițați în turn, dar în cazul lui această situație a durat doar un an. Pe Elisabeta o cunoștea bine de ani buni, dinainte ca ea să devină regină a Angliei și astfel el dobândise ranguri înalte cu mare repeziciune. Mai întâi a fost numit în fruntea grajdurilor regale care erau renumite pentru caii valoroși, apoi a devenit unul din consilierii personali ai reginei și în câteva momente urma să afle noul său titlu dat de Elisabeta.

– Maiestate, nu pot să cred că îmi faci această onoare. Ești mai mult decât generoasă, ești o regină ce merită adorație.

– Te rog, Dudley. Meriți tot ce e mai bun. Presupun că ceremonia poate avea loc curând.

Tânărul s-a aplecat cu respect. Să primești titlul de conte de Leicester și baron de Denbigh era de mare însemnătate și totuși se afla departe de ținta pe care și-o fixase.

– Maiestate, voi încerca să fac tot ce-mi stă în puteri pentru a fi demn de această onoare pe care mi-ai acordat-o, dar nu pot spera la cea mai înaltă dintre ele?

Regina şi-a pipăit gulerul fin din dantelă şi i-a zâmbit ca o copilă pusă pe şotii.

– Chiar mă răsfeți Dudley şi asta îmi place foarte mult, trebuie să mărturisesc, aşa cum îmi face mare bucurie şi compania ta. Dar... grijile mele, obsesiile mele, le cunoşti foarte bine. Ca regină am o seamă de îndatoriri, nu răspund numai de mine. Poporul meu, trebuie să mă gândesc mai întâi la poporul meu. Nu vreau să-ți frâng inima, atât de prețioasă pentru mine, dar nu pot promite ceva ce nu-mi stă în putință. De ce să nu lăsăm altcuiva această plăcută ocazie?

– Altcuiva? Maiestate...

Elisabeta a chicotit.

– Această căsătorie nu va însemna sfârşitul prieteniei noastre, aşa că de ce ai ridica obiecții în fața reginei tale?

Bărbatul îşi mângâia barba bine îngrijită cu degetele sale lungi şi nu-şi dezlipea privirile din ochii ei. Încerca să ghicească numele alesei.

– Nu te trudi, Dudley. Lasă-mă pe mine să-ți spun cine e norocoasa. Maria Stuart.

– Maria Stuart?

– Da, şi ea este o Tudor şi moştenitoarea dinastiei.

Robert Dudley era uluit. Fusese totdeauna convins că era iubit, dar acum? De fapt, nu se înşela. Elisabeta îl iubea într-adevăr, dar nu era o femeie obişnuită. Dragostea îi putea întuneca gândirea pentru un timp, dar nu-i putea lua mințile. Avea o coroană, şedea pe un tron şi acestea nu se puteau compara cu afecțiunea unui bărbat. Prin căsătoria propusă o putea ține sub control pe regina Scoției care constituia o reală amenințare pentru ea şi îşi putea vedea iubitul de câte ori îşi dorea fără a mai fi nevoită să asculte plictisitoarele lui propuneri în căsătorie.

Dudley păstra tăcerea. Cu glas curtenitor, Elisabeta i-a şoptit.

– Şi poate după aceea, întâlnirile noastre vor dobândi un interes sporit.

– Am rămas fără cuvinte, Maiestate. Nu ştiu ce să spun.

Nedumerirea i se citea pe chip. Ani la rând visase că se va căsători cu regina Angliei, dar în acel moment ideea de a deveni soțul reginei Scoției nu mai părea chiar atât de rea. Elisabeta îl studia cu interes, încercând să înțeleagă care-i erau intențiile.

– Hai să ieşim şi să facem o plimbare Dudley. Aerul proaspăt de primăvară ne va limpezi mintea. Putem vorbi despre această căsătorie şi despre încercările noastre legate de comerțul cu Moscova. Sunt foarte curioasă în privința rezultatelor. Crezi că marinarii şi negustorii noştri vor reuşi să găsească calea de acces din nord, între Asia şi Lumea Nouă? Dacă reuşesc, această descoperire va face ca Anglia să progreseze cu o sută de ani în doar un an şi vom domina în veci.

S-a ridicat, şi-a aranjat fusta largă şi bogată şi a pornit pe scări în jos. Când a ajuns pe ultima treaptă a rămas pe loc cu un aer gânditor.

– Problemele financiare.

Dudley a întins mâna, oferindu-i-o ca sprijin.

– Nu eşti de acord cu loteria pe care am propus-o?

– Loteria?

– Da, Maiestate, şi nu există niciun risc. Aşa cum ştii au mai existat încercări. Regele Francisc I a permis ani în şir acest joc şi a câştigat sume mari de bani pentru visterie. Şi italienii fac lucrul acesta de câțiva ani. Fiecare oraş are propria loterie. Este o metodă simplă şi sigură de a sprijini bugetul.

– Cred că ai dreptate Dudley. De ce să nu încercăm? Şi aşa cum spui tu nu este joc de noroc pentru că toată lumea are şanse egale. Dacă aduce profit atunci putem construi noi porturi fără nicio dificultate. Şi totuşi nu vreau să înfrunt biserica. Ar fi bine să mă mai gândesc. Nu trebuie să fac nici cea mai mică greşeală.

– Regina mea, niciodată nu greşeşti.

Elisabeta a zâmbit încântată.

La fel ca şi Elisabeta a Angliei, Caterina de Medici, o altă mare personalitate, de data aceasta de la curtea Franţei, mamă de regi, era preocupată de planurile de viitor.

Caterina de Medici era fiica ducelui de Urbino şi prinţesă a dinastiei de Valois. Prin inteligenţa şi pasiunea ei pentru artă, ca noră a lui Francisc I, îşi câştigase o poziţie importantă la curtea Franţei. Soţul ei Henric, care domnise în Franţa timp de cinci ani, murise subit lăsând tronul fiului său Francisc II care se afla sub controlul regenţilor, susţinători ai catolicismului european. A fost o perioadă grea pentru Caterina pentru că aceasta era împotriva dominaţiei absolute a papalităţii în ciuda susţinătorilor fiului său. Ţara era tulburată de masacre organizate de aceştia. Totuşi Caterina a reuşit să-şi arate moderaţia prin edictele curajoase. Conform opiniei sale, opoziţia politică şi convingerile religioase erau separate de devotamentul faţă de regat.

Din fericire aceste tulburări socio-politice nu au durat mult. Tânărul soţ al lui Maria Stuart, Francisc, murise după numai un an de domnie iar Carol IX era prea tânăr pentru a domni, dar, de data aceasta, Caterina a fost numită regentă şi a început imediat să înfăptuiască reformele la care visase. Printr-un edict a stabilit că din acel moment catolicii şi calviniştii aveau să trăiască în pace şi să se bucure de aceleaşi drepturi. Catolicii au ridicat obiecţii faţă de aceste reforme şi ţara a fost târâtă într-un adevărat război civil. În ciuda tuturor celor care complotau împotriva ei, Caterina a reuşit să pună capăt acestei tragedii. Era sigură că fiul ei avea să ajungă la vârsta maturităţii şi datoria ei de regentă era pe cale să ia sfârşit.

Dăduse naştere la zece copii, dar mai trăiau doar patru, trei fii şi o fiică. Dorea să aranjeze căsătorii profitabile pentru toţi patru. Ambiţiile ei nu erau limitate de sentimente materne. Fină cunoscătoare a lumii politice ea urmărea tot ce era mai bun pentru Franţa. În toţi anii petrecuţi la curtea Franţei învăţase că fericirea şi guvernarea erau două forţe

aflate în contradicție. De vreme ce copiii ei fuseseră născuți pentru a domni şi nu aveau nicio şansă de a alege era necesar să le ofere cât mai mare siguranță prin căsătorii potrivite. La început şi-a dorit să-l căsătorească pe Carol cu o prințesă austriacă, apoi s-a gândit să dăruiască mâna fiicei sale protestantului de Navara. Cel de al treilea proiect al său era pentru mai târziu căci îl privea pe Alençon care era foarte tânăr. În ciuda diferenței de vârstă îşi dorea să-l vadă căsătorit cu Elisabeta. Un rege francez căsătorit cu regina Angliei. Era gata să facă tot ce era necesar pentru a-şi împlini visele. Timpul era cel mai prețios. Nimeni nu poate domni prin decizii spontane. Conform opiniei sale, să fii inteligent era strâns legat de felul în care cunoştințele erau folosite fără greş.

Trudise din greu pentru Franța şi era hotărâtă să continue. Regii şi reginele care dispăreau de pe scena istoriei erau în număr nesfârşit şi nu-şi dorea ca printre aceştia să se numere şi copiii săi. Nu era uşor să dobândeşti faimă dacă nu obțineai rezultate în fiecare domeniu. Caterina se aştepta să nu fie dată uitării. La fel ca şi socrul ei era o mare iubitoare şi admiratoare a artelor. Multe castele s-au ridicat purtând pe frontispiciu numele Medici şi toate erau împodobite cu picturi, statuete şi goblenuri care se întreceau în frumusețe.

– Te gândeşti vreodată la viitor, cancelare? l-a întrebat pe Michel de L'Hospital.

Ministrul justiției, mare susținător al Caterinei a fost surprins de întrebare:

– Nu sunt sigur, milady. Gândul la țara mea, grijile pe care mi le fac nu-mi permit să mă gândesc la viitorul meu personal.

Caterina a zâmbit.

– Monsieur dați dovadă de înțelepciune şi faceți conversație cu mare talent.

Păşeau agale în grădinile perfecte ale palatului. Plutea un aer proaspăt înmiresmat de flori abia îmbobocite şi de

jur-împrejur, cât vedeai cu ochii totul era verde. Caterina s-a oprit, a respirat adânc:

– Viața mea personală este atât de strâns legată de Franța, încât trebuie să le port de grijă de parcă ar fi un singur tot.

– Nimeni nu se poate întrece cu dumneavoastră, doamnă, atunci când e vorba de inteligență și conversație plină de spirit.

– Sunteți deosebit de amabil. Atunci când vorbim despre viitor nu se poate să nu ne amintim de noul edict. Credeți că doi ani ar fi de ajuns pentru a-l înfăptui, pentru a-l aplica cu succes?

– Da. Suficient.

– Eu și Carol vom călători prin țară timp de doi ani pentru a stabili liniștea.

– Doamnă, curajul și forța vă sunt la fel de strălucite ca și inteligența Voastră. Țara noastră are nevoie disperată de pace.

– Cred că întreaga Europă este în această situație și asta depinde de buna înțelegere dintre dinastii. Din păcate, dinastiile sunt în fierbere din pricina luptelor dintre putere și religie.

– Sau dacă îmi permiteți să spun, asta înseamnă mai mult decât lupte religioase. Este ambiția de a manipula biserica pentru a fi folosită cu scopul de a ține poporul sub control.

– Ai dreptate. În țara aceasta sentimentele religioase au fost folosite sute de ani în scopuri politice. Când vorbesc despre viitor visez la o lume nouă în care domină pacea. Crezi că acest lucru se poate întâmpla vreodată?

– Chiar și numai visul poate stârni o plăcută tulburare și cred că tot ceea ce visează omenirea într-o zi se poate împlini.

– Am să gândesc și eu în felul acesta. De ce nu? Omenirea merită asta.

Și-a înălțat capul și a privit cerul și soarele strălucitor asemenea unei coroane. Simțea acea coroană pe capul ei.

9 ianuarie 1567

Istanbul

Nimeni nu se poate opune chemării supreme, a Domnului, fie el chiar rege sau sultan.

Moartea vine pe diverse căi, dar venirea sa este inevitabilă. Funeraliile grandioase, mormintele monumentale nu schimbă cu nimic lucrurile. Toți cei care dorm somnul de veci la sânul mamei natura, fie că sunt bogați sau săraci, puternici sau slabi, credincioşi sau neagă existența credinței, toți devin egali. Soliman care făcuse să tremure omenirea de teama iataganului său timp de patruzeci şi şase de ani nu făcea excepție. Azrael a pus stăpânire pe el la vârsta de şaptezeci de ani în Szigetvar în timpul celui de al treisprezecelea marş îndreptat împotriva Europei, după treisprezece ani de la ultimul eveniment de acest fel. După Carol Quintul care lăsase locul fratelui său, Ferdinand, a murit şi acesta din urmă. Maximilian se afla pe tron în acel moment. Marele vizir Sokullu ceruse un bir uriaş acestui nou împărat şi el acceptase în cele din urmă pentru că nu era încă pregătit să facă față unui război chiar de la începutul domniei. Prin urmare, birul ca şi datoriile din ultimii doi ani au pornit către *Serai* neîntârziat. Dar, chiar mai înainte ca ducații din aur să ajungă la destinație o veste uimitoare a şocat Imperiul Otoman. Sigismund, rege al Transilvaniei se afla în dificultate în fața atacurilor armatei austriece. Pentru a compensa retragerea flotei din Mediterana, marele vizir l-a convins pe bătrânul sultan să-i declare război lui Maximilian şi ienicerii au pornit în marş către inima Europei.

Soliman era atât de lipsit de putere încât mare parte a timpului a călătorit în palanchin şi în trăsură şi nu în şaua calului, fapt cu totul neobişnuit dacă ne gândim la tradiție. Urca în şa doar atunci când intrau sau ieşeau dintr-un oraş. Pe 5 august otomanii au împresurat cetatea Szigetvar, dar

sultanul nu s-a putut bucura de această victorie pentru că, doar cu o noapte mai înainte, închisese ochii pentru totdeauna.

Îngrijorat de o posibilă revoltă a ienicerilor, Sokullu a ținut ascunsă moartea sultanului. Cu excepția unui număr restrâns de demnitari, nimeni nu a aflat de moartea sultanului. Marele vizir care a cerut îmbălsămarea sultanului şi-a jucat perfect rolul. Soldații erau ținuți departe de cortul imperial sub diverse scuze. Apoi au început o retragere lentă. În locul lui Soliman, în trăsură, călătorea un bărbat cu trăsături asemănătoare şi acesta putea fi şi el considerat un actor neîntrecut.

Între timp, Sokullu a trimis un emisar, pe nume Feridun, la Istanbul pentru a-l informa pe Selim de moartea tatălui său. *Şehzade* aflat la Kütahya a aflat veştile după douăsprezece zile şi a pornit de îndată către Istanbul împreună cu *paşii* şi *lala* şi de acolo s-au îndreptat către Belgrad pentru a ieşi în întâmpinarea armatei.

Sokullu plănuia să facă cunoscută moartea sultanului în Belgrad. În felul acesta se gândea să economisească şi bani. Ienicerii nu fuseseră plătiți de mai multe luni aşa încât spera să-i liniştească oferindu-le nişte bani în cinstea urcării pe tron a noului sultan.

Funeraliile lui Soliman au fost ținute la patruzeci şi două de zile de la moartea sa, la Belgrad şi sicriul a fost trimis înapoi la Istanbul, însoțit de o sută de soldați şi îngropat alături de soția sa aşa cum îi fusese dorința. Pe o latură a monumentului atârna un iatagan împodobit cu pietre prețioase şi de cealaltă un arc cu săgeți, însemnele care pe câmpul de luptă făcuseră din el un luptător curajos.

Viața uluitoare şi plină de măreție a celui de al zecelea sultan al otomanilor se încheiase. Sosise timpul domniei pentru fiul său. Poporul care îl numise pe el „Magnificul" avea să-i spună fiului său „Bețivanul". Încă nu dispăruse din amintirea oamenilor durerea pricinuită de moartea lui *şehzade* Mustafa şi cea a lui *şehzade* Baiazid. Oboseala lungului marş şi încercările prin care trecuseră s-au adăugat

la faptul că Selim nu era pe placul lor aşa că ienicerii s-au răsculat. Selim a intrat în oraş pe poarta ce ducea la Topkapi şi nu a reuşit să ajungă la Topkapi *Serai*. Soldaţii i-au dat jos de pe cai pe cei mai de seamă şi respectaţi viziri şi paşi şi *agi* şi i-au târât pe străzi, răsturnând chiar şi carele în mijlocul drumurilor. Strigau la unison: „Vrem banii noştri". Nu exista altă cale decât să li se facă pe plac aşa încât Sokullu a început să arunce *akçe* ienicerilor din sacii atârnaţi pe spinarea calului său de parcă împrăştia boabe la găini. În felul acesta Selim a intrat în siguranţă în *Serai*.

Felul în care a urcat pe tron nu a fost nicidecum demn de respect, dar nici el şi nici ienicerii nu au părut interesaţi de cele întâmplate. Pentru Selim poziţia de sultan era tot ce îl interesa iar pentru ieniceri banii reprezentau totul, în timp ce pentru poporul de rând mâncarea oferită gratis şi serbările contau cu adevărat. În ciuda faptului că sosise iarna, serbările s-au ţinut lanţ în pieţele din Istanbul.

Nasi a sărbătorit noul sultanat cu mare bucurie şi speranţe pe măsură. Devenise duce de Naksos şi noul sultan îi promisese iar că urma să devină rege al Ciprului cât de curând. Bineînţeles, acest titlu trebuia răsplătit aşa că pentru început, Yasef a trimis o cantitate impresionantă de vin franţuzesc la *Serai*. Măreţul Evreu era nespus de fericit aşa că el şi soţia sa Reyna au dat o petrecere grandioasă la proprietatea lor numită Belvedere, care nu era cu nimic mai prejos decât palatele europene. Mâncarea şi băutura servite au fost delicioase. Toţi ambasadorii îl priveau cu invidie pe noul duce de Naksos.

Relaţiile lui Nasi cu Europa erau pe cale să se schimbe având în vedere acţiunile sale dedicate urcării pe tronul Ciprului, căci în acel moment insula era condusă de veneţieni. Nasi i-a explicat planul său în cele mai mici amănunte lui Kirâze. Pentru ea lucrurile erau mai complicate căci nu voia să pună în pericol relaţiile pe care le avea de atâţia ani cu *Serenissima*, dar, pe de altă parte, dacă Nasi devenea noul rege al Ciprului ar fi putut câştiga într-un an

mai mult decât adunase de-a lungul întregii sale vieți și copiii ei ar fi putut dobândi ranguri cât mai înalte. Dar riscul era mare ca și pericolele de altfel. Putea la fel de bine să-și piardă toată averea și chiar viața. Dacă era de acord să se expună unor astfel de pericole se aștepta să fie plătită pe măsura riscului. Nasi era și el pe deplin conștient de riscuri și a fost de acord, din toată inima, să plătească ajutorul acordat așa cum se cuvenea.

ꕥ

În vreme ce Kirâze și Nasi stăteau de vorbă despre periculoasele legături ale adulților, doi copii se întâlneau pentru prima oară și se distrau împreună la hipodrom.

Soli își adusese nepotul care împlinise opt ani să se bucure de sărbători. Așa cum afirmase doctorul, spatele lui Moșe nu arăta chiar atât de rău, dar unul dintre picioare era mai scurt decât celălalt astfel încât copilul mergea șchiopătând. Era un singuratic. Nu avea prieteni și singura lui distracție era să meargă la tipografie împreună cu mătușa sa. În timp ce aceasta lucra împreună cu dona Gracia, Moșe desena și picta, așezat într-un colț, tăcut. Kirâze își lăsase fiul pe mâinile surorii sale și acesta nici măcar nu locuia împreună cu părinții. Dar nu se plângea, căci frații săi erau mult mai mari ca el ceea ce însemna că nu avea pe nimeni cu care să se joace.

Abraham, cel mai mare dintre fiii lui Kirâze era deja un negustor vestit în oraș. Avea o afacere cu vinuri, împreună cu Nasi și adunase o mică avere. Hayım care urma să se căsătorească în primăvara următoare, călătorea des la Veneția ocupându-se de comerțul cu țesături și sticlărie. Era foarte priceput în ceea ce făcea și dintr-o singură privire își dădea seama de calitatea și prețul adevărat al unui pocal. Sami avea douăzeci și doi de ani și lucra împreună cu tatăl său în bazarul acoperit și în același timp vindea bijuterii în *Serai* la fel ca și mama sa, Ester. Aceasta ca și fiii ei păreau făcuți să câștige bani și se bucurau de mare succes. Erau

cunoscuți în tot orașul, chiar și printre personalități înalte, cum erau ambasadorii, negustorii și reprezentanții diverselor religii.

Nimănui nu-i păsa de micuțul Moșe, în afară de Soli. În brațele ei găsise toată dragostea și atenția de care avea nevoie. Își îndrăgea mătușa mai mult decât pe oricine altcineva.

În acea dimineață au plecat devreme de acasă. În ciuda faptului că era iarnă vremea era călduță. Spre prânz s-a făcut chiar mai cald. Se aflau în spațiul rezervat femeilor și Moșe urmărea parada plin de bucurie. Alături de ei ședea un copil cam de aceeași vârstă cu el. Mai întâi s-au privit sfios unul pe celălalt apoi au început să vorbească. Moșe i-a destăinuit că cel mai tare se temea de tigrii și băiatul i-a mărturisit că pentru el pe lângă tigrii și șerpii erau de temut. Moșe l-a sfătuit să închidă ochii și să-i țină astfel până ce treceau șerpii. După lungul convoi al animalelor sălbatice au apărut statuetele făcute din zahăr. O seamă de statuete în diverse forme și culori stârneau bucuria copiilor. Actorii împărțeau dulciuri gratis publicului. Apoi s-a anunțat pauza. Noul prieten al lui Moșe a dorit să se joace în iarbă. Moșe a încercat să țină pasul cu el, dar îi era greu. După ce a cercetat piciorul prietenului său, celălalt copil a acceptat situația ca pe ceva cu totul deosebit și cei doi au început să se plimbe împrejur. Soli s-a întors către femeia care-l însoțea pe copil și au început să se dea în vorbă la fel ca și copiii.

– Cât de repede s-au înțeles, a observat Soli.

– Mikail al meu este un copil foarte prietenos.

– Da, se vede. Și cald. Câți ani are?

– Opt.

– Și al nostru tot opt ani are. Mi-ar plăcea tare mult să fie prieteni.

– De ce nu, doamnă.

Și-au îndreptat privirile către copii. Moșe îi arăta mingea de bronz lui Mikail.

– Parcă ar fi fraţi. Au aceleaşi trăsături, ochii la fel de închişi la culoare şi părul ondulat. Chiar şi zâmbetul blând.

Soli era fericită că Moşe îşi găsise un prieten în cele din urmă. A întrebat-o pe femeie unde locuiau.

– Abia ne-am mutat în Istanbul din Kütahya. A trecut aproape o lună. Deocamdată stăm în Kadirga, cu o doamnă foarte în vârstă. Nu ştiu ce se va întâmpla mai târziu.

– De ce?, a întrebat Soli mirată.

– Doamna mea, ştiu că te uimeşte răspunsul meu vag, dar adevărul este că nu ştiu unde ne vom afla mâine. Eu şi Mikail suntem singuri. Soţul meu, tatăl lui Mikail a murit în anul în care *şehzade* Selim a luptat contra fratelui său Baiazid. Nu suntem decât noi doi, nu avem pe nimeni altcineva. Când au mutat *Haremul* în Istanbul, după ce Selim a devenit sultan, ne-au adus şi pe noi aici. Nu cunosc pe nimeni în oraş.

– Şi familia ta?

– Şi eu sunt orfană ca şi Mikail, n-am nici mamă, nici tată. Se spune că tatăl soţului meu a fost un paşă căruia i s-a tăiat capul. Soţia lui însărcinată a fost trimisă la Kütahya. Biata femeie a murit la naşterea soţului meu. Atât eu cât şi soţul meu am fost crescuţi în bucătăria *Haremului* din Kütahya şi mai târziu ne-am căsătorit. Restul ţi l-am povestit deja. Acum suntem singuri. Sper ca în viitor lucrurile să meargă bine pentru noi.

Soli îi compătimea pe copil şi pe femeie.

– Vă doresc numai bine. Ai un fiu minunat. Asta este cel mai bun lucru pentru o femeie.

Ochii femeii, singura parte a chipului său ce putea fi văzută, străluceau de bucurie şi speranţă.

– Şi eu sper din toată inima.

– Nu te teme. Dumnezeu îţi va dărui o soartă bună.

Şi-a întors privirile către copii. Aceştia se jucau fericiţi. Moşe era vesel şi acesta era cel mai important lucru pentru ea.

– Noi locuim în Galata. Soţul meu este un doctor cunoscut. Se numeşte Çiprut. Dacă ai nevoie de ajutor ştii

cum să mă găseşti. Aş fi încântată să-ţi fiu de folos. Poţi veni în vizită şi copiii se vor juca împreună.

– Doctor Çiprut, a repetat femeia.

– Acum încearcă să-mi explici unde stați.

Pentru că nu a fost în stare să facă lucrul acesta, s-au îndreptat către sofaua pe care şedea bătrâna doamnă. Soli a strigat către copii:

– Mă întorc imediat. Moşika nu te îndepărta.

Privindu-l, Mikail a întrebat:

– Cum te cheamă? Moşika?

– Nu. Numele meu e Moşe, dar mătuşii mele îi place Moşika.

– Numele meu e Mikail.

– Aha, deci te cheamă Mikail.

– Şi pe tine Moşi.

– Nu, Moşe.

– Moşi.

Lui Mikail îi plăcea felul în care se încăpățâna noul său prieten.

– Moşi, a chicotit el.

– Atunci eu am să-ți spun Mişi.

Mikail a chicotit din nou.

– Moşi, Mişi, Moşi, Mişi.

Spectacolul urma să se reia în piață. Soli a strigat:

– Moşika, Mikail, hai, veniți! Repede!

Cei doi s-au luat de mână şi au pornit către locul în care se aflau femeile. Deodată Moşe a strigat uimit:

– Ai mai multe degete!

Mikail şi-a privit mâna cu şase degete şi a cercetat-o cu atenție de parcă aparținea altcuiva apoi calm a tras concluzia:

– Da, aşa e, dar tu ai mai puțin de un picior:

Moşe şi-a privit piciorul mai scurt.

– Mai multe degete, mai puțin picior.

Mikail era şi el încântat de idee aşa că a repetat:

– Mai multe degete, mai puțin picior.

Râdeau amândoi, mergând mână în mână. Moşe cel şchiop şi Mikail cel cu şase degete se ataşaseră unul de celălalt, s-au jucat întreaga zi cu mingea de bronz şi au urmărit serbările de la hipodrom. Mingea de bronz care anunțase sosirea prietenilor în casa familiei de Toledo, bătea la uşa inimii singuraticului Moşe. Mişi era primul său prieten şi poate cel din urmă.

IV

20 aprilie 1568

Edirne

Selim şi-a luat înapoi aurul risipit cu ocazia urcării pe tron prin prada adusă în imperiu de Piyale *Paşa* după cucerirea insulei Chios şi de Pertev *Paşa* care prădase Transilvania. Piyale a fost numit *kubbe* vizir drept răsplată, din dorinţa sultanului. Un alt norocos, ridicat la rangul de vizir a fost anatolianul *beylerbeyi* Zal Mahumud *Paşa*. Acesta era omul care-l ucisese pe nefericitul fiu al lui Soliman, *şehzade* Mustafa, după ce acesta încercase să scape din mâinile călăilor săi lipsiţi de glas. Sokullu nutrea o ură profundă faţă de acest om ca şi faţă de *lala Paşa*, care pricinuise moartea lui *şehzade* Baiazid, celălalt fiu al lui Soliman. Tocmai de aceea îi evita pe cei doi cât mai mult cu putinţă.

Sokullu era de părere că toţi cei din jurul sultanului erau profitori, interesaţi doar de binele lor şi nicidecum de soarta imperiului. Muncise din greu pentru împlinirea celor două proiecte ale sale, Canalul Suez şi Volga-Don, dar aceşti hrăpăreţi îi zădărniciseră eforturile. Canalul Suez era important pentru a da o lovitură flotei portugheze şi pentru a ajunge mai uşor în Oceanul Indian. Proiectul Volga-Don reprezenta singura soluţie pentru a deţine controlul asupra forţelor ruseşti şi iraniene. Avea speranţe că măcar cel de al doilea canal ar fi putut fi terminat dacă aceşti ignoranţi lacomi n-ar fi încercat să-l împiedice. Sokullu nu avea încredere în oamenii aflaţi în jurul marelui sultan, dar pentru moment nu exista nicio cale de a scăpa de ei. Trebuia să dea dovadă de răbdare, atât pentru binele său cât şi pentru viitorul imperiului.

Selim se mutase la Edirne curând după ce devenise noul conducător al otomanilor. La fel ca şi tatăl său iubea acest oraş. Spunea că timpul lalelelor era cel mai frumos sezon doar în acest oraş. Grădinile nesfârşite de lalele în toate culorile erau minunate, în special cele din jurul noii moschei aflate în construcţie. Cu fiecare zi, clădirea sfântă se înălţa tot mai sus şi se pare că avea să fie cea mai de seamă realizare a arhitectului Sinan, aşa cum susţinea şi acesta. Sokullu, iubea şi el acest oraş dar nu putea să-şi petreacă timpul admirând frumuseţile sale din pricina şirului nesfârşit de ambasadori care soseau neîncetat pentru a celebra urcarea pe tron a lui Selim. Dintre cele mai fastuoase grupuri cel al Austriei şi cel al Iranului au ieşit în evidenţă.

Iranienii au ajuns în Edirne încărcaţi cu cele mai ameţitoare bijuterii, cu ţesături, corturi, iatagane, covoare, şoimi şi o mare sumă de bani. Darurile şahului au fost transportate cu ajutorul a patruzeci de cămile şi alte zece purtau darurile din partea ambasadorului. Cel mai deosebit dintre toate erau cele opt castroane turcoaz care crăpau de la sine dacă se punea în ele mâncare otrăvită. Sute de iranieni înveşmântaţi în robe brodate au fost găzduiţi mai întâi în Istanbul şi apoi au călătorit către Edirne.

Costumele lor aveau un colorit impresionant. Dar nici ale otomanilor nu erau mai prejos. După schimburi de complimente şi amabilităţi diplomatice venite din ambele părţi, ambasadorul a numărat o sută şaizeci şi patru de mii de ducaţi de aur în faţa lui Selim. Toată lumea era încântată, dar Selim a fost şi mai bucuros atunci când a văzut armele şi cămilele ce aparţinuseră fratelui său Baiazid.

– Acestea sunt cât se poate de valoroase pentru noi, s-a bâlbâit din nou sultanul. Ori de câte ori era emoţionat acesta se bâlbâia. Sokullu i-a aruncat priviri încărcate de ură lui *lala Paşa* şi acesta şi-a întors faţa de la el. Sultanul încă încerca să-şi exprime sentimentele cu priviri umede. Părea să fie sincer, era uşor de crezut că moartea fratelui său

fusese un accident. Se purta de parcă uitase luptele avute cu Baiazid pentru tronul otoman. Ambasadorul şahului, omul care ordonase asasinarea lui *şehzade* Baiazid şi a fiilor săi asculta cu mare atenţie şi chipul său posomorât purta urmele unei suferinţe prefăcute.

Cealaltă delegaţie a fost la fel de încântată să se afle în prezenţa sultanului. Pentru a fi acceptaţi plătiseră o sumă importantă lui Sokullu. Ambasadorul lui Maximilian, regele Austriei, îi dăruise patru mii de ducaţi, patru pocale de argint şi un ceas cu ornamente deosebite, toate pentru această favoare. După îndelungi negocieri au acceptat cererile otomanilor. Austria urma să plătească anual treizeci de mii de ducaţi sultanului şi câte două mii marelui vizir şi lui Pertev *Paşa*, o mie de ducaţi vizirului Ferhat *Paşa* şi altor trei viziri şi trei sute de ducaţi *dragomanului* polonez convertit, pe nume Ibrahim. Cea mai importantă parte a tratatului era ultimul nume înscris pe lista celor ce aveau să fie plătiţi. Acesta era Yasef Nasi care avea să primească două mii de ducaţi anual.

În ciuda faptului că ducele de Naxos a încercat să-şi ascundă emoţia când i-a fost rostit numele, Sokullu, marele vizir a citit adevărul în privirile acestuia. Îl ura pe Marele Evreu şi ar fi făcut orice îi stătea în putere pentru a-l şterge de pe faţa pământului. Era convins că acest om jefuia Imperiul Otoman. Ca preţ pentru ducatul său plătea doar paisprezece mii de ducaţi pe an şi pentru corăbiile sale plătea o taxă foarte mică. Acestea transportau vin permanent aducându-l din Creta, din Moldova şi Valahia prin Bosfor. Veniturile sale din comerţul cu ceară pe care îl deprinsese cu ajutorul lui Kirâze erau incredibile. Era cel mai lacom bărbat pe care îl întâlnise vreodată Sokullu, nu mai văzuse pe nimeni atât de nesătul în privinţa banilor. Cea mai mare parte a averii sale provenea din dobânzile primite pentru banii împrumutaţi sultanului. Sokullu bănuia că soţia sultanului, Nurbanu şi acest om erau parteneri de afaceri. Era într-adevăr mama fiilor lui Selim, dar era destul de lipsită

de bun simț pentru a-l înşela pe acesta în privința banilor. Marele vizir urmărea tot ce se întâmpla fără a rosti un cuvânt. Selim era extrem de ataşat de Nasi şi făcea tot ce-i cerea acesta. Cu doar câteva zile în urmă, poruncise ca toate corăbiile franțuzeşti ancorate în Alexandria să fie confiscate pentru că Nasi nu-şi primise banii împrumutați către curtea Franței şi asta în ciuda opoziției lui Sokullu. Poate făcuse o greşeală, Selim nu era chiar aşa uşor de manipulat. Era încăpățânat şi nu renunța uşor la ideile sale.

Imediat după plecarea delegației iraniene a apărut un mesager care anunța că a izbucnit un incendiu şi casele din lemn din Edirne erau mistuite de flăcări.

10 octombrie 1569

Istanbul

Incendiul din Edirne a fost înăbuşit mai înainte ca întreg oraşul să se facă scrum, totuşi au fost distruse patruzeci de case. După ce a cerut ca nefericiții proprietari să fie ajutați, sultanul a plecat la Istanbul.

Peste vară nimeni, nici sultanul, nici locuitorii, n-au avut a se plânge de ceva în afară de arşiță. Toți păreau încântați de pacea, liniştea nefirească, dar mai erau şi unii care aveau probleme personale. Odată cu sosirea primelor zile de toamnă la Belvedere a început o perioadă mai tensionată. Gracia Nasi nu mai era la fel de plină de energie aşa cum fusese altădată, în ciuda vizitelor zilnice ale doctorului Çiprut. Reyna, ducesa de Naxos încerca să pună în practică tot ce o sfătuia doctorul. Soțul ei Yasef era o altă problemă pentru Reyna. Desigur, şi el era îngrijorat din pricina sănătății mătuşii sale, dar acesta nu era un motiv suficient de puternic pentru a-l împiedica să se ocupe de

relațiile sale complexe cu sultanul. Încerca să obțină tronul din Cipru cât mai curând posibil şi făcea tot ce-i stătea în puteri pentru a grăbi producerea acestui eveniment. Cât de repede se schimbă totul atunci când viața este guvernată de beneficiile personale... Yasef devenise un duşman nemilos al Veneției care odată fusese tărâmul perfect pentru el. Permanent încerca să-l întoarcă pe Selim împotriva Republicii *Serenissime* şi *lala* Mustafa *Paşa* îl susținea. Amândoi doreau ca Cipru să fie cucerit cât mai curând de otomani.

Sokullu l-a avertizat pe Selim că acest pas ar fi putut duce la formarea unei noi alianțe a forțelor creştine în Europa împotriva Imperiului Otoman, dar sultanul nu-i dădea atenție. Eşecul proiectului legat de canalul Don-Volga făcuse ca marele vizir să îşi piardă influența la curte. S-a întâmplat ca o dată să fie chiar admonestat de Selim.

– *Paşa*, tu ar trebui să pui aceşti bani în visterie pentru acoperirea pierderii.

Sokullu se simțise profund umilit, dar, cu răbdarea sa infinită, a trecut peste această întâmplare înghițindu-şi cuvintele. Dar Nasi nu era genul care să accepte eşecul. Era nerăbdător, lacom, dornic să-şi împlinească visele.

La mijlocul lui septembrie, atunci când în capitala otomană s-a aflat că marele arsenal al Veneției sărise în aer nimănui nu i-a trecut prin minte că ar fi putut fi vorba de un accident.

Yasef i-a spus lui Selim:

– După cum vedeți Sultanul meu, Dumnezeu doreşte cucerirea acestei insule. Acum au probleme cu flota.

Balyos al Veneției urmărea aceste evenimente cu un sentiment de nemulțumire profundă şi făcea tot ce-i stătea în putere pentru a împiedica izbucnirea unui război între *Serenissima* şi otomani. Cu fiecare zi era tot mai îngrijorat din pricina veştilor primite prin intermediul lui Kirâze. Corăbiile care patrulau în jurul insulei erau tot mai numeroase. Veneția ceruse ajutorul papei dar lumea creştină nu părea preocupată de această problemă. Maximillan refuzase din

capul locului să ajute Veneția căci pentru el nu era bine să se afle în relații proaste cu Imperiul Otoman în acele momente. Franța era interesată în comerțul cu otomanii căci acesta aducea cantități uriașe de ducați în regat. Carol IX nu numai că a refuzat Veneția dar a mers și mai departe oferindu-i sultanului informațiile pe care le deținea prin intermediul ambasadorului François. În final, doar Spania și cavalerii de Malta s-au unit și acest pact i-a fost anunțat lui Selim de Republica Ragusa. Veneția era singură. Nasi îl încuraja pe Selim.

– Sultanul meu, trebuie să cucereşti Ciprul.

Lala Mustafa *Paşa* îl încuraja şi el pe sultan.

– Trebuie să supui Ciprul, Sultanul meu!

Dar Selim nu se grăbea. Avea nevoie de timp pentru a lua o hotărâre finală.

Apoi, la doar zece zile după ce arsenalul venețian fusese incendiat, într-o seară casa unor evrei a început să ardă. Poate mama prăjea vinete în bucătărie sau poate ardei graşi sau poate altceva a provocat incendiul... Mai înainte ca oamenii să-şi dea seama de ce se întâmpla au început să ardă încă alte zece case şi ceva mai târziu erau cincizeci de case cuprinse de flăcări. Nopțile din Istanbul s-au transformat într-o zi continuă sub lumina flăcărilor pentru mai multe zile. Cerul în culori roşietice se vedea de la mare distanță de oraş. Iadul pe pământ se dezlănțuise. Ardeau mii de case. *Seraiul* a trimis ienicerii pentru a stinge incendiul. Ginerele lui Sokullu care la acea vreme răspundea de ieniceri era bolnav şi nu s-a putut ridica din pat ca să supravegheze activitatea lor şi atunci aceste trupe rebele au găsit o cale mai simplă de a rezolva situația. Au jefuit cartierele în care locuiau evrei, armeni şi greci. La aflarea acestor veşti, Sokullu a urcat în şa şi nici măcar flăcările nimicitoare nu l-au împiedicat să asigure viața acelor nefericiți. După ce au fost tăiate capetele a zece ieniceri, pacea a fost reinstaurată. Marele vizir nu a ezitat să-l îndepărteze pe ginerele său din funcția pe care o deținea şi

i-a încredințat-o unui ungur convertit, Siyavuş *Aga*, mai mare peste ieniceri.

Zile în şir deasupra oraşului a plutit un fum gros. Plânsetele şi vaietele erau greu de îndurat. Din nou moartea se abătuse asupra Istanbulului. Azrael nu renunța să pună în primejdie cel mai frumos oraş din lume. În ciuda dezastrului, oraşul îşi păstra frumusețea. Insulele, Cornul de Aur, Bosforul străluceau în lumina soarelui.

Gracia Nasi fusese înmormântată cu doar câteva ore în urmă. Nu fusese în stare să mai facă față unei alte nenorociri ce se abătuse asupra poporului său. Îi alunecase capul într-o parte şi într-o clipă a fost moartă.

În acel moment, pentru Reyna lumea era stranie, devenise un loc în care nu-şi găsea rostul fără mama sa şi în ciuda vizionarismului dovedit de Yasef, nu existau răspunsuri pentru ea. Era conştientă de faptul că soțul ei pornise pe un drum de la care nimeni nu putea să-l abată.

Călărea orbit de pasiune un cal ce-l ducea pe o cărare periculoasă. Ochii săi aveau o strălucire stranie, zâmbetul era ciudat şi mâna care o ținea pe a ei ardea ca focul. Chiar şi respirația lui era fierbinte, uscată ca un vânt din deşert.

– Aş vrea să rămân singură pentru o vreme i-a spus ea, de parcă ar fi putut să fie mai singură decât se simțea.

Yasef i-a sărutat mâna şi a plecat fără o vorbă.

Soli trăia sentimente asemănătoare cu Reyna. Doctorul Çiprut care în timpul incendiului alergase printre răniți pentru a le aduce alinare se prăbuşise cu mâna ținându-şi pieptul fulgerat de durere. Se spunea că şi sultanul vărsase o lacrimă când aflase de sfârşitul acestui credincios slujitor. Un număr însemnat de înalți demnitari se adunaseră la funeraliile doctorului în Kasimpaşa. Era doctorul sultanilor, dar era iubit de oamenii simpli. În pragul pavilionului se afla o mulțime de astfel de oameni, femei, copii, toți plângând, jelind marea lor pierdere. Cu toate acestea, Soli se simțea singură.

– Ester... sau Kirâze.

Şi ea îi spunea Ester. Propria ei soră se transformase într-o străină, nu era alături de ea pentru a împărtăşi durerea. „Era bătrân, nu-i aşa? Era timpul să se ducă", acestea fuseseră cuvintele ei. Oare acestea erau cuvintele potrivite? Da, în mod sigur că nu mai era de mult Ester, ci Kirâze. O femeie cu bani, fără sentimente. Oare avea să gândească la fel la moartea lui Soli? Cum se comportase când mama şi tatăl său se prăpădiseră? De ce plângea Soli? Pentru ea însăşi sau pentru sora ei? Nu era în stare să găsească răspunsul şi era temătoare ca atunci când auzi strigătul unei păsări în noapte.

Şi-a îndreptat privirile către orizont. Moşe adormise în mod sigur. Procedase bine atunci când îl trimisese la Îznik cu Mişi, altfel bietul copil ar fi fost extrem de nefericit. Soli îi ducea dorul. Abia aştepta să-şi îmbrăţişeze nepotul.

– Noapte bună, dragul meu Moşiko, a murmurat ea. Te iubesc, fiule. Fiul meu cel bun şi inteligent.

Dintr-un minaret din Üsküdar *ezan* s-a înălţat către cer şi curând şi din celelalte minarete s-a ridicat chemarea. Sosise timpul când glasul Domnului plutea deasupra oraşului acoperit de cenuşă şi ruine.

22 iunie 1572

Galata

În pofida opoziţiei marelui vizir şi cu aprobarea *şeyhülislam* Ebussuud *Efendi*, flota otomană a invadat Cipru în 1571. În jur de cincizeci de mii de oameni au murit în timpul înspăimântătorului război şi frumoasa insulă a fost distrusă fără milă. Au fost smulse din rădăcini până şi viile atât de apreciate de sultan şi după aceea timp îndelungat nu au mai rodit. Comandantul suprem *lala* Mustafa *Paşa* a

devenit simbolul tiranului pentru oamenii din Lefkosa, Baf şi mai ales Magosa. Castelul ultimului oraş a rezistat în faţa atacurilor ienicerilor timp de douăsprezece zile şi în cele din urmă, comandantul Bragadino a plătit scump pentru asta. A fost jupuit de piele şi ienicerii i-au umplut-o cu paie şi pe el l-au târât prin oraş zile în şir. Flota creştină nu a reuşit să ajungă pe insulă. Veneţia pierduse pentru totdeauna cea mai de seamă insulă din Marea Mediterană.

Dar Europa era hotărâtă să se răzbune. Curând după invazia din Cipru, flota creştină sub comanda lui Don Juan, fiul lui Carol Quintul din afara căsătoriei, şi flota otomană s-au încleştat în bătălia de la Lepanto şi de data aceasta forţele creştine au ieşit victorioase. Aflând vestea înfrângerii, Selim care se afla la Edirne n-a fost în stare să rostească nici măcar un cuvânt din pricina supărării dar după aceea poruncise construirea unei flote şi mai puternice şi asta cât mai repede.

Primind această poruncă, numeroase ateliere navale din Anatolia şi Rumeli au pornit la lucru. Ciocanele bubuiau zi şi noapte în Izmit, Gemlik, Biga, Varna, Antalia, Edremit, Rodos şi Sinop[152]. În următoarele şase luni fuseseră asamblate şaptesprezece galere.

În vreme ce otomanii erau nerăbdători să se răzbune, Europa celebra victoria cu mari serbări organizate în toate pieţele. Prada de război era şi ea arătată poporului.

Marco Antonio, amiralul Papei, a intrat în Roma printr-o ceremonie fastuoasă. Veneţia a ridicat un monument în cinstea acestei victorii.

În vara anului 1572 flota otomană era pregătită şi acum sosise momentul ca locuitorii imperiului să se bucure.

Barbaro, *baylo* al Veneţiei, care nu a putut părăsi Istanbulul în timpul războiului, îi privea pe *levenţi* şi pe ieniceri care se bucurau, ovaţionau. *Baylo* privea din balconul său şi era îngrijorat. Era convins că în curând Veneţia urma

---

[152] Oraşe de coastă.

să plătească mai scump decât câştigase. Victoria de la Lepanto nu se compara cu pierderea Ciprului. Aşa cum spunea Sokullu, Veneţia pierduse un braţ, dar ceea ce se întâmplase la Lepanto se putea compara cu tăierea bărbii. *Baylo* şi-a îndreptat privirile spre corăbiile care părăseau Cornul de Aur.

– Care crezi că va fi rezultatul final, Salamon?

Salamon era unul din doctorii din *Serai*. Deşi se afla de mai puţin de zece ani în Istanbul era privit cu respect de înalţii demnitari atât din Imperiul Otoman cât şi din Europa, căci era inteligent, înţelept şi se bucura de o solidă învăţătură. În special Sokullu îl admira pe acest doctor. Ţinea la el şi îl ura profund pe Nasi. Încrederea sa în doctorul evreu era atât de mare încât îl folosea ca mediator în afacerile imperiului cu *Serenissima* în timpul războiului şi apoi după aceea au continuat într-un climat mai sănătos.

– Marele vizir consideră că lucrurile se pot îndrepta către un punct din care nu se mai poate face nimic dacă nu se stabileşte pacea, Excelenţa Voastră.

– Are dreptate. Cu fiecare zi Veneţia se izolează tot mai mult, dar sper că, dacă ne bucurăm de sprijinul tău atât de valoros, am putea ajunge la un rezultat satisfăcător. Consider că cea mai importantă problemă pentru început este să-l scoatem pe sultan de sub influenţa lui Nasi, şi asta cât mai repede.

– Da, într-adevăr, mai ales că în acest moment puterea sa nu mai este la fel de mare ca altădată. Selim a afirmat că nu are de gând să-i ofere regatul Ciprului. Yasef Nasi se afla într-o poziţie dificilă atât fizic cât şi spiritual, dar încă este un partener valoros al sultanului.

– Crezi că este posibil să-i fie retras titlul de duce de Naksos de către curte?

– Nu, nu cred. Acest titlu nu are putere politică. Naksos n-are nicio importanţă, mai ales comparat cu Cipru. Chiar mă surprinde credinţa lui Nasi că va fi numit rege al Ciprului. Cum ar putea un otoman să-l numească rege pe un

evreu. Nici musulmanii şi nici creştinii nu au făcut vreodată o astfel de favoare unui evreu. Niciodată!

– Uneori patima întunecă şi mintea celor mai inteligenți oameni.

– În mod sigur... De fapt, cei care se bucură de şansele lui sunt foarte puțini. Are o avere uriaşă. Sultanul i-a dăruit toate bunurile din Valahia în momentul în care Naksos a căzut pentru scurtă vreme sub controlul Veneției, în timpul războiului.

Barbaro a oftat.

– Suntem norocoşi că în sfârşit Sokullu cu înțelepciunea şi experiența sa a reuşit să-i mai domolească avântul lui Nasi.

– Marele vizir este un om deosebit.

– Doctore, vreau să vorbesc cât se poate de deschis în fața ta. Sunt împuternicit de *Serenissima* să închei tratatul de pace. Da, din nefericire, acum, Cipru este în mâna otomanilor şi suntem nevoiți să acceptăm această realitate dureroasă. Dar, având acest lucru în vedere, nu dorim să plătim taxa anuală de opt mii de ducați. În schimb ne oferim la plata a două mii de florini pentru ultima oară.

– Sincer, nu cred că vor accepta mai puțin de trei mii de florini ca o ultimă plată, dar voi transmite mai departe propunerea voastră. Cred că Sokullu va face cum e mai bine. Cred că ar trebui să-l convingi şi pe ambasadorul francez să-l influențeze pe sultan în această privință.

Eskenazi s-a ridicat şi a strâns mâna lui *baylo* apoi a cerut permisiunea să se retragă.

– Doctore, îți suntem recunoscători. Republica va face tot ce poate pentru a te recompensa.

Salamon a zâmbit fără a spune un cuvânt.

După plecarea lui, Barbaro a mai privit pentru o vreme corăbiile de război ale otomanilor. Tratatul de pace trebuia semnat cu orice preț. Era important.

În vreme ce ambasadorul Barbaro făcea tot ce-i stătea în putință pentru a proteja Veneția într-o lume a bărbaților, o venețiană se străduia tot în acest sens dar într-o lume a femeilor. Pentru a-şi împlini visele Safiye, concubina favorită a lui *şehzade* Murad țesea intrigi în *Haremul* Imperial cu o tenacitate şi eforturi greu de prevăzut la o persoană cu o vârstă atât de fragedă şi evident, sfătuitoarea sa era Kirâze care o susținuse din prima zi în care pusese piciorul în *Serai.* Safiye era o mare admiratoare a acestei femei şi o iubea ca pe o a doua mamă.

– Kirâze, am veşti mari pentru tine. Dacă reuşeşti să-i ajuți pe negustorii venețieni să recâştige dreptul de a face comerț în Cipru, aşa cum se întâmpla în trecut, Republica îți va acorda dreptul organizării loteriei în Veneția. Este excelent!

– Loteria?

– Da, gândeşte-te! Este extraordinar, n-au făcut niciodată lucrul acesta pentru un străin. Este minunat. Îți va aduce bani, mult mai mulți bani decât ți-ai imaginat vreodată şi desigur şi mie.

A chicotit încântată. Kirâze a zâmbit.

– Draga mea Safiye, să vedem mai întâi *firmanul* şi apoi să ne bucurăm. Nu e un lucru simplu.

– N-ai vorbit cu Nasi?

– Am vorbit şi are şi el aceeaşi dorință. Speră ca în felul acesta să recapete încrederea venețienilor.

– Nu cred că are vreo şansă. Întreaga Veneție îl urăşte. Totuşi, hai să-l lăsăm să creadă că există speranță. Este, încă, cel mai bun prieten al lui Selim. Ne poate fi de folos.

– Da, aşa este. Eu am speranțe şi în ce-l priveşte pe Salamon Eskenazi, el ne poate ajuta şi mai mult. Cu două zile în urmă i-am trimis daruri soției sale şi o scrisoare pentru el.

– Eşti deşteaptă, Kirâze.

– Am fost şi în *Haremul* marelui vizir. Şi am trecut şi pe la pavilionul Cantacuzinilor.

– Eşti formidabilă, Grecul are mare influenţă asupra marelui vizir.

– Fiii mei, Leon şi Abraham, încearcă şi ei tot ce le stă în puteri pentru a-i convinge pe înalţii demnitari de la curte.

– Nu laşi niciun obstacol să ne stea în cale, Kirâze. Cred că vom reuşi.

– Dacă nu mi-ai fi dat ajutor Safiye, nimic din toate acestea nu erau posibile. *Şehzade* Murad este nebun după tine. Te iubeşte şi ar face orice de dragul tău. În mod sigur este mai deştept decât tatăl său.

– De la cine o fi moştenit inteligenţa?

– Ei, nu o placi pe mama lui, dar nu e proastă.

Safiye a ridicat umerii rotunjori şi pe chipul ei a trecut o umbră de iritare.

– Nu te nelinişti, draga mea. Nici nu se compară cu tine. Dar nu trebuie să dai în lături ajutorul ei, căci ea este de partea ta. Nu ai nevoie de un alt duşman.

Safiye a oftat şi i-a zâmbit.

– Ai dreptate, Kirâze. Ea este alături de noi cât priveşte acest subiect vital.

– Acum trebuie să plec. Trebuie să-l întâlnesc pe Nasi. Draga mea trebuie să terminăm această problemă mai înainte ca tu să pleci la Manisa pe timpul verii. Trebuie să ne grăbim.

Safiye a sărutat-o şi a îmbrăţişat-o pe mai vârstnica femeie.

– Nu te teme, draga mea, voi face tot ceea ce mă sfătuieşti tu.

1 ianuarie 1575

∞ Belvedere

Dacă dealurile pornind din Üsküdar şi continuând către castelul din Anatolia şi de acolo până la capătul Bosforului, n-ar fi fost acoperite cu zăpadă, nimeni n-ar fi crezut că este iarnă. Era o zi blândă, soarele strălucea pe cer. Grădina din jurul pavilionului lui Nasi era şi ea acoperită de zăpada ce continuase să cadă timp de trei zile. Totul era învăluit într-o ameţitoare mantie albă. Din timp în timp, de pe ramurile pinilor înalţi, zăpada aluneca la pământ. Căţeluşul Reynei alerga dintr-un loc în altul plin de vioiciune, în timp ce cele două pisici dormitau lângă şemineu.

– Cât de fericită sunt să te revăd, dona Soli. Chiar mi-era dor de tine.

– Şi mie. Mi-aş fi dorit să te vizitez mai des, dar ştii că mi-a fost imposibil.

Ducesa de Naksos a aprobat din cap şi i-a oferit o ceaşcă cu ceai.

– Acum sunt ceva mai bine, ştiu că aşa trebuia să fie.

– Mi-aş dori ca toată lumea să accepte realitatea aşa cum faci tu, dona Soli.

Soli a privit-o cu înţelegere, dar nu a spus niciun cuvânt. Reyna arăta tristă şi nefericită. Era profund îngrijorată pentru soţul ei. Yasef Nasi trăia încă sub efectul dezamăgirii provocate de faptul că nu fusese numit rege al Ciprului şi nu părea deloc dispus să accepte realitatea. Era pur şi simplu ridicol de vreme ce prietenul său, sultanul, nu mai era pe tron. Murise cu o lună în urmă la noul *hamam* după ce căzuse şi îşi spărsese capul pe pardoseala din marmură. Se spunea că alerga după una din odalisce, dar erau glasuri care afirmau că alerga după unul din băieţii săi preferaţi. Noul sultan Murad nu avea încredere şi nici nu-l simpatiza pe acest vechi prieten al tatălui său şi în mod sigur nu avea

de gând să facă ceva pentru a împlini speranțele acestuia. Dar Nasi, aproape își ieșise din minți, și în fiecare zi trecea pe la câte un înalt demnitar și încerca să-și împlinească visul.

– Este bolnav. În mod serios, nu este în stare să înțeleagă. Și cu fiecare zi își pierde tot mai mult mintea și sănătatea trupească. Tot mai mult.

– Nu te mai chinui, draga mea. Cu timpul își va reveni.

– Nu cred, dona Soli, vorbește singur și chiar și în somn, despre insulă. Se întoarce neîncetat de pe o parte pe alta și murmură numele insulei. Și uneori repetă „Tanti, tanti". După cum știi așa îi spunea mamei mele. Încerc să-l trezesc, tresare și apoi deschide ochii lac de sudoare din pricina spaimei. Nu știu cum aș putea să-l ajut. Mă simt neputincioasă.

– De ce nu se mai ocupă de proiectul Tiberias?

Reyna a ridicat mâinile în semn de neputință.

– Din păcate, acest proiect este oprit. Otomanii au încetat să mai acorde orice fel de ajutor în timpul războiului cu Veneția. Poate nici nu au vrut cu adevărat să fie realizat. Totdeauna soțul meu a considerat că poate să-i determine pe cei din jur să facă așa cum dorește el, dar acum, cred că el este cel de care se folosesc ceilalți. Mama mea l-a protejat, oarecum, cel puțin ea era în stare să-i țină în frâu ambiția. Dar acum, când ea nu mai este...

Soli i-a luat mâna și a ținut-o într-ale sale. Ochii Reynei erau plini de lacrimi. Ce-ar fi putut să spună Soli? Într-adevăr, ducele de Naksos părea să-și fi pierdut mințile. La fel ca și ceilalți locuitori din Istanbul și ea considera că Nasi își pierduse mințile. Doctorul Eskenazi îl înlocuise pe Yasef Nasi la curtea otomană și era o persoană foarte respectată și la curțile Europei. Era totdeauna prezent la ceremoniile de întâmpinare a trimișilor străini. Murad îi înapoiase lui Nasi darurile pe care i le trimisese acesta. Era încă duce de Naksos dar sultanul îi putea lua acest titlu oricând dorea. Sokullu reușise să-l doboare pe Nasi. Pentru

o clipă, Soli a avut un sentiment neplăcut. Se întreba cât era sora sa răspunzătoare pentru această tragedie. Ani în şir îl fusese imposibil să înţeleagă pentru cine lucra Ester. Părea să se afle în acelaşi timp alături de Safiye şi Nurbanu, de Nassi şi Eskenazi, de otomani şi de veneţieni. Şi poate avea alte relaţii şi mai ascunse despre care Soli nu avea habar. Oare cum reuşea să se descurce în atâtea intrigi şi secrete? Şi nu mai era tânără, chiar şi fiii săi începuseră să încărunţească. Oare ce urmărea, care era motivul ascuns care o îndemna către bani şi putere cu o aviditate greu de imaginat?

– Yasef a petrecut ani îndelungaţi la curţile europene, a cheltuit bani şi a risipit idei strălucite. Dar asta nu a fost de ajuns. Acum îmi dau seama că tot ce-şi dorea era să devină rege. Nu reuşesc să înţeleg, este imposibil pentru mine să accept ceea ce se întâmplă.

– Va trece şi asta, a şoptit Soli încurajator, deşi nici ea nu credea ceea ce spunea.

Apoi gândind că era mai bine să schimbe subiectul a întrebat:

– Cum merg lucrurile la tipografie? Sunt prea bătrână, nu te mai pot ajuta.

– Tu, bătrână? Of, te rog, dona Soli eşti mult mai tânără decât mulţi alţii pe care-i cunosc. Nu trebuie să-ţi faci griji că nu poţi trece pe acolo mai des. Moşe şi prietenul său Mişi ne sunt de mare ajutor. Acum, iarna, nici nu prea avem de lucru. Ne vom întoarce la viaţă odată cu venirea primăverii. Ne aşteaptă o grămadă de cărţi pentru vară.

– Mă bucur atât de mult că Moşe este interesat în afacerea familiei. Ştii, Reyna, înaintaşii noştri au tipărit cărţi în Toledo. Ceilalţi fii ai lui Ester nu sunt interesaţi. Şi de ce ar fi? De-a lungul timpului, mama lor a trecut pragul tipografiei rareori, poate de cinci sau şase ori cel mult. Ei de ce ar veni? Poate au dreptate, cărţile nu aduc bani.

– Dona Soli, asta este o meserie sacră, banii nu sunt singurul şi cel mai important lucru în tipărirea cărţilor. Prin

paginile lor noi simțim existența noastră şi nu doar ducații. Amândouă ştim ce înseamnă banii şi cum plătesc oamenii pentru a-i avea. Am dreptate?

O vreme au rămas tăcute. În mod sigur amândouă ştiau ce înseamnă banii, mai ales Reyna. Viața ei se scursese în preajma celor mai bogați oameni din lume. Nu exista palat în care să nu fi păşit, nu exista mâncare pe care să nu o fi gustat sau bijuterie pe care să nu o fi purtat, şi totuşi nimic din toate acestea nu-i adusese fericire, ia fel cum se întâmpla şi cu alții care se înecaseră în averi. Oare ce avea ea, acum la sfârşit? Era singură în mijlocul unei vieți scânteietoare, atât de singură şi neajutorată. Nu putea îmbrățişa un copil, nici nu auzea ecoul râsetelor de copii pe culoarele domeniului său. Soli nu avea nici ea copii, dar ea cel puțin se bucurase de ceea ce înseamnă a fi mamă având grijă de fiii lui Kirâze. Devotamentul ei era total față de Moşe, iar acesta, la rândul său îşi adora mătuşa. Uneori Reyna trăia un sentiment de invidie față de relația lor.

– Moşe este un tânăr tare cumsecade.

Soli a zâmbit auzind numele iubitului său nepot.

– Da, este inteligent şi blând. Suntem tare legați unul de celălalt. Pot spune că rareori am fost despărțiți din ziua în care s-a născut. Soțul meu îl iubea nespus, ca pe propriul fiu. Îi iubesc şi pe ceilalți nepoți ai mei, dar el are un loc aparte în inima mea. Este lumina ochilor mei. Să-l aibă Domnul în pază, e un înger printre noi.

– Aşa este, blând, tandru şi liniştit. Ştiu doar că mulți cred că e fiul tău. Scuză-mă, este desigur fiul tău, dar...

– Draga mea, Reyna, nu te nelinişti. Înțeleg perfect ce vrei să spui. Ştiu şi eu că mulți cred că eu sunt mama lui. Şi de ce n-ar face-o? Mi-aş dori să fie aşa. Moşe are aproape optsprezece ani şi nu cred că a dormit în casa mamei sale mai mult de optsprezece zile. Kirâze nu l-a văzut de mai bine de o lună. Nu pot să spun că această separare îl face fericit. Poți să crezi că abia după toți aceşti ani a aflat că prietenul fiului său nu este evreu? Nu o interesează fiul său.

Da, cu totul întâmplător, a aflat că Mişi este musulman şi şi-a arătat nemulţumirea cu mare fermitate, de parcă avea dreptul să se opună prieteniei dintre ei doi. A încercat să-i despartă şi din această cauză s-au certat pentru prima oară. S-a purtat faţă de Mişi de parcă era un lepros şi n-a avut niciun motiv serios privitor la atitudinea lui.

Reyna o privea uimită.

– Nu pot să cred. Să fie vorba de gelozie?

– Poate, cine ştie? Dar nu mai sunt copii. Moşe este un bărbat în toată puterea cuvântului. Nu a dat înapoi şi a ridicat glasul la mama lui. Nu l-am mai văzut niciodată într-o astfel de stare. Nu-mi venea să cred că aud cuvintele pe care i le-a spus lui Ester. I-a spus în faţă că pentru el Mişi este de o sută de ori mai important decât ea: „După atâţia ani în care m-a neglijat, cum este posibil să creadă că are dreptul să mă conducă în viaţă", a spus el. Am încercat să-l liniştesc, dar nu am reuşit. Avea dreptate. Pentru Ester, *Seraiul* este cel mai important loc şi cei mai de seamă oameni sunt sultanele, în special Safiye, în momentul de faţă. Nu-i pasă de nimic altceva decât de dreptul de a conduce loteria din Veneţia. Aleargă pentru asta zi şi noapte. Cred că nu e cu mult diferit de dorinţa de a fi rege. Aşa că nu te teme, nu eşti singură. Am şi eu aceleaşi dureri şi griji.

Reyna a coborât capul şi a zâmbit. Vorbind cu Soli nu găsea o rezolvare a problemelor sale, dar cel puţin avea pe cineva căruia îi împărtăşea gândurile.

– Dona Soli, mai doreşti o ceaşcă cu ceai?

– Mulţumesc. Încă una şi apoi voi pleca. Trebuie să ajung acasă înainte de apusul soarelui. Cine ştie, poate ne mai aşteaptă o altă viforniţă.

Reyna i-a turnat, din nou, ceai în ceaşca din porţelan. Una dintre pisici torcea lângă foc, apoi s-a ridicat, s-a întins şi s-a ghemuit din nou. Zăpada ce acoperea ramurile copacilor scânteia în lumina soarelui precum cristalul veneţian.

2 noiembrie 1579

Veneția

Moartea lui Nasi care a adus o profundă tristețe printre evreii din Imperiul Otoman şi asasinarea celebrului mare-vizir Sokullu de către un *derviş* de rând au avut ecou şi la Veneția.

Au existat zvonuri legate de moartea Marelui Evreu. Unii susțineau că era doar o altă victimă nefericită a ciumei care bântuia Europa, iar alții susțineau că ar fi murit din pricina dezamăgirii după invazia din Cipru. Cei mai apropiați lui erau convinşi că Nasi nu era genul care să-şi piardă viața din motive de inimă rea. Din contră, cu ceva timp înainte de moarte părea să-şi fi revenit, adunase în jurul său artişti de frunte şi mari filosofi şi se pregătea pentru mari schimbări în viața sa. Totuşi, nu reuşise să le ducă la bun sfârşit. Moartea sa se datora ciumei care secerase numeroase alte vieți. Mătuşa sultanului, Mihrimah, Piyale *Paşa*, Ebussuud *Efendi* şi mulți alții muriseră în acea toamnă.

– Viața ar fi putut fi diferită pentru Mendes dacă nu ar fi trecut din nou la iudaism, influențat de mătuşa sa.

Pietro Giovanni şi partenerul său Federico Cellini stăteau de vorbă în timp ce inspectau țesăturile neprețuite care erau pregătite pentru a porni spre *Haremul* otoman. Cei doi erau cei mai de seamă fabricanți de țesături din Veneția.

– S-ar putea să ai dreptate Pietro, dar mă tem că sunt un strop mai fatalist decât tine. Dacă a fost scris să moară de ciumă, n-avea nicio importanță dacă se afla la Istanbul sau la Veneția ori la Lisabona.

– N-am spus că ar fi supraviețuit ciumei, mă refeream la visul său imposibil de realizat, acela de a deveni rege. Dacă ar fi rămas aici în mod cert n-ar fi purtat coroană, dar ar fi avut o viață ce n-ar fi fost mai prejos de cea a unui rege.

– Dar nu era aşa şi înainte de a pleca la Istanbul? Atâtea încercări lipsite de sens... Şi-a distrus viaţa cu propriile mâini. Ce a câştigat dacă s-a îngropat în lumea întunecată a musulmanilor? În cele din urmă a reuşit să-şi facă numeroşi duşmani, asta-i tot. A meritat?

– Acel mare-vizir, el este cauza sfârşitului lui Nasi.

– Da.

– Ce ai de spus despre faptul că marele vizir a fost înjunghiat curând după moartea lui Nasi. Ce coincidenţă!

– Coincidenţă? Poate! Sau poate nu! Marele vizir avea şi el duşmani, mai ales în *Haremul* Imperial. Laţul se strângea în jurul său cu fiecare zi care trecea. Toţi susţinătorii săi erau fie exilaţi, fie ucişi. Cred că uciderea favoritului său, acel grec, Cantacuzino, a reprezentat un semn pentru viitorul lui Sokullu. Se spune că trupul lui Cantacuzino a fost atârnat pe un par la poarta principală a domeniului său ca o ameninţare împotriva oricui se opune noilor conducători. Într-un fel sau altul cred că a fost vorba de justiţia divină. Sokullu i-a distrus viaţa lui Mendes. Am aflat că după moartea Măreţului Evreu, oamenii vizirului au mers la Belvedere şi au prădat tot ce se putea. Reyna Nasi s-a văzut nevoită să ceară la *Serai* să îi dea înapoi zestrea pe care o adusese odată cu căsătoria.

– Ce scandal! Şi totuşi nu e nimic surprinzător. Asta este tradiţia otomană. Dacă un favorit moare, indiferent în ce mod, atunci averea sa revine sultanului. Dacă Sokullu n-ar fi fost căsătorit cu sora sultanului, acelaşi lucru s-ar fi întâmplat şi cu averea sa.

– Nu înţeleg nimic din ceea ce se petrece în lumea otomanilor. În ciuda faptului că au obiceiuri ciudate şi trăiesc într-o lume atât de diferită, cum oare reuşesc să aibă atâta putere în Europa?

– Nimeni nu cunoaşte limitele acestei puteri, prietene. Poate că ei sunt mult mai departe decât presupunem noi. Sultanii care i-au urmat lui Soliman nu se pot compara cu el. Nici fiul său Selim şi nici fiul acestuia, Murad. Se spune că Murad a cedat în faţa celor care-l înconjoară.

– Vrei să spui în fața venețienei Safiye, fiica guvernatorului insulei Corfu?

– Desigur, ea este în frunte şi este sfătuită de Ester, în mod cert. De-ar fi numai ele şi tot ar fi suficient. Dar lista este mult mai lungă. Sunt vindecătorii, prezicătorii, vrăjitorii... El face numai ce spun ei, a cerut chiar să fie demolat observatorul, cel pe care a cerut să fie înălțat doar cu un an în urmă la rugămintea lui Safiye. Dă dovadă de atâta slăbiciune...

– Se pare că ştii toate amănuntele din *Haremul* Imperial.

– Ei bine, în fiecare lună primesc rapoarte din partea lui Ester. Aceasta este sursa mea de informații.

– Ce femeie!

– Este deosebit de inteligentă. Cred că în curând va fi răsplătită de Republica Venețiană cu dreptul de a organiza loteria în Veneția.

– În ciuda furiei noastre îndreptate împotriva evreilor trebuie să recunoaştem că sunt mai abili decât noi.

– Poate sunt ei mai deştepți sau poate otomanii sunt mai proşti. Priveşte *Seraiul*, forfotesc evreii acolo. Sunt o mulțime care merg pe drumul deschis de Nasi, Eskenazi, rabi Salamon şi alții... Salamon este primit în palatul ducal drept ambasador pentru celelalte palate europene.

– Incredibil, într-adevăr. Totuşi, mie unele lucruri mi se par ciudate. Un prieten care a făcut o scurtă vizită în Istanbul mi-a spus că de ceva vreme, sub influența unor personalități religioase, s-a hotărât ca evreii să poarte haine speciale. Ei nu mai au voie să poarte mătăsuri şi pălării colorate. Evreii trebuie să plătească cincizeci de mii de ducați dacă doresc să fie anulată această lege. Îți poți imagina o astfel de situație? Îi silesc pe cei pe care îi respectă să umble în costume caraghioase. Nu-i înțeleg pe otomani, dar nici pe evreii care lucrează pentru ei. În special pe evrei nu-i înțeleg. Prietenul mi-a vorbit şi despre stilul de viață al acestor oameni. Ciudat, de altfel. Cred că trebuie să stăm

mai îndelung de vorbă despre asta, aşa că hai să ne vedem de treabă, să alegem cele mai bune materiale pentru fiica guvernatorului din Corfu. Safiye Sultan trebuie să fie atrasă de ele de la prima vedere. Altfel ar putea să se supere şi asta ar însemna un mare pericol pentru noi, veneţienii.

Cei doi parteneri au pornit prin atelierul în care munceau cincisprezece lucrători ocupându-se de satinuri brodate, catifele, mătăsuri în nuanţe ameţitoare de roşu, roz, galben, verde, portocaliu, purpuriu şi albastru, asemenea unui curcubeu.

8 aprilie 1581

Galata

În duminica următoare zilei în care s-a luat hotărârea, neaşteptată de altfel, de a converti bisericile Sf. Anton, Sf. Francisc şi Sf. Sebastian, ambasadorul francez însoţit de optzeci de oameni s-a îndreptat către poarta bisericii Sf. Anton pentru a protesta împotriva decretului. Era hotărât să ceară respectarea regulilor acordate minorităţii catolice din Istanbul de către Mehmed II, drepturi acordate încă din ziua Cuceririi. Grupul de creştini era înconjurat de musulmani care îşi băteau joc de ei, aruncau cu pietre, îi scuipau. Ambasadorul ajuns în faţa porţii stătea nemişcat, demn, de parcă nu-i auzea, apoi a bătut la uşa bisericii. A ciocănit de trei ori după care a început să se roage cu glas tare: „Attolite portas inferun" şi credincioşii au repetat într-un glas cuvintele lui.

Mulţimea cuprinsă de furie a rămas pentru moment uluită de acest cor straniu, apoi unul dintre ei a început să strige din nou cuvinte jignitoare provocându-i şi pe ceilalţi. Ienicerii priveau, fără a interveni, aşa cum era porunca

sosită din partea marelui vizir Sinan *Paşa*. Le ceruse acestora să nu intervină decât în cazul în care era ameninţată viaţa unui creştin. Scopul său era să-i dea o lecţie ambasadorului care nu-i făcuse încă nicio vizită şi de asemenea spera să câştige bani buni pentru anularea decretului.

În ciuda atitudinii agresive a musulmanilor, Jacques Germini şi însoţitorii săi au rămas în faţa bisericii până la amiază, apoi au părăsit locul în linişte şi au pornit pe străduţele înguste.

Locuitorii din Galata care erau în cea mai mare parte greci, armeni şi evrei fuseseră martori la acest eveniment, privind din spatele perdelelor, plini de teamă. Întreaga dimineaţă perdelele tremuraseră, numai cele din casa doctorului Çiprut rămăseseră nemişcate. Mătuşa lui Moşe, atât de mult iubită de acesta, se îmbolnăvise la începutul iernii şi în urmă cu doar o săptămână se stinsese din viaţă. Părăsise această lume la fel de discret, aşa cum îşi trăise şi viaţa. Ester făcuse faţă acestui moment cu o expresie îngheţată, fiind imposibil să-i citeşti sentimentele. Totdeauna fusese o persoană care-şi ascunsese foarte bine emoţiile, chiar şi faţă de membrii familiei sale. Nimeni nu putea pătrunde în lumea ei interioară şi chiar şi soţul ei era nesigur în privinţa sentimentelor sale faţă de el. Totuşi, pentru Leon acest lucru nu avea mare importanţă căci el era devotat slujbei sale. El şi cei trei fii ai lor munceau din greu pentru a aduna cât mai mulţi ducaţi. Moşe alesese un drum cu totul diferit de al lor. Îi privise pe Soli şi pe soţul acesteia ca părinţii săi şi toate durerile, bucuriile şi speranţele sale le împărtăşea cu ei. Desigur, Mişi era un alt personaj important în viaţa sa.

Relaţia sa atât de delicată cu Ester aproape ajunsese pe punctul de a se destrăma din cauza prieteniei cu Mişi. Când l-a întâlnit pe Mişi prima oară, mama lui se purtase atât de ciudat, chiar grosolan cu el, chiar îl insultase. Pentru prima oară, Moşe izbucnise revărsându-şi întreaga dezamăgire şi toate sentimentele atât de încâlcite adunate de-a

lungul anilor. După acea zi, mamă şi fiu nu s-au mai întâlnit decât dacă era absolut necesar.

Moşe nu-şi ura mama, dar era convins că din partea ei acesta era sentimentul. Încă de la început considera că familia sa l-a îndepărtat din pricina aspectului fizic. Era hotărât să nu renunțe la bunul său prieten şi dacă era silit îi părăsea pentru totdeauna. Văzând reacția fiului său, Ester nu a mai adus în discuție acest subiect, dar între ei se ridicase un zid şi mai înalt. Moşe, atât de sensibil şi delicat, era convins că mama sa îl ura nespus de mult.

De fapt, Ester nu avea un astfel de sentiment nici față de Moşe şi nici față de Mişi. Problema era ea însăşi. Trecutul o făcuse din nou să se cutremure. Ce coincidență putea fi asta? Cum era posibil ca, din tot imperiul, Moşe să-l aleagă prieten pe nepotul lui Şasedegete? De ce?

În primul moment aproape că-şi pierduse mințile văzând aceleaşi trăsături pe chipul lui Mişi. Acelaşi păr, acelaşi chip, aceleaşi mâini şi al şaselea deget. Părea să trăiască un coşmar.

Cuprinsă de spaimă, aşa cum se întâmplase cu mama ei cu mulți ani în urmă, încercase să pună capăt prieteniei, dar a înțeles că acest lucru era imposibil. Fiul ei devenise tot mai distant din acea zi.

Soli şi Reyna susținuseră această prietenie neîncetat. Leon şi ceilalți trei fii ai săi fuseseră surprinşi de atitudinea ei. Nopți în şir, Ester era chinuită de aceeaşi durere arzătoare. Era convinsă că nu există nicio cale pentru a scăpa de trecut şi tot ce-i rămânea de făcut era să-l accepte la un loc cu tot ce aducea cu sine.

După moartea lui Soli sperase că Moşe va veni acasă, dar el alesese să trăiască la tipografie. Într-o conversație avută cu tatăl său îi mărturisise acestuia că nu fugea de familie, ci era vorba de dorința şi nevoia de a continua tradiția familiei în tipărirea cărților. În ciuda voinței sale, Reyna nu putea merge mai departe singură.

Fosta ducesă de Naksos se dedicase trup şi suflet publicării cărţilor şi Moşe o ajuta din toate puterile. Mişi care muncea pentru negustorii din bazar, ţinând registrele de socoteli ale acestora, nu mai petrecea la fel de mult timp cu ei ca altădată. În acel moment avea zece clienţi şi asta reprezenta un început promiţător. În fiecare zi, mama lui se ruga pentru liniştea sufletului donei Soli care-i ajutase de-a lungul anilor.

28 octombrie 1583

Londra

Încercarea Elisabetei de a-l căsători pe Dudley cu Maria Stuart a eşuat, aşa că a găsit altă cale de a o ţine sub control şi anume a întemniţat-o pe regina Scoţiei în Turnul Londrei şi o ţinea prizonieră de şaisprezece ani. Sfârşitul acesteia părea să se apropie. Regina cu inimă bună părea capabilă de mare cruzime atunci când dorea. Nu exista nimic să-i stea în cale când era vorba de viitorul strălucit al imperiului său. De dragul acestuia chiar se gândise să se căsătorească cu Alençon fiul Caterinei de Medici, cu douăzeci de ani mai tânăr ca ea, şi asta numai pentru a stabili relaţii bune cu Franţa. Dar în acel moment nu mai era nevoie să facă acest pas. Elisabeta alesese un aliat din ţinuturile îndepărtate ale Imperiului Otoman şi s-a pus de îndată pe treabă. Spaniolul Roderigo Lopez, doctor la palat, o ajutase mult în împlinirea visurilor sale. Doctorul era vărul lui Salamon Abeniş care fusese numit de către sultan duce de Lesbos. După intermedierea realizată de cei doi evrei, Sadeddin, profesorul sultanului Murad a fost convins cu mare uşurinţă şi astfel legăturile comerciale dintre cele două ţări au început în forţă. Dar nimic din toate acestea nu s-au

făcut dintr-un gest de mărinimie. Anglia i-a plătit cinci mii de ducați de aur pentru acest serviciu.

Încă de pe vremea când Sokullu era mare-vizir, Elisabeta încercase să stabilească astfel de legături, dar totul a rămas doar pe hârtie. Existase un schimb de scrisori între cei doi, dar nu ajunseseră la o înțelegere finală. Grupul aflat sub conducerea lui William Harebone care se afla de mai bine de un an la Istanbul reușise să fie primit de sultan și obținuseră aprobarea acestuia pentru a face comerț liber. Până atunci, britanicii cumpăraseră și vânduseră mărfuri sub pavilion francez. Lucrul acesta o costase o mulțime de bani pe Elisabeta. Francezii nu erau deloc încântați de acest acord, cum de altfel nu erau nici venețienii, dar hotărârea fusese luată. Sosise timpul ca englezii să facă bani în imperiul musulman.

Un secretar citea Reginei scrisoarea venită din partea ambasadorului.

Înălțimea Voastră

Vă rog să-mi permiteți să-mi exprim bucuria atunci când vă împărtășesc aceste veşti. Marea Mediterană este de acum deschisă negustorilor noştri. Corăbiile noastre pot naviga libere sub drapelul nostru. Sultanul a dat firmanul în această privință. Sper să pot obține celălalt firman pentru deschiderea centrului comercial britanic, compania Levant, în cel mai scurt timp.

Am fost primiți cu multă căldură și atât Sultanul cât și ceilalți înalți demnitari ne-au oferit daruri valoroase...

Nerăbdătoare, Elisabeta a întrebat:

– Spune ceva despre alianța împotriva spaniolilor?

– Nu, Maiestate. Ambasadorul nu scrie nimic limpede despre acest subiect. Spune doar că sultanul i-a vorbit despre problemele pe care le are cu Iranul și în acel moment nu dorește să se întâmple același lucru și în Apus.

– Da, înțeleg. Asta înseamnă un refuz.

Chipul reginei a fost umbrit din pricina dezamăgirii, dar numai pentru un moment.

– Dreptul de a face comerț liber reprezenta un pas important pentru noi. De acolo vom avea posibilitatea să ajungem pe teritorii şi mai îndepărtate. Pământurile lor se întind până departe şi sunt bogate. Totodată, ei nu au oameni pricepuți, cu experiență care să lucreze în beneficiul lor. Nu am dreptate, Dudley?

– Regina mea, de fiecare dată sunt impresionat de mintea ta pătrunzătoare. Chiar azi ar trebui să sărbătorim naşterea imperiului nostru comercial în Orientul Mijlociu.

– De ce nu? Este într-adevăr un mare succes!

29 noiembrie 1585

∞ *Haremul* Imperial

Nimeni nu ar fi putut înțelege motivul pentru care Safiye era atât de veselă, cu excepția lui Kirâze. A priceput imediat despre ce era vorba şi i-a şoptit acesteia la ureche.

– A murit?

Chicotind, Safiye a răspuns:

– Da, în sfârşit. Dar de unde ştii?

Fluturând din mână, Kirâze a rostit doar atât:

– Cine ar fi putut şti, dacă nu eu?

Safiye a pornit cu pas vioi către apartamentele sale. Ester încerca să se țină pe urmele ei, dar îmbătrânise şi se oprea din când în când să-şi recapete respirația.

– Mai încet, draga mea. Nu mai sunt o fetişcană.

Safiye s-a oprit şi a luat-o de braț.

– Iartă-mă! Ai obosit? Dă-mi voie să te ajut.

Cum au intrat în camera elegantă a lui Safiye aceasta a poruncit să li se aducă ceai de tei şi apoi a silit-o pe Ester

să ia loc pe pernele confortabile după care şi-a arătat bucuria.

– Kirâze, îți imaginezi? Sunt singură în *Harem* de acum înainte. Eu voi fi cea dintâi. Numai Dumnezeu ştie cât m-am rugat! În sfârşit am scăpat de toate! Nurbanu este moartă. Slavă Domnului!

– Ssst! Te poate auzi cineva. Nu uita: pereții au urechi.

– Nu-mi pasă. Doar n-am ucis-o eu. Dar trebuie să mărturisesc: sunt încântată. Vrăjitoarea s-a străduit îndelung să-l influențeze pe fiul său să se întoarcă împotriva mea. Cred că a condus mai mult de o sută de femei, chiar ea însăşi, în patul lui Murad.

Kirâze a zâmbit.

– Şi cum rămâne cu femeile pe care tu le-ai vârât în patul lui Murad?

Safiye s-a încruntat uşor, nemulțumită.

– Ştii foarte bine câte lucruri am fost silită să fac pentru a lupta împotriva ei. Vrăjitoare, prezicătoare... Tot felul de ciudățenii. Nici măcar nu ştiu numărul copiilor pe care îi are Murad în *Harem*. Dar, în final, tot eu sunt cea care m-am ridicat deasupra tuturor şi Murad ascultă de mine, indiferent ce îi cer. Şi să nu uităm că are un *şehzade* strălucit. După tatăl său, Mehmed al meu va urca pe tron.

– Ştiu, frumoasa mea! Ştiu foarte bine. Şi nu te învinovățeam.

Halayik au intrat ducând tăvi cu ceai şi prăjituri. După plecarea lor, Safiye a scos o scrisoare pe care o ținuse ascunsă la sân.

– Priveşte, a şoptit către Kirâze.

– Despre ce e vorba? Nu văd bine.

– O scrisoare din partea Caterinei de Medici. Ea însăşi a scris-o.

– Şi ce spune?

– Că noi două suntem considerate rude şi că are o înaltă stimă pentru mine. Şi, în final, scrie că are nevoie de ajutorul meu.

– În ce problemă?

– Doreşte să-l convingă pe Murad să se alieze cu Franța împotriva lui Filip al Spaniei.

– Murad nu va fi de acord. Ai uitat de negustorii englezi? Au dorit acelaşi lucru, dar nu au reuşit să ajungă la o înțelegere. Şi ce-ar avea de câştigat otomanii dintr-o astfel de alianță? În acest moment relațiile lor cu Spania par liniştite, paşnice. Şi nu uita că Murad nu poate merge nici măcar până la Sfânta Sofia, cea mai apropiată moschee de *Serai.*

– Da, n-a ieşit din *Serai* de aproape zece ani. Dar, ştii doar, este epileptic. Cum ar fi dacă ar leşina în public?

– Indiferent despre ce e vorba, nu contează. Trebuie să dai uitării toate aceste propuneri. Cum ar putea să meargă la război un bărbat care nici măcar nu poate ajunge la moschee?

– Cred că ai dreptate. Totuşi scrisoarea Caterinei este importantă. Ştii doar că Elisabeta mi-a trimis şi ea scrisori.

– Ştiu draga mea Safiye. Nu uita că şi tu eşti regină. Şi eşti la fel de inteligentă ca şi ele. Toți ştiu acest lucru şi de aceea se tem de tine.

Safiye a zâmbit, împăturind scrisoarea. Apoi a dat să o pună la sân. Ester a întins brusc mâna.

– Stai! Uneori scrisorile pot avea o valoare materială foarte ridicată.

I-a luat scrisoarea, a fluturat-o în aer cu un gest victorios şi apoi a vârât-o în corsajul rochiei.

– Cum anume?

– Când le voi arăta venețienilor această scrisoare...

– Ah, Kirâze, eşti uimitoare! Vor plăti o avere pentru ea.

– Nu ştiu cât vor plăti, dar pentru mine cel mai bun preț ar fi dreptul de a conduce loteria din Veneția.

A sorbit ceaiul. După ce a terminat s-a ridicat. Părea obosită.

– Poate că ar trebui să laşi asta pe mâine, Kirâze. Pari obosită.

– Nu. Nu-mi stă în fire să amân ceea ce am de făcut. Ştii foarte bine. Şi nu fii îngrijorată, nu sunt chiar atât de obosită. Şi nici acasă nu am pe nimeni care să mă aştepte. După moartea lui Leon, mă plictisesc acasă.

A pornit cu pas lent către uşă.

– Aşa e viaţa. Venim şi plecăm. Voi face o vizită la *balyos*. Voi reveni mâine. Ştii ce te sfătuiesc? Încearcă să pari îndurerată şi du-te la Murad. Nurbanu a fost mama lui şi acestea sunt momente de slăbiciune în viaţa unui om. Este el sultan, dar este şi bărbat. Du-te, fii alături de el, arată-i toată compasiunea ta, toată dragostea ta. Va fi mişcat. Safiye a clătinat din cap, ascultătoare. Micuţa perlă pe care o purta s-a zărit pentru o clipă pe gâtul ei cu pielea albă. Kirâze i-a mângâiat părul blond, cu afecţiune.

Galata

Ester procedase foarte bine atunci când a hotărât că era mai profitabil să nu amâne vizita la *balyos*. Când l-a întâlnit pe secretarul ambasadorului veneţian, bărbatul i-a întins un sul gros ce conţinea mai multe documente şi asta mai înainte ca ea să-i dea scrisoarea Caterinei de Medici. Când a desfăcut sulul inima a început să-i bată cu putere. Acestea erau documentele oficiale care îi acordau dreptul să conducă loteria din Veneţia şi erau semnate de Ducele Republicii. Era uimită. În cele din urmă, Veneţia o răsplătea pe Ester pentru toate serviciile aduse. Şi mai ales pentru efortul comun, cu Safiye, de a împiedica războiul dintre Veneţia şi Imperiul Otoman. Ester i-a mulţumit cu glas tremurând de emoţie. Bărbatul s-a aplecat şi a sărutat mâna ofilită şi ridată.

– Sunteţi regină de onoare a Veneţiei, dona Ester Kirâze. Vă suntem profund recunoscători.

5 aprilie 1589

ꕥ Fântâna călăului

Sângele încă mai picura din capetele retezate ale lui *Rumeli Beylerbeyi* Mohamed *Paşa* care fusese cunoscut, mai degrabă, sub numele de Şoimul şi al lui Mahmud, mare trezorier. Cele două capete erau aşezate unul lângă altul pe o placă de marmură. Cei doi fuseseră executaţi.

Cei care erau cunoscători în amănunt ai acestei situaţii nefericite nu arătau niciun fel de milă faţă de Mohamed *Paşa*, în ciuda regretelor ce se îndreptau către bietul trezorier. Acesta îşi pierduse viaţa fără niciun sens.

Totul părea să fi început cu aproape şase luni în urmă, dar adevăratele motive ce aduseseră acest deznodământ îşi aveau cauza cu mult mai mult timp în urmă. În 1584, curtea a decis să aducă modificări la valoarea unui *sikker*[153]. Şi această valoare fusese micşorată. Asta însemna că *Seraiul* urma să îi plătească pe ieniceri cu mai puţin şi cu timpul acest lucru a devenit o practică comună. Visteria nu avea de ales pentru că era nevoită să plătească indiferent în ce mod o făcea , pentru tot ce se consuma în imperiu. Dar ienicerii nu erau mulţumiţi. De ani buni se plângeau că erau jefuiţi şi în câteva rânduri au încercat să se revolte. În acel moment în monetărie se tăiau dintr-o *okka* de argint o mie de *akçe* în loc de cinci sute şi pe piaţă preţul pentru *dirhemul* de argint crescuse brusc de la doi *akçe* la zece şi chiar la doisprezece.

Visteria se afla în mâinile evreilor încă de pe vremea lui Yasef Nasi. Şi tot ei conduceau şi monetăria. Şi ultimele evenimente izbucniseră din pricina lor. Un bărbat s-a înfăţişat înaintea mai-marelui trezoreriei, Mahmud, şi i-a arătat un exemplar de *sikke*. I-a spus că voia să taie noul *sikke*

---

[153] Monedă de argint.

pentru a fi împărțit ienicerilor. Era la fel de subțire ca o frunză de migdal şi la fel de uşor ca o picătură de rouă şi toate monedele care aveau să fie tăiate urmau modelul ei. Cerea să fie plătit cu douăsute de mii de *akçe* pentru serviciile lui. Mahmud a respins propunerea din capul locului. Atunci evreul a mers mai sus, la un demnitar mai înalt, la Mahomed *paşa*, care se bucura de aprecierea sultanului. *Paşa* a acceptat oferta, a pus banii în buzunar şi a poruncit să se taie noul tip de *sikke*. Pentru mai marele trezoreriei nu exista altă cale decât să-i dea ascultare.

Dar era imposibil ca lucrurile să se petreacă în linişte. Ienicerii au aflat că urma să li se plătească mai puțin şi, cum s-au implicat şi câțiva viziri în această poveste, totul a luat o întorsătură diferită. În Imperiul Otoman, revoltele ienicerilor nu reprezentau o noutate, dar aceasta era deosebită de celelalte. Soldații au împresurat *Seraiul* în timpul unui *Divan* şi au început să strige:

– Vrem capul lui Mahmud şi Mahomed *Paşa*.

Speriat, sultanul le-a trimis bani, dar extrem de furioşi oamenii au refuzat să pună capăt revoltei. În *Harem*, toți tremurau de frică auzind strigătele sălbatice ale ienicerilor. Nu acceptaseră banii şi oricine se atingea de acei bani jurau să piară de mâna lor. Erau hotărâți să urmărească execuția celor doi. Chiar amenințau că vor ajunge până la sultan, ceea ce însemna că atât sultanul cât şi *Seraiul* erau sub asediu.

Murad a cerut tuturor să se înarmeze pentru a se apăra şi membrii *Divanului* au încercat să găsească o soluție, dar a fost în zadar şi în cele din urmă Murad a poruncit execuția celor doi *paşi*. Nu exista niciun alt mod de a pune capăt revoltelor. Decretul sultanului a fost citit în fața *paşilor* şi li s-au luat pumnalele pe care le purtau la brâu. Asta însemna moarte şi capetele le-au fost retezate imediat.

Se zvonea că atunci când Safiye i-a şoptit sultanului că şi alți *paşi* erau vinovați, acesta a regretat că nu le tăiase şi lor capul.

Pentru moment, pericolul fusese îndepărtat, dar era limpede că în viitor era de aşteptat să se producă numeroase evenimente asemănătoare. Ienicerii au înțeles, încă o dată, ce forță reprezentau şi au simțit şi slăbiciunea sultanului.

22 iunie 1592

∞ Ortaköy

Atunci când Reyna Nasi l-a anunțat că sosise momentul să mute tipografia într-o locație nouă pentru că nu mai putea face față dificultăților financiare, Moşe a început să strângă maşinăriile şi cărțile fără niciun comentariu. Era perfect conştient că fosta ducesă de Naksos avea tot felul de greutăți şi dacă i-ar fi cerut ajutorul mamei sale totul s-ar fi rezolvat, totuşi dona Reyna nu ar fi acceptat cu niciun chip aşa ceva. Noua locație se afla sus pe dealuri, deasupra Bosforului, şi locul în care Reyna urma să locuiască era undeva într-un colț al unei grădini de cireşi.

În timp ce demonta presa, Moşe i-a mărturisit:

– Mă bucur mult că vom scăpa de aerul umed ce vine dinspre mare.

Reyna a zâmbit. Cât era de blând acest tânăr.

– Nu te grăbi. Avem destul timp.

– Azi e cea mai lungă zi a anului, aşa că putem munci mai mult. Am dreptate?

– Da, aşa e.

Moşe avea o sumedenie de cunoştințe. Într-adevăr, era cea mai lungă zi a anului.

– Şi cea mai scurtă noapte.

Soarele strălucea precum un diamant nemaivăzut aşezat pe o catifea albastră de parcă cineva ar fi dorit să arate că această zi era mai presus de tot şi toate. Miresmele

ce veneau dinspre pâlcul de copaci din apropiere era ameţitor. Wisteria şi arborii lui Iuda, liliac... Splendoare în nuanţe de roz-purpuriu, la care se adăuga albastrul apelor din jurul Istanbulului.

– Mişi nu vine azi?

– În ultimul timp este foarte ocupat. Dar va veni de îndată ce termină treaba.

– Moşe, mă bucur foarte mult pentru el. Sper ca viitorul să-i aducă zile bune ia fel ca inima lui.

– Dona Reyna, urarea voastră nu cred că va fi respinsă de Ceruri.

Reyna a înălţat mâinile în semn de mulţumire şi recunoştinţă şi apoi s-a întors la cufărul uriaş aflat înaintea sa, plin cu scrisori şi documente. Citea cu mare atenţie şi punea materialele în ordine.

– Nici nu-ţi poţi imagina cât de interesante sunt toate acestea, Moşe. Arhiva personală a mamei mele. Cea mai mare parte constă în scrisori. Unele sunt primite de la oameni de seamă, altele de la oameni de rând, de la săraci.

– A păstrat totul?

– Da, sunt toate aici... Mama arăta mare compasiune celor nevoiaşi, mai ales celor care aveau necazuri.

– Regret că nu am avut norocul să o cunosc bine, totuşi am câteva amintiri dragi legate de ea.

– Ţinea tare mult la tine Moşe.

Reyna a rămas privind gânditoare, apoi a revenit la sortarea scrisorilor.

În ciuda problemelor cauzate de piciorul său mai scurt, Moşe încerca să se mişte cât mai repede. Când se apleca, spatele său devenea mai proeminent. Fruntea era plină de sudoare. Chipul său începuse să se maturizeze. În ultimii ani luase în greutate, dar pentru că nu era voinic, părea încă foarte tânăr. Fraţii săi încercaseră să-l căsătorească, dar el refuzase cu fermitate aşa că după două încercări nimeni nu a mai deschis subiectul. Trăia dedicându-şi viaţa cărţilor. Întreaga lui lume se limita la relaţia cu Mişi şi dona Reyna.

Nu părăsea tipografia decât dacă era absolut necesar. Afla noutăți din Istanbul prin intermediul lor.

– Iată o scrisoare scrisă cu mai bine de treizeci de ani în urmă. A scris-o un bărbat din Ferrara. I-a cerut mamei să o ajute pe sora lui. O roagă să găsească o familie cumsecade pentru sora lui.

– Crezi că i-a împlinit dorința?

– Mama s-a zbătut totdeauna. Cred că a încercat. Ea şi soțul meu erau oameni deosebiți.

Reyna a pus scrisoarea alături de celelalte. Şi-a sprijinit bărbia în pumni şi privirile ei străluceau de parcă se afla într-o altă lume, una cu totul diferită.

– Ştii, Moşe, parcă tot nu pot să dau crezare veştilor sosite din Anglia.

– De ce dona Reyna? Bărbatul ne-a adus chiar şi invitația.

– Ah, da. Dar este atât de ciudat încât mintea mea se împleticeşte. Nu pot să cred că Marlowe a scris o piesă despre viața lui Yasef.

– Don Yasef a primit viață veşnică. Christian Marlowe l-a făcut etern cu această piesă de teatru, ca şi pe tine de altfel.

– Nu, nu mă aşeza la acelaşi nivel cu Yasef. Era strălucitor. Plin de idei... şi visuri...

– Dona Reyna sunteți la fel. Şi tu ai idealuri şi visuri. Ai dăruit sute de cărți oamenilor. Ştii, aş fi nespus de fericit să public „Evreul din Malta", în limba ebraică. Mi-ar plăcea mult.

– Şi eu aş dori asta, Moşe. M-aş bucura să fie tipărită aici. Poate vom reuşi. Cine ştie?

Reyna a rămas tăcută şi privirile ei alunecau către locuri necunoscute. La ce se gândea? Numai ea ştia. A oftat şi a trecut din nou la treabă.

– Ia te uită! Şi aceasta e foarte veche. I-a fost trimisă mamei, din Veneția, în 1544.

În timp ce ea citea scrisoarea pe îndelete, Moşe căra în grădină hârtiile de care nu mai era nevoie. La sosirea lui

Mişi avea să facă focul şi privind flăcările se vor odihni cu un pahar cu vin în mână. A pus jos cutia, încercând să-şi recapete respiraţia. Reyna l-a strigat.

– Moşe, vino, repede!

Târându-şi piciorul Moşe a pornit către clădire. Reyna tremura de emoţie.

– Priveşte!... Asta... vorbea bâlbâindu-se. Este ciudat. Vreau să spun deosebit. Important.

Moşe a luat scrisoarea. Era scrisă în limba italiană.

– Despre ce e vorba dona Reyna?

– Este cât se poate de straniu. Poate avea legătură cu Mişi. Aşa cred.

Reyna a început să citească scrisoarea cu voce tare:

– Aici spune ceva despre respect, valoare, da, da, da... nimic important. Ei bine, aici, iată: „*Scriu această scrisoare din Florenţa. Vă rog, doamnă, vă cer ajutorul. Dacă puteţi, vă implor, nu mă refuzaţi. Sunt o femeie bătrână şi întreaga viaţă mi-am petrecut-o în suferinţă, durere şi regret. Ştiu că sunteţi o persoană foarte generoasă. Sunteţi ultima speranţă, Signorina. Vă cer ajutorul pentru a găsi o persoană pe care am cunoscut-o cu mulţi ani în urmă şi faţă de care am rămas ataşată pentru totdeauna în ciuda timpului extrem de scurt pe care l-am petrecut împreună. Doamnă, nu am fost niciodată dăruită cu un copil al meu şi numai Dumnezeu ştie cât m-am străduit şi cum am fost gata să îndur orice şi să fac orice sacrificii, dar, din păcate, nu a fost posibil. L-am iubit din primul moment şi i-am spus Christian. Răposatul meu soţ, un catolic conservator, cum a văzut că băiatul era circumcis a refuzat să-l accepte în casă şi m-a silit să-l dau înapoi. Dar a fost imposibil căci mama plecase deja. L-am încredinţat slujitorilor noştri care l-au dat în grija unei femei din satul Magnamata, o femeie pe nume Cora. Plănuiam să-l iau înapoi după o vreme, dar am părăsit acele locuri din pricina războiului, după cum ştiţi, şi m-am întors şase ani mai târziu şi atunci am aflat că satul fusese distrus de corsarii turci şi toţi locuitorii plecaseră. După lungi căutări am aflat că băiatul,*

Christian, fusese luat de un marinar, Kemal Reis din Istanbul. Ani în şir am tot căutat, dar nu am dat de el. Nici până acum nu am aflat ceva. Dragă doamnă, mă simt atât de vinovată pentru ceea ce s-a întâmplat! I-am promis mamei, Raşel din Toledo, că voi avea grijă de el toată viaţa. Nu am putut. Domnul să mă ierte. Am auzit că aveţi legături importante cu otomanii şi poate găsiţi o cale să-mi alinaţi durerea şi să-mi liniştiţi conştiinţa. Vă implor, vă rog, ajutaţi-mă."

Mai înainte de a continua, Reyna a inspirat adânc. Moşe încă nu înţelese limpede sensul acelor cuvinte şi o privea nedumerit. Femeia a reluat scrisoarea:

„Signora, poate vă este de ajutor, băiatul avea şase degete la mâna dreaptă. Asta este tot ce pot să vă spun. Voi aştepta cu nerăbdare răspunsul vostru. A voastră, Rafaela Miro, Florenţa."

– Dar această poveste coincide cu cea a bunicului lui Mişi! Asta... asta spune multe alte lucruri despre el, lucruri pe care ei nu le cunosc.

– Moşe, nu pot să cred! Hai să mai cercetăm. Este vital! Nu avem voie să facem nici cea mai mică greşeală.

– Dona Reyna, credeţi că mama voastră a luat legătura cu acea femeie?

Dona Reyna a pus scrisoarea pe masă cu o expresie de adâncă tristeţe.

– Acele vremuri nu erau foarte bune pentru noi, Moşe. A trebuit să plecăm în grabă. Doar printr-un mare noroc am reuşit să scăpăm de Inchiziţie. Am plecat la Ferrara. Cred că din cauza acestor probleme mama nu a putut să o ajute. Ah, Doamne!

– Dona Reyna, pot să iau scrisoarea?

Glasul lui Moşe era tremurător.

– Desigur.

Moşe a pus-o în punga de la brâu şi s-a îndreptat către uşă. Mai înainte de a pleca a spus:

– Te rog nu-i spune nimic din toate acestea lui Mişi. Aşteaptă până mă întorc.

Reyna a încuviințat din cap. Din pricina privirii stranii a băiatului nu îndrăznea să-l întrebe încotro se grăbea şi şi-a spus că probabil mergea să stea de vorbă cu mama lui. Voia să-i dovedească faptul că Mişi era unul de-al lor. Trăgându-şi piciorul Moşe a străbătut grădina. Reyna a îngenuncheat şi a început să se roage.

Galata

Reyna Nasi nu se înşelase în presupunerea sa. Moşe se îndreptase către casa din Galata şi dând deoparte slujitoarea care i-a deschis uşa a pornit în grabă către camera mamei sale. Bătrâna care aţipise într-un fotoliu confortabil aflat în apropierea ferestrei a tresărit speriată când uşa s-a lovit de perete. Văzându-l pe Moşe care a apărut pe neaşteptate a fost atât surprinsă cât şi îngrijorată. Ştia că fiul ei nu ar fi intrat în această casă decât dacă era vorba de ceva grav, deosebit. Mai înainte ca ea să spună o vorbă, i-a întins scrisoarea, strigând:

– Poftim! Citeşte!

Ester a luat scrisoarea cu mâinile tremurătoare. Ce înseamnă asta? Hârtie veche, îngălbenită de vreme. Ce scria acolo? Habar nu avea, dar o tulburare stranie i se strecura în suflet. Respira greu. Privea scrisoarea împietrită.

Moşe a strigat din nou:

– Citeşte ca să afli cine este Mişi! Singurul meu prieten de care ai vrut să mă desparți fără nicio explicație, cu o tenacitate lipsită de sens.

Spunând acestea, a întors spatele şi a plecat la fel de vijelios precum sosise. Ester a continuat să privească nemişcată.

Despre ce era vorba? Apoi a deschis scrisoarea şi s-a apropiat de fereastră pentru a vedea mai bine. A luat lupa de pe măsuță şi a început să citească. A citit iar şi iar şi apoi a strigat îngrozită:

– Dumnezeule!

S-a prăbuşit. Auzind strigătele ce veneau de la etaj, slujnica a alergat şi a găsit-o zăcând pe podea. Întâi a crezut că a murit, apoi a auzit-o strigând din nou:

– Dumnezeule!

Ester era în viaţă şi adevărul se abătuse asupra trupului bătrân şi al sufletului ei precum trăsnetul. Plângea şi suspina cu deznădejde. Slujnica a ajutat-o să se aşeze pe sofa şi a încercat să o liniştească.

– Stăpâna mea, nu vă temeţi. Trimit un mesager la fiii voştri.

Ester i-a făcut un semn cu mâna.

– Nu! Nu vreau să-i chemi. Nu chemi pe nimeni. Du-te şi nu mai veni decât dacă te chem eu! Du-te!

Lacrimi mari i se rostogoleau pe obrajii brăzdaţi de riduri.

Slujnica cunoştea foarte bine firea încăpăţânată şi caracterul de neînfrânt al stăpânei sale, aşa că a ieşit în tăcere şi a rămas în dreptul uşii, pe coridor. A stat acolo ore în şir. Din când în când, o auzea pe Ester rugându-se. Apoi se auzeau şoapte şi suspine, hohote de plâns. Slujnica era îngrijorată căci era pentru prima oară când o auzea pe Ester plângând. Stăpâna fusese totdeauna tare, ca o stâncă, chiar şi la moartea surorii sau a soţului ei. Oare ce-i spusese Moşe mamei sale? Se gândea să-l cheme pe Abraham care locuia în apropiere, apoi a renunţat de teamă că va fi pedepsită de Ester *Kira*.

După o vreme s-a întunecat şi liniştea nopţii a coborât asupra Istanbulului, ceea ce făcea ca gemetele şi suspinele lui Ester să se audă tot mai limpede.

– Scumpa mea mamă, biata mamă, nefericita mea mamă, repeta neîncetat.

Slujnica aflată de cealaltă parte a uşii nu reuşea să găsească niciun înţeles în aceste cuvinte. În cele din urmă a adormit.

Ester era peste măsură de tulburată. Citise scrisoarea de mai multe ori, astfel încât ajunsese să rețină fiecare cuvânt deşi adevărul i se dezvăluise din prima clipă. Se simțea ca şi când se prăvălise o stâncă asupra ei. Adevărul era cumplit de apăsător. Durerea din suflet era mult mai adâncă decât ar fi putut fi orice suferință fizică, mai rea decât tortura Inchiziției. Prin urmare trăise întreaga viață sub povara unui păcat de neiertat. Era blestemată. Era condamnată. S-a întins pe podea plângând:

– Dumnezeul meu! De ce sunt pedepsită?

Îi era imposibil să îndure povara uriaşă provocată de ruşine şi disperare aflând că fusese îndrăgostită de propriul frate. Sărutările lor... Visurile ei...

– De ce, Dumnezeule?

Trupul bătrân se cutremura de parcă mai avea puțin şi se făcea țăndări.

– Of, scumpă mamă, te rog iartă-mă!

Simțea pieptul arzând de parcă o otravă i se răspândea în trup. Trăise o viață îndelungată împovărată de păcat. Abia mai respira din pricina ruşinii. Trebuia să mărturisească cuiva toate acestea.

Mai înainte ca cea mai scurtă noapte să se sfârşească a chemat slujnica şi i-a cerut să pregătească palanchinul. Femeia era uluită. Unde se ducea stăpâna la asemenea oră? Îşi pierduse mințile?

– Hai, repede! Nu te mai holba la mine! Du-te şi cheamă oamenii! Grăbeşte-te!

Speriată, slujnica a plecat să împlinească porunca.

∞ Ortaköy

Era încă întuneric atunci când Ester a ciocănit în uşa casei din Ortaköy. Moşe era treaz şi a deschis imediat. Văzându-şi mama a făcut un pas înapoi lăsând-o să intre. Privirile sale păreau neînduplecate, iar chipul îi era palid şi trăda zbuciumul prin care trecea. S-a îndreptat către banca

de lângă fereastră. Mama şi fiul s-au aşezat în tăcere. Apoi Ester a început să vorbească rar, fără vlagă.

– Am venit... am venit... aici... pentru că...

Era atât de greu să înceapă.

– Nu trebuie să te scuzi. Acum ai aflat adevărul. Mişi este evreu ca mine şi ca tine. Era atât de important pentru tine? Pentru mine chiar nu avea nicio însemnătate. Pentru mine nu există diferenţe între evrei, musulmani şi catolici. Un credincios este un credincios. Ce importanţă are faptul că oamenii se roagă în diferite limbi şi feluri aceluiaşi Creator? Pentru mine el este pur şi simplu Mişi, prietenul meu. Cel mai apropiat prieten.

Vorbind se juca cu micuţa minge de bronz rămasă de la ciocanul de pe uşa casei din Toledo.

– Fiule, este mai mult de atât.

Glasul ei devenise blând, plin de iubire faţă de Moşe, şi asta se întâmpla pentru prima oară în viaţă.

– Îţi este mai apropiat decât crezi tu. Îţi este la fel de apropiat ca şi fraţii tăi.

O privea cercetător. Ce voia să spună?

– Îţi voi povesti totul, în cele mai mici amănunte. N-ai apucat să o cunoşti pe mama mea. Îţi voi povesti despre ea şi despre mama şi tatăl ei. Îţi voi povesti despre pământul strămoşilor noştri, Spania, Toledo...

Şi a vorbit, a tot vorbit şi a povestit. Moşe asculta cu respiraţia tăiată fără o şoaptă. Când a sfârşit, amândoi erau înlăcrimaţi. Moşe s-a ridicat şi s-a apropiat de mama lui. Capul era plecat şi barba îi tremura ca şi mâinile ei bătrâne. Ceea ce se întâmplase în ultimele ore era mult prea mult pentru femeia în vârstă de aproape optzeci de ani. Era obosită, stoarsă de puteri.

Moşe a pus o mână pe spatele ei.

– Mamă! Mamă, te iubesc.

S-au îmbrăţişat aşa cum tânjiseră s-o facă în toţi anii ce trecuseră şi au plâns, dar lacrimile lor nu mai însemnau

durere, suferință. Fiecare lacrimă ce se rostogolea aducea alinare, însemna purificarea sufletului, vindecarea rănilor. Era sfârşitul celei mai scurte nopți. Dintr-o moschee din apropiere s-a înălțat *ezan*.

– *Allah-u ekber, Allah-u ekber...*

Curând, primele raze ale soarelui au început să apară din spatele dealurilor din Üsküdar şi au atins mica minge de bronz de pe masă oferindu-i o strălucire deosebită.

V

10 septembrie 1592

Okmeydani

Uriaşul oraş Istanbul arăta de parcă fusese părăsit. Nicio prăvălie nu era deschisă, străzile erau pustii, parcă dispăruseră şi pisicile. Locuitorii de pe malul european se adunaseră la Okmeydani şi cei de pe malul asiatic se aflau la Abemdagi. Toţi se rugau cu mâinile înălţate spre cer. Dorinţa era aceeaşi şi pentru musulmani şi pentru creştini ca şi pentru evrei: sănătate şi pace.

De câţiva ani imperiul fierbea din pricina numeroaselor revolte. Oamenii erau copleşiţi din pricina răzmeriţelor, a incendiilor şi ciumei şi a problemelor de zi cu zi. Înţelegând că sultanul nu era capabil să pună capăt acestor probleme hotărâseră să implore cerul. Toţi rosteau acelaşi cuvânt: „Îndurare".

Nu numai locuitorii din oraş treceau prin momente dificile, ci şi cei din *Serai*. De trei ani revoltele, răzmeriţele se iscau în tot locul, din Erzurum până în Egipt şi nu se stingeau, ajungând până la Istanbul. Nu de mult, un bărbat declarase că el era Mesia şi neîntârziat fusese tras în ţeapă în faţa moscheii lui Baiazid. Cu ienicerii era mai greu. Cererile şi pretenţiile lor nu mai luau sfârşit şi sultanul ie accepta pe cele mai multe dintre ele deşi o făcea fără tragere de inimă.

După asasinarea guvernatorului Budapestei, cel ce i-a urmat a fost şi el ucis în mod misterios de gărzile oraşului, nemulţumite fiindcă nu primiseră plata ce li se cuvenea. Forţele trimise să stingă revolta au spânzurat într-o singură zi treizeci de rebeli.

În Tebriz, ienicerii care nu acceptaseră să fie plătiți cu *sikke* devalorizați, au ales o cale similară de a protesta, dar guvernatorul făcuse un pact secret cu *beii* din Kurdistan şi aceştia au ucis o mie optsute de soldați.

În acele zile tulburi, Istanbulul părea să fie cel mai nefericit loc. În fiecare zi, ienicerii incendiau un cartier sau altul şi prădau locuințele. Sultanul era incapabil să pună capăt violenței şi făcea schimbări în rândul demnitarilor aproape în fiecare zi, dar nu aceasta era rezolvarea haosului în care trăiau. Aflând că oamenii se adunau pe dealuri pentru a se ruga a trăit o mare dezamăgire şi în ciuda faptului că niciodată nu părăsea *Seraiul* a hotărât să se urce la bordul corabiei imperiale şi să navigheze pe Bosfor pentru a fi martor al înfricoşătoarei tăceri.

Galata

Seraiul atât de neliniştit de obicei era mai agitat ca oricând, dar Ester, în sfârşit, părea să fi dobândit liniştea de care nu se bucurase niciodată în viață. După noaptea în care îi dezvăluise adevărul fiului său, fiecare zi se schimbase, de parcă trăia sub atingerea magică a îngerilor.

Familia era foarte bogată. Dacă niciunul dintre ei nu ar mai fi muncit şi nici copiii copiilor, tot le-ar fi ajuns averea dobândită. Banii nu le intrau în buzunare, ci pur şi simplu curgeau datorită afacerilor din Istanbul şi loteriei din Veneția. Singurul lucru ce le lipsise, pacea, liniştea, fusese dobândită în cele din urmă. Hayım, Abraham şi Sami erau bucuroşi să vadă cât de bine se înțelegeau mama lor şi Moşe , deşi nu prea îşi dădeau seama cum de fusese posibilă o astfel de schimbare. Familia se aduna adesea, şi din când în când Mişi se afla alături de ei. Acesta muncea în *Serai*, printre cei care țineau registrele.

Moşe şi Ester luaseră hotărârea să nu vorbească despre vechea scrisoare, mai ales să nu-i spună nimic lui

Mişi pentru a nu distruge echilibrul din viața acestuia. Dar Ester încerca să-l ajute cât mai mult cu putință. Într-un fel părea că încearcă să plătească o veche datorie.

În ziua în care toți locuitorii din Istanbul s-au adunat pentru a se ruga, Ester şi fiii săi luau prânzul împreună în reşedința din Galata. Cei mari râdeau, copiii alergau şi chicoteau. Unul dintre ei a privit marea şi uimit le-a atras atenția şi celorlalți.

– Priviți cine trece!

Era *hayikul* elegant împodobit al sultanului. Zeci de vâslaşi se mişcau în acelaşi ritm, într-o armonie plină de eleganță, de parcă ambarcațiunea era purtată pe apele Bosforului ca un fulg.

– Uimitor! A ieşit!

– Ai dreptate şi nu e semn bun.

– De fapt, nici nu e genul care ar fi trebuit să devină sultan. Dacă ar avea de ales, cred că ar fugi într-un loc liniştit pentru a duce o viață paşnică, a adăugat şi Hayım.

Sami, fără a ridica privirile din farfurie, a adăugat şi el:

– Oricum, nu el guvernează imperiul. Toți ştiu că de fapt Safiye face acest lucru.

– Da, şi de timp îndelungat, a adăugat soția lui Abraham.

Acesta a şoptit, cu un zâmbet larg:

– Prin urmare, putem spune că de fapt mama noastră face acest lucru.

Lui Moşe îi făceau mare plăcere ultimele cuvinte şi a zâmbit. Ester a zărit zâmbetul şi s-a grăbit să spună:

– Fie ca Domnul să aibă milă de noi. Eu am făcut afaceri. Din când în când Safiye mi-a cerut sfatul şi am încercat să o ajut atât cât m-am priceput. Asta-i tot. Şi să nu uităm că a trecut ceva vreme de când nu am mai fost în *Harem*.

Mişi se gândea că aşa era cel mai bine.

– Orice se poate întâmpla în aceste zile. Din pricina devalorizării şi a reevaluărilor monedei *sikke*, ienicerii par

să-şi fi pierdut controlul. Se pare că a sosit şi timpul pentru cavalerie să se revolte. Ştiaţi că pe zi cheltuielile lui Safiye se ridică la trei mii de *akçe*? Este revoltător. Cred că e bine să staţi departe de *Serai*.

Abraham era şi el de aceeaşi părere.

– Da, mamă. Mişi are dreptate. Dacă te cheamă la palat, găseşte o scuză. Nu te duce.

Ester a făcut un semn cu mâna pentru a-l întrerupe.

– Nu este nici momentul, nici locul potrivit pentru o astfel de discuţie. Hai să vorbim despre lucruri frumoase. Este o masă luată în familie şi nu un blestemat de *Divan*.

27 ianuarie 1593

Topkapi *Serai*

N-a trecut mult pentru ca vorbele lui Mişi să se adeverească. Cavaleria s-a revoltat chiar în ziua următoare celei în care fuseseră plătiţi ienicerii cu toată suma cuvenită în vreme ce cavalerişţii primiseră doar o parte din bani. S-au adunat în faţa *Seraiului* şi au început să strige.

– Vrem capul trezorierului. Vrem capul lui!

Cei însărcinaţi să găsească o cale de înţelegere veneau şi plecau la *Divan*.

În cele din urmă, sultanul Murad le-a trimis câţiva saci plini cu *akçe*, dar soldaţii furibunzi n-au cedat cerând în continuare capul mai-marelui peste trezorieri. Unii dintre viziri au mers înaintea lor încercând să cadă la învoială, dar drept răspuns au primit lovituri cu pietre.

Mişi care se afla în *Serai* privea îngrijorat ce se întâmpla. El nu era în pericol căci în acel moment el deţinea

o funcție neînsemnată. Odată cu sosirea *imamilor*[154] de la moscheile Sf. Sofia şi Süleymaniye toți au răsuflat uşurați. Era sigur că cei doi aveau puterea de a găsi o soluție paşnică. Din păcate s-au înşelat şi după două ore de discuții, *imamii* au plecat cuprinşi de deznădejde. Mai-marele peste trezorieri a decis să se predea rebelilor şi şi-a pus un turban verde – semn al martiriului. Toți membrii *Divanului* s-au ridicat în picioare cu lacrimi în ochi.

– Nu te vom lăsa să te sacrifici de dragul unor păcătoşi lacomi. Acesta este un *Divan* onorabil. Nu pleci nicăieri.

Atmosfera încărcată nu s-a schimbat până târziu la ora amiezii. Blesteme, țipete, pietre aruncate, veniri şi plecări ale solilor. La un moment dat s-a auzit un strigăt, un îndemn:

– *Bre*, să-i lovim!

Toți au gândit că îndemnul venise din partea sultanului care-şi pierduse răbdarea şi furios dorea să-i atace pe cavalerişti. Începând cu vizirii şi terminând cu slujitorii din *Serai*, cu grădinarii şi bucătarii toți s-au năpustit înarmați cu ce le căzuse în mână. Văzându-se atacați de aceşti oameni care aveau în mână măciuci, bare din grilaje de fier, bucăți mari de lemn, frigări, cuțite uriaşe de bucătărie şi secere, rebelii şi-au pierdut cumpătul, nedumeriți s-au retras şi printr-o lovitură a norocului au fost blocați de căruțele ce aduseseră lemne pentru *Serai* în acea zi. Trei sute cincizeci de rebeli au fost ucişi de către oamenii din *Serai* în acele momente de nedumerire. Chiar şi Mişi luase viața a doi dintre ei.

Când lucrurile au început să se complice a intervenit conducătorul ienicerilor şi cavaleriştii revoltați au fost siliți să se retragă în garnizoană. *Seraiul* era din nou în siguranță, totuşi cavaleria a primit mai mulți bani decât în mod obişnuit şi pentru a se da un exemplu, trupurile celor morți nu au fost îngropate ci aruncate în mare din Sarayburnu.

---

[154] Conducător al unui lăcaş de rugăciune.

28 septembrie 1595

☙ *Haremul* Imperial

Ester nu mai văzuse *Seraiul* atât de tăcut de ani de zile. Nu se auzeau decât paşii ei obosiţi de-a lungul coridoarelor cu pardoseala de piatră. Se întreba ce se petrece acolo. Nu părea nimic în neregulă, dar despre ce era vorba? Era oare un complot împotriva ei? A privit în jur îngrijorată. Nu era nimeni în apropiere. De ce ar fi complotat Safiye împotriva ei. A grăbit pasul. Era pentru prima oară când intra în *Harem* după moartea lui Murad. Se împlinea an de an de când Safiye era Valide Sultan.

Toţi o considerau nemiloasă, dar Ester era conştientă de faptul că numai aşa putea supravieţui în *Harem*. Dacă le-ar fi arătat duşmanilor un singur semn de slăbiciune, în clipa următoare ar fi fost moartă. Regulile *Haremului* erau stricte şi dure şi poate că nu erau cu mult diferite de cele ale altor curţi imperiale din lume.

Devenit sclavul plăcerilor, Murad se înconjurase de femei şi lăsase în urma sa douăzeci şi şapte de fiice şi douăzeci de fii. Jelise moartea celor cinci fraţi ai săi care căzuseră victime ale Legii cuceritorului, dar fiul său Mehmed nici nu clipise atunci când poruncise uciderea celor nouăsprezece fraţi. A mai poruncit ca femeile care erau însărcinate să fie aruncate în Marea Marmara. În mod sigur era cel mai nemilos sultan pe care-l văzuse Ester, dar nu era convinsă că doar atât era suficient pentru a deveni un sultan de seamă.

După ceremonia de înmormântare a celor nouăsprezece *şehzade*, Safiye a ascultat sfatul lui Ester şi i-a trimis pe toţi cei care trăiseră în preajma lui Murad, inclusiv pe *haseki sultan,* în Vechiul *Serai*. Trebuia să rămână singură pentru a-şi influenţa fiul doar ea şi, nu după mult timp, a

văzut rodul acțiunilor sale. Mehmed făcea tot ceea ce îi cerea mama sa.

– Kirâze, draga mea!

Iat-o! Aştepta în capătul coridorului cu brațele larg deschise. A îmbrățişat-o pe bătrână ca pe propria sa mamă.

– Ce s-a întâmplat, draga mea? Nu vii decât dacă te chem eu? Ți-am greşit cu ceva? Te-am supărat?

– Nicidecum, Safiye. Cred că uiți ce vârstă am. Sunt bătrână, foarte bătrână. Am optzeci şi cinci de ani, draga mea.

– Optzeci şi cinci? Cine ar putea să creadă. Nu arăți de mai mult de şaizeci.

S-a aplecat şi a sărutat-o pe Ester pe amândoi obrajii ofiliți.

– Ce se întâmplă Safiye? Ce e liniştea asta?

– N-ai aflat? Mehmed a poruncit ca toți locuitorii oraşului să se roage la Okmeydani.

Ester nu a întrebat de ce, pentru că ştia că otomanii nu aveau o situație prea bună în Balcani. Pierduseră Estergon, după Varna, Kili, Silistra, Rusciuk şi Bucureşti. Revoltele adepților lui Celal din Anatolia atinseseră punctul culminant. Locuitorii imperiului sufereau în ciuda faptului că *Seraiul* trăia într-un lux sclipitor. Armata aştepta momentul potrivit pentru a se răscula încă o dată.

– Toți înalții demnitari, vizirii, *şeicii*, toți au plecat să se roage.

– N-am auzit nimic. Ştii doar că stau aproape tot timpul acasă.

– De data aceasta au fost chemați doar musulmanii. Mehmed al meu este foarte evlavios.

– Da, ştiu. Am aflat că a interzis folosirea vinului şi că se dovedeşte foarte aspru față de cei care nu urmează *Şaria*. Chiar a poruncit strangularea acelor trei femei?

Cu nepăsare, Safiye a ridicat din umeri.

– Nişte prostituate.

Ester nu a comentat. Nu era în măsură să-i învețe pe otomani ce aveau de făcut.

– Safiye, vrei să-mi ceri ceva?

– Kirâze, sunt într-o situație delicată. Ştii foarte bine că în ciuda eforturilor mele, a tuturor intrigilor țesute, ei încă nu mă consideră una de a lor. Prostii. Am dreptate? Tot ce mi-am dorit pentru ei a fost pentru binele lor. Am dorit ca imperiul să se afle pe poziții egale cu Apusul. Poate nu am reuşit să devin o bună musulmană, dar tu ştii foarte bine că nu am fost nici o bună creştină. Totuşi am cerut ca moscheea mea, cea care îmi va purta numele, să fie terminată.

Ester s-a abținut să nu zâmbească. Safiye alesese cel mai nepotrivit loc pentru ridicarea acelei moschei, la intrarea în Cornul de Aur şi chiar alături de mare. Poate din pricina dorului pentru Veneția. Fusese terminată după doisprezece ani şi cu mari eforturi. Toți evreii, armenii şi grecii care locuiau în zonă au fost siliți să se mute în alte părți ale oraşului pentru a nu fi în apropierea unui loc sfânt al Islamului. Numele moscheii deja fusese schimbat, în popor, şi înlocuit cu „Zulmiye“[155].

– Îți aminteşti zvonurile care au străbătut Istanbulul cu doar câțiva ani în urmă?

Ester ştia ce voia să spună. Cu trei ani în urmă, câțiva dervişi au început să agite spiritele umblând printre oameni şi spunându-le acestora că se apropia sfârşitul lumii. Susțineau că semnele arătau că Imperiul Islamic urma să fie condus de un creştin şi încercau să dea de înțeles că ar fi fost vorba de o femeie creştină. Era evident care erau intențiile lor. Ura ținută ascunsă ani în şir ieşise la suprafață. Toți doreau s-o vadă moartă pe Safiye în acele zile. Avea într-adevăr mulți dușmani în imperiu. Kirâze se gândise cum s-o ajute şi în cele din urmă o sfătuise să-l convingă pe sultan să închidă toate bisericile pentru ca astfel să-şi

[155] Tiranic, crud.

găsească loc în inimile musulmanilor. Important era să se facă acest pas, chiar dacă după aceea erau redeschise. Chiar şi Safiye se înfiorase ascultând-o pe Ester, dar după ce ideea ei se dovedise plină de succes, revărsase numeroase daruri asupra ei.

– Draga mea Safiye, am trecut acele zile.

– Da, Slavă Domnului, dar în acest moment există alt pericol.

– Care anume?

– Marele vizir doreşte să-l ia pe Mehmed în Europa într-o expediţie militară.

– La război? Cu ce bani? Au înnebunit?

– Sunt de acord cu tine. Dar el insistă. Spune că poporul doreşte asta, ienicerii îi cer acest lucru lui Mehmed în fiecare zi. Unii dintre viziri chiar au dat de înţeles că este un laş în comparaţie cu bătrânul Soliman care a mers la război la vârsta de şaptezeci de ani. Oare îşi amintesc cum s-a sfârşit totul? A murit şi trupul său a fost adus aici şi înmormântat după abia patruzeci de zile. Ştiu foarte bine ce li se întâmplă sultanilor care domnesc sub comanda ienicerilor. Doar proştii îi pot preţui.

Ester simţea că ceea ce o nemulţumea şi neliniştea cel mai mult pe Safiye era posibilitatea ca fiul ei să se afle mult timp departe de ea. La întoarcere putea fi o persoană cu totul diferită şi acest lucru i se părea greu de suportat. Nu putea nici să respire dacă nu domnea.

– Şi cum ai putea să-l împiedici să plece, draga mea?

– Nu ştiu. Am nevoie de ajutorul tău. Am o idee, dar...

– Spune.

– Mă gândeam că dacă împrăştii zvonul că...

– Ce zvon?

– Ştii că Mehmed este cât se poate de evlavios şi strict. Se ridică în picioare ori de câte ori este rostit numele Profetului.

Ester o asculta cu mare atenţie.

– Dacă împrăştii zvonul legat de o revoltă. Să zicem una organizată de creştini împotriva musulmanilor în anumite regiuni. Atunci nu ar părăsi Istanbulul, pentru nimic în lume.

– Safiye, lucrul acesta s-ar putea transforma într-un masacru.

– Draga mea, era doar o idee. N-am făcut nimic în acest sens. Şi nu trebuie să uiți că tu m-ai sfătuit să propun închiderea bisericilor.

– Dar este o mare deosebire între a închide bisericile şi a ucide oameni.

– Pot ține situația sub control.

Ester s-a ridicat.

– Văd că deja ai luat o hotărâre. Te înțeleg. Lupți pentru viața ta şi pentru a rămâne la putere, dar nu uita că nimeni nu poate câştiga fără a plăti.

– Deci eşti de părere că nu ar trebui să fac asta.

– Nu, nu am spus asta. Sfatul meu este să te mai gândeşti, să meditezi la prețul pe care îl vei plăti şi apoi să iei hotărârea. Ştii foarte bine că te iubesc ca pe propriul meu copil. Vreau să fii fericită şi sănătoasă. Totdeauna.

– Şi eu te iubesc. Nu ştiu ce m-aş face fără tine.

A luat mâna bătrânei şi a însoțit-o până la uşă unde o aştepta palanchinul.

14 decembrie 1596

ꕥ ***Seraiul*** **Davut** ***Paşa***

Rugăciunile organizate de musulmani nu au fost de niciun ajutor. Din contră, situația s-a înrăutățit. Doar opt zile mai târziu, partea nord-vestică a Anatoliei a fost zguduită de un cutremur puternic care a fost simțit şi în capitală. Numeroase case şi poduri s-au prăbuşit şi apele fierbinți din

hamamuri au secat şi au ţâşnit în alte locuri. Nu fusese un cutremur la fel de puternic precum cel de pe vremea lui Baiazid II, dar a adus distrugeri şi suferinţă.

Tragedia provocată de furia naturii a fost însă la fel de cumplită precum era cea pe care o plănuia Safiye. *Valide* sultan a început să-şi ţească planul fără a pierde niciun moment. Până şi sultanul s-a arătat şocat auzind din partea mamei sale că era necesar ca toţi creştinii să fie ucişi. Era lesne de înţeles că Safiye îşi susţinuse teoria cu istorii neadevărate, dar a simţit că nu obţinuse ajutorul la care sperase. În final, Mehmed III, pentru a nu frânge inima mamei sale, a poruncit ca toţi bărbaţii de origine greacă necăsătoriţi să părăsească Istanbulul în cel mult trei zile, dar să ucidă minorităţile religioase i se părea revoltător.

Apoi, ienicerii sub comanda sultanului au pornit în marş către Europa pentru a lupta împotriva ghiaurilor din nou. Au lipsit mai multe luni şi iată sosise ziua cea mare. Mehmed III se întorcea victorios. Otomanii i-au înfrânt pe duşmani pe câmpia de la Mohaçi. Vizirii şi paşii au insistat să rămână şi să conducă armata mai departe către noi victorii, dar sultanul era sătul să doarmă în cort şi era hotărât să se întoarcă la Istanbul. Părerea lui era că mai marii armatei se puteau ocupa de rest mai departe.

Safiye ajunsese la *Seraiul* Davut *Paşa* împreună cu restul *Haremului*, mai înainte de sosirea fiului său. Sultanul urma să-şi petreacă noaptea în acel *Serai*, apoi a doua zi pornea către Topkapi *Serai*.

Vizirii *kaymakam paşa*[156], *muftu*[157] şi celelalte oficialităţi se înşiruiau conform rangului. Străzile erau acoperite cu covoare şi la fiecare colţ ardeau vase cu miresme. Fiecare moschee ridicată în numele sultanului trimisese trei tauri şi zece oi iar celelalte trimiseseră un taur şi cinci oi, toate

---

[156] Mai marele armatei într-un oraş.
[157] Mai marele religios într-un oraş.

pentru a fi sacrificate în cinstea întoarcerii sultanului la Istanbul. Două mii de negustori şi patru mii de lucrători la docuri erau gata să-l întâmpine. Grupuri de credincioşi recitau din Coran cu glas tare. Când au apărut la orizont flamurile verzi şi roşii ale sultanului, mulţimile au început să înalţe strigăte de bucurie şi când au zărit turbanul uriaş, de culoare albă, al sultanului părea că şi-au ieşit din minţi.

Safiye şi-a întâmpinat fiul la *mabeyn*[158]. Purta un *caftan* din catifea verde şi *şalvari*[159] din mătase de culoarea caisei. Părul blond ondulat era liber pe umeri şi acoperit cu un voal delicat prins de micul fes, împodobit cu aur. Degetele, urechile şi gâtul său erau acoperite cu smaralde ce aveau aceeaşi culoare ca şi ochii. Nimeni nu ar fi putut spune că împlinise patruzeci şi şase de ani şi nu era greu de înţeles de ce Murad, în ciuda tuturor femeilor frumoase ce roiseră în jurul său, nu renunţase niciodată la ea.

Această femeie inteligentă, atrăgătoare încerca în acele momente să-şi ascundă temerile şi nerăbdarea afişând sentimente de emoţie şi încântare. Oare mai avea puterea de altădată asupra fiului său?

Îndată ce l-a văzut a îngenuncheat, apoi a sărutat poala *caftanului* lui Mehmed III.

– Domnul să-l binecuvânteze pe sultan, Stăpânul nostru, a rostit cu adânc respect.

Sultanul a întins mâna şi a ajutat-o să se ridice.

– Tot ceea ce am obţinut a fost cu ajutorul Domnului şi al tău, neprețuita mea mamă.

Safiye şi-a regăsit pacea după care tânjea de mai multe luni.

– Domnul fie lăudat, a spus ea cu glas tare.

---

[158] Uşa care separă femeile de bărbaţi.
[159] Pantaloni largi.

18 iunie 1598

Topkapi *Serai*

– Nu o dau pe Kirâze pe mâinile lor!, a strigat Safiye.

Sultanul îşi ţinea privirile îndreptate undeva pe podea şi a rămas tăcut.

Kaymakam Halil *paşa* care îl reprezenta pe marele vizir în absenţa acestuia a rugat-o şi el:

– Înălţimea Voastră, dacă nu le împlinlm cererea ar trebui să ne gândim că suntem terminaţi. Cavaleria poate da năvală în *Serai* în orice moment. Suntem în mare pericol. Riscul este uriaş. Chiar şi voi.

– Eu? Sigur. Din nou este vorba despre mine. Când nu am fost eu în pericol? Îmi puteţi spune?

Mergea dintr-un capăt în altul al încăperii, neliniştită.

– Dacă vor să cadă cineva, de ce Kirâze? De ce nu Salamon? Ce vor de la o femeie de optzeci şi opt de ani?

Cum a fost rostit numele lui Salamon, sultanul şi *kaymakamul* au strigat într-un glas:

– Nu! Imposibil!

– De ce? De ce?

Safiye era palidă şi striga deznădăjduită.

– Pentru că ne este de mare ajutor. Nu putem să-l dăm pe mâna turbaţilor. Avem nevoie de relaţiile lui din Europa. Neprețuita noastră, *Valide* Sultan, vă rog nu ne cereţi asta!

Safiye s-a întors către fiul ei, încercând să obţină ajutorul acestuia. Sultanul îşi muşca mustaţa.

– Timpul trece, Sultanul meu. Curând va lua sfârşit răgazul acordat. Te implor, nu pentru mine, ci de dragul tău. Pentru binele şi siguranţa noastră, pentru continuitatea sângelui otoman, te rog cheam-o aici pe Kirâze.

Halil *Paşa* a mers la fereastră şi a privit cu mare îngrijorare. În acel moment o piatră a spart sticla de culoare verde. Sultanul a fugit la uşă. Apoi, brusc, s-a oprit.

– Suntem siliți, scumpa mea mamă. Apoi către Halil *Paşa*.

– Spune-i să vină aici!

Fără a mai rosti un cuvânt Safiye a pornit către uşă cu brațele căzute pe lângă trup de parcă nu-i mai aparțineau. În câteva clipe se transformase într-o femeie bătrână.

De îndată, fără a pierde timp, *kaymakamul* a trimis doi *eunuci* cu unul dintre palanchinele frumos împodobite ale *Haremului*.

Membrii cavaleriei îşi ieşiseră din minți. De data aceasta se revoltaseră susținând că înaltele titluri şi ranguri se acordau sub formă de mită şi doreau să taie capetele câtorva evrei. Aceştia se făceau vinovați, după părerea lor, de tot ce mergea rău. Dar adevăratul motiv erau, din nou, banii. Doreau tot mai mulți *akçe* din visterie şi îi urau pe evrei pentru că aceştia deținеau controlul asupra trezoreriei. O mulțime înfricoşătoare se adunase în jurul *Seraiului*. Nu strigau aşa cum era de aşteptat, dar în aer plutea un murmur permanent care dădea fiori de spaimă. Privirile tuturor erau îndreptate către ferestrele cu zăbrele ale *Haremului*. Erau pregătiți să ia chiar şi viața sultanului sau a oricărei alte persoane care le-ar fi ieşit în cale, indiferent de vârstă, fie bărbat sau femeie.

Ester care ațipise ca de obicei la acea oră, a fost trezită de slujnică. Aceasta i-a spus că Safiye îi ceruse să meargă cât mai repede la palat. S-a îmbrăcat şi în timpul acesta îşi spunea: „Trebuie să fie într-o mare încurcătură, altfel nu mi-ar cere, la vârsta mea, să mă duc acolo". Înainte de a pleca i-a spus slujnicei:

– Curând trebuie să vină şi fiii mei. Spune-le să mă aştepte. Mă întorc repede.

Apoi a coborât scările şi a urcat în palanchin. Purtătorii palanchinului se grăbeau atât de tare încât păreau să alerge, mergeau mai repede decât atunci când trebuia să se înfățişeze la *Serai*, în fața *Divanului* marelui vizir. Ester a dat la o parte perdeaua şi privind afară a înțeles că ceva era

în neregulă. Cu o mişcare stângace, de parcă ar fi vrut să scape, a încercat să dea înapoi, dar totul a fost inutil. Iataganul unuia dintre călăreţi s-a abătut asupra ei şi i-a retezat capul dintr-o lovitură. Scoţând un urlet a luat capul lui Ester în vârful iataganului şi l-a ridicat deasupra tuturor. Ceilalţi s-au năpustit asupra trupului bătrân care încă mai zvâcnea prins în ghearele morţii.

Abraham, Hayım şi Sami au pornit în grabă pe urmele ei, imediat ce au aflat de la slujitoare încotro pornise. Cel dintâi care a zărit capul mamei sale a fost Abraham. O amintire din trecutul îndepărtat i-a apărut înaintea ochilor, o amintire ce nu mai revenise niciodată. „Mama cu mustaţă..." a murmurat el. Au fost ultimele lui cuvinte. Hayım şi Sami au împărtăşit aceeaşi soartă cu a fratelui lor. Soldaţii le-au sfâşiat trupurile. Strigătele, urletele îi făceau pe cei din jur să fie cutremuraţi de fiori de groază.

Safiye hohotea.

– Kirâze... Kirâze... am plătit...

Aflând ce se întâmplă, Mişi a pornit în mare grabă către tipografie temându-se pentru prietenul său. Drumul părea să devină tot mai lung şi avea impresia că bietul cal abia se târa... Nerăbdător să ajungă mai repede, îl biciuia neîncetat.

Când a ajuns la clădirea de pe dealurile Ortaköy a zărit cinci cai la intrare şi şi-a spus că ajunsese prea târziu. S-a năpustit înăuntru şi a văzut că toate tiparniţele fuseseră distruse şi cărţile făcute bucăţi. Magazia în care ţineau vechile documente era în flăcări. Inima lui Mişi bătea să-i iasă din piept. Blesteme şi hohote batjocoritoare veneau din camera lui Moşe, dar glasul acestuia nu se auzea. Mişi şi-a făcut curaj şi a intrat. Ghemuit într-un colţ, înconjurat de cinci soldaţi din cavalerie, l-a văzut pe Moşe. Aceştia îl împingeau şi îl împungeau cu vârful iataganelor; chipul şi braţele lui sângerau.

– Vorbeşte evreu nemernic, unde sunt ducaţii? Vorbeşte!

Urlau tot mai tare.

– Hei, tu! Cocoşatule! Vorbeşte!

– Nu ai nici limbă, ologule?

Unul dintre ei a ridicat iataganul.

– Nu vorbeşte. Hai să-i tăiem capul şi să-l trimitem în iad, acolo unde i-e locul, alături de fraţii lui.

– Staţi!, a strigat Mişi

Toţi s-au întors auzind glasul furios. Se pregăteau să ucidă un evreu, dar cel care îi împiedica era un musulman bine îmbrăcat şi puternic după cum puteau vedea... Mişi i-a aruncat lui Moşe o privire plină de înţeles.

– Gata! Încetaţi!, a repetat. Numele lui este Mustafa Şchiopul.

Bărbaţii priveau miraţi la cei doi. Mişi i-a aruncat şi el o nouă privire lui Moşe. Acesta a început să murmure din locul în care se afla plin de sânge:

– *Eşhedüen la ilahe illallah... Eşhedüen la ilahe illallah*[160].

Cei cinci priveau şi nu ştiau exact ce trebuia făcut. În cele din urmă şi-au vârât iataganele în teacă şi au plecat.

Abia după ce tropotul cailor s-a pierdut în depărtare, Mişi s-a apropiat de bunul său prieten şi i-a întins mâna ajutându-l să se ridice.

– Hai prietene, vino! Totul va fi bine!

Cei doi au pornit prin grădină, fiecare încercând să-şi potrivească pasul după al celuilalt aşa cum făcuseră în prima zi când s-au cunoscut, cu mulţi ani în urmă. Când au ajuns la poarta sfărâmată, Moşe s-a oprit şi a scos din buzunar o bilă micuţă din bronz şi i-a dat-o lui Mişi. Zâmbind acesta a luat-o, a rămas un moment gânditor, apoi a aruncat-o în sus. Bila care fusese parte din ciocanul modelat sub forma unei mâini de femeie, pe poarta unei case din Toledo, odată, demult, era liberă sub ultimele raze ale

---

[160] Formula sfântă a musulmanilor.

soarelui ce cobora spre apus, s-a înălțat şi apoi a dispărut printre frunzele de cireş.

În casa aflată în mijlocul livezii de cireşi, Brilliante Mendes sau Dona Reyna Nasi se ruga înlăcrimată, repetând:

– Doamne, apără-ne de noi înşine!

Adresa editurii:
Str. Polonă nr. 92,
bl. 17 A+B, ap. 1, sector 1, Bucureşti
tel. şi fax: 021/210.88.97
email: editvivaldi@clicknet.ro
www.edituravivaldi.ro

Tiparul executat la ***S.C. LUMINA TIPO s.r.l.***
str. Luigi Galvani nr. 20 bis, sect. 2, Bucureşti
tel./fax 021.211.32.60; tel. 021.212.29.27
E-mail: **office@luminatipo.com**
www.luminatipo.com

Solmaz Kâmuran

KIRÂZE

Carte apărută cu sprijinul
MINISTERULUI CULTURII și TURISMULUI
al REPUBLICII TURCIA
Proiect: TEDA

Realul și imaginarul se împletesc în paginile romanului **Kirâze,** saga unei familii sefarde, nevoită să părăsească pământul strămoșesc de pe malurile râului Tajo, din Spania și să caute libertatea în celălalat capăt al Europei, la Istanbul.

Regi și regine, sultani și favoritele lor, mari personalități ale secolelor XV și XVI sunt prezente în paginile acestei cărți.

Intrigi de harem, iubiri imposibile, dezastre naturale și crâmpeie din viața de zi cu zi a oamenilor simpli, loviți de nenorociri, copleșiți de scurte momente de bucurie își dau mâna pentru a ne oferi o frescă a vieții în Istanbul și în Imperiul Otoman în secolul XVI.

Personajul principal, frumoasa Ester, Kira Kirâze, este și ea un bun exemplu al felului în care autoarea se folosește de realitățile istorice ale secolului XVI, de așa numitele kire, femei ce făceau legătura între harem și lumea exterioară, uneori implicându-se în lupte politice ascunse, pentru a crea un personaj aparent simplu în tonuri întunecate, dar care pe măsură ce povestirea se derulează devine tot mai complex, căpătând noi valențe odată cu experiențele prin care trece.

Vivaldi

ISBN 978-973-150-063-8

34,88 lei